

অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকা
সাহিত্যাচাৰ্য অধ্যাপক ড° ৰমেশ পাঠক শ্ৰদ্ধাৰ্থ
ভাষা-উপভাষা বিশেষ সংখ্যা

পঞ্চসপ্ততিতম্ বৰ্ষ
দ্বিতীয় সংখ্যা— জুলাই, আগষ্ট, ছেপ্টেম্বৰ, ২০২০ খ্ৰীষ্টাব্দ

সম্পাদক
ড° উপেন্দ্ৰজিৎ শৰ্মা

অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকা

পঞ্চসপ্ততিতম বৰ্ষ

দ্বিতীয় সংখ্যা— জুলাই, আগষ্ট, ছেপ্টেম্বৰ, ২০২০

ত্ৰীস্তম্ভ

পত্ৰিকা সম্পাদক
ডক্টৰ উপেন্দ্ৰজিৎ শৰ্মা

বেটুপাত :
প্ৰাঞ্জল কুমাৰ লাহন
যোৰহাট, জেইল ৰোড

© সম্পাদক

অক্ষৰ বিন্যাস :
ৰতন দাস

মূল্য : ১০০.০০ টকা

ছপা :
ভৱানী অফছেট প্ৰিণ্টাৰ্চ
গুৱাহাটী- ৭৮১০০৭

ASAM SAHITYA SABHA PATRIKA : 75 years, 2nd issue, (July-August-September, 2020)
A Research Journal of Assam Sahitya Sabha, edited by Dr. Upendrajit Sarma and Published by Sri Jadab Chandra Sarma, General Secretary of Assam Sahitya Sabha, Chandrakanta Handique Bhavan, Jorhat-785001, Assam; Price : One hundred only

ISSN : 2277-9515

সম্পাদনা সমিতি :

ডক্টৰ কুলধৰ শইকীয়া, সভাপতি
শ্ৰী যাদব চন্দ্ৰ শৰ্মা, প্ৰধান সম্পাদক
ডক্টৰ মঞ্জুদেৱী পেগু, সদস্য
অৰিন্দম বৰকটকী, সদস্য
ডক্টৰ ভাস্কৰজ্যোতি শৰ্মা, সদস্য
ডক্টৰ অৰবিন্দ ৰাজখোৱা, সদস্য
ডক্টৰ অৰূপ কুমাৰ নাথ, সদস্য
ডক্টৰ উপেন্দ্ৰজিৎ শৰ্মা, পত্ৰিকা সম্পাদক

প্ৰকাশক :

শ্ৰী যাদব চন্দ্ৰ শৰ্মা
প্ৰধান সম্পাদক,
অসম সাহিত্য সভা
চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন
যোৰহাট- ৭৮৫০০১

সভাপতিৰ একাষাৰ

যিকোনো ভাষাৰ বিৱৰ্তনৰ ধাৰাত আহি যোগ হয় বিভিন্ন ভাষা-উপভাষাৰ সঁতি, জন-জুৰি আৰু সেইবোৰৰ অৱদানে হৈ পৰে মূল ভাষাটোৰ অনবদ্য ভূষণ, গৰিমাপূৰ্ণ ইতিহাসৰ অধ্যায়। যুগ-যুগান্তৰে অসমীয়া ভাষাটোৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন পৰিৱৰ্তন আহিছে। ভিন্ন উপভাষাৰ শব্দসম্ভাৰেৰে হৈ পৰিছে চহকী, সম্পদশালী। অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰাচীনতাৰ লেখ বহন কৰিছে শিলালিপি, তাম্ৰলিপি আদিত খোদিত হোৱা ভাষাটোৰ প্ৰাচীন সমলবোৰ। অসমৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈ গৈ থাকিলে অঞ্চল বিশেষে, জনগোষ্ঠী বিশেষে অসমীয়া ভাষাত একো একোটা সুকীয়া ৰূপ দেখিবলৈ পোৱা যায়। অসমীয়া ভাষাটোৰ উপভাষিক দৃষ্টিকোণেৰে উজনি-নামনিৰ ভাষা বুলি ভাগ কৰিলেও নামনিৰ ভাষাটোত আকৌ কামৰূপী, দৰঙী, গোৱালপৰীয়া আদি ৰূপো আহি পৰে। এইবোৰৰ লগতে তেনেদৰে কামৰূপী উপভাষাটোৰ ভিতৰত বৰপেটীয়া, নলবৰীয়া, পলাশবৰীয়া, ছয়গঞা আদি ৰূপো পাব পৰা যায়। ঠিক তেনেদৰে গোৱালপৰীয়া ভাষাটোৰো অঞ্চল বিশেষে বেলেগ বেলেগ ৰূপ দেখিবলৈ পাইছোঁ। অসমীয়া ভাষাটোৱে অসমৰ নৃগোষ্ঠীয় সমাজ বিশেষেও একো একোটা বেলেগ বেলেগ ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰিছে। এই ক্ষেত্ৰত আমি অনুভব কৰোঁ যে অসমৰ প্ৰতিটো জনগোষ্ঠীৰ প্ৰতিটো অঞ্চলত প্ৰচলিত অসমীয়া ভাষাটোৰ স্বকীয় শৈলীৰ আলোচনা আৰু সংৰক্ষণ হ'ব লাগিব। এনেদৰে অসমীয়া ভাষাটো আৰু অধিক চহকী হৈ পৰিব বুলি আশা কৰিব পাৰি। অসমীয়া ভাষাৰ এই ভিন্ন ৰূপবোৰৰ শব্দসম্ভাৰবোৰ সংৰক্ষণে অতি জৰুৰী আৰু সময়োপযোগী হৈ পৰিছে। এনে প্ৰসংগত অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকাৰ এই সংখ্যাটো পত্ৰিকা সম্পাদক আৰু সম্পাদনা সমিতিৰ লগত হোৱা আলোচনামৰ্মে ভাষা-উপভাষা বিশেষ সংখ্যা হিচাপে প্ৰকাশ কৰাৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হৈছে। আমাৰ আশা অসমীয়া ভাষাৰ এইধৰণৰ আলোচনাই ভাষাটোৰ অধ্যয়নৰ দিশত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিব।

ড° কুলধৰ শইকীয়া

সভাপতি

অসম সাহিত্য সভা

প্ৰকাশক অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰধান সম্পাদকৰ দুআষাৰ

অসমৰ সাহিত্য-সংস্কৃতি তথা জাতীয় জীৱনৰ এক সমন্বয়ৰ মঞ্চ অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰধান সম্পাদকৰ নিচিনা এক গুৰুত্বপূৰ্ণ পদৰ সেৱা আগবঢ়াবলৈ আপোনাসৰে মোক যি দায়িত্ব প্ৰদান কৰিলে, তাৰ বাবে পোনতে মই আপোনাসৰলৈ সেৱা নিদেন কৰিছোঁ। অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰধান সম্পাদকৰ দায়িত্বভাৰ আনুষ্ঠানিকভাৱে গ্ৰহণ কৰাৰ প্ৰাক্‌মুহূৰ্ততে কৰ'না মহামাৰীয়ে বিশ্বৰ প্ৰবাহমান গतिकে স্তব্ধ কৰি দিলে। এনেহেন পৰিৱেশত সুস্থ চিন্তা আৰু পৰিৱেশেৰে সভাখনক আগবঢ়াই লৈ যোৱাতো এক কঠিন প্ৰত্যাহ্বানৰূপে পৰিগণিত হ'ল। সভাখন প্ৰায় স্থবিৰ হৈ যোৱাৰ পৰিৱেশে আমাক বাৰুকৈয়ে অশান্তি দিলে। আমি পাৰ্যমানে সভাখনক গতিশীল কৰি ৰাখিবলৈ চেষ্টা অব্যাহত ৰাখিলোঁ। চৌদিশে প্ৰত্যাহ্বানে আৱৰি ধৰিলে। এনেহেন সময়ত কেইজনমান মোৰ বিশ্বস্ত সহযোগীৰ প্ৰচেষ্টাত জীৱনকো তুচ্ছ জ্ঞান কৰি সভাখনক গতিশীল কৰি ৰাখিবলৈ সৰ্বতোপ্ৰকাৰে চেষ্টা কৰিলোঁ। লকডাউনৰ মাজতো সভাৰ নিয়মীয়া কাম-কাজবোৰ অব্যাহত ৰাখিবলৈ প্ৰয়াস কৰি গ'লোঁ। মূল কাৰ্যনিৰ্বাহক গঠনৰ গতি লেহেমীয়া হ'ল। বিদ্যায়তনিক কাম-কাজবোৰ স্থবিৰ হ'ল। সভা-সমিতি কৰিব নোৱাৰা এক অস্বস্তিকৰ পৰিৱেশ। মনৰ ভাব-চিন্তাবোৰ মনতে লুকাই থাকিল। অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকাৰ দায়িত্বভাৰ প্ৰদান কৰা হ'ল এগৰাকী গৱেষক-সাহিত্যিক আৰু সভাৰ নিষ্ঠাৱান কৰ্মী, সংগঠক ড° উপেন্দ্ৰজিৎ শৰ্মাক। ড° শৰ্মাক দায়িত্বভাৰ প্ৰদানৰ দিনৰে পৰা আমাৰ লগত আলোচনা অব্যাহত ৰাখি পত্ৰিকা সম্পাদনাৰ কাম নিষ্ঠাৰে কৰি গৈছে। বিশ্বৰ আত্মকলীয়া পৰিৱেশৰ বাবেহে যথাসময়ত পত্ৰিকাখনি প্ৰকাশ কৰিব পৰা নাই। তথাপি মই নিশ্চিতভাৱে ক'ব পাৰোঁ যে মোৰ কাৰ্যকালৰ পত্ৰিকাৰ আঠটা সংখ্যা বিশেষভাৱে প্ৰকাশ কৰিব পাৰিম।

আপোনাসৰক জনাবলৈ পাই আনন্দিত হৈছোঁ যে বিভিন্ন প্ৰত্যাহ্বানকো নেওচি যোৱা এক নৱেম্বৰ ২০২০ খ্ৰীষ্টাব্দ তাৰিখে অসম সাহিত্য সভাৰ কেন্দ্ৰীয় কাৰ্যালয় ঐতিহ্যমণ্ডিত চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱনত সভাৰ প্ৰথমখন কাৰ্যনিৰ্বাহক সভা অনুষ্ঠিত কৰা হয়। এইখন কাৰ্যনিৰ্বাহকতে সভাৰ পত্ৰিকাৰ প্ৰথম সংখ্যাটো কৰ'না মহামাৰী বিশেষ সংখ্যা হিচাপে প্ৰকাশ কৰিবলৈ পাই আমি আনন্দিত। পত্ৰিকা সম্পাদক ড° উপেন্দ্ৰজিৎ শৰ্মাই পত্ৰিকাৰ প্ৰথম সংখ্যাটো এক উচ্চ মানসম্পন্ন সংখ্যা হিচাপে সম্পাদনা কৰি দিয়াৰ বাবে সভাৰ তৰফৰ পৰা আমি ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিছোঁ। আমি অনুভৱ কৰিছোঁ যে সভাৰ প্ৰতিখন কাৰ্যনিৰ্বাহক সভা, প্ৰতিনিধি সভা, অধিৱেশনত পত্ৰিকাখনৰ সংখ্যাবোৰ প্ৰকাশ আৰু উন্মোচনৰ দিহা কৰি অসম সাহিত্য সভাক এক গতি দিবৰ চেষ্টা কৰিম। সেইমৰ্মে সভাৰ দ্বিতীয়খন কাৰ্যনিৰ্বাহক সভাতো পত্ৰিকাৰ দ্বিতীয় সংখ্যাটো ভাষা-উপভাষা বিশেষ সংখ্যা হিচাপে প্ৰকাশ কৰিবলৈ আগবাঢ়িছোঁ।

সভাৰ পত্ৰিকাৰ এই সংখ্যাটো অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য জগতখনৰ এক উজ্জ্বল নক্ষত্ৰৰূপে স্বীকৃত সাহিত্যাচাৰ্য ড°
ৰমেশ পাঠক দেৱৰ নামত উছৰ্গা কৰিম বুলি থিৰাং কৰিছোঁ। বিদ্যায়তনিক দিশেৰে এই সংখ্যাটো সম্পাদনা কৰিব বুলি
জানিব পাৰি পত্ৰিকা সম্পাদক ড° উপেন্দ্ৰজিৎ শৰ্মাৰ শলাগ লৈছোঁ।

সদৌ শেষত শোকাভিভূতভাৱে নিবেদন কৰিছোঁ যে মোৰ কৰ্মগতিৰ চালিকাশক্তি আমাৰ জাতীয় জীৱনৰ এগৰাকী
বীৰ পুৰুষ দ্বীপেন্দ্ৰ নাৰায়ণ কোঁৱৰে মোক অকলশৰীয়া কৰি এৰি গুচি গ'ল। অশ্ৰুসিক্ত নয়নেৰে তেওঁলৈ বিদায় অঞ্জলি
যাচিলোঁ।

চিৰ চেনেহী মোৰ ভাষা জননী

(যাদৱ চন্দ্ৰ শৰ্মা)

প্ৰধান সম্পাদক
অসম সাহিত্য সভা

বিষয়সূচী

সম্পাদকীয় /৯

সাহিত্যচাৰ্য ড° ৰমেশ পাঠকৰ শ্ৰদ্ধাৰ্থ জ্ঞাপক প্ৰবন্ধ

সান্নিধ্য-স্মৃতিৰ এখিলা পাত আৰু ড° ৰমেশ পাঠক ছাৰ /১৩

ড° কৰ্ণাকান্ত ডেকা

প্ৰশস্তিমূলক প্ৰবন্ধ

অসম সাহিত্য সভা : মোৰ অনুভৱ /১৫

ৰংবং তেৰাং

ভাষা-উপভাষা-আঞ্চলিক ভাষা শীৰ্ষক প্ৰবন্ধ

ভাষাবিজ্ঞানৰ সাম্প্ৰতিক চৰ্চিত খাৰা : ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণ, শৈলী বিজ্ঞান, চিহ্নবিজ্ঞান আৰু প্ৰসংগাৰ্থ ভাষাবিজ্ঞান /১৬

ড° ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা

অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা অধ্যয়ন আৰু বাণীকান্ত কাকতি /২৫

ড° অনুৰাধা শৰ্মা

কামৰূপী উপভাষা আৰু তিনিটা স্থানীয় ঔপভাষিক ৰূপৰ তুলনাত্মক আলোচনা /৩১

ড° লীলাৱতী শইকীয়া বৰা

নলবাৰী অঞ্চলৰ কথিত ভাষা : এটি সমীক্ষা /৪০

ড° বসন্ত কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য

গোৱালপৰীয়া উপভাষা /৪৬

ড° মোঃ মোৰশেদুজ্জামান

দৰঙী উপভাষা /৫৬

ড° বিজয় কুমাৰ শৰ্মা

মিচিং-অসমীয়া উপভাষাঃ এটি অধ্যয়ন /৬৭

ৰাজু বেগন

ৰাভামিজ ঃ এক চমু আভাস /৭৫

ড° ললিত চন্দ্ৰ ৰাভা

মৰিগঞা উপভাষা /৮৫

ড° জীৱকান্ত নাথ

সামাজিক মাধ্যমৰ অসমীয়া ভাষা /৯৪

ড° দীপামণি হালৈ মহন্ত

সাহিত্য-সংস্কৃতিমূলক প্ৰবন্ধ

অসমীয়া-বাংলা ভাষাত ৰচিত 'ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন' কেন্দ্ৰিক উপন্যাসৰাজিৰ এটি তুলনামূলক আলোচনা /১০৩

ড° নয়নমণি মেধি

বাক্ধাৰাৰ আধাৰত ঐতিহাসিক 'নীলাস্বৰ' নাটৰ কথোপকথন বিশ্লেষণ /১০৯

ভায়োলিনা ডেকা

গোৱালপৰীয়া লোকসংস্কৃতিৰ নাৰীকেন্দ্ৰিক উৎসৱ 'হুদুম পূজা' /১১৫

ড° অলকা শৰ্মা

ইতিহাসৰ পটভূমিত হাজো ঃ মন্দিৰ-মছজিদ-সত্ৰ /১১৭

নৃপেন্দ্ৰ কুমাৰ ভাগৱতী

সভাপতিৰ অভিভাষণৰ ওপৰত আলোকপাত শীৰ্ষক প্ৰবন্ধ

পঞ্চসপ্ততিতম শূৰালকুছি অধিবেশনৰ সন্মানীয় সভাপতিৰ অভিভাষণৰ সংক্ষিপ্ত পৰ্যালোচনা /১২৫

ডাঃ বিপিন চন্দ্ৰ কলিতা

সময়, অসমীয়া সাহিত্য আৰু নৱপ্ৰজন্ম /১৩১

হৃষীকেশ গোস্বামী

গ্ৰন্থ সমালোচনা

লেচাকণীয়া গোবিন্দ আতাৰ নৱম অধস্তন পুৰুষৰ বংশধৰ "পুৰাৰাম মহন্ত" আৰু তেওঁ ৰচিত চৰিতপুথি "বৰদোৱা গুৰুচৰিত" /১৩৫

অজয় বৰুৱা

দুলীয়াজানৰ ৰূপৰেখা ঃ এক জাতীয় সম্পত্তি /১৩৯

পলী দাস

সম্পাদকীয়

ভাষাবিদ, সাহিত্যাচাৰ্য ড° ৰমেশ পাঠকদেৱলৈ শ্ৰদ্ধাঞ্জলি

শৈশৱত ধূলি-মাটি সানি ডাঙৰ হোৱা সেই সময়ৰ কামৰূপ জিলাৰ টিছ অঞ্চলৰ খলিহামাৰী গাঁৱত জন্মলাভ কৰা অসমৰ ভাষা-সাহিত্য ক্ষেত্ৰখনৰ উজ্জ্বল নক্ষত্ৰ ড° ৰমেশ পাঠকদেৱলৈ গভীৰ শ্ৰদ্ধাঞ্জলি নিবেদন কৰিলোঁ। ছত্ৰাৱস্থাতে টিছৰ পৰা বৰপেটা সত্ৰত অনুষ্ঠিত হোৱা কীৰ্তন মহোৎসৱ চাবলৈ আহি সমনীয়া বন্ধু প্ৰভাতৰ সৈতে এটা খালত বৰশী বাবলৈ গৈ বন্ধুৰ মুখৰ পৰা শুনা বৰপেটীয়া ঢেকৰ এশাৰী কথাই— “বুদছে বন্ধু, ঘাগ্‌চি মাছে যেথেন ফেতা কৰি নিবো দক্ কি মাৰবো চাইয়ে ভাল লাগে।” টিছ অঞ্চলত ডাঙৰ-দীঘল হোৱা ৰমেশ পাঠকদেৱৰ বৰপেটীয়া ভাষাৰ ঢেক অথবা ঘাগ্‌চি মাছ সম্পৰ্কে সমূলি ধাৰণা নাছিল। ঘৰলৈ আহি বায়েকক সুধি যেতিয়া জানিব পাৰিছিল যে বৰপেটাৰ ঘাগ্‌চি মাছক টিছত সখলি বুলি কয়। অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত এই মাছবিধ— ভেহেৰী, ভেহৰী, মাটি খাইতী, ঘুমেইখাইতী, ঘুমে খাইতী, ভেৰাই, খালৈভাঙী, ভেদেংকলী, ভেদভেদী, গেদগেদী, ভেদেলী ইত্যাদি নামেৰে পৰিচিত। এবিধ মাছকে বৃহত্তৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া ভাষী মানুহে অঞ্চলবিশেষে, সমাজ বিশেষে বেলেগ বেলেগ নামেৰে বুজোৱা কথাটোত ড° ৰমেশ পাঠকে আশ্চৰ্য্যবোধ কৰিছিল। তেওঁৰ অনুভৱ হ'ল এই ভাষাটোৰ বৈচিত্ৰ্যতা কিমান ব্যাপক। শিশু কালতে শুনা প্ৰভাতৰ এই কথাষাৰে তেখেতক ভাষাচৰ্চাৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত কৰিলে আৰু একাণপতীয়াই ভাষাৰ অধ্যয়নত মনোনিৱেশ কৰাত প্ৰেৰণা যোগালে। তেওঁ সৃষ্টি কৰি গ'ল— অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস, ভাষা বিজ্ঞানৰ ভূমিকা, উপভাষা বিজ্ঞানৰ ভূমিকা, ব্যাকৰণ আৰু প্ৰাকৃতি বিজ্ঞান, পুৰণি অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব, ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত অসমীয়া ভাষাৰ গুৰুত্ব, অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য চৰ্চাকাৰীসকলৰ হাতপুথিকে মুখ্য কৰি অলেখ সাহিত্য-সংস্কৃতিমূলক গ্ৰন্থ। অসমীয়া ভাষাৰ আঞ্চলিক উপভাষাৰ শব্দ সত্তাৰ সংলগ্ন কৰি ড° পাঠকে নিৰ্মাণ কৰা ১৭০৪ পৃষ্ঠাৰ সামগ্ৰিক অসমীয়া শব্দকোষ নামৰ অভিধানখন তেওঁৰ জীৱনৰ কীৰ্তিস্তম্ভ। কোনোবাই মনত ৰাখক বা নাৰাখক, তেখেতৰ নামত কিবা সভা-সমিতি-অনুষ্ঠান হওক বা নহওক ড° ৰমেশ পাঠক মহাশয় নিজ গুণ-গৰিমাৰে অসমৰ ভাষা-সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰখনত উজ্জ্বল নক্ষত্ৰৰ দৰে জিলিকি থাকিব।

সুৱদি সুৰীয়া মোৰ অসমীয়া ভাষা

ভাৰতবৰ্ষৰ উত্তৰ-পূবৰ সৰ্বাধিক প্ৰচলিত ভাষাটোৱে হ'ল অসমীয়া ভাষা। গঢ় গতি বিচাৰ কৰি চালে ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ নব্যস্তৰটোত গঢ় লোৱা এটা আৰ্যমূলীয় ভাষা হিচাপে পণ্ডিতমণ্ডলীয়ে নিজ নিজ মন্তব্য ব্যক্ত কৰিছে। এই ভাষাটো উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সৰ্বাধিক জনপ্ৰিয় ভাষা। সাম্প্ৰতিক অসমত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত বিস্তৃতি লাভ কৰা এই ভাষাটোৱে ওচৰ-চুবুৰীয়া ৰাজ্য মেঘালয়, নাগালেণ্ড, অৰুণাচল প্ৰদেশতো বিশেষভাবে প্ৰচলন হৈ আহিছে। অৰুণাচল, নাগালেণ্ডৰ

বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ মাজত পাৰস্পৰিক যোগাযোগৰ মাধ্যম হিচাপে অসমীয়া ভাষাটো কম-বেছি পৰিমাণে ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে। অৰুণাচলৰ এই ভাষাটোৱে এক মিশ্ৰিত ৰূপত নেফামিজ বা অৰুণাচলীমিজ আৰু নাগালেণ্ডৰ নাগামিজ হিচাপে স্বীকৃত হৈ আছে। উদ্ভৱৰ দিনৰ পৰাই সময়ৰ গতিত বিভিন্ন পৰিৱৰ্তন লাভ কৰি ভাষাটোৱে এই অঞ্চলটোত প্ৰবাহিত হৈ আহিছে। ভাষাৰ পৰিৱৰ্তনক নৈৰ লগত তুলনা কৰিব পাৰি। নৈ এখনে যিদৰে উপনৈসমূহৰ পানী ভাগলৈ নিৰৱধি প্ৰবাহিত হৈ থাকে; ঠিক তেনেদৰে ভাষা এটাও অঞ্চল বিশেষৰ আঞ্চলিক ৰূপ, ভিন্ন উপভাষাৰ সমলেৰে সমৃদ্ধ হৈ আগবাঢ়ে। নৈ এখনৰ গতি সলনি হোৱাৰ নিচিনাকৈ ভাষা এটাৰো সময়ৰ গতিত আন ভাষাৰ সমল মিহলি হৈ ভিন্ন ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰিব পাৰে। অসমীয়া ভাষাৰ পদ্ধতিগত অধ্যয়নৰ জৰিয়তে ভাষাৰ এই তত্ত্বৰ সুন্দৰ আভাস পাব পাৰি।

নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষা হিচাপে অসমীয়া ভাষাটো যথেষ্ট প্ৰাচীন ভাষাৰূপে সমাদৃত হৈ আহিছে। প্ৰাচীন কালৰ পৰাই ভাষাটোৰ মেটৰবা সাহিত্য সম্ভাৰে আন আন নব্য ভাৰতীয় ভাষাৰ তুলনাত বিশেষ মৰ্যাদা লাভ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত অৰিহণা যোগাই আহিছে। আন আন নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষা গঠনৰ দিশে আগবঢ়া দিনতে অসমীয়া ভাষাটোৱে পৰিপূৰ্ণ ৰূপ লাভ কৰিছিল। এই কথাত সাক্ষ্য বহন কৰি আহিছে চৈধ্য শতিকাত মাধৱ কন্দলিয়ে অনুবাদ কৰা অসমীয়া ৰামায়ণখনে। অৱশ্যে সেইসময়ত ভাষাটো অসমীয়া নামেৰে পৰিচিত নাছিল; তাৰ পৰিৱৰ্তে ভাষাটো কামৰূপী বা দেশৰ ভাষা নামেৰেহে সমাদৃত আছিল। পৰৱৰ্তী দিনত এই ভূ-খণ্ডক অসম নামেৰে বুজাবলৈ লোৱাৰ পিছৰে পৰা ভাষাটো অসমীয়া নামেৰে পৰিচিত লাভ কৰিলে। অসমীয়া ভাষাটোৰ উৎপত্তি প্ৰসংগত ভাষাবিদ পণ্ডিতসকলৰ মাজত ভিন ভিন মতবাদ আছে। ভাষাবিদসকলৰ অধিকাংশই অসমীয়া ভাষাটো মাগধী অপভ্ৰংশৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা বুলি নিজ মত ব্যক্ত কৰি আহিছে। আন এচামে মাগধী প্ৰাকৃতৰ কথা কৈ পোন চাটে নাকচ কৰি এই অঞ্চলত গঢ় লোৱা এটা সুকীয়া প্ৰাকৃতৰ ধাৰণা দিয়ে আৰু এই প্ৰাকৃতটোক কামৰূপী প্ৰাকৃত ৰূপে অভিহিত কৰিছে। এই কামৰূপী প্ৰাকৃতৰে বিকশিত ফল অসমীয়া ভাষা বুলি তেওঁলোকে মন্তব্য কৰে। এই মন্তব্যৰ যথেষ্ট গভীৰতা আছে। অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱৰ কথা ক'বলৈ গৈ ভাষাবিদ ড° বাণীকান্ত কাকতিয়ে মন্তব্য কৰি কৈছে যে— “অসমীয়া ভাষাটো বঙলা ভাষাৰ পৰা ওলোৱা নাই নাইবা ই বঙলা ভাষাৰ এটা মৃত্যুমুখী উপভাষাও নহয়। অসমীয়া ভাষাটো বঙলাৰ সৈতে সম্পৰ্ক থকা এটা সুকীয়া ভাষা। বঙলা আৰু অসমীয়া দুয়োটা ভাষাই এক মান্য মাগধী অপভ্ৰংশৰ উপভাষা।”

এই অঞ্চলৰ ভাষা সম্পৰ্কে চীন পৰিব্ৰাজক হিউৱেনচাঙে কৰা মন্তব্যটো হ'ল এই অঞ্চলৰ ভাষা সম্পৰ্কে কৰা প্ৰথম উক্তি। হিউৱেনচাঙে কামৰূপ ভ্ৰমণ কৰিছিল। কুমাৰ ভাস্কৰবৰ্মাৰ ৰাজত্বকালত অৰ্থাৎ সপ্তম শতিকাত কুমাৰ ভাস্কৰ বৰ্মাৰ সময়ছোৱাৰ আগৰ পিছৰ শিলালিপি, তাম্ৰলেখবোৰত এই অঞ্চলৰ ভাষাটোৱে এক সুকীয়া গঢ়-গতি ল'বলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। বিশেষকৈ কুমাৰ ভাস্কৰ বৰ্মাৰ দিনৰ অৰ্থাৎ সপ্তম শতিকাৰ নিধনপুৰ তামৰ ফলি, নৱম শতিকাৰ শেষ ভাগৰ উমাচল শিলালিপি, কানাই বৰশী বোৱা শিলালিপি আৰু শেহতীয়াভাবে আৰিস্কাৰ হোৱা পঞ্চম শতিকাৰ বুলি ঠাৱৰ কৰা গোলাঘাটৰ নগাজৰী খনিকৰ গাঁৱৰ তামৰ ফলিখনে অসমীয়া ভাষাটোৰ উদ্ভৱৰ প্ৰাচীনতা বহন কৰি আহিছে।

অসমীয়া ভাষাটো যিহেতু মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা বুলি ঠাৱৰ কৰি অহা হৈছে, গতিকে উত্তৰ ভাৰতৰ আন আন প্ৰান্তীয় ভাষাটোৰ লগত নিকট সম্পৰ্ক থকাটো স্বাভাৱিক। সোতৰ শতিকালৈ এই অঞ্চলটো কামৰূপ নামেৰে প্ৰসিদ্ধ হোৱা হেতুকে এই ভাষাটোক কামৰূপী নামেৰে জনা গৈছিল। ভাষাবিদ ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীৰ মতে— কামৰূপী ভাষাটো মূলতঃ দুটা প্ৰবাহৰ সমষ্টি। এটা হ'ল বৰ্তমানৰ পশ্চিম অসমৰ উপভাষাই প্ৰতিনিধিত্ব কৰা প্ৰবাহ, আনটো হ'ল অসমৰ মান্য ভাষাটোৱে প্ৰতিনিধিত্ব কৰা প্ৰবাহ। প্ৰথম প্ৰবাহটো প্ৰাচীন কালত অসমৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈ বিয়পি আছিল আৰু প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্য সম্ভাৰসমূহ এই প্ৰবাহটোৰে ৰচিত হৈছিল। দ্বিতীয় প্ৰবাহটোৱে বৰ্তমান সময়ত কেৱল উজনি অসমকে নহয় অসমৰ পশ্চিম অঞ্চলকে ধৰি সমগ্ৰ অসমখনকে আধুনিক সাহিত্য ৰচা, শিক্ষাগ্ৰহণ আদি ব্যৱস্থাৰ জৰিয়তে সিক্ত কৰি আহিছে। গতিকে এই দুয়োটা প্ৰবাহৰ জৰিয়তেহে অসমীয়া ভাষাটোৱে পৰিপূৰ্ণতা লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। আজিৰ তাৰিখত অসমীয়া ভাষাটো মানে কোনো এটা বিশেষ অঞ্চলৰ ভাষা নহয়। সাম্প্ৰতিক

সময়ত অসমীয়া ভাষাটোৱে অঞ্চল বিশেষে, সমাজ বিশেষে, নৃগোষ্ঠী বিশেষে যি স্বকীয় ৰূপ পৰিগ্রহ কৰিছে, সেই ৰূপবোৰৰ অধ্যয়নেহে অসমীয়া ভাষাটোৰ এক পৰিপূৰ্ণ অধ্যয়ন হোৱাৰ কথা দোহাৰিব।

অসমীয়া ভাষাটো এই অঞ্চলত প্ৰচলিত অনা আৰ্য ভাষাসমূহৰ মাজৰ এটা দ্বীপ সদৃশ। ফলস্বৰূপে অসমীয়া ভাষাটোত আমি ক'ব নোৱাৰাকৈয়ে যথেষ্টখিনি জনজাতীয় ভাষাৰ উপাদান সোমাই পৰিলে। আমি উত্তৰ ভাৰতৰ আন আন নব্য ভাৰতীয় ভাষাৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰ তুলনামূলক আলোচনা কৰিলে সেই দিশবোৰ জলজল পটপটকৈ ওলাই পৰে। জনগোষ্ঠীয় লোকসকলৰ কথনভংগীয়েও অসমীয়া ভাষাটোৰ কিছু স্বকীয় ৰূপ প্ৰতীয়মান কৰে। সেয়েহে আমি অনুভৱ কৰোঁ যে অসমীয়া ভাষাৰ অধ্যয়নত এই ভাষাটোৰ বিভিন্ন উপভাষিক ৰূপ, জনগোষ্ঠীয় ভাষা ভিন্ন ৰূপ, বৃত্তিধাৰী সমাজ ভাষা ভিন্ন ৰূপৰ লগতে সাম্প্ৰতিক সময়ত ভাষাটোলৈ অহা পৰিৱৰ্তনৰ দিশবোৰ পৰ্যালোচনা কৰাটো অতিকৈ জৰুৰী হৈ পৰিছে। আমি অসমীয়া ভাষাটো অধিক সমৃদ্ধ কৰিবলৈ হ'লে অঞ্চলভিত্তিক প্ৰচলিত শব্দ সম্ভাৰৰ লগতে ভাষাবোৰৰ আন আন দিশবোৰক মান্যতা প্ৰদান কৰিব লাগিব। ভাষাটো এটা ৰূপতে খামোচ মাৰি ধৰি থাকিলে ভাষাটোৱে ঐতিহ্য হেৰুৱাব।

বৰ্তমান অসমখনৰে পশ্চিমৰ পৰা পূবলৈ আহি থাকিলে ক্ৰমে অসমীয়া ভাষাটোৰ গোৱালপৰীয়া অঞ্চলটোৰ ৰূপ, কামৰূপ অঞ্চলৰ ৰূপ, দৰঙী অঞ্চলৰ ৰূপ, উজনি অঞ্চলৰ ৰূপ দেখিবলৈ পাওঁ। গোৱালপৰীয়া ভাষাটোৰো বিভিন্ন আঞ্চলিক ৰূপ আছে, কামৰূপী উপভাষাটোৰ বৰপেটা অঞ্চলত, নলবাৰী, ৰঙিয়া, পলাশবাৰী, ছয়গাঁও আদি অঞ্চলত একোটা ভিন্ন ৰূপ প্ৰচলিত হৈ থকা দেখা যায়। দৰঙী ভাষাটোৱেও অঞ্চল বিশেষে ভিন্ন ৰূপ পৰিগ্রহ কৰিছে। ভালকৈ মন কৰিলে উজনিৰ ভাষাটোৰো ভিন্ন ৰূপ পৰিগ্রহ কৰা দেখিবলৈ পাওঁ। তেনে প্ৰসংগতে ড° বাণীকান্ত কাকতিৰ অসমীয়া ভাষাৰ উজনি আৰু নামনিৰ উপভাষাৰ বিভাজনৰ মাজতে ভাষাবিদ ড° গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে মত ব্যক্ত কৰি কৈছে যে— “আমি ড° কাকতিয়ে ধৰি লোৱা উজনিৰ অসমৰ উপভাষা আৰু নামনি অসমৰ উপভাষাৰ মাজতো মধ্য অসমৰ উপভাষা এটা ধৰিব পাৰোঁ।” অসমৰ পশ্চিম প্ৰান্তৰ গোৱালপাৰা অঞ্চলৰ— মুই ভাত খাইছ; মুই ভাত খালোং; পূব-প্ৰান্তৰ ডিব্ৰুগড়-তিনিচুকীয়াৰ— মই ভাত খাইছোঁ বা খালো লৈ অসমীয়া ভাষাটোৰ ভিন্ন ৰূপ পোৱা যায়। ঠিক তেনেদৰে কৰ্মমুখী বৃত্তিয়াল জাতিবোৰৰ মাজতো অসমীয়া ভাষাৰ একো একোটা পৃথক জাতিগত অসমীয়া ভাষিক ৰূপ পোৱা যায়। একো একোটা নিজস্ব ভাষা থকাৰ পিছতো অসমীয়া ভাষাটোক নিজৰ আপোন ভাষা বুলি গ্ৰহণ কৰা জাতি-জনগোষ্ঠীবোৰৰ মাজতো অসমীয়া ভাষাটোৱে এক সুকীয়া ৰূপ পৰিগ্রহ কৰিছে। অসমৰ সীমামূৰীয়া বিদেশী ৰাষ্ট্ৰ ভূটানৰ অসম সংলগ্ন অঞ্চলতো অসমীয়া ভাষাটোৰ এক সুকীয়া ৰূপ দেখা যায়। ভাষাটোৰ এই ৰূপসমূহৰ সামগ্ৰীক আলোচনাইহে ভাষাটোক অধিক মহীয়ান কৰিব। উপভাষিক অঞ্চলবোৰত ব্যৱহৃত শব্দ সম্ভাৰবোৰ সংৰক্ষণ আৰু ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিলে অসমীয়া ভাষাটো অধিক বৈচিত্ৰ্যময় আৰু চহকী হ'ব। এনেধৰণৰ চিন্তা-চেতনাকে সাৰোগত কৰি অসম সাহিত্য সভাৰ পত্ৰিকাৰ এই সংখ্যাটো ভাষা-উপভাষা বিশেষ সংখ্যা হিচাপে প্ৰকাশ কৰাৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিলোঁ।

অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকাৰ এই সংখ্যালৈ প্ৰবন্ধ আগবঢ়োৱা প্ৰতিগৰাকী লেখক-সাহিত্যিকলৈ আমি কৃতজ্ঞতাৰ শৰাই নিবেদন কৰিছোঁ। এইবেলি সভাৰ পত্ৰিকাৰ বেটুপাত অংকন কৰিছে যোৰহাটৰ প্ৰাঞ্জল কুমাৰ লাহনে। শিল্পী প্ৰাঞ্জল কুমাৰ লাহনলৈ আমি কৃতজ্ঞতা নিবেদন কৰিলোঁ।

পত্ৰিকাৰ ভাষা-উপভাষা বিষয়ক এই সংখ্যাটো সভাৰ দ্বিতীয়খন কাৰ্য নিৰ্বাহকত প্ৰকাশৰ দিশ কৰি দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰাৰ বাবে সভাৰ মাননীয় সভাপতি ড° কুলধৰ শইকীয়া, উপসভাপতি মৃগালিনী দেৱী আৰু প্ৰধান সম্পাদক যাদৱ চন্দ্ৰ শৰ্মালৈ আমি শলাগ নিবেদন কৰিলোঁ। সম্পাদনা সমিতিৰ সমূহ সদস্য-সদস্যলৈও আমি কৃতজ্ঞতা জনালোঁ।

ড° উপেন্দ্ৰজিৎ শৰ্মা

পত্ৰিকা সম্পাদক

অসম সাহিত্য সভা

সান্নিধ্য-স্মৃতিৰ এখিলা পাত আৰু ড° ৰমেশ পাঠক ছাৰ

ড° কৰুণাকান্ত ডেকা

ড° ৰমেশ পাঠক ছাৰ মোৰ একালৰ শিক্ষাগুৰু। যোৱাটো শতিকাৰ নব্বৈ দশকৰ পহিলা ভাগত ইং ১৯৯২-৯৩ বৰ্ষত কটন মহাবিদ্যালয়ত স্নাতকোত্তৰ মহলাৰ ছাত্ৰ হৈ থাকোঁতে ড° ৰমেশ পাঠক ছাৰক শিক্ষাগুৰু হিচাপে পোৱাৰ সৌভাগ্য হৈছিল। বিশেষকৈ ভাষা শাখাৰ ছাত্ৰ হিচাপে ছাৰক বৰ ওচৰৰ পৰা পাইছিলোঁ। এতিয়াও মনত পৰে, পাঠক ছাৰ প্ৰথম ক্লাছত সোমোৱাৰ দিনাখন ভয় আৰু ভক্তিৰ ভাবে তেখেতৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাশীল কৰি ৰাখিছিল। প্ৰথম দৰ্শনতেই ছাৰক ভাষা বিষয়ত জ্ঞানৰ ভঁড়াল যেন বোধ হৈছিল।

অসমীয়া ভাষা বিষয়ৰ যিকোনো কথা-গুৰিৰ পৰা আগলৈকে পাঠক ছাৰৰ যেন নখ দৰ্পণত আছিল। তেখেতৰ শিক্ষণ শৈলীটো আছিল অন্য ছাৰতকৈ বেলেগ। কথন ভংগী আছিল চমু, সৰল অথচ সাৰগৰ্ভ। তামোলৰ সেলেঙি লগা মুখখনত ছাৰৰ ভাষা বিষয়ক কথাবোৰ বৰকৈ যেন পাগত উঠিছিল। ড° বাণীকান্ত কাকতিৰ গৱেষণা গ্ৰন্থখনৰ পৰা সংস্কৃতৰ পৰা অসমীয়া শব্দৰ ঐতিহাসিক বিকাশৰ ভাষা বিষয়ক কথাবোৰ পাঠক ছাৰে আমাক বৰ নিৰিহ-নিপানীকৈ বুজাই দিয়াৰ কথা মোৰ আজিও মনত পৰে। অৱশ্যে ধ্বনিতত্ত্বৰ ওপৰত দিয়া ক্লাছবোৰ অলপ টান লাগিছিল যদিও পিছলৈ তাক আয়ত্তলৈ আনিবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ।

ড° গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ এগৰাকী প্ৰিয় ছাত্ৰ হিচাপে ড° ৰমেশ পাঠক ছাৰ আছিল তেখেতৰ সাৰ্থক উত্তৰসূৰি। অসমীয়া ভাষাৰ আজীৱন সাধক ড° গোস্বামীৰ অনুপ্ৰেৰণালৈয়ে ড° পাঠক ছাৰে অসমীয়া ভাষা বিষয়ক ভালেমান মৌলিক গ্ৰন্থ ৰচনা কৰি ভাষা-সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰখন সমৃদ্ধ কৰি গৈছে। ভাষাৰ তাত্ত্বিক দিশৰ গ্ৰন্থৰ ভিতৰত ‘ভাষা বিজ্ঞানৰ ভূমিকা’, ‘অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস’, ‘ব্যাকৰণ আৰু প্ৰাকৃতি বিজ্ঞান’, ‘পুৰণি অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব’, ‘উপভাষা বিজ্ঞান আৰু অসমীয়া ভাষা’ প্ৰভৃতি গ্ৰন্থ উল্লেখনীয়। ড° ৰমেশ পাঠক ছাৰ প্ৰকৃত অৰ্থতে এগৰাকী প্ৰতিভাসম্পন্ন ব্যক্তি। কেৱল ভাষাৰ ক্ষেত্ৰখনতে নহয়, সৃষ্টিশীল সাহিত্য-উপন্যাস, ৰম্য ৰচনা আৰু সমালোচনা আদি সাহিত্যৰ অন্যান্য ক্ষেত্ৰলৈও তেখেতৰ স্বকীয় প্ৰতিভা বিচ্ছুৰিত হৈছিল। ড° পাঠক ছাৰৰ সৃষ্টিশীল সাহিত্যিক মনটোৰ পৰিচয় পোৱা যায় ‘এটা নতুন সূৰ্য লাগে’ আৰু ‘ছন্দহাৰা পৃথিৱীত’— এই দুখন উপন্যাসৰ মাজেৰে। ৰম্য ৰচনাৰ লেখক হিচাপে সুখ্যাতি থকা ড° পাঠক ছাৰৰ ‘আকাশবাণীৰ আত্মজীৱনী’, ‘মই নিলিখো কিয়?’, ‘নামে কি কৰে’, ‘সদনৰ সতে’, ‘বগলী এ সবাহলৈ নগ’লি কিয়?’ ‘হাঁহি’, ‘শ্ৰদ্ধেয় কলামোদী ৰাইজ’ আদি অবিস্মৰণীয় সৃষ্টি। সমালোচনামূলক সাহিত্যৰ ভিতৰত ‘নাটক আৰু নাটক’, ‘পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যৰ সুবাস’, ‘অগতানুগতিক চিন্তা আৰু অন্যান্য’ আদি উল্লেখনীয়। ব্যাকৰণৰ নিখুঁত প্ৰয়োগেৰে অসমীয়া ভাষাক বিশুদ্ধ ৰূপত সমৃদ্ধ কৰাৰ বাবে অহোপুৰুষাৰ্থ কৰা ড° ৰমেশ পাঠক ছাৰে প্ৰণয়ন কৰা ‘সামগ্ৰিক অসমীয়া

শব্দকোষ’— অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰায়োগিক দিশৰ এখন গুৰুত্বপূৰ্ণ অভিধান। তেনেকৈ ‘উচ্চতৰ অসমীয়া ব্যাকৰণ’ গ্ৰন্থখন পাঠক ছাৰৰ এক মহৎ কৃতি। এইবোৰৰ উপৰিও অসমীয়া ভাষাৰ বৰ্ণ বিভ্ৰাট আৰু অন্যান্য, অসমীয়া সাহিত্য কোন দিশে, অসমীয়া ভাষাৰ দুটা প্ৰবাহঃ কল্পনা নে বাস্তৱ, চিন্তা-দুশ্চিন্তা, অসমীয়া শব্দৰ মূল নিৰ্ণয়ৰ সমস্যা, আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰয়োগ আদি বহু চিন্তা গধুৰ নিবন্ধৰে ড° পাঠক ছাৰে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যক সমৃদ্ধিশালী কৰিছে।

অসমীয়া ভাষাৰ যিকোনো সংকট মুহূৰ্তত ড° ৰমেশ পাঠক ছাৰ আছিল জাগ্ৰত প্ৰহৰী— যাৰ প্ৰেৰণাই অসমীয়া ভাষাক ভালপোৱা প্ৰতিগৰাকী সচেতন ব্যক্তিক সজাগ-সতৰ্ক হ’বলৈ উদ্বুদ্ধ কৰিছিল।

ব্যাকৰণৰ শুদ্ধ প্ৰয়োগেৰে অসমীয়া ভাষাটোক সমৃদ্ধ কৰাটোৱে যেন পাঠক ছাৰৰ জীৱনৰ ব্ৰত আছিল। অসমীয়া ভাষাৰ জটুৱা ৰূপটোক ড° পাঠক ছাৰে সদায় আত্মীয় কৰিবলৈ যেন চেষ্টা কৰিছিল। ভাষাৰ প্ৰকাশিকা শক্তি লুকাই থাকে ভাষাৰ জটুৱা ঠাচবোৰত। পাঠক ছাৰৰ লেখা-মেলাবোৰৰ মাজত এইবোৰৰ সুন্দৰ প্ৰয়োগ সততে দেখা গৈছিল। প্ৰতিগৰাকী ব্যক্তিয়ে ভাষা ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত একোটা শৈলীগত বৈশিষ্ট্য থাকে। ড° পাঠক ছাৰৰো আছিল। ‘কামত আহিলে ভাল’, ‘মনত ৰখা ভাল’ — আদি বাক্যাংশৰ প্ৰয়োগে তেখেতৰ ব্যক্তিশৈলীৰ দিশটোক প্ৰকট কৰি তোলে।

একালত ‘হেমকোষ’ অভিধানৰ সহযোগী সম্পাদকৰ দায়িত্ব পালন কৰা, SCERT ৰ ভাষা উপদেষ্টা, জাতীয় অভিধানৰ উপদেষ্টা আদি দায়িত্বপূৰ্ণ পদবীত কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰা ড° ৰমেশ পাঠক ছাৰলৈ ২০১৩ বৰ্ষত অসম সাহিত্য সভাই আগবঢ়ায় সাহিত্যাচাৰ্য সন্মান। ২০২০ বৰ্ষৰ বাবে তেখেতলৈ অসম প্ৰকাশন পৰিষদৰ জীৱনজোৰা সাধনা বঁটাও আগবঢ়োৱা হয়। নলবাৰী জিলা সাহিত্য সভাই আগবঢ়াই নলবাৰী ৰত্ন সন্মান। পাঠক ছাৰলৈ আগবঢ়োৱা এনে সন্মানৰ বাতৰিয়ে আমাক যেনেদৰে আনন্দিত কৰিছিল, তেখেতৰ মৃত্যুৰ বাতৰিয়ে আমাক কৰিলে আহত!

অসমীয়া ভাষাৰ আজীৱন সাধক ড° ৰমেশ পাঠক ছাৰৰ মৃত্যু সঁচাকৈয়ে এক পূৰাব নোৱাৰা ক্ষতি। মানুহৰ জীৱনলৈ মৃত্যু আহে অৱধাৰিতভাৱেই; ই চিৰন্তন সত্য। তেখেতৰ মৃত্যুৱেও আমাক সেই সত্যকেই সোঁৱৰাই দিলে। তেখেতৰ গুণমুগ্ধ ছাত্ৰ হিচাপে এই চমু লেখাটিৰে আগবঢ়াইছোঁ তেখেতলৈ মোৰ অন্তৰৰ শ্ৰদ্ধাঞ্জলি।

ড° পাঠক ছাৰলৈ প্ৰকৃত শ্ৰদ্ধাৰ ভাব দেখুওৱা হ’ব তেতিয়া, যেতিয়া অসমীয়া ভাষাৰ যিকোনো সংকট মুহূৰ্তত সৈনিক ৰূপত আমি অৱতীৰ্ণ হ’ম।

- লেখক : খৈৰাবাৰী মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপক।

অসম সাহিত্য সভা : মোৰ অনুভৱ

ৰংবং তেৰাং

অসম সাহিত্য সভা বুলি ক'লে মোৰ মনলৈ ক'ব নোৱাৰাকৈয়ে এটি নিৰ্মল ভাৱ ওলাই আহে। মনটো জুৰ পৰি যায়। শীতল মলয়া ছাটি এটা যেন মোৰ দেহ আৰু মনৰ ওপৰেৰে বৈ যাব ধৰে। সাহিত্যৰ মঞ্চলৈ উঠি যোৱাৰ লগে লগে মনলৈ এক প্ৰশান্তিৰ ভাব আহিব ধৰে— নীৰৱে। কি যে ভাবিব নোৱাৰা অনুভূতি! মই যেন মানৱ-মিলনৰ মহা তীৰ্থভূমিতহে প্ৰৱেশ কৰিব ধৰিছোঁ! কি যে বিমল আনন্দ! সাহিত্য সভাৰ পৰিৱেশটোৱে এক মন, এক দেহলৈ ৰূপান্তৰ হোৱা ভাব এটাই মোক নীৰৱে সাৱটি ধৰে। সাহিত্যৰ আনন্দ সেয়াই নেকি? মই ক'ব নোৱাৰো।

মোৰ বাবে 'অসম সাহিত্য সভা' হ'ল— অসমৰ ভাষা-সাহিত্য সমন্বয়ৰ বৰ-ঘৰ। এই প্ৰত্যয় অঙ্কুৰিত হৈছিল, লক্ষা হাইস্কুলত পঢ়ি থকা কালতেই। সেই জাগৰণ আনি দিছিল, দক্ষিণপাট সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভুৰ আশিস নিৰ্মালিয়ে। মাজুলী বনগাঁও নিবাসী মোৰ শ্ৰদ্ধাৰ শিক্ষক প্ৰয়াত সোমনাথ দত্ত ছাৰৰ অপৰিসীম স্নেহত অঙ্কুৰিত হৈছিল সেই প্ৰত্যয়। লক্ষা হাইস্কুলৰ হাতে লিখা আলোচনী 'ৰেঙণি'ৰ পাতত সাহিত্যৰ সেই প্ৰত্যয়ৰ উন্মেষ ঘটিছিল, মোৰ অজলা মনত।

নগাঁও কলেজ আৰু গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত অধ্যয়ন কৰি থাকোঁতে সাহিত্য সভাৰ আকাশখন বহল হৈ পৰিছিল আৰু স্কুলীয়া জীৱনত অঙ্কুৰিত হোৱা 'অসম সাহিত্য সভা'ৰ সমন্বয়ৰ প্ৰত্যয় এঠা দৈৰ দৰে হিয়াৰ আমঠুত লাগি ধৰিছিল। ড° মহেশ্বৰ নেওগ, যজ্ঞেশ্বৰ শৰ্মা, সেই মহান ব্যক্তিসকলৰ সান্নিধ্যই 'অসম সাহিত্য সভা'ৰ মহত্ব সম্পৰ্কে অতি নিৰ্মল ভাব জগাই তুলিছিল।

'অসম সাহিত্য সভা'ৰ নিৰ্মল ভাবধাৰাৰ ধাৰণা মোক ধেমাজিৰ মাটিয়ে হৃদয়ত সুদৃঢ় ৰূপত ধৰি ৰাখিলে। ২০০৯ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহৰ ১৭ তাৰিখে ধেমাজিৰ মাটিত থিয় দি, জনসমুদ্ৰৰ মাজত মই উপলব্ধি কৰিছিলোঁ, সমন্বয়ৰ সাঁচা ৰূপ। অসম সাহিত্য সভাই আনি দিয়া 'সাহিত্য'ৰ সেই আনন্দময় ৰূপ, পৃথিৱীৰ কোনোবা প্ৰান্তত উপলব্ধ হ'ব নে নহয় মই ক'ব নোৱাৰোঁ। মোৰ ভাষণ সম্পৰ্কত সেই উপলব্ধিৰ বিষয়ে এইদৰেই কৈছিলোঁ—

... ধেমাজিৰ মাটিত মিচিং, বড়ো, দেউৰী, সোণোৱাল কছাৰী, তিৱা, নেপালী, চাহ বাগানীয়া— এই জনগোষ্ঠীয় লোকসকল আৰু লগতে আহোম, চুতীয়া, কোঁচ আৰু অন্য ভাষা-গোষ্ঠীৰ লোকসকলে সমন্বয়ৰ ভাবধাৰাৰে মুকলি মন লৈ অসম সাহিত্য সভাৰ সপ্ততিতম অধিৱেশন অনুষ্ঠিত কৰি, সুন্দৰ মনৰ পৰিচয় দাঙি ধৰিব পৰাটো, অসমৰ জাতীয় জীৱনৰ সংকট কালত উপশমৰ এক সোণালী পট বুলি ভাবিছোঁ।...

আজিৰ দিনতো 'অসম সাহিত্য সভা'ৰ প্ৰতি মোৰ অনুভৱ সেইদৰেই প্ৰবাহিত হৈ আছে।

● লেখক : এগৰাকী বিশিষ্ট সাহিত্যিক, অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি।

অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকা | ১৫

ভাষাবিজ্ঞানৰ সাম্প্ৰতিক চৰ্চিত ধাৰা : ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণ, শৈলী বিজ্ঞান, চিহ্নবিজ্ঞান আৰু প্ৰসংগাৰ্থ ভাষাবিজ্ঞান

ড° ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা

১। ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণ

১.১ আগকথা

ভাৰতবৰ্ষত ভাষাবিজ্ঞানৰ চৰ্চাৰ শুভ আৰম্ভণি খ্ৰীঃপূঃ তৃতীয় শতিকাতে মহৰ্ষি পাণিনিয়ে (খ্ৰীঃপূঃ ৩৫০-২৫০) ৰচনা কৰা আঠটা অধ্যায়-বিশিষ্ট সংস্কৃত ব্যাকৰণ ‘শব্দানুশাসনম’, (যাক সাধাৰণতে ‘অষ্টাধ্যায়ী’ নামেৰে জনা যায়)ৰ পৰাই আৰম্ভ হয়। পশ্চিমত ঊনবিংশ শতিকাৰ শেষৰ ফালেহে ভাষাবিজ্ঞানৰ চৰ্চা আৰম্ভ হয়। ততালিকে ই ইমান জনপ্ৰিয় হৈ উঠে যে জৰ্জ বাৰ্ণড শ্বই ৰচনা কৰা ‘পেগমিয়িন’ নামৰ নাটকতো ইয়াৰ প্ৰতিধ্বনি উঠে। এই নাটকৰ মুখ্য চৰিত্ৰ হ’ল — ৰাস্তাত ফুল বেচি ফুৰা প্ৰাম্য ভাষাভাষী এজন সাধাৰণ ছোৱালী। তাইক প্ৰফেচাৰ হিগিনচ নামৰ ধ্বনিবিজ্ঞানী এজনে ৰাস্তাৰ পৰা বুটলি নি, ধ্বনি-গৱেষণাগাৰত শুদ্ধ উচ্চাৰণ, শুদ্ধ বানান আৰু বাক্য গঠনৰ প্ৰশিক্ষণ দি বিশুদ্ধ, উচ্চ-ইংৰাজী ভাষা ক’ব পৰা কৰি তোলে আৰু এখন সম্ভ্ৰান্ত ভোজমেলত তাইক ৰাজকুমাৰী বুলি পৰিচয় কৰি দি তাইৰ উচ্চ ইংৰাজী কথনৰ স্বীকৃতি লাভ কৰে। ভাষাবিজ্ঞানৰ চৰ্চাই সাহিত্যৰ বৰ ঘৰত নিজৰ আসন কৰি লোৱাৰ এয়া এক ডাঙৰ উদাহৰণ।

প্ৰথম অৱস্থাত পশ্চিমৰ দেশবোৰতো ভাষাবিজ্ঞানৰ চৰ্চাই ভাষাৰ ঐতিহাসিক বিৱৰ্তনৰ ধাৰাকেহে সামৰিছিল। শব্দৰ বুৎপত্তি বিচাৰ আছিল ইয়াৰ উপজীৱ্য। বিংশ শতিকাৰ দ্বিতীয় দশকত ভাষাবিজ্ঞানী ফাৰ্ডিনাণ্ড দা চ্যুৰেৰ অভ্যুত্থানৰ লগে লগে ভাষাবিজ্ঞানীৰ চৰ্চাই পুৰণি মোট সলাই আধুনিক গঠনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানৰ ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰে। তেওঁৰ “A Course in General Linguistics পুথিখন তেওঁ ভাষাবিজ্ঞানৰ ছাত্ৰসকলৰ আগত দিয়া এলানি ভাষণৰ সমষ্টি। তেওঁৰ এই ভাষালানিক তেওঁৰেই চাৰ্লচ বাৰ্লি নামৰ ছাত্ৰ এজনে সম্পাদনা কৰি ফৰাচী ভাষাত 1916 চনত প্ৰকাশ কৰে। এইখন গ্ৰন্থ প্ৰথমে ইংৰাজীলৈ আৰু পিছত আন ভাষালৈ অনূদিত হয়। চ্যুৰে ভাষাৰ গাঁথনিৰ দিশ বিশ্লেষণ কৰোঁতে সহাবদ্ধ (Syntagmatic) আৰু স্তৰবদ্ধ (Naradagmic) বিশ্লেষণৰ ওপৰত জোৰ দিছিল। চ্যুৰে প্ৰদৰ্শন কৰা পথেৰে আগুৱাই গৈ পাশ্চাত্যৰ অন্যান্য ভাষা বিজ্ঞানীয়ে ধ্বনিতত্ত্ব, ৰূপতত্ত্ব, অৰ্থতত্ত্ব সম্বলিত আধুনিক বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানৰ চৰ্চা প্ৰসাৰিত কৰি তোলে। তাৰ আৰ্হিত আমাৰ দেশতো আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানৰ চৰ্চাই বিংশ শতিকাৰ মাজভাগৰ পৰাই বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পাঠ্যক্ৰমত নিজৰ এখন আসন কৰি লয়।

১.২ চমস্কিৰ অভ্যুত্থান

বিংশ শতিকাৰ ষষ্ঠ দশকত আব্ৰাহাম নোয়ম চমস্কি নামৰ মনোবৈজ্ঞানিক এজনে ভাষাবিজ্ঞানৰ জগতখনত প্ৰৱেশ কৰাৰ লগে লগে আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানৰ চিন্তা-চৰ্চাত এক নতুন দিগন্তৰ সূচনা হয়। তেওঁ আছিল এজন মনোবৈজ্ঞানিক। তেওঁ B.F. Skinner ৰ Verbal Behaviour ৰ সমালোচনা কৰিবলৈ গৈ মূল পুথিখনৰ কলেবৰতকৈ দুগুণ আকাৰৰ

সমালোচনা পুথি এখন লিখি উলিয়ায়। এই পুথি ৰচনা কৰি থকা সময়ত তেওঁ উপলব্ধি কৰে যে ভাষা কেৱল মানুহে শুনি শুনি অভ্যাসৰ বলত কৰা আচৰণ নহয়, ইয়াত মগজুৰ বৰঙণিও যথেষ্ট থাকে। ভাষাৰ বৈজ্ঞানিক আলোচনা কেৱল ধ্বনিতত্ত্ব, ৰূপতত্ত্ব, অৰ্থতত্ত্বৰ আলোচনাতে সীমিত হ'ব নোৱাৰে; মানুহে মগজুৰ ত্ৰিফ্যাকলাপৰ জৰিয়তে ভাষাৰ সীমিত সমলৰ পৰা অপৰিমিত শব্দ তথা বাক্য সৃজন কৰা প্ৰণালীৰ তাত্ত্বিক বিশ্লেষণৰ কথা ই সামৰি লোৱাটো উচিত। তেওঁ ভাষাৰ চৰ্চাত আচৰণবাদী গঠনবাদ (behaviourist structuralism) দৃষ্টিভঙ্গী পৰিহাৰ কৰি ভাষাৰ সৃজনশীলতা (generative character) ৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব প্ৰদান কৰে। এই ধ্যান ধাৰণাৰে পুস্তি তেওঁৰ ১৯৫৭ চনত প্ৰকাশিত পুথিখনে ভাষাবিজ্ঞান চৰ্চাৰ পৰম্পৰাটোত এটা খলকনি সৃষ্টি কৰে। চমস্কি প্ৰবৰ্তিত আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানৰ এই ধাৰণাটোক (Transformational Generative Grammar) নামেৰে জনা যায়। ই প্ৰকৃততে এখন ব্যাকৰণ নহয়, ভাষা বিজ্ঞান আলোচনাৰ এটা তত্ত্বহে মাথোন। এই তত্ত্বকে অসমীয়াত 'ৰূপান্তৰ ব্যাকৰণ' নামেৰে অভিহিত কৰা হৈছিল। স্ফোট শব্দৰ ঠাইত সৃজন হৈছে। চমস্কি প্ৰবৰ্তিত এই ধাৰাটোক হেৰিচ, ৰচ আদি ভাষাবিজ্ঞানীসকলে আৰু এখেজ আঙুৰাই নিয়ে। এই ধাৰাটোৱে ভাষাবিজ্ঞান চৰ্চাৰ ধাৰাটোক এক সংহত আৰু গাণিতিক ৰূপ প্ৰদান কৰে।

১.৩ ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণৰ অন্তৰ্নিহিত মৌলিক ধাৰণা :

ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণ কেইটামান মৌলিক মনস্তাত্ত্বিক ধাৰণাৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত। সেইকেইটা ধাৰণা সম্পৰ্কে স্পষ্টকৈ জানি ল'লেহে এই তত্ত্ব ভালদৰে বুজা যাব।

(১) ভাষা আহৰণৰ স্বভাৱজ ক্ষমতা বা সামৰ্থ্য (Innate capacity)

প্ৰতিজন সূস্থ-সৱল স্বাভাৱিক বুদ্ধি-বৃত্তি সম্পন্ন শিশুৰে ভাষা আহৰণৰ এটা স্বভাৱজ, জন্মগত সামৰ্থ্য (Innate capacity) থাকে। শিশু যি ভাষা পৰিৱেশত প্ৰতিপালিত হয় যি সেই পৰিৱেশৰ ভাষা অনায়সে আয়ত্ত কৰিব পাৰে। তাৰ কাৰণে শিশুক কোনো বাহ্যিক অনুপ্ৰেৰণা (external motivation) অথবা শিক্ষক (teacher) নালাগে। সি স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে ভাষা আহৰণত প্ৰবৃত্ত হয়। ভাবিলে আচৰিত লাগে যে যি বয়সত শিশুৱে সাধাৰণ যোগ-বিয়োগ কৰিব নোৱাৰে বা বিভিন্ন ৰঙৰ ভেদ ধৰিব নোৱাৰে সেই বয়সতে শিশুৱে জটিল নিয়মৰ বন্ধনত থকা ভাষা বুজিব আৰু ক'ব পাৰে। এয়া তাৰ ভাষা আহৰণৰ স্বভাৱজ ক্ষমতা বা সামৰ্থ্যৰ বাবে সম্ভৱ হয়।

১.৪ ভাষাৰ সৃজনশীলতা

মানুহে কথা কওঁতে বা লিখোঁতে ব্যৱহাৰ কৰা প্ৰতিটো বাক্যই একোটা নতুনকৈ সৃষ্ট তথা অভিনৱ বাক্য। এইবোৰ আমি মুখস্থ কৰি ৰখা বা কাৰোবাৰ মুখত শুনি শিকা বাক্য নহয়। প্ৰতিটো পৰিস্থিতিতে আমি নিজে গঢ়ি লোৱা বাক্য কওঁ বা লিখোঁ। একেটা কথা ক'ব বা লিখিব লাগিলে দুজন বেলেগ বেলেগ মানুহে বেলেগ বেলেগ বাক্য ব্যৱহাৰ কৰে। আকৌ একেটা কথাৰ একেজন মানুহে বেলেগ বেলেগ সময়ত দুবাৰ ক'ব লাগিলে বা লিখিব লাগিলে একেবোৰ শব্দকে একে ক্ৰমত নকয় বা নিলিখে। ইয়াৰ পৰা এইটো কথা অতিশয় স্পষ্ট যে মানুহে কোৱা বা লিখা প্ৰতিটো বাক্যই একো একোটা অভিনৱ সৃজন।

শিশুৱে এই সৃজনশীলতা তেনেই সৰুকালৰ প্ৰদৰ্শন কৰে। শিশুৱে সৰুৰে পৰাই তাৰ স্বভাৱজ ভাষা আহৰণ ক্ষমতাৰ বলত ডাঙৰৰ মুখত শুনা কথাৰ পৰা ভাষাৰ ধ্বনি সংযোগ, শব্দগঠন, বাক্য গঠনৰ নিয়ম অনুধাৱন কৰি কিছু সাধাৰণ ধাৰণা (generalization) কৰি লয় অৰ্থাৎ generalize কৰে। ইংৰাজ শিশুৱে Kill→killed, call→ called, bow→bowed আদি গঠন লক্ষ্য কৰি মনতে এটা নিয়ম গঢ়ি লয় যে কোনো ঘটনা বা কাৰ্য আগতে হোৱা বুজাব লাগিলে {-ed} যোগ কৰিব লাগে; এই নিয়ম অনুসৰি ইংৰাজ শিশুৱে go→goed ক্ৰিয়া গঠন কৰে। একেদৰে অসমীয়া ল'ৰা-ছোৱালীয়ে ভাষা আহৰণৰ প্ৰথম স্তৰত /খা→খাইছিলোঁ/, /পঢ়→পঢ়িছিলোঁ/ আদিৰ আৰ্হিত /যা→*যাইছিলোঁ/ ক্ৰিয়াপদ গঠন কৰে। তেনেদৰে /কৰোঁ→নকৰোঁ/, /খাওঁ→নাখাওঁ/ আদিৰ আৰ্হিত /পাৰো→*নাপাৰোঁ/ আৰু /দিওঁ→নিদিওঁ/, /খালো→নাখালো/ৰ আৰ্হিত /যাম→*নাম/ ক্ৰিয়া গঠন কৰে। ওপৰৰ উদাহৰণবোৰত আগফালে তৰা চিন দিয়া পদবোৰ শিশুৰ নিজৰ সৃষ্টি; সেইবোৰ শিশুৱে ডাঙৰৰ মুখত শুনি কোৱা বা লিখা পদ নহয়। বয়স বঢ়াৰ

পিছত শিশুৱে এই ভুলবোৰ নিজে শুধৰাই লয়। এনেদৰে সৃজনশীলতাই সৰু, ডাঙৰ সকলো লোকৰে ভাষা উৎপাদনত বৰঙণি যোগায়। ইয়াৰ বাবেই আমি নিত্য-নতুন বাক্য উৎপাদন বা সৃজন কৰিব পাৰোঁ।

১.৫ পৰিমিত বা সীমিত নিয়মেৰে অপৰিমিত শব্দ তথা বাক্য গঠন

প্ৰত্যেকটো ভাষাতে সীমিত সংখ্যক ধ্বনি তথা শব্দ থাকে। এই সীমিত সংখ্যক ধ্বনিক বিশেষ বিশেষ নিয়মে লগ লগাই শব্দ গঠন কৰোঁ। একেদৰে সেই সীমিত সংখ্যক বিশেষ বিশেষ নিয়মে সংযোগ কৰি বাক্য ৰচনা কৰোঁ। অৰ্থাৎ প্ৰত্যেক ভাষাতে শব্দ গঠন তথা বাক্য গঠনৰ নিয়ম সীমিত। আমি সেই সীমিত সংখ্যক ধ্বনি আৰু শব্দৰ পৰা সীমিত সংখ্যক নিয়ম প্ৰয়োগ কৰি অপৰিমিত সংখ্যক শব্দ আৰু বাক্য গঠন কৰোঁ। আমি [ক], [ৰ] আৰু [ম] ধ্বনিকেইটা বেলেগ বেলেগ ক্ৰমত ব্যৱহাৰ কৰি/কৰম, মৰম, কৰক, ৰকম, ৰমক, কৰম, কমৰ, মকৰ, মমৰ/ আদি শব্দ গঠন কৰিব পাৰোঁ। ইয়াতো আমি সৃজনশীলতাৰ পৰিচয় দিওঁ।

একেদৰে আমি সীমিত সংখ্যক বাক্যৰ পৰা সীমিত সংখ্যক ৰূপান্তৰ নিয়ম প্ৰয়োগ কৰি অসংখ্য নতুন নতুন বাক্য সৃজন কৰি লওঁ। তলৰ উদাহৰণ কেইটালৈ চোৱা যাওক।

/এইবাৰ চৰকাৰে বাজেট কৰ্তন কৰিছে।/এই বাক্যটোৰ পৰা আমি প্ৰসংগ সাপেক্ষে বিভিন্ন বাক্য গঢ়ি ল'ব পাৰোঁ; যথা —

/এইবাৰ চৰকাৰে বাজেট কৰ্তন কৰা নাই। (নেতিবাচক)।

/এইবাৰ চৰকাৰে বাজেট কৰ্তন কৰিছে নেকি? (প্ৰশ্নবাচক)।

/এইবাৰ বাজেট কৰ্তন কৰা হৈছে। (কৰ্মবাচ্য)

/এইবাৰ বাজেট কৰ্তন কৰা হৈছে নেকি? (প্ৰশ্নবাচক)

একেদৰে আমি বেলেগ বেলেগ বাক্যত এই একে চাৰিটা ৰূপান্তৰ নিয়ম প্ৰয়োগ কৰি প্ৰতিটোৰ পৰা চাৰিটাকৈ নতুন বাক্য গঠন কৰিব পাৰোঁ। এনে ধৰণে ৰূপান্তৰ নিয়ম প্ৰয়োগ কৰা মূল বাক্যটোক সাৰ বাক্য (Kernal Sentence) সাৰ বাক্য বোলা হয়। পৃথিৱীত সকলো ভাষাৰে এনেদৰে সীমিত সংখ্যক ৰূপান্তৰ নিয়ম প্ৰয়োগ কৰি অপৰিমিত সংখ্যক নতুন নতুন বাক্য গঠন কৰিব পাৰি। এয়েই চমস্কিয়ে কোৱা ৰূপান্তৰ সৃজন। অৱশ্যে চমস্কিয়ে তেওঁ কৰা আলোচনাত কৰ্তৃবাচ্যৰ পৰা কৰ্মবাচ্যলৈ কৰা ৰূপান্তৰৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে। তেওঁ প্ৰত্যক্ষ উক্তিৰ পৰা পৰোক্ষ উক্তি গঠনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা নাই।

১.৬ বাহ্যিক গঠন (Surface structure) আৰু অন্তৰ্লীন গঠন (Deep structure)

ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণে মানুহে ব্যৱহাৰ কৰা প্ৰতিটো বাক্যৰে দুটাকৈ সুকীয়া গঠন বা ৰূপ স্বীকাৰ কৰে; এটা হ'ল — বাহ্যিক গঠন আৰু আনটো অন্তৰ্লীন গঠন। বাক্যত ব্যৱহাৰ কৰা শব্দই শাৰী পাতি বহি বিভক্তি প্ৰত্যয় যোগত পাৰস্পৰিক অন্ময়ৰ যোগেদি গঠন কৰা বাক্যকে বোলা হয় বাহ্যিক গঠন (Surface structure)। আন কথাত ক'বলৈ গ'লে শব্দক শাৰী পাতি বিভিন্ন বিভক্তি প্ৰত্যয় যোগ কৰি সৃষ্টি কৰা, শ্ৰুত বা লিখিত ৰূপেই হৈছে বাহ্যিক। এই বাহ্যিক গঠনৰ অন্তৰ্ভাগত লুকাই থকা ৰূপটো অৰ্থাৎ অৰ্থটো তাৰ অন্তৰ্লীন গঠন বা আভ্যন্তৰীণ গঠন (Deep structure)। তলৰ

/পাগলে নকয় কি?/

বাক্যটোত দেখাত এটা প্ৰশ্নবোধক বাক্য হ'লেও ই প্ৰকৃততে এটা প্ৰশ্ন নহয়। বক্তাই শ্ৰোতাৰ পৰা এই প্ৰশ্নৰ কোনো উত্তৰ প্ৰত্যাশা নকৰে, শ্ৰোতায়ো কোনো উত্তৰ নিদিয়। তেওঁ এই বাক্যটোৰ যে

/পাগলে যি পায় তাকে কয়/

সেই কথা বুজি পাব। মোবাইলত কথা পাতি থকা মাকে যেতিয়া ল'ৰাটোক কয়,

/টি.ভি.ৰ ভলিউমটো অলপ কমাই নিদিয় কিয়?/

ল'ৰাটোৱে কাৰণ ব্যাখ্যা নকৰে; বৰং টি.ভি.ৰ শব্দটো অলপ কম কৰি দিয়ে। সি বুজে যে মাকৰ প্ৰশ্নটোৰ অন্তৰ্ভাগত থকা অৰ্থটো বা অন্তৰ্লীন গঠনটো হৈছে—

/টি.ভি.ৰ শব্দটো কমাই দে/

আকৌ, মন্ত্ৰীয়ে যেতিয়া ৰাইজক সোধে —

/বানপানীনো ক'ত নহয়?/

ৰাইজে বুজে যে এয়া মন্ত্ৰীৰ অসহায় স্বীকাৰোক্তি : /বানপানী সকলো ঠাইতে হয়; আমি ইয়াক ৰোধ কৰিবলৈ অপাৰগ।/ আকৌ আমি যেতিয়া কওঁ /মন্ত্ৰীৰ কথা নকবি আৰু!

শ্ৰোতাই বুজে এয়া কোনো অনুৰোধ বা আদেশ নহয়; এয়া মন্ত্ৰীৰ কাম কাজক লৈ প্ৰকাশ কৰা অসম্ভৱি।

এনেদৰে আমি ব্যৱহাৰ কৰা প্ৰতিটো বাক্যৰে গঠনৰ দুটা স্তৰ থাকে; বহুতো সময়ত দুয়োটা স্তৰৰ অৰ্থ একে হয় যদিও বহুত ক্ষেত্ৰত ভিন্ন।

১.৭ দ্ব্যৰ্থক বাক্যৰ অৰ্থোদ্ধাৰ

আমি দৈনন্দিত ভাৱ বিনিময়ত ব্যৱহাৰ কৰা বহুতো বাক্য দ্ব্যৰ্থক। পৰিস্থিতিৰ পূৰ্বজ্ঞান আৰু বক্তা শ্ৰোতাৰ মানসিক স্থিতিৰসামঞ্জস্যই এনে বাক্যৰ অৰ্থ উদ্ধাৰ সহজ কৰি তোলে। কিন্তু পৰিস্থিতিৰ বাহিৰতো কেতিয়াবা এনে বাক্য শুনা যায়; পূৰ্ব অপৰিচিত আৱশ্যকীয় কৰি তোলে। ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণে এই ক্ষেত্ৰত বাক্যৰ শব্দগুচ্ছৰ গঠন বিশ্লেষণ (Phrase structure Analysis)ৰ পোষকতা কৰে। এই প্ৰসংগত ভাষা বিজ্ঞানীয়ে দিয়া এটা ইংৰাজী উদাহৰণলৈ চাব পাৰি :

[Flying plane is dangerous.]

ইয়াৰ এটা অৰ্থ হ'ব পাৰে :

- [বিমান চলোৱাটো] [বিপদজনক]; আনটো হ'ব পাৰে
- [উৰি থকা বিমান] [বিপদজনক];

অসমীয়াৰ পৰাও এনে উদাহৰণ দিব পৰা যায়।

/পুৰণি কাপোৰ দোকান/

- [পুৰণি কাপোৰৰ] [দোকান];
- [পুৰণি] [কাপোৰৰ দোকান]

ইয়াত (ক)ৰ অন্তৰ্গত গঠন বা অৰ্থ হ'ব —

'দোকানখনত পুৰণি কাপোৰ পোৱা যায়; আৰু (খ)ৰ অন্তৰ্গত গঠন বা অৰ্থ হ'ব।

'কাপোৰৰ দোকানখন পুৰণি।'

এতিয়া আন এটা উদাহৰণ লোৱা যাওক :

/তাই তালৈ গ'ল।/

এই বাক্যটোৰ অন্তৰ্গত গঠন বা অৰ্থ দুই প্ৰকাৰৰ হ'ব পাৰে :

- ক) 'তাই কোনো পূৰ্বজ্ঞাত স্থানলৈ গ'ল।'
- খ) 'তাই সেই পূৰ্বজ্ঞাত ডেকাজনলৈ বিয়া হৈ গ'ল। এই বাক্যদুটাৰ অৰ্থৰ ভেদ নিৰ্ভৰ কৰিছে /তালৈ/

শব্দ + মানুহ (মানুহ বুজোৱা) নে মানুহ (মানুহ নুবুজোৱা) তাৰ ওপৰত। এনেক্ষেত্ৰত শব্দগুচ্ছৰ গঠন বিশ্লেষণ বিশেষ উপাদেয়। (পিছত বৃক্ষচিত্ৰ দ্ৰষ্টব্য।)

১.৮ ভাষা পটুতা (Linguistic Competence) আৰু ভাষা-কৃতি (Linguistic Performance)

ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণে মানুহৰ মাতৃভাষাৰ জ্ঞানৰ দুটা স্তৰ বিচাৰি পায়। এটা হ'ল ব্যক্তিৰ ভাষা পটুতা (Linguistic Competence) আৰু আনটো হ'ল তেওঁৰ ভাষা-কৃতি (Linguistic Performance)। এজন সাধাৰণ স্বাভাৱিক বোধ আৰু কখন দক্ষতা থকা বয়স্ক লোকে তেওঁৰ মাতৃভাষাৰ পৰিপূৰ্ণ জ্ঞান সকলো সময়তে মগজুত কঢ়িয়াই লৈ ফুৰে। তেওঁ মাতৃভাষাত ব্যৱহৃত ধ্বনিমালা, শব্দভাণ্ডাৰ, শব্দগঠন প্ৰণালী, বাক্য গঠন প্ৰণালী আদি সকলো কথা বিশদভাৱে জানে। তেঁৱেই সেই ভাষাৰ ব্যাকৰণ আৰু অভিধান। তেওঁৰ মাতৃভাষা সম্পৰ্কে থকা এই সামগ্ৰিক জ্ঞানকে কোৱা হয় তেওঁৰ ভাষা পটুতা।

কিন্তু তেওঁ কোনো এক বিশেষ সময়ত কথা কওঁতে বা লিখোঁতে এই সামগ্ৰিক জ্ঞানৰ প্ৰয়োগ নকৰিব পাৰে। তেওঁ শাৰীৰিক বা মানসিক ক্লেশ, ভাগৰ, সময়ৰ নাটনি, মানসিক উৎকণ্ঠা বা অমনোযোগিতা আদি কাৰণৰ হেতুকে কোনো এক সময়ত কোৱা বা লিখা কথাত বহুতো বিচ্যুতি বা আসোঁৱাহ থাকি যায়। এনে ভুল-ত্ৰুটি সম্বলিত ভাষাৰ পৰিপ্ৰকাশক কোৱা হয় তেওঁৰ **ভাষা-কৃতি**। তেওঁক কথাষাৰ দুনাই ক'বলৈ দিলে সেই ভুল-ত্ৰুটিবোৰ নিজেই শুধৰাব পাৰিব। শ্ৰোতাও ভাষা-পটুতাৰ স্তৰত বিচৰণ কৰা হেতুকে তেওঁ বক্তাৰ এই ত্ৰুটিপূৰ্ণ কথনৰ পৰা, হাঁহে পানী মিহলোৱা গাখীৰৰ পৰা কেৱল গাখীৰ ভাগ খাব পৰাৰ নিচিনাকৈ, শুদ্ধ আৰু যথাযথ ৰূপবোৰ উদ্ধাৰ কৰিব পাৰে। এই জ্ঞানৰ হেতুকে আমি টি.ভি. পৰ্দাত দেখা নানা ভুল-ভ্ৰান্তিৰে পৰিপূৰ্ণ শব্দ বা বাক্যৰ পৰা, ভুল বা বিসংগতিখিনি বাদ দি, ভিতৰৰ শুদ্ধ ৰূপটোহে গ্ৰহণ কৰোঁ। এয়াই মানুহৰ **ভাষা-পটুতা**। সেয়ে ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণৰ প্ৰবক্তাসকলে ভাষাৰ অন্তৰ্গত স্তৰৰ পৰিপূৰ্ণ আৰু নিটোল ৰূপটোৰ বিচাৰ বিশ্লেষণৰ বিশেষ গুৰুত্ব দিয়ে।

৮.৩ বক্তাই বক্তৃত্য দিওঁতে বহুতো ক্ষেত্ৰত কৰ্তা-ক্ৰিয়াৰ সংগতি নাথাকে, কৰ্তৃবাচ্যত বাক্য আৰম্ভ কৰি কৰ্মবাচ্যৰ ক্ৰিয়াৰে বাক্য শেষ কৰে, ভুল শব্দৰ চয়ন কৰে অথবা বিৰতি প্ৰদানত ভুল কৰে, যথা —

/ৰাইজসকল! আপোনালোক সকলোৱে গৰু। পুহিব পাৰে গাখীৰ।

খাব পাৰে গোৱৰ। দিব পাৰে সাৰ।/ (কোনো প্ৰাক্তন নেতাৰ ভাষণ)।

এনে বাক্যৰ গঠনে শ্ৰোতাক হাঁহিৰ খোৰাক যোগালেও ইয়াৰ ইঙ্গিত অৰ্থ উদ্ধাৰত শ্ৰোতাৰ অসুবিধা নহয়। শ্ৰোতাই জানে, এইবোৰ বক্তাৰ কোনো এক সময়ত কৰা ভুল, দুনাই কথাখিনিত ক'লে তেওঁ এইবোৰ ভুলৰ পুনৰাবৃত্তি নকৰিব। এয়া হ'ল ক্ষণস্থায়ী **ভাষা-কৃতি**। ভাষা বৈজ্ঞানিকে এই স্বৰূপটোক ভাষাৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ বা ভাষা-পটুতা বুলি গণ্য নকৰে।

১.৯ ভাষাৰ বিশ্বজনীনতা (Universality of Language)

ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণৰ আন এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ দৰ্শন হ'ল ভাষাৰ বিশ্বজনীনতা। সকলো ভাষাৰে আভ্যন্তৰীণ গঠন একে। ভাষা মাত্ৰৰে মূলতঃ কিছুমান ধ্বনি, তাৰে কিছুমান স্বৰ, আন কিছুমান ব্যঞ্জন এই ধ্বনিৰ বেলেগ বেলেগ নিয়মেৰে কৰা সংযোগৰ ফলত শব্দ গঠিত হয়; শব্দবোৰক বেলেগ বেলেগ নিয়মেৰে সংযোগ কৰি বাক্য গঠন কৰা হয়। বাক্যবোৰ মূলতঃ **বিশেষ্য শব্দগুচ্ছ (Noun Phrase)** আৰু **ক্ৰিয়া শব্দগুচ্ছ (Verb Phrase)**ৰ সমষ্টি সকলো ভাষাৰ এই গঠনৰ এডাল বৃক্ষ চিত্ৰৰ দ্বাৰা বুজাব পাৰি।

১.১০ সংহত বিৱৰণি আৰু গাণিতিক চিহ্নৰ ব্যৱহাৰ :

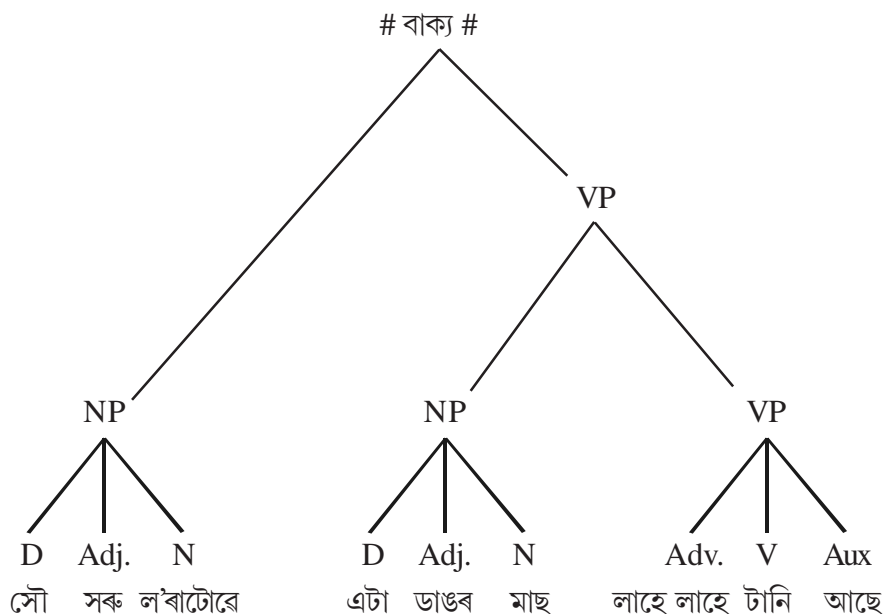
ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণে ভাষাৰ বৰ্ণনা অতি সংক্ষেপে আৰু সংহত ৰূপত উপস্থাপন কৰিব বিচাৰে। সেইকাৰণে ইয়াত বহুতো সাংকেতিক আৰু গাণিতিক চিহ্ন ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে :-

- + : সংযোগ ; সন্ধি
- : পুনৰ লিখন
- * : সম্ভৱপৰ কিন্তু গ্ৰহণযোগ্য নহয়
- () : দুটা ৰূপৰ ইচ্ছাধীন বা বিকল্প প্ৰয়োগ
- { } : দুটা বা ততোধিক সদৃশ নিয়মক সংক্ষেপে বুজায়, যথা, 'ক' যদি কেতিয়াবা 'খ', কেতিয়াবা 'গ' আৰু কেতিয়াবা 'ঘ' হয়, তাক এনেদৰে বুজোৱা হয় ক→খ→গ→ঘ
- [] : দুই বা ততোধিক সূত্ৰ সদৃশ হোৱা সত্ত্বেও সিহঁতৰ মাজত কিবা ভেদ বিদ্যমান।
- : বাঁওফালে থকা বাক্যই ৰূপান্তৰ নিয়মে সোঁফালে থকা ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰে।
- : বাক্যৰ সীমাৰেখা বুজায়; অৰ্থাৎ এনেকুৱা দুটা চিনৰ মাজত থকা শব্দগুচ্ছ এটা বাক্য।

১.১১ বৃক্ষচিত্ৰ

ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণে সকলো বাক্যক প্ৰতীকি ৰূপত দুটা ভাগত বিভক্ত কৰে। **বিশেষ্য পদগুচ্ছ (NP)**

আৰু ক্ৰিয়া শব্দগুচ্ছ (Verb Phrase)। দুয়োটাৰে আকৌ উপবিভাজন থাকে; ক্ৰিয়া শব্দগুচ্ছৰ পিছত আকৌ বিশেষ্য শব্দগুচ্ছ সোমাই থাকিব পাৰে। ইহঁতৰ প্ৰতিটোৰে আকৌ অনুবিভাজন থাকিব পাৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে —
/সৌ সৰু ল'ৰাটোৱে এটা ডাঙৰ মাছ লাহে লাহে টানি আনিছে/
বাক্যটোৰ তলত দিয়া ধৰণেৰ বৃক্ষচিত্ৰ আঁকিব পাৰি।

D : Determiner Adv. : Adverb
Adj. : Adjective V : Verb
N : Noun Aux : Auxiliary

এই বৃক্ষচিত্ৰক বিকল্পে বৰ্ণনাত্মক ভাৱেও উপস্থাপন কৰা যায় :

S → NP + VP NP → D + Adj. + N
NP → D + Adj. + N VP → Adv. + V + Auxiliary
VP → NP + NP

দেখা গ'ল ৰূপান্তৰ সৃজন ব্যাকৰণৰ তত্ত্ব সিমান জটিল নহয়। ই ভাষাৰ উৎপাদনত মগজুৰ যি অবিহণা তাৰ কথাহে আলোচনা কৰে। এই তত্ত্ব অনুসৰি ভাৰতীয় ভাষাবোৰৰো বাক্যৰ গঠন আৰু বিশ্লেষণ কৰিব পাৰি। এই লেখকৰ দ্বিতীয়খন গৱেষণা পুথি 'A Contrastive Study of Assamese and Bengali Syntax' এই তত্ত্বৰ আধাৰত প্ৰণীত।

২। শৈলী বিজ্ঞান

শৈলী বিজ্ঞানৰ অধ্যয়ন ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নত এক নতুন সংযোজন। ক্ষেত্ৰ বিশেষে ভাষাৰ বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ আৰু ব্যতিক্ৰমী প্ৰয়োগৰ বিভিন্ন গঢ়, ঢং, ৰূপ বা ৰীতি বিষয়ে বিশ্লেষণ কৰাটোকেই শৈলীবিজ্ঞান বোলা হয়। ক'বলৈ গ'লে ই বহুলাংশে প্ৰাচীন ভাৰতীয় কাব্যতত্ত্ব (Poetics)ৰ অন্তৰ্গত ৰীতিতত্ত্বৰ শাৰীৰ। ভাৰতীয় পণ্ডিতসকলে ৰীতিতত্ত্ব বিস্তৃত আলোচনা কৰি গৈছে। তাৰো কিয়দংশৰ কথাহে ভাষাবিজ্ঞানৰ অন্তৰ্গত শৈলীতত্ত্বই সামৰে।

২.২ শৈলীৰ সংজ্ঞা

২.২.১ শৈলীবিজ্ঞানৰ আধাৰ শব্দটো হৈছে — শৈলী। ই আমাৰ অতি পৰিচিত শব্দ। ই কোনো পাৰ্থিৱ বস্তুৰ ব্যতিক্ৰমী গাঁথনিক বিশেষত্বক বুজায়। আমি কোনো স্থাপত্য বা ভাস্কৰ্যৰ শৈলীৰ কথা কওঁ। আমি মোগলৰ বা আহোম ৰাজত্বৰ স্থাপত্য শৈলীৰ কথা কওঁ। সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰতো আমি একে অৰ্থতে ‘শৈলী’ শব্দৰ প্ৰয়োগ কৰোঁ। ই পুৰণি সাহিত্যিক পৰম্পৰাৰ পাৰভাঙি ভাষাৰ ব্যতিক্ৰমী প্ৰয়োগ কৰাকে বুজায়; Style is the deviation from traditional standard norms। আমি লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ গদ্যশৈলী অথবা নলিনীবালা দেৱীৰ কাব্যশৈলীৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোঁ। সাম্প্ৰতিক কালত আমি বিজ্ঞাপনত ভাষাশৈলী, বাতৰি পৰিৱেশনৰ শৈলী, প্ৰাচীৰ পত্ৰ বা বিক্ষোভকাৰীসকলে লৈ ফুৰা Play Card বা ফলক লিখাৰ শৈলীৰ কথা কওঁ। চমু কথাত ক’বলৈ হ’লে — শৈলী হ’ল ভাষাৰ এক ব্যতিক্ৰমী বিশেষত্বপূৰ্ণ পৰিষ্কাৰ। ভাষাবৈজ্ঞানিক বলিৎগাৰে কোৱামতে “বক্তব্যৰ ইঙ্গিত অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন অথবা সালসলনি নকৰাকৈ তাক বিশেষ মনোগ্ৰাহীকৈ প্ৰকাশ কৰিবৰ অভিপ্ৰায়ে কোনো আৰ্হি বা ৰূপ বাছি লোৱাটোৱেই হৈছে ‘শৈলী’। আন এজন ভাষাবিজ্ঞানী ভাৰডস্কে কৈছে যে কোনো বিশেষ প্ৰসংগৰ দ্বাৰা অনুপ্ৰাণিত হৈ মনৰ ভাৱ বেছি প্ৰভাৱশালী হোৱাকৈ ভাষাৰ মাধ্যমত প্ৰকাশ কৰাৰ বাবে বাছি লোৱা ই এমুঠি বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ আৰু ব্যতিক্ৰমী প্ৰকাশভঙ্গী। আমাৰ সদা পৰিচিত শব্দ বা বাক্যক বিশেষ ব্যঞ্জনা বা দ্যোতনা সৃষ্টি কৰিবৰ কাৰণে বিশেষ ধৰণে ব্যৱহাৰ কৰাটোৱেই হৈছে ‘শৈলী’। বাতৰি কাকতৰ শিৰোশাৰীত যেতিয়া প্ৰকাশ পায়।

/এইবাৰ ত্ৰিপুৰাত পদুম ফুলিল।/

ই স্বাভাৱিকতে পাঠকৰ মনত এটা হেন্দোলনি তুলিব আৰু তেওঁ ইয়াৰ অন্তৰালত লুকাই গুঢ়াৰ্থটো, যিটো পূৰ্বৰ বিশ্লেষণ মতে অন্তৰ্গত গঠন, বুজি পাব। তেওঁ বুজিব যে সদ্য সমাপ্ত নিৰ্বাচনত ত্ৰিপুৰাত বিজেপি দলৰ জয় জয়কাৰ হৈছে। ‘নিৰ্বাচন’, ‘বিজেপি দল’ আৰু ‘জয় জয়কাৰ’ শব্দবোৰৰ এটাও বাক্যটোত নাই। তথাপিও শব্দবোৰৰ বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ আৰু ব্যতিক্ৰমী প্ৰয়োগৰ বাবে এয়া সম্ভৱ হৈছে। এয়াই সাহিত্যৰ শৈলী।

২.২.২ শৈলী অধ্যয়নৰ তিনিটা সূত্ৰ

শৈলী বিজ্ঞানে ইয়াৰ তত্ত্ব বিশ্লেষণত প্ৰধানকৈ তিনিটা প্ৰশ্নৰ অৱতাৰণা কৰে। সেইকেইটা হ’ল —

- (ক) কিহে কোৱা কথা বা লেখক বিশেষত্বপূৰ্ণ কৰে।
- (খ) কি কাৰণে কোনো কথা বা লেখক বিশেষত্বপূৰ্ণ কৰি তোলা হয়,
- (গ) এনে বিশেষত্বপূৰ্ণ প্ৰয়োগৰ ফলত কি হয় ?

প্ৰথম প্ৰশ্নৰ উত্তৰ বিচাৰি আন দুটা উদাহৰণলৈ চাও আহক।

/এতিয়া বহুৰমপুৰত আৰু হাতীৰ দপদপনি নাই/

/আজি দেখোন হাইথা মাটিত পৰিল/

বিচক্ষণ শ্ৰোতাই বাক্য দুটা শুনাৰ লগে লগে বাক্য দুটাৰ বাচ্যাৰ্থলৈ আওকাণ কৰি বাক্য দুটাৰ মাজত লুকাই থকা গভীৰ অৰ্থৰ মৰ্ম উপলব্ধি কৰি পুলকিত হ’ব। প্ৰথমটো উদাহৰণৰ ‘এতিয়া’ শব্দই ‘নিৰ্বাচনৰ পিছৰ সময়’ বুজাইছে আৰু ‘হাতী’ শব্দই ‘অগপ দলক’ আৰু ‘দপদপনি নাই’ শব্দগুচ্ছই ‘আধিপত্য নাই’ আগৰ ‘জয় জয়কাৰ’ অৱস্থা নাই অৰ্থাৎ নিৰ্বাচনত হাৰিছে। এই শব্দকেইটা বাক্যটোত ক’তো নাই। দ্বিতীয় উদাহৰণটোৱে বুজাইছে যে কোনোবাক কেতিয়াও নহা বা কাচিৎ কেতিয়াবা অহা আলহি আহি ওলাইছে। এই শব্দকেইটাৰ এটাও বাক্যটোত নাই আৰু বাচ্যাৰ্থৰ সমান্য আভাসো গুঢ়াৰ্থ বা অন্তৰ্গত অৰ্থত নাই। বৰ্হিগঠনৰ তিনিওটা শব্দৰ ‘হাইথা পৰিল’ৰ এটাৰো প্ৰাসংগিকতা গুঢ়াৰ্থটোত নাই। আমাৰ বুজিবলৈ বাকী নাই যে পৰিচিত শব্দ তথা বাক্য বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ আৰু ব্যতিক্ৰমী প্ৰয়োগৰ ফলত শব্দবোৰও নথকা অৰ্থ প্ৰতিভাত হৈ উঠিছে। অৰ্থাৎ বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ আৰু ব্যতিক্ৰমী প্ৰয়োগে লেখক বা কথাক বিশেষ মনোগ্ৰাহী কৰি তোলে।

‘কি কাৰণে’ প্ৰশ্নৰ উত্তৰো ওপৰৰ উদাহৰণ কেইটাৰ মাজতে লুকাই আছে। শৈলীয়ে মানুহৰ মাজত লুকাই থকা

কল্পনা আৰু উপলব্ধি শক্তিক পুনৰ উজ্জীৱিত কৰি তোলে। দেখা আৰু নেদেখা দুটা বস্তুৰ মাজত সাদৃশ্য অনুধাৰন কৰি তুলনা কৰিব পৰা বৌদ্ধিক ক্ষমতাৰ উদ্ৰেক কৰে।

‘কি হয়’ প্ৰশ্নৰ উত্তৰো ওপৰৰ পৰিচ্ছেদৰ মাজতে নিহিত হৈ আছে। শৈলীৰ প্ৰয়োগৰ ফলত শ্ৰোতা বা পাঠকৰ মনত পৰিচিত শব্দ চয়ন অথবা বাক্য গঠনৰ মাজেদি অন্তৰ্নিহিত গভীৰ অৰ্থ উদ্ধাৰ কৰাৰ সন্তোষ আৰু অৰ্থৰ তাৎপৰ্য বুজাৰ বিমল আনন্দৰ উদ্ৰেক হয়।

২.৩ সাহিত্যত শৈলীৰ প্ৰয়োগ

লেখক প্ৰভাৱশালী কৰিবলৈ কবি-সাহিত্যিকে নানা ধৰণৰ কৌশল অৱলম্বন কৰে। তাৰে ভিতৰত এটা হ’ল এটা বস্তুৰ গুণ আৰু আন এটা বস্তুত আৰোপ কৰা। কবিয়ে কেতিয়াবা অপ্ৰাণীবাচক বস্তুৰ গাত প্ৰাণ আৰোপ (personify) কৰি বক্তব্যক বেছি ৰসাল আৰু হৃদয়গ্ৰাহী কৰি তোলে। ইংৰাজ কবি ৱাৰ্ডছৱাৰ্থৰ Resolution and Independanceৰ এফাকি পদলৈ চোৱা যাওঁক —

The sky rejoiced
in the morning’s birth.

আমাৰ গল্পকাৰে লিখা আন এটা বাক্যলৈ মন কৰা যাওঁক —

/পৃথিৱীখন তেতিয়া টোপনিত লালকাল।/

ৱাৰ্ডছৱাৰ্থৰ কবিতাফাঁকিত অপ্ৰাণীবাচক ‘আকাশ’ আৰু ‘ৰাতিপুৱা’ত প্ৰাণ আৰোপ কৰি এটা বিশেষ দ্যোতনা সৃষ্টি কৰা হৈছে। অসমীয়া উদাহৰণটোতো অপ্ৰাণীবাচক ‘পৃথিৱীখন’ত প্ৰাণৰ প্ৰয়োগ কৰা হৈছে। তাৰ ফলত এই দুয়াৰি কথাই পাঠক মনত একোটা বিশেষ মুৰ্ছনা তুলিব পাৰিছে।

হেম বৰুৱাদেৱে তাহানিতে ৰচনা কবিতা এফাঁকিয়ে, এতিয়াও পাঠকৰ মনত দোলা দি যায় :

/এচিয়াৰ আকাশ আঙুৰি শগুনৰ জাক,

কোৰিয়াত জৰাসন্ধৰ কঙ্কাল।/

কবিতাফাঁকিত ক’তো দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ সময়ত সাম্ৰাজ্যবাদী শক্তিৰ এচিয়াৰ প্ৰতি লোলুপ দৃষ্টিৰ কথা, বুভুক্ষু অভীষ্মা পূৰণ অৰ্থে যুদ্ধজাহৰ আকাশ পৰিক্ৰমা আৰু সংকীৰ্ণ স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ বাবে কোৰিয়াক দ্বিখণ্ডিত কৰি দুৰ্বল কৰি তোলাৰ কথা বৰ্ণনা কৰা হোৱা নাই। তথাপিও ভাষাৰ ব্যতিক্ৰমী, ঝংকাৰিত উপস্থাপনে কবিতাফাঁকিৰ অন্তৰ্নিহিত তাৎপৰ্য পাঠক হৃদয়ত সুন্দৰভাৱে অনুৰণিত কৰিছে। তাৰ কাৰণে পাঠকে বিমল প্ৰশান্তি লাভ কৰিছে। আকৌ পাঠকে যেতিয়া দেৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ পংক্তি

/দহোটা আঙুলি চম্পাকলি যেন

পদুমৰ ঠাৰি দুখনি হাত/

পঢ়ে পাঠকে কবিৰ উপমান আৰু উপমেয়ৰ মাজৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰা অভেদ কল্পনাৰ আনন্দ পাই এক অনুপম পৰিতৃপ্তি অনুভৱ কৰে। সাহিত্যৰ ছাত্ৰই ইয়াত ৰূপকৰ গোল্ফ পাব, ভাষাবিজ্ঞানৰ ছাত্ৰই ইয়াত শৈলীৰ পৰিপ্ৰকাশ দেখিবলৈ পাব।

২.৪ শৈলী বিজ্ঞানৰ ধাৰা

পুৰাতন ভাৰতীয় অলংকাৰ তত্ত্বই মোট সলাই বিংশ শতিকাত শৈলীবিজ্ঞানৰ ৰূপত আত্মপ্ৰকাশ কৰিছে। বৰ্তমান শৈলীবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নৰ দুটা ধাৰা প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে — (ক) পাঠবাদী (Textualist) আৰু আনটো (খ) গঠনবাদী (Structuralist)। পাঠবাদীসকলে পাঠৰ শৈলীত লক্ষণ আৰু বৈশিষ্ট্য অধ্যয়নত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰে। এই দুয়োটা পাঠৰ এক সৰ্বস্বৰূপতাৰ পৰা উৎপন্ন হয়। কোনো এটা লেখাই কেনেদৰে প্ৰথমৰ পৰা শেষলৈ পাঠৰ ভাৱগত আৰু ভাষাগত একতা ৰক্ষা কৰিছে আৰু প্ৰতিটো পাঠেই কেনেকৈ স্বয়ং সম্পূৰ্ণ হিচাপে পাঠকৰ হৃদয়ত ঝংকাৰ তুলি গৈছে তাৰ আলোচনাই পাঠবাদী শৈলী। পাঠবাদীসকলৰ মতে শৈলী সাহিত্যৰ বাহিৰৰ বস্তু নহয়, সাহিত্য শৈলীত নিমজ্জিত হৈ থাকে। শৈলী

ৰমণীৰ শৰীৰৰ লাৰণ্যৰ দৰে। শৰীৰৰ পৰা লাৰণ্যক বিচ্ছেদ কৰিব নোৱাৰাৰ দৰে সাহিত্যৰ পৰাও শৈলী আঁতৰাই আনি বিশ্লেষণ কৰিব নোৱাৰি। দুয়োটাৰ আত্মদ একেলগে ল'ব লাগে। আনহাতে গঠনবাদী শৈলীবিচাৰ কথোপকথন অৰ্থাৎ কথ্যভাষাৰ বাহ্যিক আভৰণৰ বিচাৰ। কথোপকথনৰ অদৃশ্য উপাদান লয়, বিৰাম, শ্বাসাঘাত, স্বৰ উত্তোলন-অৱনমন, সুৰ আদিয়ে আৰু দৃশ্যমান শব্দ চয়ন, শব্দক্ৰম, উপমা, ৰূপক পটন্তৰ, জতুৱা ঠাঁচৰ প্ৰয়োগ আদিয়ে কথোপকথনৰ শৈলী নিৰূপণ কৰে। অৱশ্যে লিখিত সাহিত্যৰ পৰ্যালোচনাত ওপৰত উল্লিখিত শেৰাংশৰ কথাখিনিও খাটে। চমুকৈ ক'বলৈ হ'লে গঠনবাদী শৈলীবিজ্ঞানৰ ধাৰাটোৱে শৈলীৰ বাহ্যিক উপাদানবোৰৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব আৰোপ কৰে।

শৈলী বিচাৰৰ এই দুয়োটা ধাৰাক পিছলৈ পৰিশীলিত কৰি সিহঁতক ক্ৰমে (১) সাহিত্যভিত্তিক শৈলীবিজ্ঞান (Literary Stylistics) আৰু (২) ভাষাবৈজ্ঞানিক শৈলীবিজ্ঞান বুলি অভিহিত কৰা হৈছে। প্ৰথমবিধক কোনো কোনোৱে সাহিত্য আৰু শৈলীবিজ্ঞানৰ মাজৰ সাঁকো বুলি গণ্য কৰে। ই সাহিত্য আৰু শৈলীৰ মাজত কেৱল সংযোগ সাধন কৰে। আনফালে ভাষাবৈজ্ঞানিক শৈলীবিজ্ঞানে শৈলী অধ্যয়নৰ কাৰণে নিয়োজিত কিছুমান তথ্যৰ বিশ্লেষণক সামৰে। ই মুখ্যতঃ ব্যৱহৃত মৌখিক ভাষাৰ শৈলীৰ বৰ্ণনাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে। ইয়াত কথিত ভাষাত শব্দৰ চয়ন, পুনৰোক্তি, সমাৰ্থক শব্দৰ প্ৰয়োগ। সুৰ লহৰৰ উত্থান-পতন, শব্দ বিশেষত জোৰ প্ৰদান, কথ্যৰ মাজতে স্বতঃপ্ৰস্ফোত্তৰ আদিৰ বিশ্লেষণৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হয়।

২.৫ সামৰণি

শৈলীবিজ্ঞানৰ অধ্যয়ন এতিয়াও চালুকীয়া অৱস্থাতে আছে। অসমত বুলি নহয়, গোটেই ভাৰততে শৈলী বিজ্ঞানৰ ওপৰত পৰ্যাপ্ত চিন্তা চৰ্চা হোৱা নাই। নতুন প্ৰজন্মই নতুন উদ্যম লৈ, ইংৰাজী পুথিৰ আলমত, অসমতো শৈলীবিজ্ঞান চৰ্চাৰ গঠনমূলক পৰিৱেশ এটা গঢ়ি তুলিব পাৰিব।

টোকা :

- ১। এই বিষয়ৰ এখন প্ৰসংগ পুথি হৈছে — ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ দত্ত বৰুৱাৰ, 'প্ৰয়োগ ভাষাবিজ্ঞানৰ ৰূপৰেখা', পৰিৱৰ্তিত সংস্কৰণ ২০১৭, বিশাল প্ৰকাশন, গুৱাহাটী।
- ২। এই বিষয়টোও কুমাৰ ভাস্কৰ বৰ্মা সংস্কৃত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পূৰ্বোক্ত ৰেবিনাৰত দিয়া ভাষণৰ পৰিৱৰ্তিত ৰূপ।
- ৩। চিহ্নবিজ্ঞান বা চিহ্নতত্ত্ব আৰু প্ৰসংগাৰ্থক ভাষাবিজ্ঞানৰ বিষয়ে পিছত সংখ্যাত লিখা হ'ব।

- লেখক : বিশিষ্ট গৱেষক, ভাষাবিদ, সাহিত্যিক আৰু অৱসৰী অধ্যাপক, তেজপুৰ কেন্দ্ৰীয় বিশ্ববিদ্যালয়।

অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা অধ্যয়ন আৰু বাণীকান্ত কাকতি

ড° অনুৰাধা শৰ্মা

ভাব বিনিময়ৰ বাবে সকলো স্তৰৰ মানুহে অতি স্বাভাৱিকভাৱে ভাষা একোটাৰ ব্যৱহাৰ কৰি থাকে যদিও ভাষাৰ সমস্ত দিশবোৰ ইমান সৰল, স্বাভাৱিক বা স্বতঃস্ফূৰ্ত নহয়। ভাষা বুলি ক'লে আমি সাধাৰণতে 'মান্যভাষা'ৰ (standard language) কথাই বুজোঁ যদিও ভাষাৰ এই ধাৰণাটোৰ মাজতে ভাষাটোৰ বিভিন্নতা (variety) বা উপভাষাবোৰো (dialect) সোমাই থাকে। কিন্তু আমি যেতিয়া ভাষা এটাৰ বৈশিষ্ট্যৰ বিষয়ে কওঁ, তেতিয়া পোনে পোনে মান্য ৰূপটোৰ বৈশিষ্ট্যসমূহকে নিৰ্দেশ কৰোঁ। আনকি ভাষাটোৰ ব্যাকৰণ আৰু অভিধানেও মূলতঃ মান্য ৰূপটোকে সামৰি লয়। ভাষাটোত এই মান্য ৰূপটো নিৰ্ণীত হয় আনুষ্ঠানিক স্বীকৃতিৰ মাজেৰে— ইয়াত সেই নিৰ্দিষ্ট ৰূপটো ভাষাটোৰ আন ৰূপবোৰতকৈ উন্নত বা মানসম্পন্ন বুলি কোনো কথা নাথাকে বা আন ৰূপবোৰ সেই নিৰ্দিষ্ট ৰূপটোতকৈ নিম্ন বা দুৰ্বল বুলিও কোনো কথা নাথাকে। এইখিনিতেই এই কথা বুজাটো অত্যন্ত জৰুৰী যে ভাষা বিষয়টোৱেই ৰাজনৈতিক অৰ্থাৎ ৰাজনৈতিক প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেৰেহে একোটা ভাষাৰূপ স্বীকৃত হৈ একোটা নিৰ্দিষ্ট ভূভাগত বাস কৰা মানুহৰ মান্যভাষা ৰূপত প্ৰতিষ্ঠিত হয়। অৰ্থাৎ এটা ভাষাৰূপ মান্য হিচাপে বিবেচিত হোৱাৰ বা আন ৰূপবোৰ উপভাষা হৈ পৰাৰ কাৰণ ভাষাগত (linguistic) নহয়, সম্পূৰ্ণ অভাষাগত (non-linguistic) কাৰকৰ দ্বাৰাহে এনেবোৰ বিষয় নিয়ন্ত্ৰিত।

অসমীয়া ভাষাই অসমত বসবাস কৰা জনগোষ্ঠীসমূহৰ এক উমৈহতীয়া ভাষা হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা পাইছিল কোচ আৰু আহোম ৰাজশক্তিৰ পৃষ্ঠপোষকতা তথা নৱবৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ বিশাল প্ৰভাৱৰ মাজেৰে। কিন্তু তাৰ পিছতো ব্ৰিটিছৰ শাসনকালত অসমৰ এই শক্তিশালী উমৈহতীয়া ভাষাটোক আনুষ্ঠানিক ব্যৱহাৰৰ পৰা আঁতৰাই ৰখা হৈছিল একমাত্ৰ ৰাজনৈতিক কাৰণতে। আনকি ১৮৭৩ চনত অসমীয়া ভাষা আদালত আৰু পঢ়াশালিত পুনৰ প্ৰতিষ্ঠিত হৈছিল যদিও ভাষাৰ বিতৰ্ক তেতিয়াও মাৰ যোৱা নাছিল। ১৮৯৮ চনত আনকি ৰবীন্দ্ৰনাথেও অসমীয়া ভাষাক বাংলাৰ উপভাষা হিচাপেই মূল্যায়ন কৰিছিল। স্বাধীনতাৰ আগলৈকে অসমীয়া ভাষাৰ স্বতন্ত্ৰতাক লৈ খোচা-বিদ্ধা চলিয়েই আছিল। এইখিনি সময়ৰ ভিতৰতে গ্ৰীয়াৰ্চনে ১৯২৭ চনত সম্পূৰ্ণ কৰা ভাৰতীয় ভাষাসমূহৰ জৰীপত ১৭৯ টা ভাষা আৰু ৫৪৪ টা উপভাষাৰ কথা উল্লেখ কৰে। তেওঁৰ 'লিংগুইষ্টিক চাৰ্ভে অৱ ইণ্ডিয়া' গ্ৰন্থৰ পঞ্চম খণ্ডৰ প্ৰথম ভাগত অসমীয়া ভাষাক স্থান দিয়া হয় আৰু অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষাৰ নমুনাও তেওঁ দাঙি ধৰে। কিন্তু গ্ৰীয়াৰ্চনেও সেই সময়ৰ ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিৱেশৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি বাংলা ভাষাৰ বিষয়ে বিস্তৃত আৰু আপেক্ষিকভাৱে অসমীয়া ভাষাৰ বিষয়ে সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ দাঙি ধৰে। গতিকে উনবিংশ শতিকাৰ শেষ আৰু কুৰি শতিকাৰ প্ৰথম দুটামান দশকত আমাৰ মূল যুঁজখনেই আছিল অসমীয়া জাতীয়তাক শক্তিশালীভাৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ যুঁজ আৰু এই যুঁজৰ মূল কথা আছিল ভাষাৰ স্বতন্ত্ৰতা। ইতিমধ্যে ১৮৪৬ চনত শিৱসাগৰৰ পৰা প্ৰকাশ পোৱা 'অৰুনোদই' কাকতখনকে খামোচ মাৰি ধৰি এচাম লোকে অসমীয়া

ভাষাৰ স্বতন্ত্ৰতা প্ৰতিষ্ঠাৰ যুঁজখন চলাই আহিছিল। এনে এক পৰিৱেশৰ ফলতেই পূব অসমৰ পৰাই সেই সময়ত সৰহসংখ্যক সাহিত্যিক-চিন্তাবিদৰ প্ৰকাশ ঘটিছিল। অৱশ্যে ইয়াৰো কেতবোৰ কাৰক আছিল। আহোম ৰাজতন্ত্ৰৰ কেন্দ্ৰস্থল হিচাপে ব্ৰিটিছ শাসনৰ সময়ছোৱাতো এই অঞ্চলটোৱে বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰিছিল আৰু ৰাজপৃষ্ঠপোষকতাত চলা শিক্ষা-সংস্কৃতিৰ পৰিৱেশটোৰ ভেটিতে নতুন অভিজাত শ্ৰেণীটো গঢ় লৈ উঠিছিল। সেইবাবেই আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰো গুৰি ধৰিছিল এওঁলোকেই।

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন, গুণাভিৰাম বৰুৱা, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা আদি ব্যক্তিসকলে তেওঁলোকৰ বহু সীমাৱদ্ধতাৰ মাজতো অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰশ্নটোক সবলভাৱে তুলি ধৰিছিল আৰু পাঠ্যপুথি, সাহিত্য, অভিধান আদি প্ৰণয়নৰ মাজেৰে ইয়াৰ স্বকীয়তাৰ সংগ্ৰামক শক্তিশালী কৰিছিল। এই ধাৰাটোৰ আটাইতকৈ শক্তিশালী যোদ্ধা আছিল লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা। বেজবৰুৱাৰ হাততেই অসমীয়া সাহিত্যৰ ভাষাই এক শক্তিশালী ৰূপ লাভ কৰে। ভাষিক ৰাজনীতিৰ মৰ্মবস্তুটো উপলব্ধি কৰিব পাৰিছিল বাবেই বেজবৰুৱা সমকালীন সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক পৰিৱেশৰ পৰা অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যলৈ অহা প্ৰত্যাহ্বানৰ সন্মুখীন হ'বলৈ সঠিক ৰণকৌশল গ্ৰহণ কৰিব পাৰিছিল। এই কৌশলৰ মূল কথা আছিল দুটা— (১) অসমীয়া সাহিত্যক যুগোপযোগী কৰি প্ৰতিষ্ঠা কৰা, আৰু (২) অসমীয়া ভাষা যে বঙালীৰ উপভাষা নহয় সেই কথা পতিয়নযোগ্য কৰি তুলিবৰ বাবে অসমীয়াৰ সুকীয়া বৈশিষ্ট্য আৰু ঠাঁচ প্ৰতিফলিত হোৱাকৈ অৰ্থাৎ অসমীয়া ভাষাৰ 'খাচ' ৰূপ এটা জিলিকি উঠাকৈ ব্যাপক সাহিত্য সৃষ্টি কৰা। বেজবৰুৱাৰ এই দুয়োটা কৌশলেৰে মূল অনুপ্ৰেৰণা আছিল জাতীয় ভাবনা।

১৯২৮ চনত বাণীকান্ত কাকতিয়ে তেওঁৰ গৱেষণাৰ কাম আৰম্ভ কৰে আৰু সাত বছৰ গৱেষণা কৰাৰ অন্তত ১৯৩৫ চনত পি.এইচ ডি উপাধি লাভ কৰে। কাকতিদেৱে অধ্যয়নৰ বাবে বাচি লোৱা বিষয়টোৱেই এই কথা প্ৰমাণ কৰে যে তেওঁ 'অসমীয়া ভাষাৰ গঠন আৰু বিকাশ' সম্পৰ্কে অধ্যয়ন কৰাৰ মাজেৰে অসমীয়া ভাষাৰ স্বতন্ত্ৰতাক বৌদ্ধিকভাৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰিব বিচাৰিছিল। তীক্ষ্ণধী বাণীকান্ত কাকতিয়ে বেজবৰুৱাৰ সমস্ত কৰ্মৰ আঁৰত থকা 'জাতীয় ভাবমণ্ডল' সঠিকভাৱে চিহ্নিত কৰিব পাৰিছিল আৰু এই জাতীয় ভাবনাৰ প্ৰভাৱতে তেওঁ ভাষিক স্বতন্ত্ৰতাৰ বৌদ্ধিক যুঁজখনক নেতৃত্ব দিয়াৰ সিদ্ধান্ত লৈছিল। কাকতিৰ সমস্ত কৰ্মৰ মাজত ভাষিক ৰাজনীতিৰ এই নিৰ্দিষ্ট দিশটোৱে বিশেষভাৱে ক্ৰিয়া কৰিছে— তেওঁ বেজবৰুৱাৰ প্ৰতি পোষণ কৰা গভীৰ শ্ৰদ্ধা আৰু তেওঁৰ কৰ্মৰ মাজত প্ৰতিফলিত চিন্তাই এই কথা স্পষ্ট কৰি তুলিছে। কাকতি আমি সচৰাচৰ বুজাৰ দৰে পোনে পোনে এগৰাকী ৰাজনৈতিক ব্যক্তি নাছিল। সেই সময়ত চলা ব্ৰিটিছ বিৰোধী সংগ্ৰামৰ লগতো তেওঁ প্ৰত্যক্ষভাৱে জড়িত নাছিল। কিন্তু তেওঁৰ চিন্তা-ভাবনাত তেওঁ যে এগৰাকী সচেতন ব্যক্তি আছিল সেই কথাৰ প্ৰমাণ স্পষ্ট।

কাকতিয়ে ভাষাৰ অধ্যয়ন কৰাৰ সময়ত প্ৰতিষ্ঠিত মান্য ৰূপটোক গুৰুত্ব নিদি তেওঁ নিজে কোৱা কামৰূপী উপভাষাৰ বিষয়েও অধ্যয়ন কৰিব পাৰিলেহেঁতেন আৰু শংকৰ-মাধৱৰ ৰচনাসম্ভাৰৰ পৰা ধৰি গুৰুচৰিত কথাৰ ভাষাৰ মাজত থকা কামৰূপী উপভাষাৰ অনেক উদাহৰণ তুলি ধৰি কামৰূপী ভাষাৰ গ্ৰহণযোগ্যতা বঢ়াই তুলিব পাৰিলেহেঁতেন। হয়তো কাকতিয়ে শক্তিশালীভাৱে তেনে এটা চেষ্টা কৰাৰহেঁতেন অসমৰ ভাষিক পৰিমণ্ডলেই আজি সলনি হৈ গ'লহেঁতেন। কিন্তু কাকতিয়ে এই কথা স্পষ্টভাৱে বুজিছিল যে বাংলা ভাষাৰ সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ পাৰ্থক্যৰ সীমাৰেখাডাল অধিক স্পষ্ট কৰাৰ বাবে পূব অসম অৰ্থাৎ গুৱাহাটীৰ পৰা শদিয়ালৈ চলা ভাষাটোতহে জোৰ দিয়া ভাল। কাৰণ ৰাজনৈতিক, সামাজিক তথা ভৌগোলিক কাৰণত পশ্চিম অসমৰ উপভাষাৰ সৈতে বাংলাৰ সাদৃশ্য পূব অসমৰ ভাষাটোতকৈ বেছি। কাকতিদেৱে এই কথা বুজিব পাৰিছিল যে ইতিমধ্যে ঔপনিৱেশিক শাসনে এবাৰ বিতাৰিত কৰা ভাষাটোত যদি কামৰূপ গোৱালপাৰাৰ কথিত ৰূপটোৰ গুৰুত্ব সবলভাৱে প্ৰতিপাদিত হয় তেনেহ'লে অসমীয়া ভাষাৰ স্বতন্ত্ৰতাক লৈ সন্দেহৰ সুৰুঙা বাঢ়িব আৰু অসমীয়া জাতি এক নতুন প্ৰত্যাহ্বানৰ মুখামুখি হ'ব। সেইবাবেই কাকতিদেৱে ভাষিক আলোচনাৰ ক্ষেত্ৰতে অকল নহয়, ভাষা ব্যৱহাৰৰ প্ৰতিও আছিল অতি সচেতন।

এটা সৰু উদাহৰণ দিয়া যাওক। গ্ৰীক নাট্যকাৰ এৰিষ্টোফেনিছৰ 'দি ক্লাউড' নাটকৰ চমু বিৱৰণ দি কাকতিদেৱে 'ডাৱৰ' শীৰ্ষক এখন ৰচনা লিখিছিল, যিখন ৰচনা পিছত 'পখিলা' নামৰ পুথিখনৰ অন্তৰ্গত কৰা হৈছে। 'দি ক্লাউড' নাটকৰ

বিৱৰণ থকা বাবেই নিশ্চয় 'ডাৱৰ' নামটো দিয়া হৈছে। অসমীয়া ভাষাত 'ক্লাউদ' বুজাবলৈ সণ্ঠালনিকৈ দুটা শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হয়— মেঘ আৰু ডাৱৰ। কামৰূপ অঞ্চলত 'ডাৱৰ' শব্দ সাধাৰণতে ব্যৱহাৰ নহয়, 'মেঘ' শব্দহে ব্যাপকভাৱে ব্যৱহৃত। সংস্কৃতৰ পৰা পোনে পোনে অহা এই শব্দটো বাংলা ভাষাতো ব্যৱহাৰ হয়। এইখিনিতেই এই প্ৰশ্ন মনলৈ আহে যে সংস্কৃতত থকা আৰু কামৰূপত সততে প্ৰচলিত 'মেঘ' শব্দ ব্যৱহাৰ নকৰি কাকতিয়ে 'ডাৱৰ' শব্দটো কিয় ব্যৱহাৰ কৰিলে? বেজবৰুৱাই জোৰ দিয়া সুকীয়া বৈশিষ্ট্য আৰু ঠাচযুক্ত সাহিত্য সৃষ্টিৰ পৰিকল্পিত প্ৰৱণতা ইয়াৰ মাজত নাই বুলি ক'ব নোৱাৰি। আচলতে ভাষাৰ মান্যৰূপটো একধৰণৰ 'অভিজাত' বা 'শিক্ষিত' শ্ৰেণীৰ নিৰ্মাণ। কাৰণ একেধৰণৰ ভাষা কোৱা মানুহৰ মাজত বৈষম্যবোৰ কমাই আনি ঐক্য আৰু অখণ্ডতাৰ বাবে এটা মান্যৰূপৰ নিৰ্মাণো অত্যন্ত জৰুৰী। কাৰণ, উপভাষা ব্যৱহাৰ কৰা মানুহে মান্যৰূপে বিবেচিত ভাষাৰূপটোকে যদি অস্বীকাৰ কৰে তেন্তে প্ৰায় একে ভাষা কোৱা মানুহৰ মাজতেই ভাষিক সংঘাত আৰম্ভ হ'ব আৰু এনে সংঘাতে গোটেই জাতীয় সত্তাটোকে প্ৰত্যাহ্বানৰ মুখামুখি কৰিব। একোটা সৰু সৰু অঞ্চলত থকা ভেদবোৰে যদি মান্য ৰূপটোক নসাৎ কৰি স্বতন্ত্ৰ ভাষাৰ স্বীকৃতি বিচাৰে, তেন্তে জলাশয়ৰ ডাঙৰ মাছে সৰু মাছ গিলা দি সেই সৰু সৰু ভাষাবোৰক একো একোটা শক্তিশালী ভাষাই গিলা পেলাব। এইক্ষেত্ৰত আমি এইটো বুজা উচিত যে মান্য হিচাপে বিবেচিত হোৱা ৰূপটোও একধৰণৰ নিৰ্মাণ, কোনো এটা অঞ্চলৰ কথিত ৰূপৰ ছবছ প্ৰয়োগ নহয়। নিঃসন্দেহে এই নিৰ্মাণ প্ৰক্ৰিয়াত বেলেগ বেলেগ অঞ্চলৰ উপভাষা ব্যৱহাৰকাৰীয়ে অংশগ্ৰহণ কৰিব পাৰে আৰু মান্য ৰূপটোক অধিক পুষ্ট কৰি তুলিব পাৰে। কাকতিৰ ভাষিক স্থিতিও আছিল তেনেধৰণৰ আৰু সেই দৃষ্টিৰেই তেওঁ উপভাষা অধ্যয়নতো গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছিল।

কাকতিৰ উপভাষা অধ্যয়নৰ প্ৰেক্ষাপটৰ এই কথাখিনিৰ উল্লেখ এইবাবেই প্ৰয়োজনীয় কাৰণ সাম্প্ৰতিক সময়ত বিভিন্ন অঞ্চলৰ কথিত ৰূপবোৰ উপেক্ষিত বা অৱহেলিত বুলি ভাবি বহুতেই তেনে ৰূপবোৰক প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ বাবে একোটা জাগৰণ আনিব খোজে। কাকতিৰ ভাষা চেতনা আৰু স্থিতিয়ে আমাক বুজায় যে তেনে ৰূপবোৰৰ প্ৰয়োগ আৰু আলোচনাই মান্য ৰূপটোক সমৃদ্ধ কৰক সেইটোহে মূল উদ্দেশ্য হ'ব লাগিব; কাৰণ মান্য ৰূপটো মানিব নোখোজা প্ৰৱণতাই একে ভাষা কোৱা মানুহখিনিৰ মাজত ভাষিক সংঘাত বঢ়াই তুলিব আৰু জাতিটোৰ ভেটি তেতিয়া থৰক-বৰক হৈ পৰিব।

Assamese, Its Formation and Development গ্ৰন্থত 'Points of Dialectical Divergence' শিতানত বাণীকান্ত কাকতিয়ে উপভাষা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিছে। তেওঁ অসমীয়া ভাষাক ঔপভাষিক দৃষ্টিৰে দুটা বহল ভাগত ভাগ কৰিছে: পূব অসমীয়া আৰু পশ্চিম অসমীয়া। আটাইতকৈ পূব সীমান্তৰ শদিয়াৰ পৰা গুৱাহাটীলৈ ভাষাটোৱে কিছু পৰিমাণৰ সমৰূপতা দেখুৱায় আৰু আহোম ৰজাসকলৰ ৰাজধানী শিৱসাগৰৰ কথিত ভাষাটোৰ পৰা কাচিৎহে চকুত পৰা পাৰ্থক্য দাঙি ধৰে আৰু সাহিত্যিক উদ্দেশ্যেৰে সাধাৰণতে এই উপভাষাটোকে মান্যভাষা (Standard Language) হিচাপে মানি লোৱা হয় বুলি কাকতিয়ে উল্লেখ কৰিছে। আকৌ পশ্চিম অসমৰ কামৰূপ আৰু গোৱালপাৰা জিলাৰ কথিত ৰূপটোক গোৱালপৰীয়া উপভাষা। গোৱালপৰীয়া জিলাৰ কথিত ভাষাৰ মাজতো পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়। পশ্চিম অসমৰ ভাষাক দুটা ভাগত ভগাইছে: (ক) অবিভক্ত কামৰূপ জিলাৰ প্ৰচলিত ভাষাৰূপটোক কামৰূপী উপভাষা আৰু (খ) অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাৰ কথিত ৰূপটো কোচবিহাৰৰ ৰজাসকলৰ শাসনকালত বিকশিত হোৱা ৰাজবংশীয় উপভাষাৰ লগত যথেষ্টৰূপে মিশ্ৰণ হৈছে।" (Assamese, Its Formation and Development, section 34) পূবৰ শিৱসাগৰ জিলাৰ মান্যৰূপ আৰু পশ্চিমৰ গোৱালপাৰাৰ উপভাষাৰ মাজত কামৰূপৰ উপভাষাটো প্ৰচলিত। কাকতিয়ে দেখুৱাইছে যে কামৰূপ জিলা একৰূপী ঔপভাষিক অঞ্চল নহয়। ইয়াৰ বিভিন্ন অঞ্চলত বিভিন্ন স্থানীয় উপভাষা আছে। উদাহৰণস্বৰূপে পাতিদৰং, ধৰ্মপুৰ, বজালী, পলাশবাৰী, বৰপেটা এই পাঁচোটা অঞ্চল দেখুৱাইছে। উল্লেখ্য যে এই উপভাষাবোৰৰ পাৰ্থক্য বিন্দুবোৰ ঘাইকৈ ধ্বনিতাত্ত্বিক বিস্তৃতিৰ ভিতৰতে সীমাৱদ্ধ; ৰূপতত্ত্ব আৰু শব্দসম্ভাৰৰ ক্ষেত্ৰলৈ কেতিয়াবাহে বিয়পিছে।

কাকতিয়ে ধ্বনিতাত্ত্বিক, ৰূপতাত্ত্বিক আৰু শব্দ সন্তাৰৰ দিশত মান্যৰূপৰ লগত উপভাষাবোৰৰ পাৰ্থক্যও নিৰূপণ কৰিছে। তলত তেখেতে উল্লেখ কৰা অনুসৰি কামৰূপী উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্য আলোচনা কৰা হ'ল—

ধ্বনিতাত্ত্বিক :

(ক) কামৰূপী উপভাষাৰ শাব্দিক শ্বাসাঘাত নিয়মিত ৰূপত প্ৰবলভাৱে আদি অক্ষৰত পৰে; মান্য কথিত ৰূপত উপধা (penultimate) অক্ষৰত পৰে।

(খ) ইয়াৰ ফলত (কামৰূপীৰ শ্বাসাঘাত উপধা অক্ষৰত পৰাত) মধ্যস্থ স্বৰবোৰ কেতিয়াবাহে উচ্চাৰিত হয় আৰু প্ৰায়ে অস্পষ্টভাৱে বাগৰি যায়।

(গ) কামৰূপীত অপিনিহিত স্বৰৰ প্ৰয়োগ ব্যাপক। আনকি য'তেই সন্তৰ ত'তেই অপিনিহিত হোৱাটো কামৰূপী উপভাষাৰ নিয়মেই বুলিব পাৰি।

(ঘ) কামৰূপী উপভাষাৰ শব্দৰ অন্ত্য অক্ষৰত দ্বিস্বৰ ধ্বনি সম্পূৰ্ণ অনুপস্থিত দেখা যায়। যেনে— কাৰ্বো > কাৰ্বো।

(ঙ) কামৰূপী শব্দৰ আদি অক্ষৰত দ্বিস্বৰ আনকি ত্ৰিস্বৰো শুনিবলৈ পোৱা যায়; যেনে—

হালুৱা > হাউলা

কেৱলীয়া > কেউইলা

(চ) মান্য কথ্যৰ স্বৰধ্বনিৰ ঠাইত কামৰূপীত উচ্চ স্বৰধ্বনি প্ৰয়োগৰ প্ৰাধান্য দেখা যায়; যেনে—

মান্য কথ্য	কামৰূপী
কাপোৰ	কাপুৰ
তোলে	তুলে
তামোল	তামুল
এন্দুৰ	ইন্দুৰ
সেন্দুৰ	সিন্দুৰ
নেমু	নিমু
খাইছে	খাইছি

(ছ) পূব আৰু পশ্চিম অসমীয়া দুয়োটাৰ ব্যঞ্জনবোৰৰ উচ্চাৰণ একে। কিন্তু অল্পপ্ৰাণীভৱন আৰু মহাপ্ৰাণীভৱনৰ ক্ষেত্ৰত পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়। একে ধ্বনিতাত্ত্বিক পৰিৱেশত পশ্চিম অসমীয়াই মহাপ্ৰাণীভৱন আৰু পূব অসমীয়াই অল্পপ্ৰাণীভৱন ভাল পায়।

ৰূপতাত্ত্বিক :

(ক) দুয়োটা গোটৰে (কামৰূপী আৰু মান্য কথ্য) বহুবচনৰ ৰূপবোৰ বেলেগ বেলেগ। মান্য কথ্যৰ— -বোৰ, -বিলাক, -হঁতৰ, ঠাইত কামৰূপী— -গিলান, -গিলাক, -ছন, -আছন আদি পোৱা যায়। বহুবচনৰ -হঁত দুয়োটা উপভাষাৰে উমৈহতীয়া, কিন্তু পশ্চিম অসমীয়াত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ সীমিত।

(খ) দুয়োটা গোটতে সৰ্বনামৰ প্ৰত্যয়বোৰ বেলেগ বেলেগ, পশ্চিম অসমীয়াৰ কালবাচক সৰ্বনাম কেথেন, তেথেন আদিৰ সমান্তৰাল ৰূপ পূব অসমীয়াত পোৱা নাযায়। সেইদৰে কঁহে, সঁহে আদি পশ্চিম অসমীয়াৰ বৈশিষ্ট্য।

(গ) পূব অসমীয়াত সকৰ্মক ক্ৰিয়াৰ পাছত তৃতীয় পুৰুষৰ সৰ্বনামৰ -ইলেৰ ঠাইত পশ্চিম -ইলেৰ ঠাইত পশ্চিম অসমীয়াত -ইলাক, -ইলা লগ লাগে।

(ঘ) সাম্ভাৰ্য অতীত বুজাবলৈ মান্য কথ্যৰ ‘-হেঁতেন’ৰ ঠাইত পশ্চিম অসমীয়াত ‘হয়’ হয়।

শব্দসম্ভাৰ মূলক :

উভয় গোটতে শব্দবোৰ প্ৰায় বেলেগ বেলেগ। আনকি সাধাৰণ বস্তুবাচক শব্দবোৰো বেলেগ বেলেগ। যেনে—

পশ্চিম অসমীয়া	পূব অসমীয়া
লাজেতী লতা	নিলাজী বন
খাবনি	জবকা
জকৰা ভাত	পইতা ভাত ইত্যাদি।

মান্য অসমীয়া আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ উভয়তে বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত পাৰ্থক্য দেখা পোৱা গ’লেও উমৈহতীয়া শব্দ বিভক্তি, ক্ৰিয়া বিভক্তি, সৰ্বনামৰ মূল, নামধাতু আৰু শব্দৰ ক্ষেত্ৰত সাদৃশ্যৰ পৰিমাণ সৰহ বুলি কাকতিদেৱে উল্লেখ কৰিছে।

এইদৰে অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা সম্পৰ্কে এক তথ্যসমৃদ্ধ, বিজ্ঞানসন্মত আলোচনা আগবঢ়াইছে। তদুপৰি গৱেষণা গ্ৰন্থখনিৰ ঠায়ে ঠায়ে কামৰূপী উপভাষাৰ পৰাও বিভিন্ন নিদৰ্শন দেখুৱাইছে। অৱশ্যে মান্যভাষাৰ লগত কামৰূপী উপভাষাৰ পাৰ্থক্য যিদৰে আলোচনা কৰিছে, তেনেদৰে গোৱালপৰীয়া উপভাষা সম্পৰ্কে সাধাৰণভাৱে উল্লেখ কৰাৰ বাহিৰে বিশেষ আলোচনা কৰা নাই। আনহাতে কাকতিয়ে উজনিৰ ভাষাৰূপ গুৱাহাটী পৰ্যন্ত একে বুলি উল্লেখ কৰিছে, যিটোক পূব অসমৰ উপভাষা আখ্যা দিছে। কিন্তু মধ্য অসমৰ ভাষাৰ সৈতে মান্যৰূপৰ চকুত পৰা বৈসাদৃশ্য পৰিলক্ষিত হয়। সেইবাবেই পিছত কাকতিয়ে বিভাজন কৰা পূব অসমৰ উপভাষা আৰু পশ্চিম অসমৰ উপভাষাৰ মাজত গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে মধ্য অসমৰ উপভাষা এটি নিৰ্দেশ কৰিছে। পূব অসমৰ কথিত ভাষাৰ লগত মধ্য অসমৰ কথিত ভাষাৰ কিছুমান পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয় বাবে ইয়াক পূব অসমৰ ভাষাৰ সৈতে একেলগে সাঙুৰিব নোৱাৰি। দৰাচলতে অসমীয়া ভাষাৰ ঔপভাষিক ক্ষেত্ৰখন অতি বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ। পূব, পশ্চিম আৰু মধ্য অসমৰ অঞ্চলবিশেষে বিভিন্ন আঞ্চলিক বা স্থানীয় ৰূপ (Regional Sub-dialect) প্ৰচলন আছে। কাকতিয়ে কামৰূপী উপভাষাৰ আঞ্চলিক ৰূপ পাঁচোটা তকৈ কম নহয় বুলি উল্লেখ কৰিছে। কাকতিৰ এই তথ্যৰ আধাৰতেই পিছত উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীয়ে কামৰূপী উপভাষাৰ বিষয়ে কৰা গৱেষণা গ্ৰন্থ ‘A Study on Kamrupi : A Dialect of Assamese’- ত কামৰূপী উপভাষাক প্ৰধানকৈ তিনিটা অঞ্চলত ভাগ কৰিছে। কামৰূপী উপভাষাক পশ্চিম, মধ্য আৰু দক্ষিণ— এইদৰে তিনিটা ভাগ কৰিছে যদিও কামৰূপ অঞ্চলত আঞ্চলিক ৰূপৰ বিভিন্নতা যথেষ্ট। সেয়ে সম্ভৱতঃ কাকতিদেৱে কামৰূপী উপভাষাক পাঁচোটা ভাগত ভগাইছিল। প্ৰতিটো ভাগৰে সুকীয়া আলোচনা নকৰিলেও উপভাষাগত নিদৰ্শন দেখুৱাইছে; লগতে শিৱসাগৰ অঞ্চলৰ মান্যৰূপ আৰু অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাৰ শালকোছাৰ (ৰাজবংশী উপভাষাৰ) উপভাষাগত নিদৰ্শনো দাঙি ধৰিছে। কিন্তু কামৰূপৰ দৰে গোৱালপাৰা অঞ্চলো একৰূপী ঔপভাষিক অঞ্চল নহয়। গোৱালপৰীয়া ভাষাৰ আঞ্চলিক বিভাজন উল্লেখ নকৰিলেও ৰাজবংশী উপভাষাৰ উপভাষাগত নিদৰ্শন দেখুৱাই গোৱালপাৰা অঞ্চলৰ ভাষাটোক অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষাৰূপে স্বীকৃতি দি পশ্চিম অঞ্চলৰ এই উপভাষাটোক বঙালী ভাষাৰ উপভাষাৰূপে গণ্য কৰা সকলো মতবাদ ওফোৰাই পেলাইছে। অৱশ্যে তেখেতে অসমৰ এক অবিচ্ছেদ্য অংগ কাছাৰ আৰু কৰিমগঞ্জ জিলাৰ উপভাষা সম্পৰ্কে কোনো আলোচনা আগবঢ়োৱা নাই। এই সন্দৰ্ভত প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যই এক নতুন দিশ উন্মুকিয়াইছে : “ড° কাকতিয়ে গোৱালপৰীয়া ৰাজবংশী উপভাষাৰ নিদৰ্শন দাঙি ধৰি এয়ে যে পশ্চিম অসমৰ বা নামনি অসমৰ অসমীয়া ভাষাৰ বিশিষ্ট অংগ, সেই কথা যুক্তি-তৰ্কৰে বিশ্লেষণ কৰিছে : এয়া ড° গ্ৰীয়াৰচনৰ সংশোধিত বিশ্লেষণ। কিন্তু কাছাৰ-কৰিমগঞ্জ অঞ্চলৰ উপভাষাৰ

অধ্যয়ন আৰু বিচাৰ-বিবেচনা ড° কাকতিয়ে নকৰিলে। সেয়েহে কাছাৰৰ একে পৰ্যায়ৰ কথিত উপভাষাবোৰ গ্ৰীয়াৰচনৰ পুৰণি বিভাগমতে বঙালৰ নিদৰ্শন হৈয়ে থাকিল। ইয়াৰ ফলস্বৰূপে ১৮২৬ চনত হোৱা ইয়াণ্ডাবু সন্ধিৰ মৰ্মে বৃটিছৰ অধীনত অসমভূমিৰ বেছিভাগ অঞ্চলতে বঙলা বিষয়াসকলৰ প্ৰভাৱত সৃষ্টি হোৱা বঙলুৱা মাত-কথা খোপনি পুতিয়ে ৰ'ল।” পৰৱৰ্তী কালছোৱাত অবিভক্ত কাছাৰ জিলাৰ উপভাষা সম্পৰ্কে বিচাৰ-বিশ্লেষণ হৈছে যদিও বিস্তাৰিত আলোচনাৰ অৱকাশ নথকা নহয়। কাৰণ এই উপভাষাৰ লগত মান্য অসমীয়াৰ সম্পৰ্ক বিশেষত্বপূৰ্ণ।

কাকতিয়ে অতি কম পৰিসৰৰ ভিতৰতে অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিছে। এই আলোচনাত তেখেতৰ গৱেষণা বিষয়ৰ প্ৰয়োজনীয়তাত অঁকা বিহঙ্গম দৃষ্টিৰ ৰেখাচিত্ৰহে। সম্ভৱতঃ কাকতিয়ে নিজে ক্ষেত্ৰ অধ্যয়ন (field study) কৰা নাছিল, মাথোন বহল দৃষ্টিৰে অসমীয়া ভাষাৰ ঔপভাসিক বৈশিষ্ট্যবোৰ দাঙি ধৰি বিশদ আলোচনাৰ দুৰাৰহে মুকলি কৰি দিছিল। কাকতিয়ে পোনতে অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা সম্পৰ্কে বিজ্ঞানসন্মত আলোচনাৰ পাতনি মেলিছিল আৰু পৰৱৰ্তী গৱেষকসকলৰ বাবে গৱেষণাৰ বাট মুকলি কৰি দিছিল। সেইবাবে আলোচনাৰ সংক্ষিপ্ততা আৰু সীমাবদ্ধতা সত্ত্বেও উপভাষাৰ অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ অৱদান স্মৰণীয়। উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীৰ ভাষাত :

"Kakati could build a strong basis for a dialectological study of Assamese in his monumental work Assamese, its Formation and Development. From the time at the publication of the work (1941) the study of dialects has developed in its various aspects. It is hoped that scholars of Assam will in future give due attention to the study of the dialects and languages of Assam along the modern scientific lines and for this, Kakati's book will always remain indispensable."

- লেখিকা : গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আধুনিক ভাৰতীয় ভাষা আৰু সাহিত্য অধ্যয়ন বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপিকা।

কামৰূপী উপভাষা আৰু তিনিটা স্থানীয় উপভাষিক ৰূপৰ তুলনাত্মক আলোচনা

ড° লীলাৱতী শইকীয়া বৰা

অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা সম্পৰ্কে পোনপ্ৰথমে বিজ্ঞানসন্মতভাৱে আলোচনাৰ দিশ মুকলি কৰে ভাষাচাৰ্য বাণীকান্ত কাকতিদেৱে। কিন্তু আঞ্চলিক বা স্থানীয় ভাষা বুজাবলৈ উপভাষা (dialect) শব্দটো সম্ভৱতঃ প্ৰথম ব্যৱহাৰ কৰিছিল ড° কাকতিৰ পূৰ্বসূৰী অসমীয়া ভাষা-চৰ্চাৰ আন এগৰাকী বাটকটীয়া দেৱানন্দ ভৰালিয়ে।^১ ভৰালিৰো আগতে ভাষাবিদ জি. এ. গ্ৰীয়াৰ্ছনেই প্ৰথমে অসমীয়া ভাষাক Standard dialect আৰু Western dialect – এই দুটা ভাগত ভগাই দৰং, নগাঁও, শিৱসাগৰ আৰু লক্ষ্মীমপুৰ অঞ্চলৰ ভাষাক Standard dialect আৰু গোৱালপাৰা আৰু কামৰূপ অঞ্চলৰ ভাষাক Western dialect – অৰ্ ভিতৰত ধৰি অসমীয়া ভাষাৰ আলোচনা কৰিছিল (LSI, Vol. V, Part I, 1903, P. 393-418)। ড° কাকতিয়ে গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ Standard আৰু Western dialect আৰু ভৰালিৰ সৌমাৰ প্ৰাকৃত আৰু কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ ধাৰণাৰ লগতে নিজে এগৰাকী পশ্চিম অসমীয়া ভাষী হিচাপে উপভাষাগত দৃষ্টিভঙ্গীৰে অসমীয়া ভাষাৰ দুটা আঞ্চলিক ৰূপ নিৰূপণ কৰিছিল :

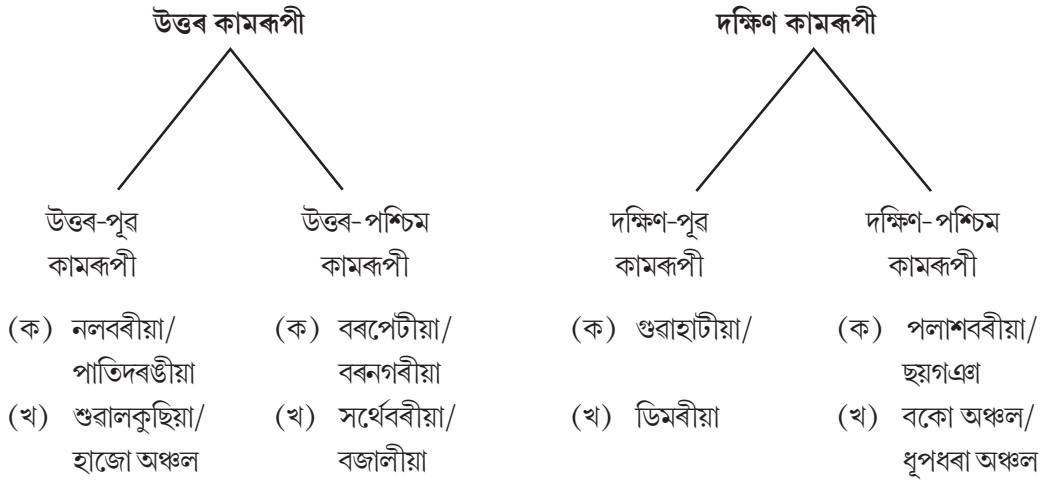
(ক) Eastern Assamese অৰ্থাৎ পূব অসমীয়া,

(খ) Western Assamese অৰ্থাৎ পশ্চিম অসমীয়া (AFD, 1972, P. 10)। পৰৱৰ্তী কালত এই দুটা আঞ্চলিক ৰূপকে ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীদেৱে পূব অঞ্চলৰ বা উজনিৰ উপভাষা আৰু পশ্চিম অঞ্চল বা নামনিৰ উপভাষা বুলি কৈছে। নামনিৰ উপভাষাটোক ড° কাকতিয়ে স্থানীয় উপভাষাগত বৈশিষ্ট্যৰ আধাৰত অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাৰ কথিত ভাষাটোক গোৱালপাৰীয়া আৰু অবিভক্ত কামৰূপ জিলাৰ কথিত ভাষাটোক কামৰূপ, এই দুটা উপভাষাত ভগাই কৈছে, “In between the standard colloquial of Sibsagar in the east and the mixed dialect of Goalpara in the west stand the dialects of the Kamrup district.” (AFD. P. 18)

ড° কাকতিয়ে কাটি দিয়া বাটেৰে গৈ কামৰূপী উপভাষাৰ ভাষাবৈজ্ঞানিক অধ্যয়নৰ কাম পোন প্ৰথমে আৰম্ভ কৰে ভাষাচাৰ্য ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীয়ে। অসম চৰকাৰৰ বুৰঞ্জী আৰু পুৰাতত্ত্ব বিভাগে ১৯৭০ চনতে প্ৰকাশ কৰা তেওঁৰ ‘A study on Kamrupi : A dialect of Assamese’ গ্ৰন্থই অসমত বিজ্ঞানসন্মতভাৱে উপভাষা-চৰ্চাৰ শুভাৰম্ভ কৰে। এই গ্ৰন্থত ড° গোস্বামীয়ে কামৰূপী উপভাষাক এনেদৰে তিনিটা স্থানীয় উপভাষাত ভাগ কৰি দেখুৱাইছে :

(ক)	পশ্চিম কামৰূপী	—	(বৰপেটা, সুন্দৰীদিয়া, পাটবাউসী, ভৱানীপুৰ আদিৰ কথ্যভাষা)
(খ)	মধ্য কামৰূপী	—	(নলবাৰী আৰু ইয়াৰ ওচৰ-পাঁজৰৰ কথ্যভাষা)
(গ)	দক্ষিণ কামৰূপী	—	(পলাশবাৰী, ছয়গাঁও, বকো আদি ঠাইৰ কথ্যভাষা)

এই তিনিটা স্থানীয় উপভাষাৰ মাজত প্ৰধান পাৰ্থক্য তেওঁ দেখা পাইছে বাগ্‌ধ্বনিৰ উচ্চাৰণ আৰু ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত। শব্দগত আৰু ৰূপগত দিশত থকা পাৰ্থক্যৰ কথাও তেওঁ Introduction অধ্যায়ত উদাহৰণসহ উল্লেখ কৰিছে। কিন্তু তেওঁৰ গৱেষণা গ্ৰন্থখনি কামৰূপী উপভাষাৰ অধ্যয়ন বুলি কোৱা হৈছে যদিও মূলতঃ সেইখনক নলবাৰী আৰু তাৰ আশে-পাশে প্ৰচলিত কথ্যভাষাৰ আধাৰত প্ৰস্তুত কৰা মধ্য কামৰূপী উপভাষাৰহে গৱেষণামূলক গ্ৰন্থ বুলি ক'ব পাৰি। সি যি কি নহওক, যোৱা শতিকাৰ সত্তৰ দশকত ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীয়ে বিজ্ঞানসন্মতভাৱে কামৰূপী উপভাষা অধ্যয়নৰ যি পথ কাটি দিলে, সেই পথেৰে অগ্ৰসৰ হৈ কেইবাগৰাকীও গৱেষকে পূব, পশ্চিম আৰু দক্ষিণ কামৰূপৰ কেইবাটাও অঞ্চলৰ স্থানীয় কথ্যভাষাৰ আধাৰত গৱেষণা গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰিছে।^১ কামৰূপৰ প্ৰায় কেইটা স্থানীয় উপভাষাৰ ভিত্তিত ৰচনা কৰা ড° বিভা ভৰালীৰ 'কামৰূপী উপভাষা : এটি অধ্যয়ন' (২০০৪) এই বিষয়ক এখনি ভাল গ্ৰন্থ। এই গ্ৰন্থত তেওঁ কামৰূপৰ আটাইবোৰ স্থানীয় ৰূপলৈ লক্ষ্য কৰি বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীয়ে দুভাগ কৰি ৰখা উত্তৰ আৰু দক্ষিণ কামৰূপক দুটা বহল ঔপভাষিক অঞ্চল হিচাপে লৈ কামৰূপী উপভাষাৰ স্থানীয় ৰূপসমূহক এনেদৰে ভাগ কৰি দেখুৱাইছেঃ^২

ইয়াৰ আগতে ১৯৮০ চনতে বৰপেটাৰ এগৰাকী ভাষাবিদ পণ্ডিত আৰু কটন কলেজৰ অসমীয়া বিভাগৰ প্ৰাক্তন অধ্যাপক ড° ৰমেশ পাঠকে কামৰূপী উপভাষাক বৰপেটীয়া, নলবাৰীয়া, পাতিদৰঙীয়া আৰু দক্ষিণপৰীয়া— এই চাৰিটা ভাগত ভগাই কামৰূপী উপভাষা অধ্যয়নৰ পথ নিৰ্দেশ কৰি গৈছে। কামৰূপৰ প্ৰতিটো স্থানীয় উপভাষাৰ (local dialect) নিজস্ব নিজস্ব দুই-এটা বিশেষ বৈশিষ্ট্যলৈ লক্ষ্য কৰি কামৰূপী উপভাষাক অঞ্চলগতভাৱে আমি এনেদৰেও ভগাব পাৰোঁ :

(ক) পশ্চিম কামৰূপী উপভাষা (বৰপেটা, সুন্দৰীদিয়া, পাটবাউসী, সৰ্থেবাৰী, বজালী, ভৱানীপুৰ আদিকে ধৰি বৰপেটা জিলাৰ কথ্যভাষা)।

(খ) মধ্য কামৰূপী উপভাষা (নলবাৰী আৰু ইয়াৰ আশে-পাশে থকা বেলশৰ, বৰমা, টিছ আদিকে ধৰি নলবাৰী জিলাৰ কথ্যভাষা)।

(গ) পূব কামৰূপী উপভাষা (পাতিদৰং, গোৰেশ্বৰ, কৰবা, বেজেবা, ৰঙিয়া আৰু তাৰ আশে-পাশে থকা পূব কামৰূপ অঞ্চলৰ কথ্যভাষা)।

(ঘ) উত্তৰ কামৰূপী উপভাষা (উত্তৰ গুৱাহাটীকে ধৰি হাজো, শূৱালকুছি, ৰামদিয়া আদি অঞ্চলৰ কথ্যভাষা)।

(ঙ) দক্ষিণ কামৰূপী উপভাষা (নগৰবেৰা, বকো, ছয়গাঁও, পলাশবাৰীৰ পৰা গুৱাহাটী হৈ চন্দ্ৰপুৰ-ক্ষেত্ৰীলৈকে এই সুদীৰ্ঘ অঞ্চলৰ কথ্যভাষা)।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ কামৰূপী উপভাষাক চাৰিটা ক্ষুদ্ৰ স্থানীয় উপভাষাত ভাগ কৰি লোৱাৰ দৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণপাৰৰ কামৰূপী উপভাষাকো ৩° বিভা ভৰালীয়ে দেখুওৱাৰ দৰে দক্ষিণ-পূব কামৰূপী আৰু দক্ষিণ-পশ্চিম কামৰূপী উপভাষাত ভগাই আলোচনা কৰিব পাৰি। মনকৰিবলগীয়া যে গুৱাহাটীৰ পৰা চন্দ্ৰপুৰ-ক্ষেত্ৰীলৈকে ধৰি এই দক্ষিণ-পূব কামৰূপী উপভাষাটোৱে সাংস্কৃতিক, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক আদি কাৰণৰ লগতে বিবিধ জাতিগত মিশ্ৰণৰ বাবে নিজস্ব ৰূপ প্ৰায় হেৰুৱাই পেলাইছে। বিশেষকৈ বৰ্তমানৰ গুৱাহাটীত কামৰূপী উপভাষাৰ নিজস্ব কোনো ৰূপ নাই বুলিব পাৰি; উত্তৰ আৰু দক্ষিণ-পশ্চিম কামৰূপৰ বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা আহি স্থায়ীভাৱে বসতি কৰা লোকৰ মাজতহে সেই অঞ্চলৰ ভাষিক বৈশিষ্ট্য লৈ গঢ় লৈ উঠা এটা মিশ্ৰিত কামৰূপী উপভাষা ইয়াত বৰ্তি আছে। সেইদৰে গুৱাহাটীৰ পৰা আৰু পূবলৈ আগুৱাই গ'লে পাওঁ সোণাপুৰ, ডিমৰীয়া, ক্ষেত্ৰী, চন্দ্ৰপুৰকে ধৰি এটা বহল অঞ্চল। এই অঞ্চলত যি কামৰূপী উপভাষা পোৱা যায়, সিও মিশ্ৰিত জাতিগোষ্ঠীৰ জনবসতিৰ কাৰণে আৰু উজনিৰ মান্যভাষী উপভাষা পোৱা যায়, সিও মিশ্ৰিত জাতিগোষ্ঠীৰ জনবসতিৰ কাৰণে আৰু উজনিৰ মান্যভাষী লোকৰ লগত সঘন আহ-যাহৰ বাবে এক পৃথক ৰূপ লৈছে। এসময়ৰ মধ্য অসমৰ নগাঁৱৰ অন্তৰ্গত বৰ্তমান মৰিগাঁও জিলাৰ একালৰ তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰৰ ঠাই মায়ঙতো এটা বিশেষ ঔপভাষিক ৰূপ পোৱা যায়, যিটোৰ মান্য অসমীয়া ভাষাৰ আন কথিত ৰূপৰ লগত মিল নাই। ভাষাগত বৈশিষ্ট্যলৈ লক্ষ্য কৰি এই উপভাষাক কামৰূপী উপভাষাৰো অন্তৰ্গত কৰিব নোৱাৰি। অথচ ইয়ো অসমীয়া ভাষাৰে এক ঔপভাষিক ৰূপ। বৰ্তমান আলোচনাত ঘাইকৈ বিশাল উত্তৰ কামৰূপৰ অন্তৰ্গত পূব, পশ্চিম আৰু মধ্য কামৰূপী উপভাষাৰহে এটি তুলনামূলক আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ব। মনকৰিবলগীয়া যে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ বিশাল কামৰূপৰ অন্তৰ্গত পূব কামৰূপী উপভাষাই ক্ৰমে পাতিদৰং, গোৰেশ্বৰ, কৰৰা, বেজেৰা, ৰঙিয়া আৰু তাৰ আশে পাশে থকা পূব কামৰূপ অঞ্চলৰ কথ্যভাষাক, পশ্চিম কামৰূপী উপভাষাই ক্ৰমে বৰপেটা, সুন্দৰীদিয়া, পাটবাউসী, সৰ্বেবাৰী, বজালী, ভৱানীপুৰ আদিকে ধৰি বৰপেটা জিলাৰ কথ্যভাষাক আৰু মধ্য কামৰূপী উপভাষাই ক্ৰমে নলবাৰী আৰু ইয়াৰ আশে-পাশে থকা বেলশৰ, বৰমা, টিহু আদিকে ধৰি নলবাৰী জিলাৰ কথ্যভাষাক সামৰি লয়। এই প্ৰসঙ্গতে কামৰূপী উপভাষাত থকা সুৰৰ বিষয়ে এটি ধাৰণা দিয়াটো ভাল হ'ব।

অসমীয়া ভাষাটো সুৰীয়া (tonal) নহয় যদিও শদিয়াৰ পৰা ধুবুৰীলৈ এই ভাষাটোৰ কথা কোৱাৰ সুকীয়া সুকীয়া একোটা ভঙ্গী বা সুৰ আছে। ডিব্ৰুগড়ৰ মানুহে যিটো সুৰ বা ঠাঁচত কথা কয়, শিৱসাগৰ বা নগাঁৱৰ মানুহে ঠিক একে ঠাঁচ বা সুৰত কথা নকয়। তথাপি উজনিৰ কথিত ভাষাটোৰ সুৰৰ এক সমৰূপতা লক্ষ্য কৰা যায়। কিন্তু কামৰূপৰ পূব, পশ্চিম, উত্তৰ, দক্ষিণ আৰু মধ্য — এই কেউটা অঞ্চলৰে মানুহৰ কথা কোৱাৰ ঠাঁচ বা সুৰ একে নহয়। অৱশ্যে এটা কথা ঠিক যে তিব্বতবৰ্মী বৰো আদি ভাষাৰ দৰে সুৰৰ কাৰণে এই স্থানীয় উপভাষাকেইটাত অৰ্থৰ কোনো পৰিৱৰ্তন নহয়; এই সুৰ বা লহৰ বৰ্ণগত নহয়, বাক্যগতহে। একেটা বাক্যকে বৰপেটাৰ লোকে যিটো সুৰত উচ্চাৰণ কৰিব বা প্ৰয়োজন সাপেক্ষে যি একোটা ৰূপ প্ৰয়োগ কৰিব আন অঞ্চলৰ লোকে তেনে সুৰত উচ্চাৰণো নকৰে বা একে ধৰণৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰিবলৈ একে ৰূপো ব্যৱহাৰ নকৰে। উদাহৰণস্বৰূপে, 'তই যাবিনে?' এই বাক্যটো বৰপেটাৰ কিছুমান মানুহে ক'ব 'তই জাবিনা এ' আৰু ছয়গাঁও, পলাশবাৰী আদি ঠাইৰ মানুহে ক'ব 'তই জাবিনে হা?' কিন্তু সুৰৰ কাৰণে হোৱা এনে বাক্যগত পাৰ্থক্যই অৰ্থ নিৰূপণত বাধা নজন্মায়।

বিশাল উত্তৰ কামৰূপৰ অন্তৰ্গত পূব, পশ্চিম আৰু মধ্য কামৰূপী স্থানীয় উপভাষাকেইটালৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে এইকেইটাৰ মাজত পাৰ্থক্যতকৈ সাদৃশ্যই বেছি। তথাপি যিবোৰ পাৰ্থক্য দেখা যায়, সেইবোৰেই এই স্থানীয় উপভাষাকেইটাক স্বকীয়তা প্ৰদান কৰি এক পৃথক ঔপভাষিক গোটৰ মৰ্যাদা দিছে। বাগ্‌ধৰ্মনিৰ ক্ষেত্ৰত এই স্থানীয় উপভাষাকেইটাৰ মাজত প্ৰধান পাৰ্থক্য দেখা যায় নিম্নমধ্য বা মধ্যসম অ' ধৰ্মনিৰ ব্যৱহাৰত। এই ধৰ্মনিটোৰ ব্যৱহাৰ দক্ষিণ, পশ্চিম আৰু মধ্য কামৰূপীত নাই; কেৱল পূব কামৰূপীতহে মান্য অসমীয়া ভাষাৰ বিশেষ ধৰ্মনি অ'টোৰ শব্দৰ কেউটা অৱস্থানতে ব্যৱহাৰ দেখা যায়। যেনে :- অ'মুৰি, গ'ল, হাল'

এই অ' ধৰ্মনিকে ধৰি কামৰূপী উপভাষাত সামগ্ৰিকভাৱে বিশিষ্ট স্বৰধৰ্মনি আঠোটা :- ই উ এ' ও এ অ' অ আ। মান্য অসমীয়াৰ লগত সম্পূৰ্ণ একে এই বিশিষ্ট স্বৰধৰ্মনিকেইটাই আঞ্চলিক উচ্চাৰণ-বৈশিষ্ট্যৰ কাৰণে শব্দৰ বিভিন্ন

অৱস্থানত পূব, পশ্চিম আৰু মধ্য কামৰূপীত ঠায়ে ঠায়ে বিভিন্ন ৰূপ লৈছে। উল্লিখিত সাধাৰণ স্বৰধ্বনিকেইটা পূব, পশ্চিম আৰু মধ্য কামৰূপী স্থানীয় উপভাষাত এনেদৰে পৰিৱৰ্তন হৈছে :

১। মান্য অসমীয়া ভাষাৰ উচ্চ স্বৰধ্বনিৰ আগত থকা নিম্ন আদ্য অ ধ্বনি স্বৰসঙ্গতিৰ কাৰণে মধ্য কামৰূপীত ও হয়; কিন্তু পূব আৰু পশ্চিম কামৰূপীত ক্ৰমে অ' আৰু অ হয়। যেনে :-

পূব	পশ্চিম	মধ্য
ক'ৰি	কৰি	কোৰি
ঘ'ৰি	ঘৰি	ঘোৰি (ঘড়ী)

কিন্তু পশ্চিম কামৰূপৰে সৰ্থেবাৰীত অ আৰু ও দুয়োটা স্বৰৰ ব্যৱহাৰ দেখা যায়। যেনে :- কৰি, ধনি, হোৰি, সোতি (সতী) আদি।

২। মান্য অসমীয়াৰ মধ্য অ ধ্বনি পূব আৰু মধ্য কামৰূপীত আ আৰু পশ্চিম কামৰূপীত এ হয়। যেনে:-

পূব	পশ্চিম	মধ্য
দিঘাল	দিঘে'ল	দিঘাল 'দীঘল'
পুৰাণ	পুৰে'ণ/পুৰণ	পুৰাণ

৩। মান্য ভাষাৰ বিপৰীতে কামৰূপী উপভাষাত একেটা শব্দতে দুটা আ ধ্বনি ওচৰা-ওচৰিকৈ ব্যৱহৃত হ'ব পাৰে। যেনে :- ৰাজা, তাৰা, তালা আদি। কিন্তু পূব কামৰূপীৰ কিছুমান শব্দত মান্য ভাষাৰ ৰীতিহে ৰক্ষিত হৈছে। ফলত মান্য ভাষাৰ ৰঙা, কলা, অজলা, কজলা আদি শব্দ পূব কামৰূপীত একেদৰে ব্যৱহৃত হয়।

৪। মান্য ভাষাৰ আদ্যাৱস্থানত থকা নিম্ন অ পূব কামৰূপীত ও আৰু পশ্চিম আৰু মধ্য কামৰূপীত আ হয়। যেনে :-

পূব	পশ্চিম	মধ্য
কোপাল	কাপাল	কাপাল
কোঁকাল	কাকাল	কাকাল

৫। মধ্য স্বৰ লোপ পালে মান্য ভাষাৰ অন্ত্য আ পশ্চিম আৰু মধ্য কামৰূপত অপৰিৱৰ্তিত থাকে, কিন্তু পূব কামৰূপীত অ হয়। যেনে :-

পূব	পশ্চিম	মধ্য
কুক'ৰ	কুক'ৰা	কুক'ৰা
কুম'ৰ	কুম'ৰা	কুম'ৰা
মুত'ৰ	মুত'ৰা	মুত'ৰা
গ'ধলা	গ'ধলা	গ'ধলা

৬। মান্য ভাষাৰ আদ্য উ ধ্বনি পূব কামৰূপীত অ আৰু পশ্চিম, মধ্য কামৰূপীত ও হয়। যেনে :- নমলে (পুঃ), নোমলা।

৭। মধ্য ব্যঞ্জন লোপৰ কাৰণে কামৰূপী উপভাষাত দ্বিস্বৰ আৰু ত্ৰিস্বৰৰ প্ৰচুৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। কিন্তু চাৰিটা স্বৰৰ সংযুক্তি কেৱল পশ্চিম কামৰূপৰ সৰ্থেবাৰীত দুই-এটা দেখা যায়। যেনে :- মোউ-মোউইআ 'অতি ওচৰ বা মিঠা সম্পৰ্ক'।

এইদৰে বিচাৰ কৰিলে দেখা যাব যে একেখিনি সাধাৰণ স্বৰধ্বনিয়েই কামৰূপৰ পূব, পশ্চিম আৰু মধ্য অঞ্চলত ভিন্ন উচ্চাৰণ বৈশিষ্ট্যৰ কাৰণে ভিন্ন ৰূপ লৈছে। এই ক্ষেত্ৰত মন কৰিবলগীয়া কথা হৈছে যে দুই-এটা ধ্বনিতাত্ত্বিক পৰিৱৰ্তনৰ ক্ষেত্ৰত কেতিয়াবা পূব কামৰূপীৰ লগত পশ্চিম কামৰূপীৰ আৰু কেতিয়াবা মধ্য কামৰূপীৰ লগত পূব কামৰূপীৰ বিশেষ সাদৃশ্য দেখা যায়। এনেবোৰ কাৰণতে কামৰূপী উপভাষাৰ স্থানীয় সীমা নিৰ্ধাৰণ কৰাটো অতি জটিল। অৱশ্যে এটা কথা ঠিক যে ধ্বনিতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত কামৰূপৰ স্থানীয় ভাষাকেইটাৰ মাজত অমিলতকৈ মিলৰ মাত্ৰাই অধিক।

ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ ক্ষেত্ৰত কামৰূপী স্থানীয় উপভাষাকেইটাৰ মাজত বৰ বেছি পাৰ্থক্য নাই। মান্য ভাষাৰ একৈশটা বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ প্ৰায়বোৰেই কামৰূপী উপভাষাত ব্যৱহৃত হয়। মাত্ৰ নাসিক্য ও ধ্বনিটো দক্ষিণ কামৰূপী উপভাষাত ব্যৱহৃত হয়। মাত্ৰ নাসিক্য ও ধ্বনিটো দক্ষিণ কামৰূপী উপভাষাত উচ্চাৰিত নহয়। দক্ষিণ কামৰূপী ভাষা-ভাষী লোকে ও যুক্ত টেঙা, চিঙা, ডাঙৰ আদি শব্দ ক্ৰমে তেঁৱা, চিৰাঁ, দাহাঁৰ — এনেদৰে উচ্চাৰণ কৰে। দ্বিতীয়তে মান্য ভাষাত উচ্চাৰিত নোহোৱা বা ধ্বনি দক্ষিণ কামৰূপীত জ ধ্বনিৰ বিকল্পৰূপে সঘনাই প্ৰয়োগ হয়। যেনে :- বালুক (জালুক), বালা/বালা (জালা/জলা) আদি। কিন্তু বিভিন্ন ধ্বনিগত প্ৰক্ৰিয়াৰ কাৰণে বিশেষকৈ ঘোষীভৱন, মহাপ্ৰাণীভৱন, বৰ্ণবিপৰ্যয়, অপিনিহিতি, সমীভৱন, বিষমীভৱন আদি ধ্বনি পৰিৱৰ্তনৰ বিভিন্ন প্ৰক্ৰিয়াৰ কাৰণে কামৰূপী স্থানীয় উপভাষাবোৰত মান্য ভাষাৰ সাধাৰণ ব্যঞ্জন ধ্বনিবোৰে ভিন্ন ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰিছে। কামৰূপী উপভাষাত অন্তঃস্থ ব্যঞ্জন ৰ আৰু য ধ্বনি উচ্চাৰিত নহয়। মধ্য আৰু অন্ত্য স্থানত এই ধ্বনি দুটা লোপ হৈ তাৰ ঠাইত অন্য স্বৰধ্বনি ব্যৱহৃত হয় আৰু আদ্য অৱস্থানত মান্য ভাষাৰ দৰে ৰ ধ্বনি ৰ ৰূপে আৰু য ধ্বনি জ ৰূপে লিখা আৰু উচ্চাৰণ কৰা হয়। মধ্য আৰু অন্ত্য অৱস্থানত থকা ৰ আৰু য ধ্বনি পূব, পশ্চিম আৰু মধ্য কামৰূপী উপভাষাত এনেদৰে ব্যৱহাৰ হয় :

পূব	পশ্চিম	মধ্য	মান্য অসমীয়া
দৰ	দুআৰ	দুআৰ	‘দুৱাৰ’
বোএ’নি	বুএনি	বুএনি’	‘বোৱনী’
কএ’	কোএ’	কোউএ	‘কাৱৈ’
ধোহা	ধঙা	ধঁহা	‘ধোৱা’
নেম	নিঅম	—	‘নিয়ম’
বেনি	বিএনি	বিএনি	‘বিয়নী’
সেল	সিআল	সিআল	‘শিয়াল’
কে	কিও	কিআ	‘কিয়’ ইত্যাদি।

অপিনিহিত (epenthesis) অৰ্থাৎ মান্য ভাষাৰ মধ্য বা অন্ত্য ব্যঞ্জনৰ লগত থকা ই বা উ ধ্বনি ব্যঞ্জনৰ আগলৈ আহি উচ্চাৰিত হোৱা ৰীতি কামৰূপী উপভাষাৰ এটি বিশেষ বৈশিষ্ট্য। এই বৈশিষ্ট্যৰ কাৰণেই কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাবোৰত একেটা শব্দই ভিন্ন ৰূপ লৈছে। যেনে :-

পূব	পশ্চিম	মধ্য	মান্য অসমীয়া
কইল্‌জে	কোইল্‌জা	কোইল্‌জা	‘কলিজা’
কুইহেৰ	কোঁইহাৰ	কোইহাৰ	‘কুঁহিয়াৰ’
কইল্‌তে	কোইল্‌তা	কোইল্‌তা	‘কলিতা’
পইথ্‌লে	পাইথ্‌লা	পাইথ্‌লা	‘পথালি’
বাউম্‌নে	বাউ	বাউইম্‌না	‘বামুনীয়া’ আদি

ওপৰৰ উদাহৰণৰ পৰা দেখা যায় যে অপিনিহিতৰ ক্ষেত্ৰত পশ্চিম আৰু মধ্য কামৰূপীৰ মাজত ধ্বনিগত মিল অধিক। বাগ্‌ধ্বনিৰ ক্ষেত্ৰত কামৰূপী উপভাষাৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ বৈশিষ্ট্যটো হৈছে সন্ধি। মধ্য ধ্বনি লোপৰ কাৰণে কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাবোৰত সংযুক্ত ব্যঞ্জন ধ্বনি আৰু ব্যঞ্জন বহিসন্ধিৰ প্ৰচুৰ ব্যৱহাৰ দেখা যায়। যেনে :-

পূব	পশ্চিম	মান্য অসমীয়া
চাত্‌তকা	চাইত্‌তাকা	‘চাৰিটকা’
বধ্‌ধোহা	বধ্‌ধঙা	‘বৰধোঁৱা’
দদদাম	দদদাম	‘দৰদাম’

এইদৰে দেখা যায় যে কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাবোৰত মান্য ভাষাৰ স্বৰ-ব্যঞ্জন ধ্বনিবোৰেই অঞ্চলগত উচ্চাৰণ

বৈশিষ্ট্যৰ কাৰণে ভিন্ ভিন্ ৰূপ লৈছে।^৫ এই স্থানীয় ধ্বনিগত পৰিৱৰ্তনবোৰৰ অধ্যয়নে মান্যভাষাৰ বাগ্‌ধ্বনিৰ আলোচনাক পৰিপূৰ্ণতা দিব বুলি আমাৰ বিশ্বাস।

কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাবোৰৰ ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্যবোৰলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে ৰূপতাত্ত্বিক উপাদানবোৰৰ অধিকাংশই মান্য ভাষাৰ লগত একে, মাত্ৰ উচ্চাৰণগত বৈশিষ্ট্যৰ কাৰণে এইবোৰ পৃথক ৰূপ লৈছে। কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাত নতুনকৈ গঢ় লৈ উঠা ৰূপবোৰো সামান্য ধ্বনিগত পৰিৱৰ্তনৰ বাহিৰে প্ৰায়বোৰ স্থানীয় ৰূপতে একে ৰূপত পোৱা যায়। তাৰ মাজতো দুই-এটা স্থানীয় উপভাষাত একোটা নতুন ৰূপতাত্ত্বিক উপাদান লক্ষ্য কৰা যায়। বিভিন্ন ৰূপতাত্ত্বিক উপাদানবোৰে পূব, পশ্চিম আৰু মধ্য কামৰূপীত কেনে ৰূপ লৈছে সংক্ষেপে আলোচনা কৰা হ'ল।

১। মান্য ভাষাত বহুবচৰন বিশুদ্ধ প্ৰত্যয় তিনিটা : বোৰ, বিলাক আৰু হঁত। তাৰ বাহিৰে মখা, সোপা, বাহ, সকল আদি সমূহবাচক শব্দ বহুবচন বুজাবলৈ ব্যৱহৃত হয়। কামৰূপৰ স্থানীয় ভাষাত হঁতটো হত/হেত/হাত ৰূপত আৰু সমূহবাচক শব্দকেইটা মাখা, সপা, বাহা, সকলে ৰূপত ৰক্ষিত হোৱাৰ উপৰি ভালেমান নতুন ৰূপ গঢ় লৈ উঠিছে। সেইবোৰ হৈছে :

পূব	পশ্চিম	মধ্য
- গিলে /- গিলেখান	- গেলা /- গিলান /- গিলাখেন -	গিলা/ -গেইলা
- গ্লে /- গ্লেখান	- গ্লা	- গিলাক/ -গিলান
- কিতে /- গিতে	- কেতা	কেত্তি
- হাত/- হাম্‌ৰা	- হত /- হাত	-হাত/ - হাম্‌ৰা
- হেনা /- হ্‌না	- হ্‌ন /- হ্‌ং	হানা
- থে /- ফ্লে	- থে /- থেক	- থে /- ছে

ইয়াৰ পৰা দেখা যায় যে পূব কামৰূপীত ব্যৱহৃত গিতে (চলিগিতে 'ল'ৰাকেইটা') আৰু - ফ্লে (এফ্লে 'ইহঁতে', তফ্লে 'তহঁতে') ৰূপ আন কোনো স্থানীয় উপভাষাতে পোৱা নাযায়।

২। কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাকেইটাৰ লিঙ্গবাচক প্ৰত্যয়, নিৰ্দিষ্টতাচক আৰু অনিৰ্দিষ্টতাচক প্ৰত্যয়, কাৰক, বিভক্তি আদিলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে মান্য ভাষাত ব্যৱহৃত প্ৰায় আটাইবোৰ ৰূপেই ইয়াত কিছু ধ্বনিগত পৰিৱৰ্তন হৈ ভিন্ ভিন্ স্থানীয় উপভাষাত ব্যৱহৃত হৈছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, মান্য ভাষাৰ ই, নী, বী — এই স্ত্ৰীলিঙ্গবাচক প্ৰত্যয়কেইটাই ই, নি, বি ৰূপ লৈ বিভিন্ন স্থানীয় উপভাষাত এনে ৰূপ লৈছে : কোচনি (পূব), কুচুনি (পশ্চিম), উকিল্‌নি (মধ্য)। সেইদৰে ভিন্ন আঞ্চলিক আৰু স্থানীয় উচ্চাৰণ বৈশিষ্ট্যৰ কাৰণে একেবোৰ নিৰ্দিষ্টতা বা অনিৰ্দিষ্টতাচক প্ৰত্যয়েই কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাবোৰত বিভিন্ন ৰূপ লৈছে। উদাহৰণ.

পূব	পশ্চিম	মধ্য	মান্য অসমীয়া
থোক্‌না /থপা	থপ্‌না	থপা	'থোপা'
চোল	চোলু	চোলু	'চলু'
দোব্‌লা	দব্‌লা /দব্‌ল	দব্‌লা	'ডৰা'
খেন্‌তি/খিন্‌তি	খেনি/খেন্‌দি	খেনি	'খিনি' ইত্যাদি।

কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাত নতুনকৈ গঢ়লৈ উঠা দুটামান নিৰ্দিষ্টতাচক প্ৰত্যয় হৈছে — খৰ /খৰা, তাঙেনি, খোম্‌তা /খুমতে। প্ৰথমটো দীঘল, লেহুকা বুজোৱা বস্তু বুজাবলৈ ব্যৱহৃত হয়। যেনে :- সাপখৰ বা সাপখৰা, জুক খৰ /খোৰ; এইটো কামৰূপৰ প্ৰায়কেইটা স্থানীয় উপভাষাতে ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়। আনহাতে মুঠি বা কোচা বুজোৱা তাঙেনি (কুইহেৰতাঙেনি) আৰু চিকুট বা সামান্য বুজোৱা খোম্‌তা/খুমতে (আকমোখ্‌তা 'এক চিকুট') প্ৰত্যয় পূব কামৰূপতহে বিশেষভাৱে দেখা যায়। অৱশ্যে তাঙেনিটো তাংনি ৰূপত মধ্য কামৰূপীতো দেখা যায়।

কাৰক - বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰতো মান্যভাষাৰ লগত কামৰূপৰ স্থানীয় ভাষাকেইটাৰ বৰ বিশেষ পাৰ্থক্য নাই। মাত্ৰ নিমিত্ত কাৰক বুজাবলৈ ২য়া-ক/-ওক বিভক্তি আৰু লোগি/-গেলি/-কেলি /-লোগি অনুপদৰ প্ৰয়োগ কামৰূপৰ স্থানীয়

উপভাষাকেইটাৰ মন কৰিবলগীয়া বিশেষত্ব। উল্লিখিত অনুপদকেইটাৰ ভিতৰত লোগি/-গেলি/-কেলি সাধাৰণতে পূব কামৰূপত, লোগি পশ্চিম কামৰূপত আৰু -লোগি মধ্য কামৰূপত ব্যৱহৃত হয়। অপদান কাৰক বুজাবলৈও স্থানীয় কামৰূপী উপভাষাকেইটাত বিভক্তিৰ সলনি কেইবাটাও অনুপদ আছে : পূব কামৰূপীত -পে/-পাৰাই/-পাই, মধ্য কামৰূপীত/পেৰে/পেৰাই/-পাই আৰু পশ্চিম কামৰূপত ঘাইকৈ -পে।

৩। স্থানীয় কামৰূপী উপভাষাত ব্যৱহৃত সৰ্বনামবোৰলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে ব্যক্তিবাচক সৰ্বনামবোৰ মান্য ভাষাৰ লগত প্ৰায় একে। কিন্তু কামৰূপী উপভাষাৰ বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় লগ লাগিলেহে ইবোৰ মান্য ভাষীৰ বাবে আচহুৱা ৰূপ লয়। যেনে : কামৰূপীৰ স্থানীয় ভাষাৰ তৃতীয় পুৰুষৰ সৰ্বনাম সি, তাই আৰু আপুনি; বহুবচনাত্মক -ছন প্ৰত্যয় লগ লাগিলে পশ্চিম কামৰূপীত এইকেইটাই ক্ৰমে তাম্বন আৰু আছন ৰূপ লয়। কিন্তু সৰ্বনামজাত বিশেষণ আৰু ক্ৰিয়াবিশেষণবোৰে স্থানীয় উচ্চাৰণ বৈশিষ্ট্যৰ কাৰণে কামৰূপী উপভাষাত কিছু পৃথক ৰূপ লৈছে। সৰ্বনামজাত বিশেষণে কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাত কেনে ৰূপ লৈছে, তাৰ দুটামান উদাহৰণ হ'ল :

পূব	পশ্চিম	মধ্য	মান্য অসমীয়া
ইত্তি	এত্তি	ইমান	'ইমান'
কিত্তি	কেত্তি	কিমান	'কিমান'
কেম্বা	কেন্বা	কেন্বা	'কেনেবা'
জেনে	জেনে	জেনাই	'যেনেকুৱা'
সিমন	সিমন	সিমান	'সিমান' ইত্যাদি।

উত্তৰ কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাৰ ক্ৰিয়া বিশেষণবোৰো মন কৰিবলগীয়া। উচ্চাৰণগত ভিন্নতাৰ বাবে ইয়াতো একেটা শব্দই ভিন ভিন ৰূপ লৈছে। সেইবোৰ কেইটামান হৈছে :

পূব	পশ্চিম	মধ্য	মান্য অসমীয়া
ইতেনে/ইথেনে	ইত্তে/ইথেনে	ইত্তে	'এতিয়া'
তিতেন/তিথেনে	তিত্তে	তেইতে/তেইতা	'তেতিয়া'
জিতেনে/জিথেনে	জিত্তে	জেনাই	'যেতিয়া'
জোহাই	জঁহে	জহাঁই	'যিফালে'
এঙকে/এনকে	এনকে	এঙকে/এনাইকে	'এনেকৈ' আদি

৪। সম্বন্ধবাচক শব্দত যোগ হোৱা পুৰুষবাচক প্ৰত্যয় মান্য ভাষাৰ এটি বিশেষ বৈশিষ্ট্য। দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় পুৰুষত লগ লগা মান্যভাষাৰ ক্ৰমে -এৰ/-ব, -এৰা/-ৰা আৰু -এক/-ক প্ৰত্যয়েই কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাত কিছু ভিন্ন ৰূপত ৰক্ষিত হৈছে। যেনে :-

	পূব	পশ্চিম	মধ্য
(তোৰ)	দাদেৰে	দাদে/খুইৰে	দাইদেৰে
(তাৰ)	দাদেক	দাদেক/খুইৰেক	বাইপেক
	মায়েক	মাএক	মাইৰেক আদি

৫। কামৰূপৰ স্থানীয় উপভাষাত ব্যৱহৃত ক্ৰিয়াপদ আৰু ক্ৰিয়ামূল বা ধাতুবোৰলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে অধিকাংশ ধাতুৱেই মান্য ভাষাৰ লগত একে। বিভিন্ন কাল আৰু পুৰুষবাচক বিভক্তিবোৰো সামান্য ধ্বনিগত পৰিৱৰ্তন হৈ কামৰূপৰ স্থানীয় ভাষাত ব্যৱহৃত হৈছে। ধাতু আৰু ধাতুৰূপৰ নিদৰ্শন হিচাপে 'ক' ধাতুটোৱে বিভিন্ন কাল আৰু অনুঙা ভাবত উত্তৰ কামৰূপৰ স্থানীয় কামৰূপী উপভাষাত কেনে ৰূপ লৈছে দেখুওৱা হ'ল :

	পূব	পশ্চিম	মধ্য
১ম পু.	কওঁ	কউ/কঙ কঁউ	

স্বৰূপ বৰ্তমান	২য় পু.	কহ্ (তু.)	ক	কহ্
		কআ (মা.)	কআ	ক
	৩য় পু.	কওএ	ক'এ	কউএ
	১ম পু.	কাঁচু	কাঁচু	কাঁচু
	২য় পু.	ক'চেহ্ (তু.)	কচ / কাঁচা	কাঁচাহ্
সাধাৰণ অতীত		কচেবা	কাঁচা	কাঁচা
	৩য় পু.	কচে	কাঁচি	কাঁচি
	১ম পু.	কলো	কলু/কলঙ	কলু
	২য় পু.	ক'লি (তু.)	কলি	কলি
		কলা (মা.)	কলা	কলা
পূৰ্ণ অতীত	৩য় পু.	কলা	কলা/কলাক	কলা/কলাক
	১ম পু.	ক'চলু	ক'চলো	কাঁচলু
	২য় পু.	ক'চিলি (তু.)	ক'চিলি	কাঁচিলি
		ক'চলে (মা.)	কাঁচিলা	কাঁচিলা
	৩য় পু.	ক'চিল	ক'চিলা	কাঁচিল
ভৱিষ্যত	১ম পু.	কম	কম	কম
	২য় পু.	কবি (তু.)	কবি	কবি
		কবা (মা.)	কবা	কবা
	৩য় পু.	কবো	কবো	কবো
	অনুজ্ঞা	২য় পু.	কউ (তু.)	কউ/কো
		ক (মা.)	ক/কবা	ক
৩য় পু.		কক্	কক্	কক্

‘ক’ ধাতুটোৰ বিভিন্ন স্থানীয় উপভাষাত হোৱা উল্লিখিত ৰূপবোৰৰ পৰা দেখা যায় যে ৰূপতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰতো বিভিন্ন উপভাষাত স্বৰধ্বনিৰ পৰিৱৰ্তনেহে বিশেষ ক্ৰিয়া কৰে; অৰ্থাৎ একেটা ৰূপতাত্ত্বিক উপাদানে বিভিন্ন ঔপভাষিক অঞ্চলত স্বৰৰ উচ্চাৰণ বৈশিষ্ট্য অনুযায়ী ভিন্ ভিন্ ৰূপ লয়।

ৰূপতত্ত্বৰ অন্যান্য উপাদান যেনে ঃ- বিশেষণ, ক্ৰিয়া বিশেষণ, অব্যয়, অনুপদ আৰু কৃদন্তুকে ধৰি অন্যান্য অসমাপিকা ৰূপ আদিৰ ক্ষেত্ৰতো দেখা যায় যে একেটা ৰূপতাত্ত্বিক উপাদানে ভিন্ ভিন্ স্থানীয় উপভাষাত ভিন্ন উচ্চাৰণ বৈশিষ্ট্যৰ কাৰণে ভিন্ন ৰূপ লৈছে। ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ জৰিয়তে এই ভিন্ন ৰূপবোৰ পোহৰলৈ আনিলেহে উপভাষা একোটাৰ সামগ্ৰিক অধ্যয়ন সম্পূৰ্ণ হ'ব।

কামৰূপৰ বিভিন্ন স্থানীয় উপভাষাত শব্দগত বৈচিত্ৰ্যও মন কৰিবলগীয়া। কেতিয়াবা একেটা শব্দই আঞ্চলিক উচ্চাৰণ বৈশিষ্ট্যৰ ভিন্ন ৰূপ লৈছে আৰু কেতিয়াবা বেলেগ বেলেগ অঞ্চলত একেটা বস্তুকে বুজাবলৈ ভিন্ন শব্দ গঢ় লৈ উঠিছে। আলোচ্য স্থানীয় কামৰূপী উপভাষাকেইটাত দেখা শব্দগত বৈচিত্ৰ্যৰ কিছু আভাস দাঙি ধৰা হ'ল ৷

পূব	পশ্চিম	মধ্য	মান্য অসমীয়া
খাদ্‌লি	খাদ্‌ৰি	—	‘খোজুৰ / খাজুৰি’
ম'দ্‌দেল	মোত্‌ফল	মোইদ্‌ফাল	‘অমিতা’
সফ্‌ৰেম	সফ্‌ৰি আম	সোইফ্‌ৰাম/উইৰাম	‘মধুৰী আম’
ধেকে	ধেইকা	ধেইকা	‘ঢেঁকীয়া’

বাঙনা	বাউঙনা	বাঙনা	‘বেঙেনা’
বাখাৰ	ধইনা	ধইনা	‘ধনীয়া’
আদেৰি বোন	আদাৰ মাল্‌তি	আদাৰ মাল্‌তী	‘লাজুকী লতা’
বগিধুলি	গামেৰি	গামেৰি	‘গমাৰী’
ৰত্ন	লোত্ৰ	নেত্ৰ	‘নহৰ’
তেলভ’ক	তেলবোউকা	তেলভোউকা	‘পইতাচোৰা’
কাংকাৰা	কাক্ৰা	কাক্ৰা	‘কেকোঁৰা’
ঘাৰখুত	ঘাদ্দনা	ঘাদ্দনা	‘কান্ধ’
মহুৰ	মোউহুৰা	মোউহুৰা	‘মহুৰা’
সনোলি	সনালি	সনালি	‘সোণালী’
গলি	গোলি	গোলি	‘গোহালি’
দৰগৰে	দুআৰ গৌইৰা	দুআৰ গৌইৰা	‘দুৱাৰডলি’

এনেবোৰ শব্দৰ বাহিৰেও একোটা ব্যৱসায়ক কেন্দ্ৰ কৰি কামৰূপৰ বিভিন্ন অঞ্চলত বিভিন্ন নতুন নতুন শব্দ গঢ় লৈ উঠিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, সৰ্থেবাৰীৰ কাঁহ-শালৰ সঁজুলি আৰু কাঁহৰ বাচনৰ নাম কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি। সৰ্থেবাৰীত ব্যৱহৃত কাঁহৰ শালৰ সঁজুলি আৰু বাচন বুজোৱা আৰু (জুইত গলোৱা কাঁহখিনি ঢালি দিয়া সাঁচাখন), আফৰ (কহাৰৰ কাৰখানাৰ জুই), কুন (কাঁহ ঘূৰাই ঘূৰাই কাটি গঢ় লগোৱা যন্ত্ৰ), চেনা (কাঁহ কটা সৰু বঁটালীৰ নিচিনা এবিধ অস্ত্ৰ), বেতকেইনা বাতি, সিজুপেইতা বাতি আদি শব্দ কামৰূপৰ অন্যান্য অঞ্চলত বিৰল। এইদৰে একোটা কামৰূপী ভাষাই এসময়ত যাতায়াতৰ অসুবিধা, বিভিন্ন অঞ্চলৰ মাজত বিয়া-বাৰুৰ অপ্ৰচলন ইত্যাদি বিভিন্ন কাৰণত অঞ্চল বিশেষে বিভিন্ন ৰূপ লৈছিল। কেতিয়াবা একোটা পশ্চিম অঞ্চলৰে শব্দই সেই অঞ্চলৰে সৰ্থেবাৰী, বৰপেটা, ভৱানীপুৰ আদি ঠাই বিশেষে উচ্চাৰণগত আৰু শব্দগতভাৱে ভিন্ন ৰূপ লৈছে। কামৰূপী ভাষাটোৰ সামগ্ৰিক ৰূপ পাবলৈ হ’লে পূব, পশ্চিম, উত্তৰ, দক্ষিণ আৰু মধ্য অঞ্চলকে ধৰি ভাষাগত পাৰ্থক্য থকা কামৰূপৰ প্ৰতিটো স্থানীয় ভাষা ৰূপৰে ক্ষেত্ৰভিত্তিক অধ্যয়ন হোৱাটো অতি প্ৰয়োজনীয়। তেতিয়াহে কামৰূপী উপভাষাটোৰ অধ্যয়ন সম্পূৰ্ণ হ’ব।

প্ৰসংগ সূত্ৰ :

- ১। **ভৰালি, দেৱানন্দ** : অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ চিনাকি, ৪ৰ্থ সং, ১৯৯৬ (প্ৰথম প্ৰকাশ ১৯১২) পৃঃ ৩৩; তেওঁ অৱশ্যে সংস্কৃতৰ আগৰে পৰা অসমত থকা আদি প্ৰাকৃতক বুজাবলৈ dialect শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিছিল আৰু মাগধী, শৌৰসেনী আদি সাহিত্যিক প্ৰাকৃতৰ শাৰীলৈ নুঠা প্ৰাচীন অসমৰ আঞ্চলিক ভাষাৰূপক (dialect) সৌমাৰ প্ৰাকৃত আৰু কামৰূপী প্ৰাকৃত বুলিছিল।
- ২। **Goswami, Upendra Nath** : A study on Kamrupi : A Dialect of Assamese, P.
- ৩। **পাঠক, বিভাৰাণী** : বৃহত্তৰ সৰ্থেবাৰী অঞ্চলৰ কথিত অসমীয়া ভাষাৰ এক ভাষাতাত্ত্বিক অধ্যয়ন, ২০০০; কলিতা, বনলতা : ‘পূৰ্ব-কামৰূপৰ কথিত অসমীয়া : এটি অধ্যয়ন’, ২০০৪ (অপ্ৰকাশিত গৱেষণা গ্ৰন্থ।)
- ৪। **ভৰালী, বিভা** : কামৰূপী উপভাষা : এটি অধ্যয়ন, ২০০৪, পৃঃ ১৮।
- ৫। **কামৰূপী উপভাষা** : এটি অধ্যয়ন, পৃঃ ৫২-৮৯; ইয়াত কামৰূপী উপভাষাৰ প্ৰায় আটাইকেইটা স্থানীয় ৰূপৰে বাগ্‌ধ্বনিৰ এক বহল আলোচনা দাঙি ধৰা হৈছে।

- লেখিকা : অৱসৰপ্ৰাপ্ত মুৰব্বী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়।

নলবাৰী অঞ্চলৰ কথিত ভাষা : এটি সমীক্ষা

ড° বসন্ত কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য

কোনো এটা ভাষাৰ বিষয়ে সম্যক জ্ঞান লাভ কৰিবলৈ হ'লে, সেই ভাষাৰ আঞ্চলিক ৰূপসমূহৰ অধ্যয়ন অতীব প্ৰয়োজনীয়। ভাষাৰ আঞ্চলিক ৰূপ বা উপভাষা (dialect) আৰু স্থানীয় উপভাষা বা উপ উপভাষা (subdialect) ৰ বৈচিত্ৰ্য আৰু সমৃদ্ধিৰ ওপৰত মান্য ভাষা (standard language) ৰ বৈচিত্ৰ্য আৰু সমৃদ্ধি নিৰ্ভৰশীল। মনকৰিবলগীয়া কথা এই যে যিবোৰ ভাষা সুপ্ৰাচীন আৰু সমৃদ্ধিশালী, সেইবোৰৰ উপভাষা আৰু উপ উপভাষা অৰ্বাচীন ভাষাৰ উপভাষা আৰু উপ উপভাষাতকৈ বেছি।

ভাৰতৰ পূব প্ৰান্তৰ অসম ৰাজ্যত প্ৰচলিত অসমীয়া ভাষা আৰ্যভাষাসমূহত ভাষা। প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাই (O.I.A) প্ৰাকৃত, অপভ্ৰংশ আদি বিভিন্ন স্তৰৰ মাজেদি বিকাশ আৰু বিবৰ্তন লাভ কৰি অসমীয়া, বঙালা, মাৰাঠী প্ৰভৃতি নব্য ভাৰতীয় ভাষাসমূহৰ জন্ম দিছে। ৬৪৬ খ্ৰীঃত ভাৰত ভ্ৰমণলৈ অহা বিখ্যাত চীন পৰিব্ৰাজক হিউৱেনচাঙৰ ‘their speech differed a little from that of mid-India’ (Watters : vol I, P. 186) বোলা মন্তব্যই অসমীয়া ভাষাৰ সুকীয়া গঢ় সম্বন্ধে আভাস দিয়ে, যদিও আনুমানিক দশম-একাদশ শতিকা মানৰ পৰাহে এই ভাষাটোৱে নিৰ্দিষ্ট ৰূপলৈ বিকশিত হ'বলৈ আৰম্ভ কৰে। এনেদৰে বিকশিত হওতে ইয়াৰ ওপৰত অনাৰ্য ভাষা গোষ্ঠীৰ প্ৰভাৱ পৰিবলৈ ধৰে আৰু আৰ্য-অনাৰ্য এই দুই ভাষা গোষ্ঠীৰ উপাদানৰ সমন্বয়ত শক্তিশালী আৰু সৌষ্ঠৱপূৰ্ণ হৈ এই ভাষাটোৱে ক্ৰমবিকাশৰ পথত আগুৱাই আহি বৰ্তমানৰ অৱস্থাত উপনীত হৈছে।

ড° বাণীকান্ত কাকতিয়ে অসমীয়া ভাষাটোক কথিত ভাষাৰ ভেটিত দুটা ভাগত ভগাইছে— পূব অসমৰ ভাষা আৰু পশ্চিম অসমৰ ভাষা। “Assamese may be divided dialectically into Eastern Assamese and Western Assamese” : (Dr. B. K. Kakati : Assamese its formation and development)

পশ্চিম অসম বুলিলে সাধাৰণতে গোৱালপাৰা আৰু কামৰূপ জিলাকে বুজোৱা হয়, যদিও এই দুই জিলাত প্ৰচলিত কথিত ভাষাৰ মাজত প্ৰভূত পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়। অকল সেয়ে নহয়, কামৰূপ জিলাত প্ৰচলিত উপভাষাটোৱেই আকৌ একাধিক স্থানীয় ৰূপ দেখিবলৈ পোৱা যায়। ভাষাতত্ত্ববিদ, পণ্ডিত ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীয়ে তেখেতৰ “An introduction to Assamese : A dialect of Assam” গ্ৰন্থত কামৰূপী উপভাষাৰ তিনিটা স্থানীয় ৰূপৰ উল্লেখ কৰিছে : “In the Kamrup district itself there are certain sub dialectal varieties in different areas. These can be grouped into three divisions, Western, Central and Southern. The variety spoken in and about Barpeta is western, that of Nalbari and its surrounding areas is central and that of Palasbari, Chaigaon and Boko is southern.”

ভৌগোলিকভাবে, নলবাৰী আৰু ইয়াৰ দাঁতি কাষৰীয়া ঠাইসমূহক কথিত ভাষাক লৈ কামৰূপৰ মধ্য অঞ্চলৰ

ভাষা হিচাপে ধৰা উপভাষাটোৰ এলেকা সুবিস্তৃত। গভীৰভাৱে অধ্যয়ন আৰু অনুধাবন কৰিলে দেখা যায় যে এই অঞ্চলটোৰ প্ৰায় আঠ-দহ কিলোমিটাৰ আঁতৰে আঁতৰে কথিত ভাষাৰ মাজত সুস্পষ্ট পাৰ্থক্য আছে। প্ৰাচীন কালৰ পৰা ইয়াত বিভিন্ন জাতি-উপজাতি আৰু জনজাতীয় লোকে বসবাস কৰি অহা হেতুকে এই অঞ্চলৰ কথিত ভাষাৰ স্থানীয় খণ্ডতা বৃদ্ধি পাইছে। তদুপৰি বিভিন্ন ভাষা-ভাষী লোকৰ মাজত যোগাযোগৰ অভাৱ, মানুহৰ ঘৰ গোনাত স্বভাৱ আৰু ৰক্ষণশীল মনোভাৱে স্থানীয় উপভাষা বৃদ্ধিৰ অন্যতম কাৰণ বুলি ভবাৰ অৱকাশ আছে। এনেবোৰ উপভাষা আৰু স্থানীয় উপভাষাৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণ হ'লে অসমীয়া ভাষাৰ তথা অসমৰ সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্যৰ ভালেখিনি নতুন তথ্যৰ সম্ভেদ দিব।

স্বাধীনোত্তৰ কালত ৰচিত ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীৰ ‘A study in Kamrupi : A dialect of Assamese’ শীৰ্ষক গৱেষণা গ্ৰন্থখনেই হৈছে কামৰূপী উপভাষা সম্পৰ্কীয় একমাত্ৰ বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণাত্মক গ্ৰন্থ। এই গ্ৰন্থৰ আধাৰত আমি এই প্ৰবন্ধত নলবাৰী অঞ্চলৰ কথিত ভাষাৰ ধ্বনিগত, ৰূপগত আৰু শব্দ সম্ভাৰৰ সুকীয়া বৈশিষ্ট্যৰ বিষয়ে এটা সাধাৰণ আভাস দিবলৈ চেষ্টা কৰিছোঁ।

ড° বাণীকান্ত কাকতিয়ে মান্য অসমীয়া আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ মাজত থকা ধ্বনিগত, ৰূপগত আৰু শব্দ সম্ভাৰগত পাৰ্থক্যসমূহ উদাহৰণৰ সৈতে বিশদভাৱে বিশ্লেষণ কৰিছে।^১ ড° গোস্বামীয়ে আকৌ কামৰূপী উপভাষাৰ আঞ্চলিক ৰূপসমূহৰ মাজত থকা পাৰ্থক্যবোৰৰ বিস্তৃত বিচাৰ বিশ্লেষণেৰে সিৰোৰৰ সুকীয়া বৈশিষ্ট্য নিৰূপণ কৰিছে। কোৱা নিশ্চয়োজন যে দুয়োজন ভাষাবিদৰ মৌলিক গৱেষণাই বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ কামৰূপী উপভাষা অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব আৰু প্ৰয়োজনীয়তা সুপ্ৰতিষ্ঠিত কৰিছে।

কামৰূপী উপভাষাৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য হৈছে উচ্চাৰণৰ তেজস্বিতা। মান্য অসমীয়াৰ কোমলতা কামৰূপীত নাই। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল— কামৰূপীত শব্দৰ আদি অক্ষৰত শ্বাসাঘাত পৰে আৰু শব্দৰ মাজত স্বৰধ্বনিৰ উচ্চাৰণ লোপ হৈ ওচৰা ওচৰি ব্যঞ্জনধ্বনি দুটা লগ লাগে। নলবাৰী অঞ্চলৰ ভাষাত এই বৈশিষ্ট্য সম্পূৰ্ণভাৱে ৰক্ষিত হৈছে। যেনে—

মান্য অসমীয়া	নলবাৰী/কামৰূপী
কোমোৰা	কুম্ৰা
দমৰা	দম্ৰা
কজলা	কাজ্লা
পখালে	পখলে

আদি অক্ষৰত শ্বাসাঘাত পৰা হেতুকে কেতিয়াবা কেতিয়াবা তাৰ স্বৰধ্বনিৰো পৰিৱৰ্তন ঘটে। নলবাৰী অঞ্চলৰ কথিত ভাষাত এনে পৰিৱৰ্তনৰ মাজতো পাৰ্থক্য দেখা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে, ওপৰত উল্লেখ কৰা কুম্ৰা, দাম্ৰা আৰু কাজ্লা আদি শব্দ পূৰ্ব নলবাৰী অঞ্চলত যথাক্ৰমে কোম্ৰা, দম্ৰা আৰু কজলা ৰূপেও উচ্চাৰিত হয়।

সাধাৰণতে মান্য অসমীয়াৰ অ-কাৰ, কামৰূপীত আ-কাৰ, মান্য অসমীয়াৰ ও-কাৰ কামৰূপীত উ-কাৰ বা অ-কাৰ, মান্য অসমীয়াৰ এ-কাৰ কামৰূপীত ই-কাৰ হোৱা দেখা যায়। যেনে—

মান্য অসমীয়া	নলবাৰী/কামৰূপী
তৰা	তাৰা
তোলে	তুলে
পটা	পাটা
পঠা	পাঠা
নোৱাৰো	নৰু
এন্দুৰ	ইন্দুৰ

কিন্তু নলবাৰীৰ পূৰ্ব আৰু দক্ষিণ অঞ্চলত, ওপৰত উল্লেখ কৰা ‘পাটা’ আৰু ‘পাঠা’ শব্দ ক্ৰমে ‘পটা’ আৰু ‘পঠা’ ৰূপেই উচ্চাৰিত হয়।

কিছুমান ব্যঞ্জনধ্বনিৰ উচ্চাৰণৰ ক্ষেত্ৰত মান্য অসমীয়া আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ পাৰ্থক্যসমূহ এনে ধৰণৰ ৩২

মান্য অসমীয়া নলবাৰী/কামৰূপী

তপিনা তাইপ্লা/তাপ্লা

মানুহ মাহ্নু

কুঁহিমলা কুঁইহুমালা/কঁইহুমালা

ডাঙৰ ডাঁহাৰ/ডাৰাঁৰ

পশ্চিম কামৰূপৰ উপভাষাৰ লগত নলবাৰী অঞ্চলৰ কথিত ভাষাৰ ধ্বনিগত পাৰ্থক্যবোৰ এনে ধৰণৰ—

(ক) পশ্চিম কামৰূপৰ উপভাষাৰ অ-কাৰ নলবাৰীত প্ৰায়েই আ-কাৰ হয়। যেনে ৩

পশ্চিম কামৰূপ নলবাৰী

বটল বটাল

কলহ কলাহ

(খ) পশ্চিম কামৰূপীৰ আ-কাৰ, নলবাৰীত অ-কাৰ হোৱাৰ নিদৰ্শনো আছে। যেনেঃ

পশ্চিম কামৰূপ নলবাৰী

বাতাহ বতাহ

কাঁকাল কাঁকাল

জাঁৰে জঁৰে

কাটৰী কটৰী

কিন্তু উক্ত পাৰ্থক্য নলবাৰীৰ সকলো অঞ্চলতে প্ৰযোজ্য নহয়। পশ্চিম নলবাৰী অঞ্চলত বিশেষকৈ কৈঠালকুছি, গামাৰিমূৰী আদি গাঁও আৰু তাৰ ওচৰ-পাজৰত উক্ত শব্দবোৰৰ উচ্চাৰণ পশ্চিম কামৰূপৰ দৰে একে।

(গ) পশ্চিম কামৰূপীৰ উ-ধ্বনি নলবাৰীত অ বা ও-ধ্বনিলৈ ৰূপান্তৰিত হোৱা দেখা যায়। যেনেঃ

পশ্চিম কামৰূপ নলবাৰী

ভুখ ভখ, ভোখ

জুক জোক

কুক কোক

পুত পোত

নেদু নেদাও

অৱশ্যে পশ্চিম নলবাৰীত এইবোৰ শব্দ পশ্চিম কামৰূপীৰ দৰেহে উচ্চাৰিত হয়। পশ্চিম নলবাৰী অঞ্চল ভাষাৰ মানচিত্ৰ অনুসৰি পশ্চিম কামৰূপৰ ওচৰ চপা হেতুকে সেই অঞ্চলৰ কথিত ভাষাত পশ্চিম কামৰূপীৰ স্পষ্ট প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হৈছে।

ধ্বনিগত বৈশিষ্ট্যৰ উপৰিও বচন, বিভক্তি, প্ৰত্যয়, অনুসৰ্গ আদিৰ ক্ষেত্ৰতো নলবাৰীৰ কথিত ভাষাৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্য দেখা যায়।

বহুবচন বুজাবলৈ কামৰূপীত প্ৰয়োগ হোৱা ছন, হান, হাম্বা, গিলা, গিলাক, গিলান, এংলা, এংলান আদিৰ লগতে নলবাৰীৰ কথিত ভাষাত আৰু কেইটামান প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ হয়। যেনে ৩

(ক) সপা— বিশেষ্যৰ পিছত ব্যৱহাৰ হয়। যেনে— চলি সপা, গৰু সপা।

(খ) মাখা— বিশেষ্য আৰু সৰ্বনামৰ শেষত ব্যৱহাৰ হয়। যেনে— মাহ্নু মাখা, গৰু মাখা, সেই মাখা।

(গ) গেলখান— বিশেষ্যৰ পিছত প্ৰয়োগ হয়। যেনে— আপী গেলখান, আপা গেলখান।

(ঘ) সপ্ৰা— বিশেষ্যৰ পিছত ব্যৱহাৰ হয়। যেনে— কাপুৰ সপ্ৰা।

নলবাৰীৰ ভাষাত প্ৰয়োগ হোৱা নিৰ্দিষ্ট আৰু অনিৰ্দিষ্ট বাচক প্ৰত্যয় :

মান্য অসমীয়াৰ দৰে নলবাৰী অঞ্চলৰ কথিত ভাষাতো বিশেষ্য, বিশেষণ, সংখ্যাবাচক শব্দ আৰু প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় পুৰুষৰ সৰ্বনামৰ বাহিৰে আন সৰ্বনামৰ পিছত নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ কেতবোৰ প্ৰত্যয় প্ৰয়োগ হয়। কিন্তু প্ৰত্যয় প্ৰয়োগৰ নিৰূপিত নিয়ম মনো নহয়। একেটা পদৰ পিছত একাধিক প্ৰত্যয় প্ৰায়েই ইয়াত প্ৰয়োগ হয়। যেনে:

নদীটু	নদীখান
লৰুডাল	লৰুপাত
সাপডাল	সাপখোৰ

তলত কেইটামান নিৰ্দিষ্টবাচক আৰু অনিৰ্দিষ্টবাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ দেখুওৱা হ'ল :

(ক) টু— বিশেষ্য বিশেষণ আৰু সৰ্বনামৰ পিছত নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ এই প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ হয়। যেনে— গৰুটু, মাহুটু, এটু, সেটু ইত্যাদি।

(খ) খান— মান্য অসমীয়াৰ 'খন' প্ৰত্যয়ৰ সলনি নলবাৰীত - খান হয়। যেনে— কটৰীখান, কাঁহীখান, চতালখান ইত্যাদি।

কম পৰিমাণৰ বস্তুক বুজাবলৈ— খেনি ব্যৱহাৰ হয়। যেনে— মিঠে খেনি, চাহ খেনি ইত্যাদি।

প্ৰাচীন অসমীয়াত— খানিৰ প্ৰয়োগ হৈছিল। যেনে— কন্যাখানি।

O.I.A. খণ্ড > খান, খান (খান + ই) > খানি, খেনি।

(গ) চকলা— পাতলকৈ ফালি উলিওৱা বস্তুৰ সৰু খণ্ডৰ পিছত এই প্ৰত্যয় প্ৰয়োগ হয়। যেনে— আম চকলা।

(ঘ) চৈঁহা— সৰু আৰু দীঘলকৈ কাটি উলিওৱা বস্তুক বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ হয়। যেনে— লাউ চৈঁহা।

(ঙ) ডখৰা— গোটা, দীঘল আৰু ঘূৰণীয়াকৈ কটা বস্তুৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ হয়। যেনে— কুঁইহাৰ ডখৰা, বাঁহ ডখৰা।

(চ) ছৰ— দীঘল, ঘূৰণীয়া আৰু গোটা বস্তুৰ খণ্ডক বুজাবলৈ ইয়াৰ ব্যৱহাৰ হয়। যেনে— গাছছৰ, বাঁহ ছৰ, ছোৰা > ছ।

(জ) আফিৰ— মান্য অসমীয়াত যি অৰ্থত 'ফেৰা' প্ৰয়োগ হয়, নলবাৰীত সেই অৰ্থত আফিৰ প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ হোৱা দেখা যায়। যেনে— নুন আফিৰ, চেনী আফিৰ।

(ঝ) চতা— দীঘল আৰু চেপেতা বস্তুত প্ৰয়োগ হয়। যেনে— কাঠচতা। 'সমূহ বুজাবলৈ নলবাৰীত প্ৰয়োগ হোৱা প্ৰত্যয় কিছুমান হ'ল— বজা, কচা, মুঠা, ডবলা, আখা, লাদা, থোক, ডাঙৰি ইত্যাদি।

উদাহৰণস্বৰূপে তলত কেইটামান প্ৰয়োগ দেখুওৱা হ'ল। যেনে— খৰি বজা, চুলি কচা, পাণ মুঠা, মাটি ডবলা, কল আখা, গবাৰ লাদা, কল থোক, ধান ডাঙৰি।

নলবাৰীত কথিত ভাষাত অনিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ কোনো কোনো নিৰ্দিষ্ট বাচক প্ৰত্যয়ৰ আগত আ আৰু আক যোগ হয় আৰু তেতিয়া সি মূল পদটোৰ আগত বা পাছত বহে। যেনে— আকডাল বাঁহ বা বাঁহ আকডাল, আখান কাপোৰ বা কাপোৰ আখান।

অনিৰ্দিষ্টকৈ বহুবচন বুজোৱাত আক শব্দৰ পাছত বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় সপা, মাখা আদি যোগ কৰি তাক মূল পদটোৰ আগত বা পাছত প্ৰয়োগ কৰা হয়। যেনে— আকমাখা গৰু বা গৰু আকমাখা, আকসপা গবাৰ বা গবাৰ আকসপা।

নলবাৰী অঞ্চলত ব্যৱহাৰ হোৱা সম্বন্ধবাচক বিশেষ্য আৰু ভিন ভিন পুৰুষত প্ৰয়োগ হোৱা প্ৰত্যয়বোৰৰ লগত মান্য অসমীয়া আৰু পশ্চিম কামৰূপী উপভাষাৰ পাৰ্থক্য আছে। তলত কেইটিমান সম্বন্ধ বুজোৱা শব্দ আৰু সিবোৰৰ প্ৰয়োগ দেখুওৱা হ'ল—

সম্বন্ধ বুজোৱা শব্দ	মোৰ	তোৰ	তোমাৰ	তাৰ বা তাইৰ
ভাই	ভাই	ভায়ে/ভায়েৰে	ভায়েৰে	ভাক
বৌ	বৌ	বৌৰে/বৌয়েৰে	বৌৰেৰে	বৌৰাক

মামী	মামী	মাইমে/মাইমেৰে	মাইমেৰ	মাইমাক
দেউতা	পিতা	পিতে/পিতেৰে	পিতেৰে	পিতাক
আই	মাই	মায়ে/মায়েৰে	মায়েৰে	মাক

নলবাৰীৰ উপভাষাত মানুহক সম্বোধন কৰাত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দবোৰ। যেনে—

১। হেই, ঐ, উই, তুচ্চাৰ্থত।

২। হেৰি, হেৰা, এৰা, মান্যাৰ্থত।

সম্ভাব্যভূত কালত মান্য অসমীয়াৰ হেঁতেন অনুসৰ্গৰ সলনি নলবাৰীত সদায়-হয় হয়। যেনে— খালু হয়।

সম্প্ৰদান আৰু অপাদান কাৰকত প্ৰয়োগ হোৱা বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত নলবাৰীৰ সুকীয়া বৈশিষ্ট্য আছে। মান্য অসমীয়াত সম্প্ৰদান কাৰকত (ক + লৈ) > কলৈ বা অকল-লৈ অনুসৰ্গ যোগ হয়। নলবাৰীত লৈৰ পৰিৱৰ্তে লেগি বা গেলি অনুসৰ্গ যোগ হয়। যেনে—

মান্য অসমীয়া	নলবাৰী
ক'ৰ পৰা	ক'ৰ পাই
তেতিয়াৰ পৰা	তেইতাৰ পাই

শব্দ সম্ভাৰ, বাক্য গঠন ৰীতি, ফকৰা যোজনা, পটন্তৰ, গীত-মাত আদি ক্ষেত্ৰটো নলবাৰীৰ কথিত ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য বৰ্তমান। ইয়াৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ মাত-কথাত প্ৰয়োগ হোৱা দুই-চাৰিটা বাক্য, কেইটিমান শব্দ আৰু ফকৰা-যোজনা তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

বাক্য :

মান্য অসমীয়া :	পখৰা গৰুটো পুখুৰীৰ পাৰৰ পাকৰীৰ তলেদি লৰিছে।
নলবাৰী :	পাখৰা/পখৰা গৰুটো পুখুৰীৰ পাৰৰ পাকৰীৰ তলেদি দাউইছছি।
মান্য অসমীয়া :	অ' দেউতা, ভাত খোৱাহি।
নলবাৰী :	অ' পিতা, ভাত খহি।
মান্য অসমীয়া :	কিহে বোপাই, খবৰ কেনে?
নলবাৰী :	কিহা বাপা, খবাৰ কেনাই।

শব্দাৱলী :

মান্য অসমীয়া	নলবাৰী
আথেবেথে	আথুৰপাকে
ততালিকে	পটকে/পটাককে
গচকা	গুৰ্কা/চটকা
সোনকালে	চপাতকে/খচকে
ঘৈণীয়েক	ঘৈলাক/মাইনাক/মাহনেক
গিৰিয়েক	লালাক/গিৰাক
বাওনা	বুটা
চাপনী	ধেম্নী

ফকৰা যোজনা :

(ক) গাই দুৱে নন্দ গুৱালে
গাখীৰ খাই খাৰা শিয়ালে।

- (খ) বাপকালত নাই গাই
চাল্ঙী লৈ দুৱা যায়।
- (গ) মাক'ৰ গাত নাইকা কানি
চুইতা শাইলুখাই লৈ যায় টানি।
- (ঘ) যাঠীকাল বোৱালু পকালু চুলি
ইতাহে মাতে মোকক নাউআপী বুলি।

ভাষাতাত্ত্বিক, ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা নলবাৰীৰ কথিত ভাষাৰ গভীৰ অধ্যয়নৰ থল আছে। ইয়াত মাথোন এই ভাষাটোৰ কেইটামান সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যৰ আভাস দিবলৈহে নত্ৰ প্ৰচেষ্টা কৰা হৈছে।

প্ৰসংগ সূত্ৰ :

১. Assamse : Its Formation and Development. Second Edition 1962, P.18
২. 'কামৰূপী উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্য' প্ৰবন্ধ : ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য।

সহায়ক গ্ৰন্থ আৰু প্ৰবন্ধ :

- Kakati Dr. B.K. – Assamse : Its Formation and Development.
Hockett, Charles – A course in Modern Linguistics.
Goswami, Dr. Upendra Nath – Study of Kamrupi A dialect of Assamse; Introduction to Assamese.
Bloomfield – Language.
Bhattacharyya, Dr. Pramod Chandra কামৰূপী উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্য (প্ৰবন্ধ)
Sarma, Bhupendra Nath স্থানীয় উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্য (প্ৰবন্ধ)

- লেখক : অসম সাহিত্য সভাৰ সাহিত্যাচাৰ্য সন্মানপ্ৰাপক বিশিষ্ট সাহিত্যিক তথা নলবাৰী মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ অৱসৰী অধ্যাপক।

গোৱালপৰীয়া উপভাষা

ড° মোঃ মোৰশেদুজ জামান

গোৱালপৰীয়া উপভাষা বুলি ক'লে অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাত প্ৰচলিত ভাষাটোকে বুজায় যদিও “এই গোৱালপৰীয়া ভাষাটো উত্তৰবঙ্গ আৰু বাংলাদেশৰ ৰংপুৰ জিলাতো প্ৰচলিত। স্থানীয় লোকে বা থলুৱা লোকসকলে এই ভাষাটোক ‘দেশীভাষা’ বা ‘দেশীকথা’ বুলিহে ক’বলৈ ভাল পায়। সেয়ে ‘গোৱালপৰীয়া উপভাষা’ নামটো আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানীসকলে দিয়া যেন লাগে।

এক সুদীৰ্ঘ সময় কোচ ৰজাসকলৰ অধীনত থকাৰ পিছত এই অঞ্চল ১৬৩৭ চনত মোগলৰ হাতলৈ যায়। আকৌ ১৭৫৫ চনত এই অঞ্চল (অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলা) মোগলৰ অধীনৰ পৰা ইংৰাজৰ হাতলৈ যায়। ১৮২২ চনত ভাৰতৰ গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলে জাৰি কৰা অধ্যাদেশ মতে গোৱালপাৰা জিলাক ৰংপুৰৰ পৰা পৃথক কৰি গাৰোপাহাৰৰ সৈতে “উত্তৰপূব ৰংপুৰ জিলা” নামৰ এখন নতুন জিলা গঠিত কৰে। শতিকাতকৈ অধিক সময় কোচ ৰজাসকলৰ অধীনত থকা বাবে এই বিস্তীৰ্ণ এলেকাৰ মানুহৰ মাজত ভাৰৰ আদান প্ৰদান বাৰুকৈয়ে হৈছিল। যাতায়ত আৰু অন্যান্য সামাজিক কাৰণত এই অঞ্চলৰ মানুহৰ লগত পূব প্ৰান্তৰ যোগাযোগ কম হোৱাত এই অঞ্চলৰ ভাষাটোৱে এক সুকীয়া ঠাঁচ লৈছিল।

গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ মতে “When we cross the river (Brahmaputra) coming from Dacca, we meet a well marked form of speech in Rangpur and the districts to its north and east. It is called Rajbangshi, and while undoubtedly belonging to the eastern branch has still points of difference which lead us to class it as a separate dialect.”

ড° বাণীকান্ত কাকতিয়ে অভিমত প্ৰকাশ কৰিছে যে “The spoken dialect of Goalpara district seems to have been contaminated with admixture of the Rajbangshi dialect, the dialect that was evolved under the domination of Koch King of Kochbihar whose deondants ruled over Goalpara and contiguous portion of Kamrup.”

ড° বীৰেন্দ্ৰ নাথ দত্তই গোৱালপাৰা লোকসকলে এই ভাষাটোক ‘দেশীকথা’ নাইবা গোৱালপৰীয়া ভাষা বুলিহে কয় বুলি মন্তব্য কৰিছে।

ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীৰ মতে – “গোৱালপৰীয়া ভাষাটোক “ৰাজবংশী” বোলাৰ বিশেষ যুক্তি নাই। গৌৰীপুৰ আৰু ইয়াৰ ওচৰ পাজৰ অঞ্চলত কোৱা ভাষাটোৱে গোৱালপৰীয়াৰ পশ্চিম অঞ্চলৰ ৰূপৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। এইটোৱেই “দেশীভাষা”। এই স্থানীয় ৰূপটো অকল ৰাজবংশী সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলৰ মাজতে সীমাবদ্ধ নহয়, ই সকলো সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ কথিত ভাষা। এই ৰূপৰ প্ৰবাহটোৱে গোৱালপাৰা জিলাৰ আন আন অঞ্চলতো বিস্তৃতি লাভ কৰিছে আৰু বিভিন্ন

অঞ্চলত এই ৰূপৰ কিছু পৰিবৰ্তনে দেখা দিছে। (অবিভক্ত) গোৱালপাৰা জিলাৰ পশ্চিমৰ পৰা পূবলৈকে এই ভাষাটোৱে গতি কৰি কামৰূপী উপভাষাৰে সৈতে মিলিছে”^{৪৪}

আমি আগতেই উল্লেখ কৰি আহিছো যে উপভাষা সৃষ্টিৰ কাৰণ মুখ্যতঃ ভৌগোলিক বা প্ৰাকৃতিক, সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক। গোৱালপাৰা উপভাষাৰো সৃষ্টিৰ মুখ্য কাৰণ ৰাজনৈতিক, ভৌগোলিক আৰু সাংস্কৃতিক। “কোচ বংশৰ প্ৰত্যক্ষ শাসন, তিব্বত-বৰ্মী ভাষিক গোষ্ঠীৰ জনসংখ্যাৰ প্ৰাধান্য পশ্চিমৰ বাংলা ভাষাৰ প্ৰভাৱ, অসমৰ পূব খণ্ডৰ সৈতে যাতায়তৰ অসুবিধা ইত্যাদি কাৰণত গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ সৃষ্টি হৈছে।”^{৪৫}

ড° ৰমেশ পাঠকে গোৱালপৰীয়া উপভাষাটোক দুটা প্ৰধান ভাগত ভাগ কৰিছে - “পূব গোৱালপাৰা আৰু পশ্চিম গোৱালপাৰা। পূব গোৱালপৰীয়াৰ সৰু সৰু ভাষাৰূপৰ থলুৱা নাম কিছুমানো আছে, যেনে - হাৰৰাঘাটীয়া, বাৰহাজাৰি, বাউসিয়া ইত্যাদি। পশ্চিম গোৱালপৰীয়াৰ আঞ্চলিক ৰূপ দুটা - গৌৰীপুৰীয়া আৰু শালকোছীয়া।”^{৪৬}

ড° বীৰেন্দ্ৰনাথ দত্তই এই গোৱালপৰীয়া উপভাষাক দুটা প্ৰধান আঞ্চলিক ৰূপত ভাগ কৰিছে। “ইয়াৰে প্ৰথমটোৱে পূৰ্বৰ গোৱালপাৰা জিলাৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে থকা পূব খণ্ডক আৰু দক্ষিণ পাৰৰ সৰ্বপশ্চিম প্ৰান্তটোক এৰি বাকী সমগ্ৰ খণ্ডটোকে সামৰি লয়। আনটোৱে সামৰে উত্তৰ পাৰে পূবখণ্ডক এৰি দি বাকী থকাখণ্ড আৰু দক্ষিণ পাৰৰ পশ্চিম প্ৰান্তৰ চুকটো। ইয়াৰ প্ৰথমটোক পূব গোৱালপৰীয়া আৰু দ্বিতীয়টোক পশ্চিম গোৱালপৰীয়া বোলা হৈছে।”^{৪৭}

ড° বীৰেন্দ্ৰ নাথ দত্তই পূব গোৱালপৰীয়া সম্পৰ্কে কৈছে - “The dialect spoken around Krishnai is popularly known as Habraghatiya, that to its north as Bausia and that spoken farther west as Namdaniya. Barahajari to the term associated with the dialect spoken in the eastern part of the district on the north bank.”^{৪৮} তেখেতে আকৌ পশ্চিম গোৱালপৰীয়া সম্পৰ্কে কৈছে - “Hence forward we shall refer to them as Gauripur and Salkocha dialect respectively. Locally these two varieties are often popularly designated as Gullia and Jharua respectively.”^{৪৯}

ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামীয়ে গোৱালপৰীয়া উপভাষাটোক দুটা প্ৰধান ভাগত ভাগ কৰিছে - “পশ্চিমৰ গোৱালপৰীয়া আৰু পূবৰ গোৱালপৰীয়া। পশ্চিমৰ গোৱালপৰীয়াই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ আৰু দক্ষিণ দুয়োপাৰ জুৰি আছে। পূবৰ ক্ষেত্ৰতো একে কথা। পূবে গোৱালপৰীয়া বিভাগটো ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ বিলাসীপাৰাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি বিজনীলৈকে আৰু দক্ষিণপাৰৰ লক্ষীপুৰৰ পৰা আৰম্ভ কৰি দুধনৈ লৈকে বিয়পি আছে।”^{৫০}

গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ অন্যতম গৱেষকদ্বয় ড° ধীৰেন্দ্ৰ নাথ দাস আৰু ড° অণিমা চৌধুৰীয়ে গোৱালপৰীয়া উপভাষাক ঘুল্লীয়া, বাৰুৱা আৰু চৰুৱা - এই তিনিভাগত ভাগ কৰিছে।

ড° ধীৰেন্দ্ৰ নাথ দাসে তেখেতৰ গৱেষণা পত্ৰত ঘুল্লীয়া সম্পৰ্কে কৈছে - “The language spoken by the people of the present district of Dhubri, covering the area of the north bank of the Brahmaputra, bounded by Mahamaya Bagribari on the east and the Dhumergat area of the south bank of the Brahmaputra is named Gullia.”^{৫১}

ড° অণিমা চৌধুৰীয়েও ধীৰেন্দ্ৰ নাথ দাসৰ মতৰ সৈতে একমত যদিও ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ পাৰৰ কথিত উপভাষা সম্পৰ্কে তেওঁ কৈছে - “The people living in the southern part of the present Goalpara and Dhubri districts in a big area covering from Jaleswar to Mankachar is locally called their spoken dialect Caruwa; which is also some people called Manikacari.”^{৫২}

ওপৰত ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামীয়ে “পশ্চিমৰ গোৱালপৰীয়াই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ আৰু দক্ষিণ দুয়োপাৰ জুৰি আছে” বুলি দাঙি ধৰা মতটো, ড° ধীৰেন্দ্ৰ নাথ দাসে দাঙি ধৰা মত আৰু ড° অণিমা চৌধুৰীয়ে দাঙি ধৰা মত তিনিটা আমি মানি ল'ব নোৱাৰো। কিয়নো ধুবুৰী জিলাৰ মাজেৰে বৈ যোৱা ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণপাৰৰ অৰ্থাৎ দঃ শালমাৰা-মানকাচৰ জিলাৰ অন্তৰ্গত অঞ্চলসমূহত প্ৰচলিত কথিত উপভাষাটোৰ ৰূপ বেলেগ ধৰণৰ। এই পাৰ্থক্য কেৱল শব্দগত নহয়; ধ্বনিতত্ত্ব আৰু ৰূপতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰতো এই পাৰ্থক্য বিদ্যমান। সেয়ে ধুবুৰী জিলাৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ পাৰৰ কথিত উপভাষাটোক

এক স্বতন্ত্র আঞ্চলিক উপভাষা বুলি কব পাৰি। দঃ শালমাৰা-মানকাচৰ জিলাৰ স্থানীয় লোকে এই ভাষাটোক “উজেনী ভাষা” বুলিহে কয়। দঃ শালমাৰা-মানকাচৰ জিলাৰ কথিত উপভাষা “উজেনী ভাষা” মেঘালয়ৰ পশ্চিম গাৰোপাহাৰৰ বগুলাৰভিটাৰ পৰা হেলেডিগঞ্জলৈকে প্ৰচলিত।

গোৱালপৰীয়া উপভাষাত স্বৰধ্বনি :

গোৱালপৰীয়া উপভাষাত বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি সাতোটা (৭ টা) আছে। সেইবোৰ হ’ল - ই, এ’, এ, আ, অ, ও, উ। এই স্বৰবোৰক উচ্চাৰণৰ ধৰণ আৰু স্থান অনুসৰি নানা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। তলত বিশিষ্ট স্বৰধ্বনিৰ এখন তালিকা দেখুওৱা হ’ল-

	সন্মুখ	কেন্দ্ৰীয়	পশ্চ
উচ্চ	ই		উ
উচ্চ মধ্য	এ’		ও
নিম্ন মধ্য	এ		অ
নিম্ন		আ	

বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনি :

গোৱালপৰীয়া উপভাষাত বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনি সাতাইশ (২৭)টা। সেইবোৰ হ’ল-

প, ফ, ব, ভ, ত, থ, দ, ধ, ট, ঠ, ড, ঢ, ক, খ, গ, ঘ, চ, ছ, জ, ঝ, শ, হ, ম, ন, ঙ, ল, ৰ।

গোৱালপৰীয়া উপভাষাত বিশিষ্ট স্বৰধ্বনিৰ প্ৰয়োগ :

১. সংস্কৃত শব্দৰ আদিত থকা ‘অ’ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘ও’ ধ্বনি হিচাপে কেতিয়াবা উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

সং	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
শকুন	শোঙন	“শ ও গ উ ন”
মধু	মোধু	“ম ও ধ উ”

২. মান্য অসমীয়া ভাষাৰ শব্দত থকা “অ’ ” ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘অউ’ হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
ৰ’দ	ৰউদ	“ৰ অ উ দ”
চ’ত	চউত	“চ অ উ ত”

৩. মান্য অসমীয়া ভাষাৰ দ্বিঅক্ষৰযুক্ত শব্দৰ প্ৰথম আখৰত ‘ও’ আৰু দ্বিতীয় আখৰত ‘আ’ ধ্বনি থাকিলে গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘ও’ ধ্বনিৰ ঠাইত ‘অ’ হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
কোঙা	কঙা	“ক অ ও আ”
বোবা	ববা	“ব অ ব আ”

৪. মান্য অসমীয়াত পোৱা এক অক্ষৰযুক্ত শব্দৰ পিছত গোৱালপৰীয়া উপভাষাত কেতিয়াবা কেতিয়াবা স্বাৰ্থিক ‘আ’ প্ৰত্যয় যোগ দি শব্দটোক দ্বিঅক্ষৰীয়া কৰা দেখা যায়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
সোণ	শোনা	“শ ও ন আ”
ৰূপ	ৰূপা	“ৰ উ প আ”

৫. মান্য অসমীয়া ভাষাৰ শব্দত থকা “আ” ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘অউ’ হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
ৰ’দ	ৰউদ	“ৰ অ উ দ”
চ’ত	চউত	“চ অ উ ত”

৬. মান্য অসমীয়াত পোৱা এক অক্ষৰযুক্ত শব্দৰ পিছত গোৱালপৰীয়া উপভাষাত কেতিয়াবা কেতিয়াবা স্বাৰ্থিক ‘আ’ প্রত্যয় যোগ দি শব্দটোক দ্বিঅক্ষৰীয়া কৰা দেখা যায়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
সোণ	শোনা	“শ ও ন আ”

৭. মান্য অসমীয়াৰ শব্দৰ আদি ‘অ’ গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘অই’ ধ্বনি হিচাপে উচ্চাৰিত হয়; যদিহে পিছত সংযুক্ত ধ্বনি ‘নয়’ থাকে। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
কন্যা	কৈন্যা	“ক অ ই ন য় আ”

৮. মান্য অসমীয়াত শব্দৰ ওচৰা ওচৰিকৈ থকা দুটা ‘আ’ ধ্বনিৰ প্ৰথমটো ‘আ’ ধ্বনি ‘এ’ বা ‘অ’ লৈ পৰিবৰ্তন হয়; কিন্তু এই অঞ্চলৰ ভাষাত কোনো পৰিবৰ্তন নহয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
ৰজা	ৰাজা	“ৰ আ জ আ”
তৰা	তাৰা	“ত আ ৰ আ”

৯. গোৱালপৰীয়া উপভাষাত দ্বিঅক্ষৰযুক্ত শব্দৰ শেষত ‘আ’ থাকিলে সেই ‘আ’ ধ্বনিৰ আগত কেতিয়াবা নতুনকৈ ‘য়’ বা ‘ই’ ধ্বনি যোগ হয়। যেনে -

খায়া > খায়য়া / খাইয়া (খাই যোৱা)
কয়া > কয়য়া / কইয়া (কৈ)

১০. মান্য অসমীয়া ভাষাৰ শব্দৰ আদিত থকা ‘অউ’ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘অই’ হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
গৌৰৱ	গৈৰৱ	“গ অ ই ৰ অ ব”
গৌৰাং	গৈৰাং	“গ অ ই ৰ আ ঙ”

১১. মান্য অসমীয়া ভাষাৰ শব্দৰ মধ্যত থকা ‘অ’ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘আ’ হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
মৰণা	মাৰা	“ম আ ৰ আ”
নৰা	নাৰা	“ন আ ৰ আ”

১২. মান্য অসমীয়াৰ আদিস্থানত “ও” ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত কেতিয়াবা কেতিয়াবা “উ” হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। যেনেঃ-

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
সোন	শুনা	“শ উ ন আ”
কোমোৰা	কুমৰে	“ক উ ম ৰ এ”

১৩. মান্য অসমীয়াৰ ‘ওঁ’ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত অনুনাসিক লোপ পায়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
খাওঁতা	খাঙতা / খাউঙতা	“খ আ ঙ ত আ” / খ আ উ ঙ ত আ”

পাওনা পাওনা “প আ ঙ ন আ”
১৪. মান্য অসমীয়াৰ শব্দৰ অন্ত্য ‘ই’ গোরালপৰীয়া উপভাষাত কেতিয়াবা ‘আ’ হয়। যেনে -

মান্য অসং	গোরালপৰীয়া উপভাষা
খাগৰি	খাগৰা “খ আ গ ব আ”
খেলি	খেলা “খ এ ল আ”

১৫. মান্য অসমীয়া ভাষাৰ নিম্নস্বৰধ্বনি গোরালপৰীয়া উপভাষাত উচ্চ স্বৰধ্বনিলৈ পৰিবৰ্তিত হয়। যেনে -

মান্য অসং	গোরালপৰীয়া উপভাষা
কাপোৰ	কাপুৰ “ক আ প উ ব”
এন্দুৰ	ইন্দুৰ “ই ন দ উ ব”

ব্যঞ্জনধ্বনিৰ প্ৰয়োগঃ

গোরালপৰীয়া উপভাষাত বিভিন্ন ধৰণে ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ পৰিবৰ্তন হ’ব পাৰে। ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ পৰিবৰ্তন বিভিন্ন দিশসমূহ তলত আলোচনা কৰা হ’ল -

১. সমীভৱনঃ

প্ৰগত সমীভৱনঃ

পদ্দ (পদুম, সং পদ্ম)	‘প অ দ দ আ’
আত্ৰা (সং আত্ৰা)	‘আ ত ত আ’
পৰাগত সমীভৱনঃ	
কীৰ্ত্তন > কিত্তন	‘ক ই ত ত অন’
বৰ্ষা > বাইশ্শা	‘ব আ ই শ শ আ’

পাৰস্পৰিক সমীভৱনঃ

চিংকাৰ (সং) > চিল্লা	‘চ ই ল ল আ’ (চিঞৰ)
ষোড়শ (সং) > শোল্ল	‘শ ও ল ল অ’ (ষোল)

২. ধ্বনি বিপৰ্যয়ঃ

বাৰ্তা > বাতৰা	‘ব আ ত ৰ আ’
মুকুট > মুটুক	‘ম উ ট উ ক’

৩. লোপঃ

আদিস্থানতঃ

মান্য অসং	গোরালপৰীয়া উপভাষা
স্থিৰ	থিৰ “থ ই ৰ”
স্থিতি	থিতি “থ ই ত ই”

মধ্যস্থানতঃ

মান্য অসং	গোরালপৰীয়া উপভাষা
সহোদৰ	শোদৰ “শ ও দ অ ৰ”

নিষ্ঠুৰ	নিঠুৰ	“ন ই ঠ উ ৰ”
অন্তলোপঃ		
মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
কৰ্ম	কাম	“ক আ ম”

৪. সমাক্ষৰ লোপঃ গোৱালপৰীয়া উপভাষাত সমাক্ষৰ লোপ হোৱা দেখা যায়। যেনে -

দাদা > দা “দ আ”
কাকা > কা “ক আ”

৫. মান্য অসমীয়াৰ অল্পপ্ৰাণ ধ্বনিবোৰ গোৱালপৰীয়া উপভাষাত মহা প্ৰাণ হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

	মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
জ > ৰা	ওজা	ওঝা	“ও ৰা আ”
	বোজা	বুঝা	“ব উ ৰা আ”
প > ফ	দপদপায়	ধফধপায়	“ধ অ ফ ধ অ প আ এ”
ট > ঠ	ঠোট	ঠোঠ	“ঠ ও ঠ”

মান্য অসমীয়াৰ ‘ট’ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘ঠ’ ধ্বনি হিচাপে উচ্চাৰিত হয় যদিহে ‘ট’ ধ্বনিৰ আগত ‘ঠ’ ধ্বনি থাকে।

৬. মান্য অসমীয়াৰ মহাপ্ৰাণ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত অল্পপ্ৰাণ ধ্বনি হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

	মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপঃ	
ঠ > ট	উঠ	উট	“উ ট”
	কঁঠাল	কাটল	“ক আ ট অ ল”
থ > থ	শিঠান	শিতান	“শ ই ত আ ন”
ঘ > গ	মেঘ	মেগ	“ম এ গ”
	মেঘালী	মেগালি	“ম এ গ আ ল ই”
ধ > দ	বুধ	বুদ	“ব ফ দ”
	বন্ধু	বন্দ	“ব অ ন দ অ”
ফ > প	কফ	কপ	“ক অ প”
	মাফ	মাপ	“ম আ প”
ভ > ব	লোভ	নুব	“ন উ ব”
	লাভ	নাব	“ন আ ব”
খ > ক	দুখ	দুকো	“দ উ ক ক ও”

মান্য অসমীয়াৰ শব্দৰ অন্ত্যত থকা ‘খ’ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘ক’ হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। মান্য অসমীয়াৰ শব্দৰ অন্ত্যত থকা ‘ফ’ ধ্বনিহে গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘প’ হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। তেনেকৈ মধ্য আৰু অন্ত্যত থকা মান্য অসমীয়াৰ ‘ভ’ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘ব’ হিচাপে উচ্চাৰিত হয়।

৭. মান্য অসমীয়াৰ অঘোষ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত কেতিয়াবা ঘোষ ধ্বনি ৰূপেই উচ্চাৰিত হয়। যেনে-

	মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপঃ	
ক > গ	জোক	জোগ	“জ ও গ”

খ > ঘ	খেকাৰ	ঘাগৰ	“ঘ আ গ অ ব”
ত > দ	কোৱাভাতুৰী	কাউৰ ভাদুলি	“ক আ ঔ আ ভ আ দ উ ল ই”
৮. মান্য অসমীয়াৰ অঘোষ ধ্বনি কিছুমান গোৱালপৰীয়া উপভাষাত কেতিয়াবা অঘোষ ধ্বনি হিচাপেই উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

	মান্য অসং	গোৱালপৰীয়া উপঃ	
ট > ট	মাটি	মাটি	“ম আ ট ই”
	কটা	কাটা	“ক আ ট আ”
ঠ > ঠ	কঠা	কাঠা	“ক আ ঠ আ”
প > প	ভাপ	ভাপ	“ভ আ প”
	ঢাপ	ঢাপ	“ঢ আ প”

৯. মান্য অসমীয়াৰ ঘোষ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত অঘোষ ধ্বনি ৰূপেই উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

	মান্য অসং	গোৱালপৰীয়া উপঃ	
ব > প	চৰবত	শৰপত	“শ অ ৰ প অ ত”
	ডাব	ডাপ	“ড আ প”

১০. মান্য অসমীয়াৰ ঘোষ ধ্বনি কেতবোৰ গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ঘোষ ধ্বনি ৰূপেই উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

	মান্য অসং	গোৱালপৰীয়া উপঃ	
গ > গ	বগলী	বগ	“ব অ গ”
	ঠগ	ঠগ	“ঠ অ গ”
জ > জ	তেজপুৰ	তেজপুৰ	“ত এ জ প উ ৰ”
	ভতিজা	ভতিজা	“ভ আ ত ই জ আ”
ধ > ধ	ঔষধ	অশুধ	“অ শ উ ধ”

১১. মান্য অসমীয়াৰ ‘ন্ধ’ (ন + ধ) ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘ন্ধ’ (ন + ধ) হিচাপেই উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

মান্য অসং	গোৱালপৰীয়া উপঃ	
এন্ধাৰ	আন্ধাৰ	“আ ন ধ আ ৰ”
কান্ধ	কান্ধ	“ক আ ন ধ”

১২. মান্য অসমীয়াৰ ‘ন্ধ’ (ন+ধ) ধ্বনি ধুবুৰী জিলাৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণপাৰৰ কথিত উপভাষাত ‘ন্দ’ (ন+দ) হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

মান্য অসং	গোৱালপৰীয়া উপঃ
এন্ধাৰ	আইন্দেৰ “আ ই ন দ এ ৰ”
সন্ধিয়া	শইন্দে “শ অ ই ন দ এ”

১৩. গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘ৰ, ঢ, ড়’ ধ্বনিৰ মাথোন ‘ৰ’ ধ্বনিহে উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

মান্য অসং	গোৱালপৰীয়া উপঃ	
পঢ়া	পৰা	“প অ ৰ আ”
কঢ়া	কৰা	“ক অ ৰ আ”

১৪. গোৱালপৰীয়া উপভাষাত শ, স, য ধ্বনিৰ কেৱল পশ্চদন্তমূলীয় ‘শ’ ধ্বনিৰ উচ্চাৰণ হয়। যেনে -

মান্য অসং	গোৱালপৰীয়া উপভাষা	
শীত	শিত	“শ ই ত”
সাপ	শাপ	“শ আ প”

১৫. গোৱালপৰীয়া উপভাষাত মান্য অসমীয়াৰ শব্দৰ আদিত থকা “ৰ” উচ্চাৰণ নহৈ “ব” ৰ পিছত থকা স্ফৰটোহে উচ্চাৰণ হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপঃ
বাম	আম ‘আ ম’
ৰক্ত	অক্ত “অ ক ত অ”

১৬. গোৱালপৰীয়া উপভাষাত মান্য অসমীয়াৰ শব্দৰ আদিত থকা ‘ল’ ধ্বনি ‘ন’ হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে-

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপঃ
লাউ	নাউ “ন আ উ”
লতা	নেৱাৰি / নতা “ন এ আ ৰ ই” / “ন আ ত আ”

১৭. গোৱালপৰীয়া উপভাষাত “ৰ” ফলাৰ সহজীকৰণ হৈ উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপঃ
প্ৰথম	পত্ৰম “প অ ত ত অ ম”
প্ৰায়	পৰায় “প অ ৰ আ এ”

১৮. মান্য অসমীয়াৰ শব্দৰ মধ্যত থকা ‘ক’, ‘খ’ ধ্বনি কেতিয়াবা কেতিয়াবা গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘ক’, ‘খ’ হিচাপেই উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপঃ
মকৰা	মাক্ৰা “ম আ ক ৰ আ”
কেকোঁৰা	কাক্ৰা “ক আ ক ৰ আ”

কেতিয়াবা কেতিয়াবা মান্য অসমীয়াৰ শব্দৰ মধ্যত থকা ‘ক’, ‘খ’ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘হ’ ৰূপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপঃ
পখৰা	পাহ্ৰা “প অ হ ৰ আ”
কেঁকোৰা	কাহ্ৰা “ক আ হ ৰ আ”

১৯. মান্য অসমীয়াৰ শব্দৰ মধ্য আৰু অন্ত্যত থকা ‘থ’ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘থ’ হিচাপেই উচ্চাৰিত হয়; অৰ্থাৎ অপৰিবৰ্তিত ভাৱেই উচ্চাৰিত হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা
কথা	কথা “ক অ থ আ”
মাথা (মথাউৰি)	মাথা “ম আ থ আ”

২০. মান্য অসমীয়াৰ শব্দৰ মধ্য আৰু অন্ত্যত থকা ‘থ’ ধ্বনিৰ জিলাৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণপাৰৰ কথিত উপভাষাত ‘ত’ হিচাপে উচ্চাৰণ হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা
কথা	কতা “ক অ ত ত আ”
মাথা (মথাউৰি)	মাতা “ম আ ত আ”

২১. গোৱালপৰীয়া উপভাষাত কেতিয়াবা মান্য অসমীয়াৰ ৰেফযুক্ত ‘ৰ’ লুপ্ত হয় আৰু যি বৰ্ণৰ লগত ৰেফযুক্ত হৈ থাকে সেই বৰ্ণটো দ্বিত্ব হয়। যেনে -

মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা
ভৰ্তি	ভত্তি “ভ অ ত ত ই”

- ফুৰ্তি ফুৰ্তি “ফ উ ত ত ই”
২২. সংস্কৃতৰ ‘ক্ষ’ গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘খ’, ‘কখ’, ‘কৰ’, ‘কখো’ ৰূপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে -
মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা
ৰক্ষা	অইকখে “অ ই ক খ এ”
ৰক্ষা	অইককে “অ ই ক ক এ”
ক্ষাৰ	খাৰ “খ আ ৰ”
২৩. গোৱালপৰীয়া উপভাষাত যতেই সম্ভৱ ততেই অপিনিহিত হয়। যেনে -
মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা
ৰাতি	আইত “আ ই ত”
খেজুৰ	খাইজৰ “খ আ ই জ অ ৰ”
২৪. গোৱালপৰীয়া উপভাষাত শ, স, য ধ্বনিৰ কেৱল পশ্চদন্তমূলীয়া ‘শ’ ধ্বনিৰ উচ্চাৰণ হয়। যেনে -
মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা
শীত	শিত ‘শ ই ত’
আশা	আশা ‘আ শ আ’
২৫. মান্য অসমীয়াৰ ‘ঙগ’ ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ‘ঙ’ ধ্বনি হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে -
মান্য অসঃ	গোৱালপৰীয়া উপভাষা
ৰঙ্গ	অঙ ‘অ ঙ’
ৰঙ্গিলা	অঙিলে ‘অ ঙ ই ল এ’

ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য

গঠনমূলক প্ৰত্যয় :

গোৱালপৰীয়া উপভাষাত গঠনমূলক প্ৰত্যয় তিনি প্ৰকাৰৰ - মুখ্য প্ৰত্যয়, গৌণপ্ৰত্যয় আৰু ধাৰ কৰা প্ৰত্যয়।

মুখ্য প্ৰত্যয় :

গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ব্যৱহৃত মুখ্য প্ৰত্যয়বোৰ হ’ল - অন, ওন, অক, আই, আইএ, আনি, আৰু, ই, উক, উৰা, ওনা, তি, না, নি ইত্যাদি। তলত ইয়াৰে কেইটামান উদাহৰণ তুলি ধৰা হ’ল—

অন :	চলন (চাল চলন)
ওন :	পিটোন (মৰা কাৰ্য্য)
অক :	নলক (লাকত পিন্ধা অলঙ্কাৰ)
আই :	পৰাই (পৰ) ইত্যাদি

গোৱালপৰীয়া উপভাষা ঐতিহ্যমণ্ডিত ভাষা। বিভিন্ন স্থানীয় উপৰূপৰ সংমিশ্ৰণে গোৱালপৰীয়া উপভাষাটোক অধিক চহকী কৰি তুলিছে। বৈচিত্ৰ্যময় স্থানীয় ভাষাসমূহৰ অধ্যয়ন সম্পূৰ্ণ হ’লেহে উপভাষাটোৰ অধ্যয়ন সম্পূৰ্ণ হৈ উঠিব। উপভাষা অধ্যয়নত স্থানীয় ভাষাসমূহৰ মূল্য সৰ্বাধিক। ভাষা এটাৰ লিখিত ৰূপ নেথাকিলে ভাষাটোৰ ভৱিষ্যত গৱেষকসকলে সমল আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট অসুবিধাৰ সন্মুখীন হ’বলগীয়া হয়। উপভাষা এটাৰ অধ্যয়ন হ’লে উপভাষাটোৰ প্ৰতি আগ্ৰহী পাঠকেও ভাষাটো আয়ত্ব কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব পাৰে। উপভাষাৰ আঁত ধৰিয়েই কোনো ঠাইৰ আদিম বসতিবো উমান পাব পাৰি। কোনো এটা ভাষাৰ উপভাষাবোৰৰ অধ্যয়ন অবিহনে ভাষাটোৰ অধ্যয়ন সম্পূৰ্ণ বুলি ক’ব নোৱাৰি। উপভাষাৰ অধ্যয়নে জাতি এটাৰ ভাষা সংস্কৃতিক উন্নতিৰ শিখৰত আৰোহন কৰাত সহায় কৰে।

ভাষা অধ্যয়ন বৰ মনোগ্ৰাহী অধ্যয়ন। উপভাষা অধ্যয়নৰ বিশেষ গুৰুত্বও আছে। প্ৰতিটো উপভাষাৰ একাধিক

স্থানীয় ৰূপ থাকে। স্থানীয় উপভাষাবোৰৰ অধ্যয়নৰ দ্বাৰাহে কোনো এটা ভাষাৰ মূল আৰু ইতিহাস জানিব পাৰি।^{১০} উপভাষাবোৰৰ অধ্যয়নৰ ফলত ভাষাৰ পৰিধি বিস্তৃত আৰু গভীৰ হয়। অসমীয়া ভাষাৰ সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ নিৰ্ভৰ কৰিব বিভিন্ন ভাষা উপভাষা সমূহৰ গৱেষণাপ্ৰসূত অধ্যয়নৰ ওপৰত। আমাৰ আলোচনা ক্ষেত্ৰভিত্তিক অধ্যয়নৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ সঘন পৰিবৰ্তন হৈ আছে আৰু পুৰণি চামৰ ভাষা নতুন চামে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ প্ৰায় এবাৰ দৰে হৈছে। আমাৰ অধ্যয়নে এই পৰিবৰ্তনমুখী ভাষা ৰূপটোৰ এক ছবি খৰি ৰাখিব পাৰিছে বুলি বিশ্বাস।

পদটীকা

- ১) গ্ৰীয়াৰ্ছন, জি. এ. : এল এছ আই, ভোল-১, পাৰ্ট-১, পৃঃ ১৫৩।
- ২) কাকতি, বাণীকান্ত : এ এফ ডি, পৃঃ ১৮।
- ৩) দত্ত, বীৰেন্দ্ৰ নাথ : “ডায়েলেক্টচ্ অৱ গোৱালপাৰা ডিষ্ট্ৰিক্ট” দা আসাম একাডেমী ৰিভিউ; নং-১, পৃঃ ১৮।
- ৪) গোস্বামী, উপেন্দ্ৰনাথ : অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ, পৃঃ ৯৬।
- ৫) পাঠক, ৰমেশ : ভাষা বিজ্ঞানৰ ভূমিকা; পৃঃ ৪০।
- ৬) দত্ত, বীৰেন্দ্ৰনাথ : ডায়েলেক্টচ্ অৱ গোৱালপাৰা ডিষ্ট্ৰিক্ট” দা আসাম একাডেমী ৰিভিউ, পৃঃ ৬৩।
- ৭) গোস্বামী, উপেন্দ্ৰনাথ : অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ, পৃঃ ৯৬।
- দাস, ধীৰেন্দ্ৰনাথ : দি ডায়েলেক্টচ্ অৱ গোৱালপাৰা এণ্ড কামৰূপ - এ কমপাৰেটিভ ষ্টাডি।
- ৮) দাস, ধীৰেন্দ্ৰনাথ : দি ডায়েলেক্টচ্ অৱ গোৱালপাৰা এণ্ড কামৰূপ - এ কমপাৰেটিভ ষ্টাডি।
- ৯) চৌধুৰী, অণিমা : গোৱালপৰীয়া ডায়েলেক্টচ্ : এ ট্ৰিটিকেল ষ্টাডি।
- ১০) ব্লুমফিল্ড, এল : লেংগুৱেজ, পৃঃ ৫০-৫১

- লেখক : সহকাৰী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, মানকাচৰ মহাবিদ্যালয়, মানকাচৰ।

দৰঙী উপভাষা

ড° বিজয় কুমাৰ শৰ্মা

অসমৰ মূল ভাষা অসমীয়া। নানা জাতি-উপজাতিৰে অসমীয়া জাতিটো গঠন হোৱা বাবে আৰ্যমূলীয় শব্দৰ বাহিৰেও বহুতো অনা-আৰ্য মূলীয় শব্দ অসমীয়া ভাষাত সোমাই ভাষাটোৰ পৰিপুষ্টিত সহায় কৰিছে। অসমীয়া ভাষাটো ভাষাবিদসকলে দুটা উপভাষাত ভাগ কৰিছে।

১। উজনিৰ উপভাষা আৰু

২। নামনিৰ উপভাষা বা কামৰূপী উপভাষা।

এই দুয়োটা উপভাষাৰ মাজ অৱস্থানত অৱস্থিত দৰং জিলা। এই অঞ্চলৰ ভাষাটোৰ উজনিৰ উপভাষা বা নামনিৰ উপভাষাৰ লগত মিল নথকা ৰূপ কিছু পোৱা যায়। সেইবোৰৰ বিষয়ে এই আলোচনাত এটি ইঙ্গিত দিবৰ যত্ন কৰা হ'ল।

দৰং জিলাৰ ভাষা বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ হ'লে এই অঞ্চলৰ জনগাঁঠনি আৰু ইয়াৰ সাংস্কৃতিক বিশেষত্বৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰা প্ৰয়োজন। ঐতিহাসিক কালৰে পৰা দৰং জিলাত বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ মিলনৰ ফলত ইয়াত গঢ় লৈছে এটি সাংস্কৃতিক পৰম্পৰাই। ভূঞাৰজা, পালবংশৰ ৰজা আৰু কোচ ৰজাসকলৰ ৰাজত্বৰ সময়ৰ পৰাই সঞ্চারিতভাৱে এই পৰম্পৰাই গঢ় লৈ আহিছে।

বৰ্তমানৰ দৰং জিলা অসম আক্ৰমণ কৰা বিদেশী আক্ৰমণকাৰীৰ পৰা প্ৰায় মুক্ত আছিল। অৱশ্যে ভূটীয়াসকলৰ পৰা প্ৰায়ে আক্ৰমণৰ সন্মুখীন হৈছিল আৰু সেই আক্ৰমণ প্ৰতিহত কৰাৰ চেষ্টা অব্যাহত আছিল। চুবুৰীয়া জিলা কামৰূপ, গোৱালপাৰা, নগাঁও, শিৱসাগৰ আদি জিলাৰ লোক মোগলৰ আক্ৰমণ, মানৰ আক্ৰমণ আৰু প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ আদি কাৰণবশতঃ নিজ ঠাইৰ পৰা প্ৰব্ৰজিত হৈ দৰঙত প্ৰৱেশ কৰি স্থায়ীভাৱে বসতি কৰিছিলহি।

দৰং জিলাৰ উত্তৰৰ পাহাৰীয়া ঠাইবোৰ বিশেষকৈ ভূটানৰ লগত দৰঙৰ সাংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক সম্পৰ্ক এটি গঢ় লৈছিল। ইয়াৰ বাহিৰেও বৃহৎ জনগোষ্ঠী হিচাপে আৰ্য, মঙ্গোলীয়, কোল-মুণ্ডা আদি জনগোষ্ঠীৰ লোক দূৰ অতীতৰ পৰা দৰং জিলাত বসতি কৰি আছে। এই লোকসকলক লৈ গঢ় দিয়া সাংস্কৃতিক পৰম্পৰাৰ ফলত অসমৰ অন্য ঠাইবোৰ বিশেষকৈ উজনি আৰু নামনি অসমৰ ভাষাই এটি স্বকীয় ৰূপ গ্ৰহণ কৰাৰ দৰে দৰং জিলাৰ ভাষাৰো ধ্বনিতত্ত্ব, ৰূপতত্ত্ব, শব্দ ভাণ্ডাৰ, বাক্য বিন্যাস তত্ত্ব আৰু অৰ্থতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত বৈশিষ্ট্য আছে। শব্দৰূপ, উচ্চাৰণ আদিৰ ক্ষেত্ৰত এটা ভাষাত থকা বিভিন্নতাৰ বাবেই জন্ম হয় উপভাষাৰ। M.J. Herskovis ৰ মতে "Individual differences in Pronunciation of in the use of words tend to be taken over by others, and thus variant, occur that may develop into different dialects and even into those mutually unintelligible modes of speech we call language" (Cultural Anthropology, p. 301)

মান্য ভাষা একোটাৰ অন্তৰ্গত এলেকাত আঞ্চলিক ৰূপ, বৰ্ণৰূপ আদি পোৱাৰ দৰে দৰঙী উপভাষাৰ অন্তৰ্গত এলেকাৰ ভাষাতো তেনে ৰূপ পোৱা যায়। অঞ্চল হিচাপে দৰং জিলাৰ ভাষাৰ আঞ্চলিক ৰূপ হ'ব এনেধৰণৰ :

- ক) দক্ষিণ পশ্চিম অঞ্চলৰ ভাষা (ছিপাঝাৰক কেন্দ্ৰ কৰি)
খ) পশ্চিম অঞ্চলৰ ভাষা (দুনীক কেন্দ্ৰ কৰি)
গ) উত্তৰ অঞ্চলৰ ভাষা (টংলাক কেন্দ্ৰ কৰি)
ঘ) উত্তৰ পূব অঞ্চলৰ ভাষা (মাজবাটক কেন্দ্ৰ কৰি)
ঙ) মধ্য অঞ্চলৰ ভাষা (মঙ্গলদৈ চহৰক কেন্দ্ৰ কৰি)
চ) দক্ষিণ আৰু দক্ষিণ পূব অঞ্চলৰ ভাষা (দলগাঁৱক কেন্দ্ৰ কৰি)

বৰ্ণ বা বৰ্ণ ভাষা হিচাপেও ইয়াৰ এটা ৰূপ কৰিব পাৰি।

১। ব্ৰাহ্মণ সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

২। দৈৱজ্ঞ ব্ৰাহ্মণ (গণক) সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

- ৩। মুছলমান সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা—
ক) গৰিয়া সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা
খ) মৰিয়া সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা
গ) মিঞা সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

৪। নাথ সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

৫। কায়স্থ সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

৬। কোচ সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

৭। শৰণীয়া সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

৮। শালৈ সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

৯। হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

১০। কুমাৰ সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

১১। কৈৱৰ্ত্ত সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

১২। বণিয়া সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা

১৩। জনজাতিৰ লোকসকলে ব্যৱহাৰ কৰা অসমীয়া ভাষা

১৪। চাহ বনুৱা সম্প্ৰদায়ে ব্যৱহাৰ কৰা অসমীয়া ভাষা।

১৫। নেপালী সম্প্ৰদায়ে ব্যৱহাৰ কৰা অসমীয়া ভাষা। ইত্যাদি

এইবোৰৰ উপৰিও দৰঙীলোকৰ মাজত গুপ্ত ভাষাৰ প্ৰচলনো দেখা যায়। এই গুপ্ত ভাষাক ঠাৰ নামে নামকৰণ কৰিব পাৰি। দৰং জিলাত বিভিন্ন ধৰণৰ ঠাৰৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়।

আমাৰ আলোচনাত দৰং জিলাৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ বিভিন্ন বৰ্ণৰ মাজত প্ৰচলিত সামগ্ৰীক ৰূপটোৰ বিচাৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰিম।

দৰঙী উপভাষাৰ পুৰণি লিখিত সমল : দৰঙী উপভাষাৰ লিখিত প্ৰাচীনতম সমল পোৱা যায় দৰং ৰাজ্যত ৰচিত কবি সাহিত্যিকসকলৰ ৰচনাত। এই ৰচনাসমূহত দৰঙী উপভাষাৰ বৈয়াকৰণিক বৈশিষ্ট্য আৰু শব্দসম্ভাৰৰ কিছু আভাস পোৱা যায়। দৰঙী ৰজাসকলৰ ৰাজপৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰা কবি সাহিত্যিক আৰু তেখেতসকলৰ সাহিত্য কৰ্ম এনেধৰণৰ :

সাহিত্যিকৰ নাম

ৰামসৰস্বতী—

গোপীনাথ পাঠক—

ৰচনাৰাজিৰ নাম

অসমীয়া মহাভাৰতৰ বিভিন্ন পৰ্ব, সিন্ধুযাত্ৰা, গীত গোবিন্দ কাব্য, সাবিত্ৰী উপাখ্যান।

মহাভাৰতৰ সভাপৰ্ব, দ্ৰোণপৰ্ব, স্বৰ্গাৰোহণ পৰ্ব।

বিদ্যাপঞ্চানন—	বিৰাটপৰ্ব, ভীষ্মপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অস্মাৰ চৰিত্ৰ, আৰু কৰ্ণপৰ্ব।
দামোদৰ দ্বিজ—	শল্যপৰ্ব
শুভনাথদ্বিজ সৰস্বতী—	ধৰ্মসম্বাদ
নাৰায়ণ দত্ত—	পদ্মাপুৰাণ
ৰতিকান্ত দ্বিজ—	ব্ৰহ্মবৈৰত পুৰাণ
সূৰ্যখন্ডি দৈৱগুৰু—	ৰাজবংশাৱলী (দৰঙ্গ ৰাজবংশাৱলী)
সূৰ্যদেৱ সিদ্ধান্ত বাগীশ—	ৰাজ বংশাৱলী (গন্ধৰ্ব নাৰায়ণ বংশাৱলী)
মুধুনাৰায়ণ কোঁৱৰ—	অগ্নিপুৰাণ বা যমৰ ঘৰত জীৱন্তা মনুষ্য
সূৰ্যবিপ্ৰ—	শিয়লা বৈষ্ণৱৰ চৰিত
জয়ৰাম—	শীতলা
অজ্ঞাত কবি—	মন্ত্ৰপুৰি

এই পুথিসমূহত দৰঙী উপভাষাত ব্যৱহৃত কিছু শব্দ পোৱা যায়। যেনে—

পুথিত উল্লেখিত শব্দ	শব্দসমূহৰ মান্য ৰূপ	
অবাইচা—	হাল নিশিকোৱা গৰু ম'হ	নেদা— নিদিয়া
আপেন্তা/আপেন্তিয়া—	আপইতা	কুহাঁৰ— কুঁহিয়াৰ
কুমুৰা—	কোমোৰা	গুৰিখা— গৰখীয়া
গোৰ—	গুৰি	ঝুলি— জোলোঙা
চেউতি—	চ'তি	ভেটুৱা— টেকেলি
ৰাপ—	জাপ	মাৰা— মাজ
আতে—	ইয়াত	দিলা— দিলে
উপৰ—	ওপৰ	নাগাৰা— কোধোৰা (কামৰূপী)
দিকি—	পিনে	নিলা— নিলে
লাগ—	লগ পোৱা	যুৰো— যুজোঁ
হুই—	হে	লক— এচাৰি
নেই—	নিয়ো	সোণা— সোণ

লিখিত ৰূপৰ বাহিৰেও মৌলিক গীত পদ, প্ৰবচন, সাধুকথা, ফকৰা যোজনা, সাঁথৰ আদিৰ মাজতো দৰঙী উপভাষাৰ ৰূপ এটি পোৱা যায়। সেইবোৰৰ উদাহৰণ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

আইনাম— দিহা-জয় কৃষ্ণ কৃষ্ণ বুলি হৰি বোলা হৰিবোলা হৰিবোলা
..... হৰি এ

পদ—
আখেই ফুল ফুলেই পাৰ্বা নৰেই
উপৰে ৰাকমক ডাল ভৰি আছেই।
ঠাইখিনি মুচিলা নৈবদ বৰালা
নওজুৰি লগালা ধূপ হৰি এ
ডাঙৰটো বৈনাকে বেৰি বেৰি চায়েই
মাবুটো বৈনাকৰ ৰূপ হৰি এ।...

- বিয়ানাম— বৰকাহী ক'ল্লুদান তেওঁ জৰেই অপমান
শত্ৰুৰেৰে বৰদানী লৌ জৰেই ভাৰবান্ধি ।...
- নিন্দাপদ— বৰদলৰ মকুৰা বামুণটো খ'খুৰা
ঐ ৰাম কৰেই খাও কৰেই খাও কৰেই হে
বামুণৰ বামুণী কৰেই দিবা নৰেই
ঐ ৰাম বামুণটো খঙতে মৰেই হে।
- নাঙেলী— নাঙেলী একুৰি নাঙেলী দুকুৰি নাঙেলী ওঠৰ কুৰি
অমুকৰ বৈনাকে হাত জোৰ ক'ছি নাঙেলী নামে'ৰবি বুলি।
- তুলীয়াৰ গীত— অ' বুৰী কিহেদি খালি ভাত
হাঁহে মাহে বেহাৰ বটাই কাকিৰলৰ পাত।
- বহুৱাৰ গীত— অ বুৰী আমি বুৰা হলো তীৰ্থ চিলান কৰো যাই ব'ল
তোৰে বয়স চাৰি কুৰি মোৰে এশ হ'ল
তথাপিহে আমাৰ দুটাৰ একোৰে নহ'ল।

এইবোৰৰ উপৰি খেল-ধেমালিৰ গীত, মহৌ খুন্দা, ছিয়াগীত আদিৰ মাজত অনেক শব্দ ৰক্ষিত হৈ আছে।
সাঁথৰ

- ১। সৰু সৰু চৰেইৰ বৰ বৰ বৃধি
মাটিৰ তলত ডিমা পাৰেই গাছৰ উপৰত উঠি। (কাঠ আলু)
- ২। পেটে খায় মুখে হাগেই
পানীয়ে গৰখাইয়ে পৰি থাকেই। (মাছ মৰা চেপা)
- ৩। কেচাতে লোপোৰ-সোপোৰ প'কিলি টান
বছেৰি বছেৰি কাটেই কাণ। (পথাৰৰ আলি)

ফকৰা-যোজনা

- ১। আইচা অখিতি বৈভি শিলত
ঘেতেৰ মেতেৰ ক'ল্লি ম'ৰবি কিলত।
- ২। উল্লি উৰিয়া পিঙ্কিলি চুৰিয়া।
- ৩। লেটা বল্লিৰ এটা ৰাপ।
- ৪। যেইচা ৰাজা ঘিটিঙটিঙ
সেইচা মন্ত্ৰী ভাঙা টিঙ।
- ৫। বাহৰ চুঙাই বন্দুক
চোলাৰ জেপে বন্দুক।

দৰঙী উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্য :

- ক। ধ্বনিতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য— মান্য অসমীয়াত বিশিষ্ট ব্যঞ্জন একুৰি এটা। দৰঙী উপভাষাত দন্তমূলীয় ঘৃষ্ট সঘোষ মহাপ্ৰাণ 'ৰা' (Jn) ধ্বনি পোৱা যায় বাবে এই উপভাষাৰ বিশিষ্ট ব্যঞ্জন একুৰি দুটা। কামৰূপী উপভাষাত 'ৰা' ধ্বনিৰ উচ্চাৰণ শুনা যায় যদিও সেই উপভাষাত 'ৰা' বিশিষ্ট ব্যঞ্জন নহয়। সংস্কৃত মূলজ বানানত 'ৰা' (মান্য অস.) আখৰ লিখিলেও উচ্চাৰণ কিন্তু 'জ' হয়। দৰঙী উপভাষাৰ ই এটা সুকীয়া বৈশিষ্ট্য। দৰঙী উপভাষাত পদৰ আদি, মধ্য আৰু অন্ত্য এই তিনিওটা অৱস্থাত 'ৰা' ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ আছে। যেনে—

আদি প্ৰয়োগ	মধ্য প্ৰয়োগ	অন্ত্য প্ৰয়োগ
বাইয় আ (বীয়া)	মআৰা এলই (মাৰেলি)	মআৰা (মাৰা)
মাঃ অঃ ছোৱালী	মাঃ অঃ মজলীয়া	মাঃ অঃ মাজ
খ।	শ্বাসাঘাত— মান্য অসমীয়া ভাষাত শব্দৰ উপধা অক্ষৰত আৰু কামৰূপী উপভাষাত সাধাৰণতে শব্দৰ আদি অক্ষৰত শ্বাসাঘাত পৰে। দৰঙী উপভাষাত শ্বাসাঘাতৰ কোনো নিৰ্দিষ্ট স্থান নাই।	
গ।	মান্য অসমীয়া ভাষাত এক অক্ষৰ যুক্ত শব্দৰ বাহিৰে আন শব্দৰ শেষত থকা দ্বিস্বৰ ঐ দৰঙী উপভাষাত— ‘এই’ হয়।	
	যেনে—	খালৈ— খালেই মিঠে— মিঠেই
ঘ।	দৰঙী উপভাষাত মহাপ্ৰাণ ধ্বনিৰ বহুল প্ৰয়োগ দেখা যায়।	
	যেনে—	চোকা— চোখা হাতী— হাথী
ঙ।	মান্য অসমীয়া ভাষাৰ এক অক্ষৰ যুক্ত শব্দ দৰঙী উপভাষাত কেতিয়াবা কেতিয়াবা স্বাৰ্থিক— আ প্ৰত্যয় যোগ দি দ্বিঅক্ষৰীয়া কৰা হয়।	
	যেনে—	খেল— খেলা বেৰ— বেৰা সোণা— সোণা
চ।	মান্য অসমীয়া ভাষাৰ ‘ৰ’ আৰু ‘ন’ ধ্বনি দৰঙী উপভাষাত ‘ল’ ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায়। কেতিয়াবা কেতিয়াবা মান্য অসমীয়া ভাষাৰ ‘ৰ’ আৰু ‘ল’ ধ্বনি দৰঙী উপভাষাত ‘ন’ হিচাপে পোৱা যায়।	
	যেনে—	খৰালি— খল্লি বৰালি— বল্লি নোম— লোম ৰবাবটেঙা— নৰকটেঙা/নরতটেঙা

ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য :

- ক। বচন-বহুবচনৰ ৰূপ বুজাবলৈ দৰঙী উপভাষাত গিলা, হাত/হঁত, অংক/এংক, মোকৰ, খে, প্ৰত্যয় পোৱা যায়। মান্য অসমীয়া ভাষাত— বোৰ-বিলাক, হঁত লোক, সকল মখা আদি প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ হয়।
- কোনবোৰ— কিগিলা
ল’ৰা-ছোৱালীহঁত— ছলিহাত
আইতাহঁতক— বুৰমাই এংকক
আমৈহঁতৰ— আমেইমোকৰ
ভনীয়েকহঁতক— বৈনাকথেত
- খ। লিঙ্গ— মান্য অসমীয়া ভাষাত পুৰুষ বাচক ৰূপৰ পাছত— ই(ঈ), নি (মী), বি (বী), প্ৰত্যয় যোগ দি স্ত্ৰী বাচক ৰূপ কৰাৰ দৰে দৰঙী উপভাষাত তেনে ৰূপৰ বাহিৰেও তি (তী) প্ৰত্যয় যোগ দি পুৰুষবাচক ৰূপৰ পৰা স্ত্ৰী বাচক ৰূপ কৰা হয়।
- যেনে— চোৰাখাৰা— চুৰাখাইতি (তী)
হাৰিতখাৰা— হাৰিতখাইতি (তী)

বিভক্তি— মান্য অসমীয়া ভাষাৰ চতুৰ্থী বিভক্তিৰ সলনি দৰঙী উপভাষাত দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ-ক যোগ হয়। চতুৰ্থী

বিভক্তিৰ অৰ্থ বুজাবলৈ অঞ্চল বিশেষে মূল ৰূপৰ পাছত- ল্লে যোগ কৰা হয়। যেনে— (মা) গোহাঁই
ঘৰলৈ- (দ) গোহাঁই ঘৰলৈ।

পৰসৰ্গ— দৰঙী উপভাষাত বিশেষ্য বাচক পৰসৰ্গ যোগ হোৱা বিশেষ্য বা সৰ্বনামৰ শেষত সন্ম্বন্ধ পদৰ চিন—
ৰ যোগ হয়। কিছুমান বিশেষ্য বা সৰ্বনামৰ পিছত কোনো বিভক্তি যোগ নহয়। কেইটামান বিশেষ্য বাচক
পৰসৰ্গৰ উদাহৰণ তলত দিয়া হ'ল।

- থাকি— চোৰৰ থাকি থাকাই টান হৈছি। (দ)
চোৰৰ বাবে থকা অসুবিধা হৈছে। (মা)
- ধৰি— ধোহাৰ ধৰি ৰান্ধেই ঘৰত সুমুৱাই টাম হৈছি। (দ)
ধোঁৱাৰ বাবে পাগ ঘৰত সোমোৱা অসুবিধা হৈছে। (মা)
- দিগি— আমাৰ দিগিৰ মানুহ কাবাক পালিনে? (দ)
আমাৰ ফালৰ মানুহ কাৰোবাক পালানে? (মা)
- পিনি/পিনে— ঘৰ পিনি/পিনে একথেৱা নজৰ দিবি। (দ)
ঘৰৰ ফালে এবাৰ চকু দিবা। (মা)
- পে/পেৰে— সি তাৰ পে/পেৰে আইছি। (দ)
সি তাৰ পৰা আইছে। (মা)
- বাজে— সিয়াৰ বাজে অইনে নেনেই। (দ)
তাৰ বাহিৰে আনে নিনিয়ৈ। (মা)
- হাতেনে— চাকৰৰ হাতেনে ক'ৰা ৰখি আছা নেকি? (দ)
চাকৰৰ হতুৱাই কৰিব ৰখি আছা নেকি? (মা)
- হেতি— তই সি হেতিয়ে যা। (দ)
তই তাৰ সৈতে যা। (মা)
- ক্রিয়াবাচক পৰসৰ্গ ক্রিয়াবাচক পৰসৰ্গৰ উদাহৰণ কেইটামান দাঙি ধৰা হ'ল।
- আহি— সি ঘৰ পালা আহি। (দ)
সি ঘৰ পালেহি। (মা)
- যাই/গেই— সি ঘৰ পালাযাই গেই। (দ)
সি ঘৰ পালগৈ। (মা)
- দেখোন— তই নাহিলি দেখোন। (দ)
তুমি নাহিলাচোন। (মা)
- তেনি— আমাৰ খাৰালা নাই তেনি। (দ)
আমাৰ খাবলৈ নাইকিয়াই। (মা)
- নু— গেলিনু কি হবো/ছবো। (দ)
গ'লেনো কি হ'ব। (মা)

অব্যয় মান্য অসমীয়া ভাষাৰ দৰে দৰঙী উপভাষাতো অব্যয়ৰ ব্যৱহাৰ আছে। দৰঙী উপভাষাত প্ৰচলিত কেইটামান
অব্যয়ৰ উদাহৰণ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

যোজক অব্যয়— তেঁউ ঃ ৰাইজে কামটো ক'ৰবুয়ে তেঁউ তই এক খোৱা আইভিচোন।
(মা) ৰাইজে কামটো কৰিবই তথাপি তুমি এবাৰ আইবাচোন।

তেনে : সি যদি নকৰেই তেনে কি ক'ৰবি ?
(মা) সি যদি নকৰে তেনেহ'লে কি কৰিবা ?

পৃথকবোধক অব্যয়—

নহয়তু/নাইতু— সি পঢ়ক নহয়তু নাইতু হালত ধৰক।
(মা) সি পঢ়ক নতুবা হাল বাবলৈ আৰম্ভ কৰক।
নহ'লে— চলিৰ মাকৰ দেখোন আজিৰিয়ে নাই নহ'লি বৰিকীয়ায়ে আহ যাই।
(মা) গৃহতনিৰচোন আজিৰিয়ে নাই নহ'লে বোৱাৰীয়ে আহগৈ।

সন্দেহবোধক অব্যয় :

কিজেনি— সিয়াৰ কিজেনি শাস্তি হৈছিল নহলি ইমান পৰে নাহাকে নাথ কেই।
(মা) তাৰ কিজানি অসুবিধা হৈছে নহ'লে ইমান সময়ে নহাকৈ নাথাকে।
হংকু— তহন হংকু যাবি ?
(মা) তোমালোক হেনো যাবা ?

ভাববোধক অব্যয় :

ওৱাই— ওৱাই বেণ্ডাৰ কাণ্ড চাউৱেই।
(মা) আওঁ বপুৰাৰ কাণ্ড চোৱা।
য়ে য়ে য়ে : য়ে য়ে য়ে চ'লতুই হাগিলা।
(মা) ইচ্ ইচ্ কেচুৱাটোৱে শৌচ কৰিলে।
হিয়েহ— হিয়েহ ক'ৰপে নো ?
(মা) ও কৰপৰা ?

সম্বোধনবোধক অব্যয় :

ঐচ ঐচ— পাৰক মাতিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা সম্বোধনবোধক অব্যয়।
কুৰ কুৰ / অ'চ অ'চ— কুকুৰক মাতিবৰ বাবে
পিলু পিলু— হাঁহৰ পোৱালিক মাতিবৰ বাবে
অ'ৰা/হে'ৰা— সমনীয়াক মাতিবৰ বাবে
হেলেই— হীনার্থত বা বন্ধু ভাবত মাতিবৰ বাবে
হে— বন্ধু ভাবত মাতিবৰ বাবে

অৰ্থতত্ত্ব— দৰঙী উপভাষাৰ অৰ্থতত্ত্বৰ আলোচনাও বৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ। ভাষা এটাৰ অৰ্থতত্ত্বৰ আলোচনা কৰা হয় দুটা পদ্ধতিৰে।

(ক) ঐতিহাসিক পদ্ধতি (খ) বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতি।

ভাষা বা উপভাষা এটাৰ শব্দৰ অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন কিভাবে কেনেদৰে আৰু কি কাৰণত হয় তাৰ আলোচনা হয় অৰ্থতত্ত্বৰ ঐতিহাসিক পদ্ধতিত। এই পদ্ধতিৰে হোৱা শব্দৰ অৰ্থ পৰিৱৰ্তনৰ ধাৰাক তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি।

ক) অৰ্থ বিস্তাৰ খ) অৰ্থ সংকোচ গ) অৰ্থ সংশ্লেষ।

বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতিত ভাষা বা উপভাষা এটাৰ শব্দ বিশেষৰ সমাৰ্থ বিপৰীতাৰ্থ আৰু আভ্যন্তৰীণ অৰ্থৰ বিচাৰ হয়। পৰিস্থিতি অনুযায়ী এটা শব্দই কেনেদৰে ভিন্ন অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে সেই বিষয়েও আলোচনা হয়।

কোনো এটা শব্দই ক্ষুদ্ৰ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰি পিছলৈ ব্যাপক অৰ্থ প্ৰকাশ কৰাক অৰ্থ বিস্তাৰ বোলে। উদাহৰণস্বৰূপে কাঠী শব্দই অসমীয়া ভাষাত বাঁহৰ চেপেটা পাতল শব্দক বুজায়। কিন্তু কাঠীকৰ শব্দৰ বাঁহৰ চেপেটা পাতল শলা তৈয়াৰ কৰোতাজনক নুবুজাই পাৰ্গত অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিছে।

ব্যাপক অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা শব্দ এটা ক্ষুদ্ৰ বা ঠেক অৰ্থ প্ৰকাশ কৰাক অৰ্থ সংকোচ বোলে। মান্য অসমীয়া ভাষাত

ওজা শব্দটোৰ অৰ্থ পাৰ্গত বা দক্ষ ব্যক্তি। কিন্তু দৰঙী উপভাষাত ওজা শব্দই ওজাপালি দলৰ ওজাজনকহে বুজায়।

এটা সময়ত শব্দটোৱে এটা বিশেষ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰি আন এটা সময়ত আন অৰ্থ প্ৰকাশ কৰাকে অৰ্থ সংশ্লেষ বোলে। মান্য অসমীয়া ভাষাৰ পোহ শব্দৰ অৰ্থ প্ৰতিপালন কৰা, আহাৰ আদি দি বক্ষা কৰা। দৰঙী উপভাষাত পোহ শব্দই ভৰণ-পোষণ দি ৰাখিবলগীয়াসকলক বুজায়। যেনে— এখন হালৰ পোহ।

পৰিস্থিতি বা পৰিৱেশ অনুযায়ীও শব্দ এটাৰ অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন ঘটে। উদাহৰণ স্বৰূপে বিহু শব্দটোৱে অসমৰ জাতীয় উৎসৱটোক সূচায়। বিহু পদৰ লগত ক্ৰিয়া সংযোগ কৰাত যেনে— বিহু আহিল, বিহু গ'ল, বিহু খালো আদিত অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন হোৱা নাই। কিন্তু সি আজি বৰকে বিহু খালা বাক্যটিৰ বিহু খোৱা পদটিয়ে বিহুৰ চিৰা-পিঠা খোৱাৰ কথা প্ৰকাশ নকৰি চৰচৰণি খোৱা অৰ্থহে প্ৰকাশ কৰিছে। ঠিক তেনেদৰে বিহু দেখাম পদটোৱে শাস্তি দিয়া অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে।

প্ৰসঙ্গ ভেদেও অৰ্থৰ সালসলনি হ'ব পাৰে। যেনে—

১। তাৰ গালত মছে খাইছি।

২। বেৰাৰ গালত আলু গিটা আছেই।

৩। সিহঁতৰ গালতে আমাৰ ঘৰটো।

ইয়াত প্ৰথম বাক্যৰ গাল শব্দৰ অৰ্থ দেহৰ অংশ বিশেষ।

দ্বিতীয় বাক্যত গাল শব্দৰ অৰ্থ কাষতে।

তৃতীয় বাক্যৰ গাল শব্দৰ অৰ্থ ঘৰৰ সীমাৰ ওচৰতে।

ঠিক তেনেদৰে হৃদ শব্দই প্ৰসঙ্গ অনুযায়ী বেলেগ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে। যেনে—

১। হৃদ ৰাখি কথা কৰি।

২। চাৰিহৃদ ঠিকে ৰাখিবি।

৩। গায়হৃদ যাৱা হৈছি।

ইয়াত প্ৰথম বাক্যৰ হৃদ শব্দৰ অৰ্থ সুস্থিৰভাৱে।

দ্বিতীয় বাক্যৰ হৃদ শব্দৰ অৰ্থ সীমা।

তৃতীয় বাক্যৰ হৃদ শব্দৰ অৰ্থ বক্তৃতাৰ হোৱা।

স্থান অনুযায়ী হোৱা অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন দৰঙী উপভাষাত লক্ষ্য কৰা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে সৰহ শব্দৰ অৰ্থ বেছি। কিন্তু দৰঙী উপভাষাত কমহোৱা বা শাম কটা অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে। যেনে— তাৰ জ্বৰ সৰহ হৈছি।

চৌকা শব্দৰ অৰ্থ ভাত আদি ৰান্ধিবৰ বাবে মাটিৰে সাজি লোৱা আখা। দৰঙত চৌকা শব্দই চাৰি আলিক বুজায়।

ঢোল বাদ্য যন্ত্ৰ। দৰঙী উপভাষাত ভঁৰালঘৰ ওখকৈ ৰাখিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা কাঠৰ টুকুৰা বিশেষ আৰু ধান জোখা যতন অবিধক বুজায়।

কামৰূপী উপভাষাত চেলেদি, ঢাপ আদি শালীন শব্দ। যেনে—

আলুটো চেলেদি— আলুটোৰ বাকলি গুচা।

ঢাপটো বান্ধ— ভেটি সাজ।

দৰঙী উপভাষাত চেলেদি, ঢাপ আদি অশালীন শব্দ।

হিন্দীত বাল শব্দৰ অৰ্থ চুলি। দৰঙী উপভাষাত বাল নিষিদ্ধ শব্দ। সংস্কৃত বালক শব্দৰ অৰ্থ সৰু ল'ৰা-ছোৱালী।

দৰঙী উপভাষাত শব্দটো গালি হিচাপে প্ৰয়োগ হয়।

উজনি অসমত কটি নিষিদ্ধ শব্দ। দৰঙত প্ৰসঙ্গ অনুসৰি পিছ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে। কিতো কটিয়ে বটিয়ে ঘূৰি ফুৰা। ইত্যাদি।

জতুৱা ঠাচ— দৰঙী উপভাষাত প্ৰয়োগ হোৱা জতুৱা ঠাচৰ উদাহৰণ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

অভাল ভালে—

বাচি থকা পৰ্যন্ত

অৰঙে দৰঙে—	বহু দূৰে দূৰে
আই ধৰ্ ধৰ্ বাই ধৰ্ ধৰ্—	নিৰুপায় হ ক'ব
আই ধৰতকৈ বাইধৰ চাৰ—	ইটোতকৈ সিটো বিপদ ডাঙৰ
আইলং বাইলং—	অলীয়া বলীয়া
আঁতৰৰ বাহিৰ ডোবলৰ ভিতৰ—	ক্ষীণ সম্পৰ্ক
ইয়াদ বাচ নহৰা—	চেতনা নোপোৱা
উহাতকৈ আলোৱাৰ মতমতি বেছি—	শক্তিবানজনতকৈ শক্তিহীনজনে ক্ষমতা দেখুওৱা
কটিৰ কাপোৰ মূৰত লৰা—	আনন্দৰ আতিশয্য
কচুপাত ফুটা—	একো কবিৰ নোৱাৰা
কাউৰে চোহা মুগা—	বহুজনে ব্যৱহাৰ কৰি নষ্ট কৰা
খোদেলি পুৰাণ—	খেলি মেলি
গোৰকগোৰে খাৰা—	ধান কটাৰ পৰাই খাব আৰম্ভ কৰা
ঘোঁৰা পাকৰ বোলোঙা—	মূল বস্তুটো হাতকৰ
চভিয়াৰ মুৰ খোৱা—	এলেছৰা
চুই খাই নাযা—	বৰ আপত্তি
তিন তাৰেলি খা—	মূৰত আঘাত পাই ঘোঁৰা কোৱা দেখা
খেলখুৰি বেলখুৰি—	খেলি-মেলি
দাঁতত দাঁত দি—	একো নোখোৱাকৈ
নাবাজ, বাজ লাগ্—	উখনা উখনি লাগ
নিঙিনিৰ মুতক বানপানী বোলা—	কম বস্তুক বহু দেখা
ফালি ফোটা মাৰ—	সাজি কাছি ওলা
ফেদ্‌ফেদই থাক্—	অদৰকাৰী কথা ক
বালিকুছিৰ সভা—	বিশৃঙ্খল
বিয়াহৰ মুদুৰা—	প্ৰধান আহিলা
লাৰু বা নৰা হ—	ঋতুমতী হ
লেমটোভাৰী—	লগুৱাৰ দৰে
শুদা নৰাত টং দি—	অনাহকত কষ্ট খা
হিবি জিবি লাগ—	কোনটো কৰিম কোনটো নকৰিম লাগ
হেমেলি-বেমেলি—	ভয়ত বৰকৈ চিত্ৰৰ বাখৰ কৰা
হোৱাৰ পানী—	অদৰকাৰী
মুতৰ ফেন—	সামান্য গুৰুত্বও নোহোৱা
টুপাপেৰীয়া ঘোঁৰা—	দৰকাৰ নহ'লেও ব্যৱহাৰ কৰা বস্তু
লাহনৰ গৃহস্থী—	বিশৃঙ্খল

প্ৰবচনঃ— ১। আহ বৰ ডেকা ভোজ খাবা যাওঁ।

২। বাপজন্মত নাই গাই চান্‌ভী লৈ দোবা যায়।

৩। বিয়া দেখিলি সোধেই, বাকাৰা দেখিলি হাগেই ?

শব্দভাণ্ডাৰ— দৰঙী উপভাষাত শব্দভাণ্ডাৰ গঠন কৰা হৈছে বিশেষকৈ (ক) তৎসম (খ) তদ্ভৱ (গ) দেশী (ঘ) ভাৰতৰ

আন আন ভাষাৰ শব্দ (ঙ) ইউৰোপ আৰু আন দেশৰ শব্দ, আৰু (চ) অনা আৰ্য ভাষাৰ শব্দৰে। মান্য
অসমীয়া ভাষাৰ লগত নিমিলা বহুতো শব্দ দৰঙী উপভাষাত আছে। মান্য অসমীয়া ভাষাত প্ৰতিশব্দ
নথকা বহুতো শব্দ দৰঙত ব্যৱহাৰ হয়। যেনে—

দৰঙী শব্দ	মান্য অসমীয়া	দ.শ.	মা. অ. শ.
স'বাই/চানাই	সৰু আইজনী	চিদ ভেলঙা	চিট হৈ বাগৰি পৰা
বীয়া—	ছেৱালী	গেন্দাহ—	গহ
বুৰাপাই—	ককা দেউতা	কোহ—	হাৰি
দাদাই/দাদৌ—	খুড়া	পত্কে—	তৎক্ষণাৎ
কুপেতি—	কপৌ চৰাই	মোচকা—	মুচৰা
কৰ—	ফুলৰ কলি	মোচকা—	গামোচা
মকুৰা—	ভেটফুল	আইলাপচু—	হে ৰাম (অৰ্থত)
পানপেলি ফুল—	শেৱালি ফুল	অপাৰ—	বহুত
গৰিয়া আলু—	মিঠা আলু	দেউল—	বহুত
ধুৰফুৰী	হলফলী	হংকা—	টোকা
মটফল/ম'কফল—	অমিতা	ঝিকা—	তিতা/ভিজা
সফিৰাম—	মুধুৰি আম	এপে'চকা—	অলপমান
সপুৰি কঠল—	আনাৰস	খণ্ডিকৰ—	সকলো কামত পটু
কাকিৰল—	কেৰেলা	চুৰা—	জুলীয়া গুৰ
ভিজেলুক/ঝালা—	জলকীয়া	হদ—	উৱাদিহ/চাৰিসীমা
পটা—	মৰাপাট	হল্লি—	গগুগোল
নিচিলা মাছ—	মিছা মাছ	হুকুচুকুচ—	লৰালৰি
মাটিবাইতি/ভেদেলী—	গেদগেদী	ফেদৌ ফেদৌ—	অলাগতিয়া কথা কৈ থাক
কাঞ্জা—	কাঢ়লী	চৰ্হা—	ওখ
দেওখটা—	জিলি	মোটা—	শকত
ডেনা—	ডেউকা	চন্দুক—	বাকছ
তেলভকুৰা—	পইতাচোৰা	মক্ষিল—	অসুবিধা
টৌকা—	আখা/অখাল	অস্তে অস্তে	লাহে লাহে
ঝকৰা ভাত—	কৰ্কৰা ভাত	গোমৰ—	বহস্য
নিচকা—	সৰু খৰাই	টেঁহী—	চিয়ঁহি
গোলমাল—	আলোচনা	পানা—	পুতল
গুদাম—	বুটাম	কাকাৰা—	তলা/কেকোৰা
ঘেলৌ-মেলৌ—	অৱশ ভাব	জুগুন্দি—	ধানখেৰেৰে সাজি লোৱা জুই ৰখা যতন
নজৰ লাগা—	মুখ লগা	আধলিয়া—	পিৰালি
কুট কৰা—	বাণ মাৰা	গ'লিঘৰ—	গোহালি
জুৰবাহা—	দিয়াশলাই	ঢেখল—	ঢেকীশাল

টৰু—	গোবৰ পেলোৱা কাঠৰ যতন	ভাখেৰি—	ভুঁড়াল
ঠগী—	শৰাই	হাইহাল—	পালঘৰ/ভাত ৰন্ধা ঠাই
ডালুৱা—	ধূত	লোন্দোৰা-লুন্দুৰি—	ওলমা-ওলমি
পুজি—	মেজি	হেৰেলে—	হবলা
মখাগাখীৰ—	দৈ গাখীৰ		

দৰঙী ভাষাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ যোৱাৰ প্ৰসঙ্গত এই অঞ্চলত প্ৰচলিত গালিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা প্ৰয়োজন। ঘৰুৱা জীৱনৰ পৰা আৰম্ভ কৰি সামাজিক জীৱনৰ স্কুল-কলেজ, অফিচ-আদালত আদিতো গালিৰ প্ৰচলন দেখা যায়।

তিৰোতাক গালি পাৰোতে ব্যৱহাৰ কৰা শব্দ :

অধোগতি যাইতি, কণপচী, কুচুৰীপৰী, গ'ৰেণী, গজমুৰী, চাল্লি, নটী, জহৰী, বৰমান্নাইমাৰী, টাঙানমান্নাইমাৰী, দেওধেনী, নাককাটা, পুতেৰেৰ মূৰ খাইতী, পৈয়েৰেৰ মূৰ খাইতী, বাগেৰী, চেমেনী, বেশ্যা, মুতেনী খাইতী, মুৰাবাগেৰী মুন্হি বাগেৰী, যাচেনী, শঙুণে খাইতী, ভিঠি উঠি, কেংমৰী, পেনওলেইতী, কচুখাইতী।

পুৰুষক গালি পাৰোতে ব্যৱহাৰ কৰা শব্দ :

অধোগতি যাৱা, কণপচা, কুচুৰীপৰা, চাল্লা, জহৰা, বৰমান্নাই মাৰা, টাঙানমান্নাই মাৰা, ক'লা বেমাৰত পৰি মৰা, নাককাটা, পুতেৰেৰ মূৰ খাৱা, বাগাৰা, মুৰাবাগাৰা, শঙুণে খাৱা, খাইভোহ, গজমুৰা, ঢোকা, তিৰিবাৰী হৰা, নষ্টযাৱা, পেটপচা, পোকালাগা, বাঘৰ তেল খাৱা, বাপেৰ মুখত মাৰে হাগা, ভিঠিউঠা হতাচাৰি যাৱা, তিৰি বাগাৰা, ধিমিতপৰা। ইত্যাদি—

এইবোৰৰ উপৰিও দৰঙীলোকৰ খোৱা লোৱা সামগ্ৰী, উৎসৱ-অনুষ্ঠান, অপদেৱতা, ঘৰদুৱাৰ সাজোতে ব্যৱহাৰ হোৱা সামগ্ৰী, খেতিৰ সঁজুলি, তাঁত শালৰ সঁজুলি, অয়-অংকাৰ, কাপোৰ-কানি, খেলধেমালি আৰু নামবোৰে দৰঙী শব্দ ভাণ্ডাৰ গঠনত বিশেষকৈ সহায় কৰিছে।

- লেখক : এগৰাকী গৱেষক-সাহিত্যিক, মঙলদৈ মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ অৱসৰী মুৰব্বী অধ্যাপক।

মিচিং-অসমীয়া উপভাষাঃ এটি অধ্যয়ন

ৰাজু ৰেগন

অৱতৰণিকাঃ

অসমীয়া ভাষা অসমৰ প্ৰধান ভাষা। উজনিৰ পৰা নামনিলৈকে বিশেষভাৱে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত বসবাস কৰি থকা বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয় ভাষা- ভাষী লোকৰ মাজত সংযোগী ভাষা আৰু দ্বিতীয় ভাষা হিচাপে অসমীয়া ভাষাই গুৰুত্বপূৰ্ণ মৰ্যাদা পাই আহিছে। কেৱল সংযোগী ভাষা আৰু দ্বিতীয় ভাষা হিচাপেই নহয়, এচাম জনগোষ্ঠীয়ে তেওঁলোকৰ নিজা জনগোষ্ঠীয় ভাষা ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ এৰি অসমীয়া ভাষাক প্ৰথম ভাষা হিচাপেও ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। আন এচাম জনগোষ্ঠীৰ একাংশয়ো অসমীয়া ভাষাক প্ৰথম ভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। এনেদৰে বহুতো জনগোষ্ঠীয়ে অসমীয়া ভাষাক প্ৰথম ভাষা, দ্বিতীয় ভাষা আৰু সংযোগী ভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰি অহাৰ ফলত তেওঁলোকে ব্যৱহাৰ কৰা অসমীয়া ভাষাত সেই সেই জনগোষ্ঠীয় ভাষাৰ উপাদান সোমাই পৰিল। এনেকৈয়ে সৃষ্টি হ'ল অসমীয়া ভাষাৰ একো একোটা জনগোষ্ঠীয় উপভাষা। অসমীয়া ভাষাৰ এনে এটি জনগোষ্ঠীয় উপভাষা হৈছে মিচিং- অসমীয়া উপভাষা।^১ মংগোলীয় নৃ-গোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত মিচিং লোকসকলৰ অধিক সংখ্যকে ঘৰুৱা পৰিৱেশত পৃথিৱীৰ দ্বিতীয় বৃহৎ ভাষা পৰিয়াল চীন-তিব্বতীয়ৰ এটি প্ৰধান শাখা তিব্বত-বৰ্মীয় মূলৰ উত্তৰ অসম শাখাৰ 'মিচিং' ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে যদিও অন্যান্য জনগোষ্ঠীয় ভাষা- ভাষীলোক আৰু অসমীয়া ভাষীলোকৰ লগত ভাৱৰ আদান প্ৰদান কৰিবলৈ সংযোগী ভাষা হিচাপে অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে; আনুষ্ঠানিক শিক্ষাৰ মাধ্যম হিচাপেও তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। মিচিং জনগোষ্ঠীৰ মাজৰে চামুগুৰীয়া, তামাৰ, বংকোৱাল, বেবেজীয়া আৰু বিহিয়া ফৈদৰ লোকসকলে বহুদিন ধৰি অসমীয়া ভাষাক প্ৰথম ভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। বৰ্তমান যোৰহাট জিলাৰ টিয়ক, বৰহোলা আদি অঞ্চলত বসবাস কৰি থকা মিচিংসকলৰ মাজতো ঘৰুৱা পৰিৱেশত ভাৱৰ আদান- প্ৰদান কৰিবলৈ মিচিং ভাষাৰ সলনি অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। এনেদৰে প্ৰথম ভাষা হিচাপে এচাম মিচিং জনগোষ্ঠীয়ে অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে যদিও তেওঁলোকে সম্পূৰ্ণ ৰূপে মিচিং ভাষা পৰিহাৰ কৰিব নোৱাৰিলে। প্ৰথম ভাষা হিচাপেই হওক নতুবা দ্বিতীয় ভাষা হিচাপেই হওক, মিচিংসকলে ব্যৱহাৰ কৰা অসমীয়া ভাষাত মিচিং ভাষাৰ ভাষাতাত্ত্বিক উপাদানো সংমিশ্ৰণ কৰি ল'লে। স্বাভাৱিকতেই মিচিং- অসমীয়া উপভাষা মিচিং আৰু অসমীয়া ভাষাৰ এক সংমিশ্ৰিত ৰূপ।

অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষাৰ বিষয়ে ড° বাণীকান্ত কাকতি, ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী, ড° ৰমেশ পাঠক প্ৰমুখ্যে সাম্প্ৰতিক সময়ৰো ভাষা আলোচকসকলে যথেষ্ট গৱেষণা মূলক অধ্যয়ন কৰিছে যদিও সেইবোৰ অধ্যয়নত আঞ্চলিক উপভাষাবোৰেহে প্ৰাধান্য পোৱা পৰিলক্ষিত হয়। জনগোষ্ঠীয় উপভাষাৰ বিষয়ে কৰা অধ্যয়ন তেনেই সীমিত। আহোম- অসমীয়া উপভাষাৰ লগতে মিচিং- অসমীয়া উপভাষাৰ বিষয়ে ড° দীপঙ্কৰ মৰলে এটি চমু আলোচনা আগবঢ়াইছে।^২ ড°

উপেন ৰাভা হাকাচামেও ‘অসমীয়া আৰু অসমৰ ভাষা উপভাষা’ গ্ৰন্থত অন্যান্য উপভাষাৰ লগতে সেই বিষয়টোত এটি আলোচনা আগবঢ়াইছে।^১ এই আলোচনাবোৰত মিচিং- অসমীয়া উপভাষাৰ কিছুমান বিশেষত্ব নিৰূপন কৰা হৈছে যদিও আৰু অধিক অধ্যয়নৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে। এনে প্ৰয়োজনীতাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি এই লেখাটোত মিচিং-অসমীয়া উপভাষাৰ ভাষাতাত্ত্বিক বিশেষত্বসমূহ সাধাৰণ বাক ভংগীৰ (Common Speech) অধাৰত অধ্যয়ন কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে। এই অধ্যয়নত বিশ্লেষণাত্মক আৰু তুলনামূলক পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে আৰু ইয়াৰ পৰিসৰত ধ্বনিগত, ৰূপগত, শব্দগত আৰু বাক্যগত দিশবোৰ সামৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে।

ধ্বনিগত বিশেষত্বঃ

মিচিং- অসমীয়া উপভাষাৰ এটি উল্লেখযোগ্য ধ্বনিগত বিশেষত্ব হৈছে, এই উপভাষাত মান্য অসমীয়া ভাষাৰ আঠোটা বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি ৰক্ষিত হোৱাৰ লগতে মিচিং ভাষাত ব্যৱহৃত কেন্দ্ৰীয় উচ্চ ‘অ’ আৰু কেন্দ্ৰীয় উচ্চ-মধ্য ‘আ’ ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়। সেইমতে মিচিং-অসমীয়া উপভাষাত দহটা বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি পোৱা যায়; সেইবোৰ হৈছে, অ,অ’, আ, ই, অ’, উ, ও, এ,এ’ আৰু আ। উল্লেখযোগ্য যে, মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত মিচিং আৰু অসমীয়া, দুয়োটা ভাষাৰে শব্দৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়। উল্লিখিত ধ্বনিবোৰৰ ভিতৰত অ’, এ’ আৰু ও ধ্বনি মিচিংমূলৰ শব্দবোৰত পোৱা নাযায়, আনহাতে ‘অ’ আৰু ‘আ’ ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ অসমীয়া মূলৰ শব্দত তেনেই সীমিত। কেতিয়াবাহে অসমীয়া মূলৰ শব্দত থকা ‘ই’ ধ্বনি ‘অ’ ৰূপে উচ্চাৰিত হয়; যেনে- গাখীৰ > গাকুৰ। অ, আ, ই, উ আৰু এ- এই পাঁচোটা ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ মিচিং মূলীয়, অসমীয়া মূলীয়- সকলো শ্ৰেণীৰ শব্দতে পোৱা যায়।

আন এটি উল্লেখযোগ্য যে, মিচিং ভাষাত সকলো স্বৰধ্বনিৰে একো একোটা দীৰ্ঘ ৰূপ আছে আৰু সেই দীৰ্ঘ ৰূপৰো একো একোটা বিশিষ্ট ধ্বনি। মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা মিচিং মূলৰ শব্দবিলাকতো অ,আ,ই,উ, এ, অ’ আৰু আ ধ্বনিৰ একো একোটা দীৰ্ঘৰূপ পোৱা যায়। সেইমতে মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত মুঠ সোতৰটা বিশিষ্ট স্বৰধ্বনিৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়; সেইবোৰ হৈছে- অ,অ’, অ’, আ,আ’, ই, ই’, অ’, অ’, উ,উ’, এ,এ’, এ’, আ,আ’ আৰু ও। মন কৰিবলগীয়া যে, মিচিং-অসমীয়া উপভাষাত ‘ও’ ধ্বনিৰ খুব সঠিক উচ্চাৰণ কম পোৱা যায়; ইয়াৰ উচ্চাৰণ প্ৰায় ‘উ’ ৰূপে হয়। উল্লিখিত আটাইবোৰ স্বৰধ্বনিয়েই শব্দৰ আদি, মধ্য, অন্ত- সকলো অৱস্থানত প্ৰয়োগ হয়।

মিচিং-অসমীয়া উপভাষাৰ আন এটি ধ্বনিগত বিশেষত্ব হৈছে, এই উপভাষাত অসমীয়া মূলৰ শব্দত ব্যৱহৃত হুস্ব ধ্বনিবোৰ কেতিয়াবা দীৰ্ঘ হয়; যেনে-

- উট > উঃদ
- ওল > ওঃল (কবি)
- কালি > কাঃলি (মাছ খোঁচা এবিধ যাঠী)
- গৰু > গঃৰু
- গাড়ী > গাঃৰি
- ঘড়ী > গঃৰি
- হাল > আঃল ইত্যাদি।

এই উপভাষাৰ আন এটি ধ্বনিগত বিশেষত্ব হৈছে, এই উপভাষাত ঋ কাৰ ধ্বনি () ‘ই’ ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হয়; যেনে-

- কৃষ - কিচন
- কৃপা - কিৰপা
- বৃন্দাবন - বিন্ দাবন
- পৃথিৱী - পিৰ্তিবি ইত্যাদি।

মান্য অসমীয়া ভাষাত ব্যঞ্জন ধ্বনি তেইশটা, সেইবোৰ হৈছে- ক, খ, গ, ঘ, ঙ, চ, জ, ত, থ, দ, ধ, ন, প, ফ, ব, ভ, ম, ৰ, ল, ৱ, য, স, হ। ইয়াৰে খ, ঘ, থ, ধ, ফ, ভ, স আৰু হ ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ মিচিং মূলৰ শব্দত পোৱা নাযায়; অসমীয়া মূলৰ

শব্দতো ইয়াৰ প্ৰয়োগ তেনেই সীমিত। খুব কম সংখ্যক লোকৰ মাজতহে ইয়াৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়। উল্লেখযোগ্য যে, মান্য অসমীয়া ভাষাত উচ্চাৰিত খ,ঘ,থ,ধ,ফ,ভ এই মহাপ্ৰাণ ধ্বনি মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত সাধাৰণতে ক্ৰমে অল্পপ্ৰাণ ক,গ,ত,দ,প, ব ধ্বনি হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে-

খৰচ- কৰচ	ধন-দন
খৰালি- কৰালি	ধনী-দনি
খৰি- কৰি	ধান-দান
খস্তি- কনতি	ধাৰ-দাৰ
খা- কা	ফল-পল
খাম- কাম	ফল- পাল
খাবি- কাবি	ফণি-পনি
খাবা- কাবা	ভয়-বয়
খেতি- কেতি	ভাত- বাত ইত্যাদি।
ঘৰ- গৰ	

মিচিং-অসমীয়া ভাষাৰ আন এটি ধ্বনিগত বিশেষত্ব হৈছে- এই উপভাষাত অসমীয়া মূলৰ ‘স’ (স,শ) আৰু ‘হ’ ধ্বনি লোপ পায়; যেনে-

সকাম- অকাম	হাবি- আবি
সময়- অময়	হাতী- আতি
সমান-অমান	হাল- আংল
শগুণ-অগুণ	কাহ- কা
শিমলু- ইমলু	বতাহ-বতা
হ’ব-অব	হুমুনিয়াহ- উমুনিয়া ইত্যাদি।
হাত-আত	

কেতিয়াবা অসমীয়া মূলৰ শব্দৰ মধ্য আৰু অন্ত্য অৱস্থানৰ ‘স’ ধ্বনি (শ, য) ‘ক’ লৈ পৰিৱৰ্তন হয়; যেনে-

আশা- আকা
আকাশ- আকাক
বৰষুণ- বৰকুন ইত্যাদি।

মানুহৰ নাম বুজোৱা শব্দত কেতিয়াবা ‘স’ (স, শ) ধ্বনি ‘চ’ ধ্বনি হিচাপে উচ্চাৰিত হয়; যেনে-

আকাশ- আকাচ
প্ৰকাশ-পৰ্কাচ
সত্য-চহিত
সদা- চদা
সনাতন- চনাতন
শৰৎ- চৰত ইত্যাদি।

ধ্বনিগত দিশত মিচিং- অসমীয়া উপভাষাৰ আন এটি উল্লেখযোগ্য বিশেষত্ব হৈছে, এই উপভাষাত ব্যৱহৃত মিচিং মূলৰ শব্দত নাসিক্য ‘ঞ’ ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়; যেনে-

এগঃঞিও/ নাঃঞিও- পেহী
এগঃঞুৰ/ নাঃঞুৰ- উইচিৰিকা
পীঞ- হেতা ইত্যাদি।

‘ঞ’ ধ্বনিৰ প্ৰসংগত আন এটি বিশেষত্ব হৈছে, এই ধ্বনি শব্দৰ অন্ত্য অৱস্থাত হ্ৰস্বৰূপত প্ৰয়োগ নহয়; স্বৰাস্ত ৰূপতহে প্ৰয়োগ হয়।

মহাপ্ৰাণ ধ্বনিৰ প্ৰয়োগহীনতা ‘স’ আৰু ‘হ’ ধ্বনিৰ প্ৰয়োগহীনতাৰ আধাৰত সেই ধ্বনিবোৰ এৰিলে মান্য অসমীয়া ভাষাৰ পোন্ধৰটা বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনি মিচিং-অসমীয়া উপভাষাত বন্ধিত হৈছে; ইয়াৰ লগতে ‘ঞ’ ধ্বনিক সামৰি এই উপভাষাত মুঠ ষোল্লটা ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়; সেইবোৰ হৈছে- ক, গ, ঙ, চ, জ, ঞ, ত, দ, ন, প, ব, ম, ৰ, ল, ৱ আৰু য। উল্লেখযোগ্য যে, মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত মিচিংমূলৰ শব্দত ‘ৱ’ ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ ‘উঅ’ যুক্তস্বৰ হিচাপেহে পোৱা যায়; মান্য অসমীয়া ভাষাতো ‘ৱ’ ধ্বনি ‘ওঅ’ হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। আনহাতে মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত অসমীয়া মূলৰ শব্দত ‘ঙ’ আৰু ‘য়’ ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ শব্দৰ আদি অৱস্থানত পোৱা নাযায়, মধ্য আৰু অন্ত্য অৱস্থানতহে পোৱা যায়। সেইবোৰৰ বাদে অন্যান্য ব্যঞ্জন ধ্বনিবোৰৰ প্ৰয়োগ শব্দৰ সকলো অৱস্থানতে পোৱা যায়।

মান্য অসমীয়া আৰু মিচিং, উভয় ভাষাতে দন্ত-মূৰ্ধণ্য, সুকীয়া সুকীয়া ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ নাই, দন্তমূলীয় ধ্বনিহে আছে; মিচিং- অসমীয়া উপভাষাতো দন্তমূলীয় ধ্বনিহে পোৱা যায়। এই উপভাষাৰ দন্তমূলীয় ধ্বনিবোৰ হৈছে- ত, দ, চ, জ, ন, ল আৰু ৰ।

মিচিং- অসমীয়া ভাষাৰ আন এটি ধ্বনিগত বিশেষত্ব হৈছে, এই উপভাষাত মান্য অসমীয়া ভাষাত প্ৰয়োগ হোৱা অনুনাসিক ধ্বনিবোৰ লোপ পায়; যেনে-

অঁকৰা > অকৰা
আঁচ > আচ
আঁজলি > আজলি
আঁতু > আতু
আঁতৰ > আতৰ
কঁকাল > ককাল
কাঁইট > কাইত
দাঁত > দাত ইত্যাদি।

কেতিয়াবা অনুনাসিক ধ্বনি লোপ হৈ তাৰ পৰৱৰ্তী অৱস্থানত একোটা নাসিক্য ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ হয়; যেনে-

আঁতুৱা- আন তুৱাঙ
আঁকৰী- আঙ কৰি
কেঁচা- কেন্ চা
চেঁচা- চেন্ চা
খালোঁ- কালুঙ/ কালু
গ'লোঁ- গলুঙ/ গলু
কৰিলোঁ- কৰিলুঙ/ কৰিলু ইত্যাদি।

কেতিয়াবা অনুনাসিক ধ্বনিবোৰ লোপ হৈ তাৰ পৰৱৰ্তী অৱস্থানত নাসিক্য ‘ঙ’ ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ হ’লে মূল শব্দৰ অনুনাসিক ধ্বনিযুক্ত স্বৰধ্বনিৰ পাছৰ ব্যঞ্জন ধ্বনি লোপ পায়; যেনে-

হাঁহি- আঙি
গাঁৱৰ- গাঙৰ
গাওঁবুঢ়া- গাঙবুৰা ইত্যাদি।

মিচিং- অসমীয়া উপভাষাৰ আন এটি ধ্বনিগত বিশেষত্ব হৈছে, এই উপভাষাত মূলত অনুনাসিক অথবা নাসিক্য ধ্বনি নাথাকিলেও কেতিয়াবা শব্দৰ শেষত নাসিক্য ‘ঙ’ ধ্বনিৰ আগম হয়; যেনে-

অমিতা > অমিতাং/ অমিতা

কঁহুৱা > কউআঙ
কেৰেলা > কেৰেলাঙ/ কেৰেলা
থেকেৰা > তেকেৰাঙ/ তেকেৰা
পিঠা > পিতাঙ/ পিতা
বেঙেনা > বেঙেনাঙ/ বেঙেনা ইত্যাদি।

দুটা সমধ্বনি ওচৰা ওচৰিকৈ থাকিলে এটা ধ্বনি অন্য ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হোৱাৰ প্ৰৱণতা মান্য অসমীয়া ভাষাৰ দৰে মিচিং- অসমীয়া উপভাষাতো পোৱা যায় ; যেনে-

চাকা- চকা
ৰাজা- ৰজা
শৰীৰ- অৰিল ইত্যাদি।

স্বৰভক্তি বা মধ্য স্বৰাগম মিচিং- অসমীয়া উপভাষাৰ এটি উল্লেখযোগ্য বিশেষত্ব। এই উপভাষাত অসমীয়া মূলৰ শব্দৰ যুক্ত ব্যঞ্জনৰ মাজত স্বৰধ্বনি একোটা সুমোৱাই উচ্চাৰণ কৰা হয় ; যেনে-

জ্ঞান- গিয়ান
প্ৰভাত- পৰ্বাত
প্ৰকাশ- পৰ্কাচ
প্ৰমাণ- পৰ্মান ইত্যাদি।

ধ্বনি বিপৰ্যয়ৰ নিদৰ্শনো এই উপভাষাত পোৱা যায়। যেনে-
ৰুমাল- উৰমাল।

মিচিং-অসমীয়া উপভাষাত আন কেইটামান ধ্বনিগত বিশেষত্ব হৈছে এই উপভাষাত ঙ, ঢ, ক্ষ আৰু স্ন ধ্বনিবোৰ ক্ৰমে ঙ, ৰ, ক্ক আৰু ম ধ্বনিকাপে উচ্চাৰিত হয়; যেনে-

মঙ্গল > মঙল
পঢ় > পৰ
পৰীক্ষা > পৰিক্কা
ব্ৰহ্মা > বৰ্ভমা ইত্যাদি।

ৰূপগত বিশেষত্ব :

ৰূপগত দিশত মান্য অসমীয়া আৰু মিচিং- অসমীয়া উপভাষাৰ মাজত বৰ বেছি পাৰ্থক্য পোৱা নাযায়। মান্য অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰায়বোৰ ৰূপগত বিশেষত্ব মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত ৰক্ষিত হৈছে। সৰ্বনাম শব্দ প্ৰয়োগৰ দিশত কিছু সুকীয়া বিশেষত্ব পোৱা যায়। মান্য অসমীয়া ভাষাৰ সৰ্বনামৰ দ্বিতীয় পুৰুষত তুচ্চাৰ্থ, মান্যাৰ্থ আৰু সন্মানাৰ্থ- তিনিটা ৰূপ পোৱা যায়; সেইবোৰ হৈছে ক্ৰমে তই, তুমি আৰু আপুনি। মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত এই আটাইবোৰ ৰূপৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায় যদিও মান্যাৰ্থ আৰু সন্মানাৰ্থ ভাৱ বুজাবলৈও 'তই' ৰূপৰ প্ৰয়োগ বেছিকৈ পোৱা যায়। এই দিশত আন এটি মন কৰিবলগীয়া যে 'তই', 'তুমি' 'আপুনি' এই তিনিওটা সৰ্বনামৰ লগত কেতিয়াবা সংগতি নথকা ক্ৰিয়া পদৰো প্ৰয়োগ পোৱা যায় ; যেনে-

তই আহিবি
তই আহিবা
তই আহিব
তুমি আহিবি

তুমি আহিবা
তুমি আহিব
আপুনি খাবি > কাবি
আপুনি খাবা > কাবা
আপুনি খাব > কাব ইত্যাদি।

মিচিং- অসমীয়া উপভাষাৰ আন এটি ৰূপগত বিশেষত্ব হৈছে- এই উপভাষাত পুৰুষবাচক নিৰ্দিষ্টতাচক প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ পোৱা নাযায়; যেনে-

মুৰ মা
তুৰ মা
তুমাৰ মা
আপুনাৰ মা
মুৰ দেউতা
তুৰ দেউতা
তুমাৰ দেউতা
আপুনাৰ দেউতা ইত্যাদি।

মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত নিৰ্দিষ্টতাচক প্ৰত্যয় -খন (-কন), -টো (-তু), -জন, -জনী (-জনী) আদিৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায় যদিও 'তু'ৰ প্ৰয়োগ বেছিতৈ পোৱা যায়; যেনে-

কতাৰিতু, কিতাপতু, গংৰুতু, মানুতু, লৰাতু, চুআলিতু ইত্যাদি।

বিভক্তি প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত মন কৰিবলগীয়া যে, মান্য অসমীয়া ভাষাৰ বিভিন্ন বিভক্তিমূলক সৰ্গ প্ৰয়োগ হোৱাৰ লগতে মিচিং ভাষাৰ বিভক্তিমূলক সৰ্গ প্ৰয়োগো পোৱা যায়, যেনে-

মনিৰামৰ চন্‌তালত তেন্তেলি এজুপা
মনিৰাম জিৰায়ে বল
মনিৰাম দেউৱানবু মৰিবৰে পৰা
তেন্তেলি অৰিয়ে গল ।^৪

শব্দগত বিশেষত্বঃ

মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত মান্য অসমীয়া ভাষাত প্ৰয়োগ হোৱা তৎসম, অৰ্ধতৎসম, তদ্ভৱ, দেশী, বিদেশী আদি শব্দৰ লগতে মিচিং ভাষাৰ শব্দৰ প্ৰয়োগো পোৱা যায়। সম্বন্ধবাচক শব্দ, সাজ-পাৰ বুজোৱা শব্দ আৰু খাদ্য সম্পৰ্কীয় শব্দৰ ক্ষেত্ৰত এনে প্ৰয়োগ বেছিকৈ পোৱা যায় ; যেনে-

তাঃত, যাঃয়, বাত্‌তা/ বত্‌তা, আত্‌তা, বাঃব, নাঃন, বাঃবই, নাঃনই- অউঅই, কাই, বাই, মাগ্‌ব, মাঃম, য়িগ, য়িগনৌ; গালুক, মিবু গালুক, এগে, গাচৰ, ষিঃবি, পেঃৰে, গাপা, গাৰে, গালে, দুমাৰ; আপিন, আয়িঙ, অঙ, নাম্‌চিঙ, আপঙ, পঃৰ, নগিন, পুৰাং ইত্যাদি।

মান্য অসমীয়া ভাষাৰ তৎসম, অৰ্ধতৎসম, তদ্ভৱ, দেশী আৰু বিদেশীমূলৰ শব্দবোৰ মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত ধ্বনিগত পৰিৱৰ্তন হৈ মিচিংকৰণ কৰি প্ৰয়োগ হয় ; যেনে-

উট- উঃদ	সকাম- অকাম
ওল- ওঃল	হাতী-আতি
কালি- কাঃলি (মাছ খোঁচা এবিধ যাঠী)	আকাশ- আকাক
গৰু- গঃৰু	বৰষুণ- বৰকুন

ঘড়ী- গঃৰি
হাল- আঃল
ঘৰ- গৰ
ধন-দন
ফাল-পাল
ভয়- বয়
ভাত-বাত

আঁঠুৱা- আনতুৱাঙ
গাঁওবুঢ়া- গাঙবুৰা
অমিতা- অমিতাঙ
কেৰেলা- কেৰেলাঙ
থেকেৰা- তেকেৰাঙ
স্কুল- ইচ্কুল ইত্যাদি।

বাক্যগত বিশেষত্বঃ

গাঁথনিক দিশত মান্য অসমীয়া ভাষাৰ বাক্য গঠন ৰীতিৰ লগত মিচিং- অসমীয়া উপভাষাৰ বাক্য গঠন ৰীতিৰ পাৰ্থক্য পোৱা নাযায়। মান্য অসমীয়া ভাষাৰ দৰেই মিচিং- অসমীয়া উপভাষাতো পদৰ ক্ৰম কৰ্তা + কৰ্ম + ক্ৰিয়া - এনেদৰে প্ৰয়োগ হয়। অন্যান্য বাক্যতকৈ সৰল বাক্যৰ প্ৰয়োগেই সৰহ। যৌগিক বাক্যৰ প্ৰয়োগো পোৱা যায় যদিও জটিল বাক্যৰ প্ৰয়োগ তেনেই সীমিত। বাক্যবোৰত মিচিং আৰু অসমীয়া শব্দ সংমিশ্ৰণ ঘটা পৰিলক্ষিত হয়; আনকি বাক্যত প্ৰয়োগ হেৰা পদবিলাকত সংমিশ্ৰিত ব্যাকৰণিক ৰূপো পোৱা যায়।

তলত মিচিং- অসমীয়া উপভাষাৰ কেইটামান নমুনা তুলি দিয়া হ'ল-

‘পৰ্বতত চৰিলে অৰিনা পউতি
বৈয়ামত চৰিলে অৰ,
ঐয়াউনম্ পাবলৈ গাঙাচান কৰিলো
বৰ্মাকত মাগিলো বৰ।’^৫

‘এৰিলু এবুৰি এৰিলু চবুৰি
এৰিলু নদীৰে পানি
একান্ত মনেৰে চিন্তি ঐ তাকিমে
ঐয়াউব্ অবগৈ ৰানি।’^৬

‘কাবলি গাতৰে বননাম ঐ কঃনৌঙা
কাবলি গাতৰে ঐ
কিজানি মৰমে ঐ লগালি ঐ কঃনৌঃন
অৰিলত জলিচে জুই।’^৭

‘উজাইকৈ আইলে বাতিৰে ৰামদেৱালে
দিপলু গাততে বয়।
এজাপুৰ মাৰিলে দুজাপৰ মাৰিলে
তিনি জাপুৰত নাপলুং গামৰ গাততে পায়।।
ওলাই আইলে নাপলুংকৈ গামে
আতত দোৱা কোৱা লৈ
কৰ পৰা কোনে আইচে বুলি
মুদৈৰ নাও দেকি ঐ নাপলুং গামে উদিলেঃ

, ৮

উপসংহাৰঃ

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা জানিব পাৰ যায় যে, মিচিং- অসমীয়া উপভাষা অসমীয়া ভাষাৰ এটি জনগোষ্ঠীয় উপভাষা। এই উপভাষা মিচিং আৰু অসমীয়া ভাষাৰ সংমিশ্ৰণত গঢ় লৈ উঠিছে। বহুতো দিশত মান্য অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাতাত্ত্বিক বিশেষত্ব বক্ষিত হৈছে যদিও এই উপভাষাৰ নিজা কিছুমান ভাষাতাত্ত্বিক বিশেষত্ব পোৱা যায়। ধ্বনিগত, ৰূপগত, শব্দগত, বাক্যগত- আটাইবোৰ দিশতে তেনে বিশেষত্ব বিদ্যমান যদিও ধ্বনিগত দিশত সুকীয়া বিশেষত্ব অধিক পোৱা যায়। সম্প্ৰতি মিচিং- অসমীয়া উপভাষাত মিচিং মূলৰ শব্দৰ প্ৰয়োগৰ প্ৰৱণতা কমি আহিছে; অসমীয়া মূলৰ শব্দৰ লগতে বিদেশী মূলৰ (ইংৰাজী) শব্দ প্ৰয়োগৰ প্ৰৱণতা বাঢ়িছে। বিদেশী মূলৰ শব্দবোৰৰ সংক্ষিপ্তকৃত ৰূপৰ প্ৰয়োগৰ প্ৰৱণতাও পোৱা যায়। যেনে দেদ, মম, ব্ৰ', চিচু, হাৰি ইত্যাদি। ফলস্বৰূপে কিছুমান ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ সীমিত ৰূপতহে পোৱা যায়। ইয়াত এই আটাইবোৰ দিশ বিশ্লেষণ কৰিব পৰা নহ'ল। এই উপভাষাৰ সামগ্ৰিক স্বৰূপৰ বিষয়ে জানিবলৈ বিস্তৃত অধ্যয়নৰ প্ৰয়োজন; এই বিষয়ত গৱেষণা কৰাৰ যথেষ্ট থল আছে।

প্ৰসংগ উৎস আৰু টোকা :

১. এই শ্ৰেণীৰ উপভাষাক ড° দীপকৰ মৰলে ' জনগোষ্ঠীয় উপভাষা' আখ্যা দিছে (উপভাষা বিজ্ঞান, পৃঃ ৮৯); আনহাতে ড° উপেন ৰাভা হাকাচামে ' নু গোষ্ঠীয় উপভাষা' আখ্যা দিছে (অসমীয়া আৰু অসমৰ ভাষা- উপভাষা, পৃঃ ১০৪)।
২. উপভাষা বিজ্ঞান, পৃ.পৃ. ৯০,৯১
৩. পৃ.পৃ. ১৬৯-১৭৮
৪. তৰণ চন্দ্ৰ পামেগাম ৰচনাৱলী, দ্বিতীয় খণ্ড, পৃ. ২৫৬
৫. উল্লিখিত, পৃ. ২৫৫
৬. উল্লিখিত, পৃ. ২৫৬
৭. তাহানি দেউতাহঁতৰ মুখৰ পৰা শুনা
৮. ড° গণেশ পেগু, মিচিং জন- সাহিত্য, পৃ. ৯৬

গ্ৰন্থপঞ্জীঃ

কোঁৱৰ, ড° অপৰ্ণা	: ভাষা- সাহিত্যৰ বিবিধ চিন্তা, বনলতা, ১৯৯৭
	: ভাষা বিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা, বনলতা, ২০০২
গোস্বামী, ড° উপেন্দ্ৰনাথ	: অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ, মণি-মাণিক প্ৰকাশ, ১৯৯৭
	: অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ, বৰুৱা এজেণ্ডা, ২০০২
গোস্বামী, ড° গোলোকচন্দ্ৰ	: অসমীয়া ব্যাকৰণ প্ৰৱেশ, বীণা লাইব্ৰেৰী, ২০০৯
পাঠক, ড° ৰমেশ	: অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস, জাৰ্ণাল এম্পৰিয়াম, ১৯৯০
ফুকন পাটগিৰি, ড° দীপ্তি, সম্পা.	: অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা, বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰকাশন বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়, ২০০৭
বৰুৱা, ভীমকান্ত (সম্পা.)	: অসমীয়া ভাষা, বনলতা, ১৯৯৭
	: তুলনামূলক ভাষা অধ্যয়ন, অসমীয়া বিভাগ, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ২০০৬
মৰল, ড° দীপকৰ	: উপভাষা বিজ্ঞান, ষ্টুডেন্টচ্ ষ্ট'ৰ্চ, ১৯৯৭
ৰাভা হাকাচাম, ড° উপেন	: অসমীয়া আৰু অসমৰ ভাষা- উপভাষা, জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০০৯

● লেখক : সহকাৰী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, জ'নাই বালিকা মহাবিদ্যালয়।

ৰাভামিজ : এক চমু আভাস

ড° ললিত চন্দ্ৰ ৰাভা

১.০০ ৰাভাসকলৰ স্বকীয় ভাষা আছে। এই ভাষা চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ তিব্বত-বৰ্মীয় শাখাৰ বড়ো (Bodo) উপশাখাৰ অন্তৰ্গত।^১ কিন্তু অসমৰ অন্যান্য জনজাতিৰ দৰে ৰাভাসকলৰ মাজতো দ্বিভাষিক ৰূপ দেখিবলৈ পোৱা যায়। ৰাভাসকলৰ ৰংদানি, মায়তৰি আৰু কোচা ফৈদৰ লোকসকলে নিজৰ নিজৰ মাজত কথা পাতিবলৈ ৰাভা ভাষাৰ ব্যৱহাৰ কৰে যদিও অন্যান্য জনগোষ্ঠীৰ লগত যোগাযোগ কৰিবলৈ অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰ কৰে। ৰাভা ভাষীসকলে কোৱা অসমীয়া ভাষাৰ এই ৰূপটো পিজিনৰ (pidgin) পৰ্যায়তে আছে।^২ ৰংদানি, মায়তৰি আৰু কোচা ৰাভাসকলে কোৱা অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপটোত প্ৰভুত পৰিমাণে ৰাভা ভাষাৰ উপাদান, বিশেষকৈ শব্দ সম্ভাৰৰ মিশ্ৰণ ঘটাই পৰিলক্ষিত হয়। ৰাভাসকলৰ ৰংদানি, মায়তৰি আৰু কোচা ফৈদে অসমীয়া ভাষাৰ এই ৰূপটোক নিকটবৰ্তী অন্য জনগোষ্ঠীৰ লগত যোগাযোগ কৰাৰ কাৰণেহে ব্যৱহাৰ কৰে। তেওঁলোকে নিজৰ মাজত যোগাযোগ কৰিবলৈ ৰাভা ভাষাই ব্যৱহাৰ কৰে। কথিত পৰ্যায়ত থকা পিজিনৰ এই ৰূপটোক তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। যেনে—মায়তৰি ৰাভাৰ পিজিন, ৰংদানি ৰাভাৰ পিজিন আৰু কোচা ৰাভাৰ পিজিন।^৩

আনহাতে ৰাভাসকলৰ বাকী কেইটা ফৈদ, যেনে — পাতি, দাহৰি, বিটলীয়া, টোটলা আদি ফৈদে নিজৰ ভাষা পাহৰি অসমীয়া ভাষাকে মাতৃভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছে। কিন্তু এই ভাষাটোক মান্য অসমীয়া ভাষা, কামৰূপী উপভাষা বা গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ সৈতেও সাঙুৰিব নোৱাৰি। ইয়াত থকা ৰাভা ভাষাৰ সমল ৰাজিয়ে মান্য অসমীয়া, কামৰূপী উপভাষা বা গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ পৰা এই কথিত ৰূপটোক পৃথক কৰি তুলিছে। অসমীয়া ভাষাৰ মান্যৰূপ আৰু উপভাষাবোৰৰ লগত ৰাভাসকলৰ মাজত প্ৰচলিত কথিত অসমীয়াৰ তুলনা কৰি চালে স্পষ্ট পাৰ্থক্য কিছুমান চকুত পৰে। উজনি অসমৰ উপভাষাত (যাক মান্য ভাষা বুলি গ্ৰহণ কৰা হৈছে) ২১টা ব্যঞ্জন আৰু ৮টা স্বৰধ্বনি আছে।^৪ কামৰূপী উপভাষাত ২১টা ব্যঞ্জন আৰু ৭টা স্বৰবৰ্ণ আছে।^৫ সেইদৰে গোৱালপৰীয়া উপভাষাত সাতোটা বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি আৰু ঊনত্রিশটা ব্যঞ্জন বৰ্ণ আছে।^৬ কিন্তু এই কথিত ৰূপটোত অৰ্ধস্বৰ সহ ২৫টা ব্যঞ্জন বৰ্ণ আৰু ছয়টা স্বৰবৰ্ণ আছে। ৰূপতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰতো তেনেদৰে মান্য অসমীয়া অথবা অন্যান্য আঞ্চলিক উপভাষাৰ লগত পাৰ্থক্য দেখা যায়। সৰ্বনামৰ ক্ষেত্ৰত মান্যৰূপ আৰু তুচ্ছাৰ্থৰ পাৰ্থক্যহীনতা; সম্বন্ধ-নিৰ্দিষ্টতাবাচক ‘-বাৰা’ প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ (তু. ৰাভা : বাৰা); কাৰকৰ ক্ষেত্ৰত কৰ্ম কাৰক আৰু নিমিত্ত কাৰক — দুয়োটাতে একে বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ; ‘-গো’, ‘-খল’ আদি নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ; কেতবোৰ পৃথক ক্ৰিয়া-বিশেষণৰ ব্যৱহাৰ আদিয়ে ৰাভামিজৰ ৰূপতত্ত্বক পৃথক কৰি তুলিছে। তদুপৰি ৰাভামিজত যথেষ্ট ৰাভা শব্দৰ সমাবেশ ঘটিছে। এইবোৰে ইয়াক অসমীয়াৰ এটা পৃথক উপভাষা হিচাপে প্ৰতিপন্ন কৰে। আনহাতে এই উপভাষাটো অসমীয়া ভাষাৰ এটা বেছিলেক্ট। কাৰণ ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত এই উপভাষাটো লোক স্তৰতে

আৱদ্ধ। এক্ৰোলেক্‌টৰ পৰ্যায় পাবলৈ সি লিখিত বা মান্য ৰূপ পোৱা নাই। লোক-সাহিত্যৰ ফালৰ পৰাও অসমীয়া ভাষাৰ এই ৰূপটোত বহুতো লোক-সাধু, লোক-গীত, প্ৰবাদ-প্ৰবচন থকাৰ কথা পোহৰলৈ আহিছে আৰু ইয়াৰে কিছু সংখ্যকে ইতিমধ্যে ছপা আকাৰে প্ৰকাশ লাভ কৰিছে। কোনো কোনো গৱেষকে ৰাভাসকলে কোৱা অসমীয়া ভাষাৰ এই কথিত ৰূপটোক নাগামিজ, নেফামিজ আদিৰ সাদৃশ্যত ৰাভামিজ বা ৰাভা-অসমীয়া বুলি নামকৰণ কৰিছে।^১ এই নামকৰণ সাৰ্থক হোৱা যেন লাগে। কাৰণ অসমীয়া ভাষাৰ এই ৰূপটো গঢ় লৈ উঠিছে অসমীয়া আৰু ৰাভা ভাষাৰ সংমিশ্ৰণত—“*which is appeared exactly as a dialect of Assamese with certain Rabha Elements.*”^২ ভাষাবিজ্ঞানৰ ফালৰ পৰা বিচাৰ কৰি চালে দেখা যায় যে ৰাভা ভাষা নোকোৱা ৰাভাৰ এই কেইটা ফৈদে কোৱা অসমীয়া ভাষাৰ এই ৰূপটো ক্ৰেওলৰ মৰ্যাদা লাভ কৰিছে। এওঁলোকে ৰাভামিজ বা ৰাভা-অসমীয়া উপভাষাটোক কেৱল অন্যান্য জনগোষ্ঠীৰ লগত যোগাযোগ কৰাৰ কাৰণেই ব্যৱহাৰ নকৰে, ই তেওঁলোকৰ প্ৰধান ভাষা। ক্ৰেওলৰ মৰ্যাদা লাভ কৰা এই ৰাভামিজ বা ৰাভা-অসমীয়া নৃগোষ্ঠীয় উপভাষাটোৰো ৰাভা পিজিনৰ দৰে আৰু কিছুমান আঞ্চলিক ৰূপ আছে। তাৰ ভিতৰত দুটা প্ৰধান ৰূপ (উত্তৰ পৰীয়া আৰু দক্ষিণ পৰীয়া) আৰু চাৰিটা অপ্ৰধান ৰূপ (পশ্চিম দুধনৈ, পূব দুধনৈ, টংলা আৰু তামুলপুৰ) আছে।^৩

২.০০ ৰাভা জনগোষ্ঠী আৰু অসমীয়া ভাষীসকলৰ সহ-অৱস্থানৰ ফলতেই সৃষ্টি হৈছে ৰাভামিজৰ দৰে এক পৃথক নৃগোষ্ঠীয় উপভাষাৰ। এই উপভাষাটোৱে ৰাভা জনগোষ্ঠী আৰু অসমীয়া ভাষীসকলৰ সাতম পুৰুষীয়া সমন্বয়ৰ লগতে অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিলৈ ৰাভাসকলৰ বৰঙণিৰ কথা কৈ দাঙি ধৰে।

দৰাচলতে অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা আৰ্য-ভিন্ন মঙ্গোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ আৰু সমৃদ্ধিত বিভিন্ন ধৰণে সহায় কৰি আহিছে। ১২২৮ খৃষ্টাব্দত অসমত প্ৰৱেশ কৰা আহোমসকলে নিজৰ টাই ভাষা পৰিহাৰ কৰি অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণ কৰি ভাষাটোক ৰাজকীয় পৃষ্ঠপোষকতা দি তাৰ সমৃদ্ধিত বিভিন্ন ধৰণে সহায় কৰিছিল। চতুৰ্দশ শতিকাৰ বৰাহী ৰজা মহামণিক্যই মাধৱ কন্দলীৰ দ্বাৰা অসমীয়া ৰামায়ণ ৰচনা কৰাই অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ শ্ৰীবৃদ্ধিত যথেষ্ট পৰিমাণে সহায় কৰিছিল। পৰৱৰ্তী কালৰ কছাৰী ৰজাসকলেও পৃষ্ঠপোষকতা দি অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ সমৃদ্ধিত সহযোগ কৰিছিল। তেওঁলোকৰ পৰৱৰ্তী কোঁচ ৰজাসকলেও বহুতো কবি-সাহিত্যিকৰ পৃষ্ঠপোষকতা কৰি অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ বিকাশত অৰিহণা যোগাইছিল। এই আৰ্য-ভিন্ন ৰজাসকলৰ উদাৰতাই অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিক নতুন ৰূপত গঢ় দিয়াত বৰঙণি আগবঢ়াইছিল। অকল এই সকল ৰজাইহে যে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ শ্ৰীবৃদ্ধিত সহায় কৰিছিল, এনে নহয়; সাধাৰণ মঙ্গোলীয় প্ৰজাবোৰেও অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ বিকাশ আৰু সমৃদ্ধিত সহায় কৰিছিল। বহুতো মঙ্গোলীয় ফৈদৰ লোকে নিজৰ ভাষা-সংস্কৃতি এৰি অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতি গ্ৰহণ কৰিছিল। তাৰফলত তেওঁলোকৰ প্ৰাচীন ভাষাৰ কিছু বৈশিষ্ট্য অসমীয়া ভাষাত ক’ব নোৱাৰাকৈয়ে সোমাই পৰিছিল।

প্ৰকৃততে ক’বলৈ গ’লে অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ লগত আৰ্যসকলৰ সু সম্পৰ্ক এটা গঢ়ি উঠিছিল। “ৰাভা সাহিত্যৰ পত্তনৰ বা প্ৰাৰম্ভৰ সৈতে আৰ্য সংস্কৃতিৰ অভিন্ন সম্পৰ্ক নিহিত হৈ আছে। শৈৱ-শাক্ত ধ্যান-ধাৰণাৰে মহা পৰাক্ৰমী বান ৰজাই বৈষ্ণৱী ধ্যান-ধাৰণাৰ বাহক শ্ৰীকৃষ্ণৰ হাতত পৰাজয় বৰণ কৰাৰ বাবে তেওঁৰ সেনাপতি দদানে নিজ ভগ্নী ‘বাৰায়’ৰ লগত সাত গৰাকী ভাগিনীসহ কৌলিক আৰাধ্য দেৱী বায়খোৰ (ভগৱতী আই) মাহাত্ম্য অন্লান কৰি ৰাখিবৰ বাবে প্ৰব্ৰজন কৰি ফুৰোঁতে ‘কলতা’ (কলিতা) কুলত (আলপাইন আৰ্য, পৰশুৰামৰ অনুগামী) জন্ম গ্ৰহণ কৰা সোণাপুৰ নগৰৰ বীৰ মাৰুক্ষেত্ৰীক (মৰুৎ-ক্ষত্ৰিয়) নিজ ভাগিনীয়েকলৈ ঘৰ-জোঁৱাই কৰি আনি সেনাপতিৰ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰে। ‘হৈমাৰু গীত’ পোৱা এই আখ্যানটোৱে ৰাভাৰ প্ৰথম জনক দদানৰ দিনতেই আৰ্য ভাষা-ভাষীৰ (লেমাতাং) সৈতে বৈৱাহিক সূত্ৰে দুয়োটা সংস্কৃতিৰ বিনিময় হৈছিল, তাৰ ইঙ্গিত বহন কৰে। দদান বৈষ্ণৱ আদৰ্শৰ ঘোৰ প্ৰতিদ্বন্দ্বী আছিল বাবে ৰাভা সমাজত মহাভাৰতৰ কোনোটো চৰিত্ৰই গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান অধিকাৰ কৰিব নাপালে যদিও ৰামায়ণৰ বহু চৰিত্ৰ (ভাৰীগানৰ মহীৰাৱন বধ আদি উপস্থাপন) আৰু হিন্দু ধৰ্মৰ অন্যান্য দেৱ-দেৱী-লাঙা (মহাদেৱ), কুব্ৰ (বৰুণ), অগ্নি/আগিৰাইনী/বিৰমাৰাইনী (ব্ৰহ্মা), মহামায়া (দুৰ্গা), বিষ্ণুৰ বম (বিশ্বকৰ্মা), দেৱনাথ/ময়ৰা বায় (কাৰ্তিক), গৰনাথ

(গণপতি), খেতৰ আদি পূজিত-পালিত হৈ আহিছে। দদানৰ আমোলত জনপ্ৰিয় হৈ উঠা নায়ৰংগী-বায়ৰংগী বায়খো পূজাৰ (য'ত গ্ৰোছিপু'ন অৰ্থাৎ ফুটকা-ফুটকী দেও ছাগলী বলি দিয়া হৈছিল) স্তোত্র গীত বিশুদ্ধ ৰাভা ভাষাত ৰচিত হ'লেও দদানৰ পতনৰ পিছত সাতো গৰাকী ভাগিনীয়েকৰ দ্বাৰা প্ৰবৰ্তিত (তামায়, দাদুৰি, ছুছাৰী, নাককাটি আদি) দ্বিতীয় স্তৰৰ পূজাৰ (তাংগ্ৰা-ছিংগ্ৰা) স্তোত্র-গীতত আৰ্যমূলীয় ভাষাই স্থান অধিকাৰ কৰাৰ লগে লগে আৰ্য (হিন্দু) দেৱ-দেৱীৰো আগমণ ঘটিব। তৃতীয় স্তৰৰ বায়খো পূজাত (দেওখনিৰ উপস্থাপন, কিঙ্লা বিজয় আৰু প্ৰণয়মূলক ছাখাৰ নৃত্য-গীতসহ উদ্‌যাপিত) এই প্ৰভাৱ অধিক বিস্তৃত হ'বলৈ পালে, যিটো পৰম্পৰা এতিয়াও চলি আছে।^{১০} এনে প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেদিয়ে পাতি ৰাভাকে ধৰি আৰ্যীভূত ৰাভা ফৈদ কেইটাই ৰাভা ভাষা পৰিহাৰ কৰি অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণ কৰি 'ৰাভামিজ' নামৰ নৃগোষ্ঠীয় উপভাষাটোৰ সৃষ্টি কৰি ভাৱৰ আদান-প্ৰদান কৰিবলৈ লৈছে। গতিকে দেখা যায় যে ৰাভামিজ নামৰ নৃগোষ্ঠীয় উপভাষাটোৱে অসমীয়া ভাষীসকলৰ লগত ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ সহ-অৱস্থানৰ কথাটো দাঙি ধৰাৰ লগতে অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিত ৰাভাসকলৰ অৱদানৰ দিশটোও পোহৰাই তুলিছে।

তলত ৰাভামিজ উপভাষাৰ কেতবোৰ বৈশিষ্ট্য চমুকৈ আলোচনা কৰা হ'ল।

৩.০০ ধ্বনিতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য :

৩.০১ ৰাভামিজত স্বৰবৰ্ণ ছয়টা। সেই স্বৰবৰ্ণ কেইটা হ'ল / ই, এ, উ, ও, অ' / আৰু / আ /।

৩.০২ ৰাভামিজত ব্যঞ্জন বৰ্ণ পঁচিশটা। সেইকেইটা হ'ল / প, ফ, ব, ভ; ত, থ, দ, ধ; ক, খ, গ, ঘ; চ, ছ, জ, ঝ, ঞ, ঙ; ম, ন, ঙ; ল, ৰ, ৱ আৰু য, /।

৪.০০ ধ্বনি পৰিৱৰ্তন :

৪.০১ মান্য অসমীয়া ভাষাৰ এ স্বৰধ্বনি ৰাভামিজত ই স্বৰধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায়। যেনে — এন্দুৰ > ইন্দুৰ, বেছি > বিছি, সেন্দুৰ > সিন্দুৰ ~ ছিন্দুৰ

আনহাতে কেতিয়াবা ইয়াৰ ওলোটা প্ৰক্ৰিয়া হোৱা দেখা যায়। অৰ্থাৎ মান্য অসমীয়া ভাষাৰ ই স্বৰধ্বনি ৰাভামিজত এ স্বৰ হোৱা দেখা যায়। যেনে — দিও > দেং, নিদিয়ে > নেদে, নিনিয়ে > নেনে

এনেদৰে / ই / স্বৰ / এ / অথবা / এ / স্বৰ / ই / স্বৰলৈ ৰূপান্তৰিত হোৱাৰ মূলতে হৈছে স্বৰ সমীভৱন।^{১১} পৰৱৰ্তীত স্বৰ নিম্ন হ'লে / ই / স্বৰ / এ / স্বৰলৈ আৰু পৰৱৰ্তী স্বৰ উচ্চ হ'লে / এ / স্বৰ / ই / স্বৰলৈ পৰিৱৰ্তন হয়।

৪.০২ ৰাভামিজত মান্য অসমীয়া ভাষাৰ নিম্ন অ স্বৰ প্ৰায়েই উচ্চ উ স্বৰলৈ ৰূপান্তৰি হোৱা দেখা যায়। যেনে—গৰু > গুৰু, যদু > যুদু, ৰবি > ৰুবি, শনি > সুনি ~ ছুনি।

৪.০৩ মান্য অসমীয়াৰ অ ধ্বনি ৰাভামিজত আ ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায়। যেনে — অমৰা > আমাৰা, কণা > কানা, কপাল > কাপাল, কমাৰ > কামাৰ, চকা > চাকা / ছাকা, তৰা > তাৰা, ডবা > দামা ইত্যাদি।

৪.০৪ কেতিয়াবা কেতিয়াবা মান্য অসমীয়াৰ অ স্বৰধ্বনি ৰাভামিজত উ স্বৰধ্বনিলৈ ৰূপান্তৰিত হোৱা দেখা যায়। যেনে—কাছ > কাছু, বন > বুন ইত্যাদি।

৪.০৫ আনহাতে কেতিয়াবা কেতিয়াবা মান্য অসমীয়া ভাষাৰ অ ধ্বনি ৰাভামিজত ই-কাৰান্ত বা আ-কাৰান্ত হয়। ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায়। যেনে — সাৰ > সাৰি, শূল > সুলি, পাট > পাতা, সোণ > সোনা ~ ছোনা ইত্যাদি।

৪.০৬ মান্য অসমীয়াৰ ও স্বৰধ্বনি ৰাভামিজত উ স্বৰধ্বনিলৈ ৰূপান্তৰিত হোৱা দেখা যায়। যেনে — গোলি (কাম.) > গুলি, তামাৰ > তুমাৰ, কাপোৰ > কাফুৰ, কোনো > কুনু ইত্যাদি।

৪.০৭ মান্য অসমীয়া ভাষাত ও স্বৰধ্বনিৰ পাছত যদি অনুনাসিক ধ্বনি থাকে, তেতিয়াহ'লে ৰাভামিজত অনুনাসিক ধ্বনিটো নাসিক্য ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হয় আৰু ও ধ্বনিটোৰ লোপ হয়। যেনে—খাওঁ > খাং, গাওঁ > গাং, পাওঁ > পাং, যাওঁ > যাং ইত্যাদি।

৪.০৮ ৰাভামিজত মান্য অসমীয়া ভাষাৰ দ্বিস্বৰ ঐ প্ৰায়েই এ, আয়, আই আৰু এই লৈ পৰিৱৰ্তন হয়। যেনে

—খালে> খালে ~ খোলায়, গৰৈ > গৰে ~ গ'ৰায়, বিয়ে > বিয়াই, মাৰৈ > মাৰে ~ মাৰায় ইত্যাদি।

৪.০৯ মান্য অসমীয়া ভাষাৰ ঔ দ্বিস্বৰ ধ্বনি ৰাভামিজত প্ৰায়েই উউ দ্বিস্বৰলৈ ৰূপান্তৰ হয়। যেনে—কাবৌ > কাবুউ, টো > ধুউ ~ ধাউ, বৌ > বুউ, ভাটো > ভাতুউ ইত্যাদি।

৪.১০ মধ্য স্থানত থকা মূলৰ ওধ্বনি ৰাভামিজত প্ৰায়েই লোপ হোৱা দেখা যায়। যেনে—সোতোৰা > সোত্ৰা, গামোছা > গাম্ছা, কেঁকোৰা > কাক্ৰা, লোদোৰা > লোদ্ৰা ইত্যাদি।

৪.১১ মান্য অসমীয়া ভাষাৰ দন্তমূলীয় উথ্ৰু জ ধ্বনি ৰাভামিজত প্ৰায়েই ৰা ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হয়। যেনে—জপা > ৰাপা, জ্বলা > ৰালা, জাপি > ৰাপি, জাৰ > ৰাৰ ইত্যাদি।

৪.১২ মান্য অসমীয়া ভাষাৰ নাসিক্য ন আৰু ৰ ধ্বনিৰ ঠাইত ৰাভামিজত কেতিয়াবা ল ধ্বনি হোৱা দেখা যায়। যেনে—নাদ > লান ~ লান্দ, নেজ > লেজ, ৰবৰ > ল'ব'ৰ, মঁদাৰ > মাদ'ল ইত্যাদি।

ব্যতিক্ৰমঃ বৰল > ব'ৰ'ন

৪.১৩ মান্য অসমীয়া ভাষাত যদি শব্দৰ অন্তিম অৱস্থানত নাসিক্য আৰু অনুনাসিক ধ্বনি থাকে, তেতিয়াহ'লে ৰাভামিজত প্ৰায়েই পশ্চতালব্য নাসিক্য ঙ ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হয়। যেনে—গাঁও > গাং, নাম > নাং ইত্যাদি।

৪.১৪ মান্য অসমীয়া ভাষাৰ অন্যতম বিশিষ্ট ধ্বনি উথ্ৰু স /x/ ৰাভামিজ, বিশেষকৈ ৰাভা পিডিন আৰু পশ্চিম দুধনৈ আঞ্চলিক ৰূপত প্ৰায়েই দন্তমূলীয় ছৰ দৰে উচ্চাৰিত হয়। যেনে—দোষ > দোছ, বিষ > বিছ, সংসাৰ > ছ'ংছাৰ ইত্যাদি।

৪.১৫ মান্য অসমীয়া ভাষাৰ ক ধ্বনি ৰাভামিজত কেতিয়াবা কেতিয়াবা খ ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায়। যেনে—কাঠি > খাতি, জাকৈ > জাখা ~ জাখায়, মাকো > মাখু ইত্যাদি।

৪.১৬ মূলৰ ব ধ্বনি ৰাভামিজত ভ ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায়। যেনে—ৰা. ব'থলা > ভ'থলা, 'কুঁহিলা', ৰা. ব'ৰ'ণ > ভ'ৰ'ন, 'জ্বৰ উঠিলে বনৌষধিৰে মূৰত বান্ধি দিয়া পটি', ৰা. বালা > ভালা, 'এবিধ গছ', বাদুলি > ভাদুলি ~ ভাদুলি ইত্যাদি।

৪.১৭ আগমঃ

(ক) আদ্য স্থানত আগমঃ আঁঠু > হাতু, আন্ধাৰ > হান্দাৰ, এৰা > হেৰা, 'এইয়া'

(খ) মধ্য স্থানত আগমঃ সং. অৰণ্য > অ'ইৰান, সং. কৃপণ > কিৰ্পিন ~ কিৰ্প'ন, সং. দ্বাৰ > দুৱাৰ

(গ) অন্ত্য অৱস্থানত আগমঃ এঙাৰ > আঙ'ৰা, গা > গাও, গাঁত > গাতা, ঘা > ঘাউ, দ > দ'হা ইত্যাদি।

৪.১৮ লোপঃ

(ক) আদ্য স্থানত লোপঃ সং. অভ্যন্তৰ > ভিত'ৰ, সং. উডুম্বৰ/ > দুমুৰু, নিজৰা > ৰা'ৰা ইত্যাদি।

(খ) মধ্য স্থানত লোপঃ আঙুঠি > আঙুঠি, এঙাৰ ~ আঙাৰ > আঙ'ৰা, কণ্টক > কাণ্টা > কাতা

ইত্যাদি।

(গ) অন্ত্য স্থানত লোপঃ কাউৰী > কাউৰ, কাষলতি > কাৰ'লি, গোক > গ'ন ইত্যাদি।

৪.১৯ সম্প্ৰাসাৰণ (Expansion)ঃ এজাৰ > আওৰাৰ, কৰৈ > ক'ৰায়, কলহ > ক'ল'হা ইত্যাদি।

৪.২০ সংকোচনঃ গা ধোৱাওঁ > গুধাং, গা নোধোৱাওঁ > নুগুধাং, গীত গাও > গীদা, দেখুওৱা > দুখা ইত্যাদি।

৪.২১ স্বৰ সমীভৱনঃ

(ক) পৰাগত সমীভৱনঃ অমৰা > আমাৰা, কণা > কানা, কপাল > কাপাল ইত্যাদি।

(খ) প্ৰগত সমীভৱনঃ চিকৰা > চিকিৰা, ডাঙৰ > দাঙাৰ ~ দাহাৰ, দীঘল > দিঘিলা ইত্যাদি।

৪.২২ অপিনিহিতিঃ কাজিয়া > কাইজা, গা ধু > গাউধ, বাৰিষা > বাইৰ'হা ইত্যাদি।

৪.২৩ ৰাভামিজত কেতিয়াবা কেতিয়াবা এটা ধ্বনিৰ ঠাইত আন এটা ধ্বনি উচ্চাৰিত হোৱা দেখা যায়।

যেনে—পুৰণি > পুৰাণ ~ পুৰ'না, পথালি > পাথালি ~ পাথ'লি ইত্যাদি।

৫.০০ ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য :

৫.০১ ৰাভামিজত বহুবচন বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ হোৱা প্ৰত্যয়বোৰ হ'ল— -গিলা/-গিলাং /-গিলান,- খান/ -মাখান/ -মাখা,- সকল / -খল, -হাত / -হানা / -হেনা, -বাক ইত্যাদি।

- গিলা / - গিলাং / - গিলান : এই আটাইকেইটা প্ৰত্যয়েই সকলোবোৰ সংজ্ঞাবাচক শব্দৰ পিছত বহুবচন বুজাবলৈ ব্যৱহৃত হয়। যেনে — মানুগিলা, 'মানুহবিলাক', ছাৰাগিলান, 'ল'ৰা-ছোৱালীহঁত', গুৰুগিলাং, 'গৰুবোৰ' ইত্যাদি।

- খান / - মাখান / - মাখা : বিশেষ্যবাচক শব্দৰ পিছত - খান / - মাখান/ - মাখা প্ৰত্যয় সংযোগ কৰি বহুবচন বুজোৱা হয়। যেনে — গুৰুখান, 'গৰুবোৰ', ছাৰামাখান, 'ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ', ৰোওৰামাখা, 'তিৰোতাবোৰ' ইত্যাদি।

- সকল / -খল : বিশেষ্যবাচক শব্দ আৰু সম্বোধনবোধক শব্দৰ পাছত - সকল / -খল প্ৰত্যয় যোগ কৰি বহুবচন বুজোৱা হয়। যেনে — ৰামসকল, 'ৰামহঁত', বাইসকল, 'বাইদেউহঁত', বাইজসকল, 'বাইজ', মামাখল, 'মামাসকল' ইত্যাদি।

- হাত / - হানা / - হেনা : নামবাচক আৰু সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পাছত এই কেইটা প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰি বহুবচন বুজোৱা হয়। যেনে — ৰামহাত, 'ৰামহঁত', হৰিহাত, 'হৰিহঁত', দাদাহানা, 'দাদাহঁত', আইহেনা, 'আইসকল' ইত্যাদি।

- হা / -না/ -হুনা : সাধাৰণতে পুৰুষবাচক সৰ্বনামৰ পাছত '- হা' অথবা '-না' প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰি বহুবচন বুজোৱা হয়। যেনে —

তাহা, 'সিহঁত', তানা, 'সিহঁত', তাহুনা, 'সিহঁত' ইত্যাদি।

- ৰা / - লা : পুৰুষবাচক সৰ্বনামৰ পাছত এই প্ৰত্যয় কেইটা ব্যৱহাৰ কৰি বহুবচনাত্মক শব্দৰ গঠন কৰা হয়। যেনে — ইমিৰা, 'ইহঁত', উমিৰা, 'সিহঁত', তামিৰা, 'সিহঁত', ওলা, 'সিহঁত' ইত্যাদি।

এই প্ৰত্যয়বোৰৰ উপৰিও কেতবোৰ সমষ্টিবাচক শব্দ, যেনে— - বাক, - থোৰা, -পাল আদি ব্যৱহাৰ কৰি বহুবচন বুজোৱা হয়। যেনে — গুৰুবাক, 'গৰুজাক', ছাগলবাক, 'ছাগলী জাক', মানুথোৰা, 'মানুহদল', গুৰুপাল, 'গৰুবোৰ' ইত্যাদি।

৫.০২ ৰাভামিজত সাধাৰণতে তিনিটা প্ৰধান উপায়েৰে লিংগ নিৰ্ণয় কৰা হয়।

(ক) বিশেষ্য শব্দৰ আগত মতা আৰু মাইকী বুজোৱা শব্দৰ প্ৰয়োগ কৰি পুংলিংগ আৰু স্ত্ৰীলিংগ বুজোৱা হয়।

যেনে—

মাত্ৰা/মাওতা হা, 'মতা হাঁহ'

মাত্ৰী/মাওতী হা, 'মাইকী হাঁহ'

মাত্ৰা/ মাওতা চ'ৰে, 'মতা কুকুৰা'

মাত্ৰী / মাওতী চ'ৰে, 'মাইকী কুকুৰা'

ডেকেৰা চ'ৰে, 'মতা কুকুৰা'

ডেকেৰী চ'ৰে, 'মাইকী কুকুৰা'(কণী নপৰা)

মাহাৰী চ'ৰে, 'মাইকী কুকুৰা'(কণী পৰা)

ভোতা কুকুৰ, 'মতা কুকুৰ'

ভুতী কুকুৰ, 'মাইকী কুকুৰ'

(খ) পুংলিংগ আৰু স্ত্ৰীলিংগৰ বাবে বেলেগ বেলেগ শব্দ প্ৰয়োগ কৰিও লিংগ নিৰূপণ কৰা হয় যেনে —

ভিনি, 'ভিনিহি'

বাই, 'বাইদেউ'

বাবা, 'দেউতা'

আয়া, 'মা'

আতা, 'ককা'

আবু, 'আইতা'

কাকা, 'ককাই'

বু, 'নবৌ'

ভাতাৰ, 'গিৰিয়েক'

তিৰি, 'ঘৈনীয়েক'

বান্ধা, 'বৰলা'

বাৰী, 'বিধবা'

মুন্হিয়া, 'পুৰুষ'

ৰোৱা, 'তিৰোতা'

(গ) পুংলিঙ্গ বাচক শব্দৰ পিছত প্ৰত্যয় যোগ কৰি স্ত্ৰীলিঙ্গ গঠন কৰা হয়। ৰাভামিজত বহুল ভাৱে ব্যৱহৃত হোৱা স্ত্ৰীপ্ৰত্যয় দুবিধ — -ঈ আৰু -নী। উদাহৰণ —

- ঈ :

আপা, 'ল'ৰা/জোঁৰাই'	আপী, 'ছোৱালী/ বোৱাৰী'
কাল্লা, 'দমৰা'	কাল্লী, 'চেউৰী'
চেংৰা, 'ডেকা ল'ৰা'	চেংৰী, 'গাভৰু'
পাঠা, 'পঠা'	পাঠী, 'পাঠী ছাগলী'
বোন্দা, 'বোন্দা'	বুন্দী, 'জাঁই'
ভতিজা, 'ভতিজা'	ভতিজী, 'ভতিজা ছোৱালী'
ভালিঙা, 'শৰ'	ভালিঙী, 'ভেলেঙী'
মাখনা, 'মখনা'	মাখনী, 'মাখন্দী'

- নী/ -ইনী :

জ'খ, 'অপদেৱতা'	জ'খিনী, 'অপদেৱী, যখিনী'
বিয়াই, 'বিয়ে'	বিয়াইনী, 'বিয়েইনী'
মিতা, 'মিত্ৰ'	মিতিনী, 'মহিলা মিত্ৰ'
ভুতিয়া, 'পুৰুষ ডাইনী'	ভুতুনী, 'মহিলা ডাইনী'

৫.০৩ ৰাভামিজত নিৰ্দিষ্টতা বাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কিছু বেছি। তেনে কেইটিমান নিৰ্দিষ্টতা বাচক প্ৰত্যয়ৰ উদাহৰণ তলত দিয়া হ'ল।

-গো : ৰাভামিজত বহুল ভাৱে ব্যৱহৃত নিৰ্দিষ্টতা বাচক প্ৰত্যয় হ'ল '-গো'। প্ৰাণী বাচক আৰু অপ্ৰাণী বাচক শব্দ আৰু সৰ্বনামৰ পাছত এই-গো প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ হয়। যেনে-ইগো, 'এইটো', কুৰ্মাগো, 'আলহীজন', গুৰুগো, 'গৰুটো', জিনিছগো, 'বস্তুটো' ইত্যাদি।

-চ'ৰা : কোনো বস্তুৰ থোক বা খুপক নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ এই '-চ'ৰা' প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে-কলচ'ৰা, 'কলথোক', তামুলচ'ৰা, 'তামোলথোক', নৰিকলচ'ৰা, 'নাৰিকলথোক' ইত্যাদি।

-খ'ৰ : দীঘল আৰু চেপেটা বস্তু বুজাবলৈ '-খ'ৰ' প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে-জ'ৰিখ'ৰ, 'জৰীডাল', সাপখ'ৰ, 'সাপডাল' ইত্যাদি।

-ঘ'ৰ : 'মানু' (মানুহ) আৰু 'গিৰি' (পৰিয়াল) শব্দৰ পাছত '-ঘ'ৰ' প্ৰত্যয়ৰ সংযোগ কৰি এটা পৰিয়ালক নিৰ্দিষ্টকৈ বুজোৱা হয়। যেনে-মানুঘ'ৰ, 'পৰিয়ালটো', গিৰিঘ'ৰ, 'পৰিয়ালটো' ইত্যাদি।

-চাকা : ফল-মূলৰ টুকুৰা বুজাবলৈ '-চাকা' প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে-আমচাকা, 'আমচকল', আলুচাকা, 'আলুচকল' ইত্যাদি।

-চ'তা : কোনো বস্তুৰ দীঘল আৰু বহল অংশক বুজাবলৈ '-চ'তা' প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে-কাঠচ'তা, 'কাঠচটা', বাচ'তা, 'বাঁহচটা' ইত্যাদি।

-ফালা : কোনো বস্তুৰ দীঘল আৰু বহল অংশক বুজাবলৈ -ফালা প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে-বাফালা, 'বাঁহচটা' ইত্যাদি।

-তুপা : জুলীয়া বস্তুৰ অংশ বিশেষক বুজাবলৈ -তুপা প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে-গাখিৰতুপা, 'গাখীৰটোপা', চাতুপা, 'চাহটোপা', পানীতুপা, 'পানীটোপা' ইত্যাদি।

-আতি : গোটা আৰু দীঘল বস্তুৰ ক্ষেত্ৰত এই প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে-খৰিআতি, 'খৰিবোজা', কুহিয়াৰ আতি, 'কুঁহিয়াৰপোলা' ইত্যাদি।

৫.০৪ বাভামিজত বস্তু এটা অনির্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ দুটা উপায় অৱলম্বন কৰা হয়। যেনে—

(১) প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰি, যেনে—

—মান : কে'তামান, 'কেইটামান', চাইতামান, 'চাৰিটামান', তিন্তামান, 'তিনিটামান' ইত্যাদি।

—বা : কুন্বা, 'কোনোবা', কায়বা, 'কোনোবা'

(২) বাভামিজত দুটা ভিন্ন সংখ্যাবাচক শব্দ প্ৰয়োগ কৰিও অনির্দিষ্টতা বুজোৱা হয়। যেনে—দুই-তিনিবাৰ, চাৰি-পাচ দিন ইত্যাদি।

৫.০৫ বাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা কাৰক বিভক্তিবোৰৰ কিছুমান মান্য অসমীয়াৰে সৈতে একে হ'লেও কেতবোৰ পৃথক কাৰক বিভক্তিও পোৱা যায়। কৰণ কাৰকত মান্য অসমীয়াত '-ৰে', '-দি' বিভক্তি আৰু 'দ্বাৰা' উপশব্দ লগ লগোৱা হয়। বাভামিজত 'দি' অথবা 'দিয়া' উপশব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে — চকু দিয়া দৰাং, হাত দিয়া কৰাং ইত্যাদি। বাভামিজত সম্প্ৰদান কাৰকত মান্য অসমীয়াৰ চতুৰ্থী বিভক্তি '-লৈ'ৰ পৰিবৰ্তে দ্বিতীয়া '-ক' অথবা সপ্তমী '-ত' বিভক্তি যোগ কৰা হয়। যেনে— 'মই গুৱাহাটীলৈ যাওঁ'ৰ পৰিবৰ্তে বাভামিজত 'মুই গুৱাহাটীত জাং' হয়। অপাদান কাৰকত বাভামিজত '-পৰা' পৰসৰ্গৰ সলনি '-পাৰা/-পেৰে' ব্যৱহাৰ হয়। সেইদৰে সম্বন্ধ কাৰকত ষষ্ঠী '-ৰ' বিভক্তিৰ উপৰিও '-লাগা' পৰসৰ্গৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে— 'মোৰ লাগা', 'ঘৰৰ লাগা' ইত্যাদি। বাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা কাৰক-বিভক্তিবোৰক তলত দিয়া ধৰণে তালিকাভুক্ত কৰিব পাৰি।

কাৰক	বিভক্তি	
কৰ্তা কাৰক	প্ৰথম	-০,-ই
কৰ্ম কাৰক	দ্বিতীয়া	-ক,-ত
কৰণ কাৰক	তৃতীয়া	-দি, -ক দিয়া
সম্প্ৰদান কাৰক	চতুৰ্থী	-ক,-ত
অপাদান কাৰক	পঞ্চমী	-ৰ পাৰা/-পেৰে
সম্বন্ধ কাৰক	ষষ্ঠী	-ৰ লাগা/-লা
অধিকৰণ কাৰক	সপ্তমী	-ত

৫.০৬ বাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা ব্যক্তিব্যাক্য সৰ্বনামবোৰ হ'ল—

পুৰুষ	একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
প্ৰথম পুৰুষ	মুই /ময়	আমি/আমিৰা/আম্‌লা
দ্বিতীয় পুৰুষ	তুই	তুহা/তোহা/তুইসকল/তুমিৰা/তোলা
তৃতীয় পুৰুষ	তায়/তামি	তামিৰা
	অয়/উমি	উমিৰা/ওলা
	সি	তাহা/তলা

মান্য অসমীয়া ভাষাত দ্বিতীয় পুৰুষৰ মান্যার্থ আৰু তুচ্ছার্থত বেলেগ বেলেগ ৰূপ ব্যৱহাৰ হয়। মান্যার্থত তুমি/তোমালোক, অধিক মান্যার্থত আপুনি/আপোনালোক আৰু তুচ্ছার্থত তই/তহঁত ব্যৱহাৰ হয়। কিন্তু বাভামিজত দ্বিতীয় পুৰুষৰ ৰূপ এটাই—মান্যার্থ তুচ্ছার্থ বুলি বেলেগ বেলেগ ৰূপ নাই। সেইদৰে তৃতীয় পুৰুষৰো মান্যার্থ আৰু তুচ্ছার্থৰ ৰূপ নাই।

৫.০৭ বাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা কেতবোৰ বিশেষণ হ'ল—আজলা, 'অজলা', আজলী, 'আজলী', কাচা, 'কেঁচা', চাফা, 'পৰিষ্কাৰ', তান, 'কঠিন' বয়া, 'বেয়া', খেলতেঙা, 'ক্ষীণ', চাপৰা, 'চুটি', চাওৰা, 'ওখ', চেপ্তা, 'চেপেটা', চেপ'ন, 'ঠেক', জুঙা, 'জোঙা', দাহাৰ, 'ডাঙৰ', ভোতোৰা, 'ভোটা', ভুথুৰা, 'ভোটা', ভম্বৰা/ভম্বলা, 'ডাঙৰ', সুৰু, 'সৰু', আগ/আক, 'আগ', উপ'ৰ, 'ওপৰ', অ'চ'ৰ, 'ওচৰ' ইত্যাদি।

৫.০৮ ৰাভামিজতসাধাৰণতে -আ, -ঈ, -ৰাইনী, -ইয়া, -উৰা, -এয়া, -ংতা, -স্তা, -লাগা আদি প্ৰত্যয় যোগ কৰি বিশেষণৰ গঠন কৰা হয়।

৫.০৯ ৰাভামিজত কিছুমান ধ্বন্যাত্মক শব্দৰ সংযোগত বিশেষণীয়-বিশেষণৰ গঠন হোৱা দেখা যায়। যেনে- কালা কেত কেত, 'অতিপাত ক'লা', কেলেং পেচেং, 'হুলস্থুল', বিলিলিং বিপলিং, 'অপৰিপাটি', পিলিঙত-পালাঙত, 'পুলুং পালাং', ফ'ছে চেক, 'ৰস হীন', তেলা, 'তেতিয়া' ইত্যাদি।

৫.১০ ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা কেতবোৰ ক্ৰিয়া-বিশেষণ হ'ল—আগে, 'আগে', আন্ধাৰে-পোহৰে, 'ঢল পুৱাতে', ধাপা/ধাপাপা কৰি, 'বহলকৈ', আত'ক পিত'ক কৰি, 'যোৰা-টাপলি মাৰি', আত'কেয়া/আতেয়া, 'পৰি নোযোৱাকৈ ধৰি ৰাখ', আদি বিদি কৰি, 'অসুবিধা দি', আলতুৱা-বিলতুৱা কৰি, 'অতি সহজে', আলা-ছাতা কৰি, 'কোনোমতে', আলাই-ধালাই কৰি, 'আলৈ-আথানি কৰি', আলাই-বিলাই কৰি, 'বিলাই-বিপত্তি হৈ', আলামালা কৰি, 'এৰা-ধৰাকৈ', আস্তে কৰি, 'লাহেকৈ', উৰাং ফাৰাং কৰি, 'উৰণীয়া হৈ', এছাই-গেছাই, 'ফোপাই-জোপাই', ওখাং-মুখাং কৰি, 'ওখোৰা-মোখোৰা কৰি, নিমজ নোহোৱাকৈ', 'খ'ক'ৰ-ম'ক'ৰ ক'ৰি', 'খক মককৈ', জেও জেও কৰি, 'একেলগে বহুত থুপ খাই থকা', বা'লেয়া কৰি, 'জখলাকৈ', তামাম, দামায়, 'বেছিকৈ' ইত্যাদি।

৫.১১. ৰাভামিজত সাধাৰণতে কেতবোৰ প্ৰত্যয় বা পৰসৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰি ক্ৰিয়া-বিশেষণ গঠন কৰা হয়। যেনে—

-আইঃ আওৰাই-বাওৰাই, ইফালে-ইসফালে, এছাই- গেছাই, 'ফোপাই-জোপাই'

-আয়ঃ এংকায়, 'এনেকৈ', দামায়, 'বেছিকৈ'

-এঃ য'নে য'নে, 'বাৰে বাৰে', নিতে, 'নিতৌ', দেৰিকে, 'দেৰিকৈ'

-এয়াঃ আত'কেয়া, 'পৰি নোযোৱাকৈ ধৰি ৰাখি', আতেয়া, 'টানকৈ বান্ধ'

-ক'ৰি/ক'ৰিয়া (পৰসৰ্গ)ঃ আলতুৱা-বিলতুৱা কৰি/কৰিয়া, 'অতি সহজে', এংকা কৰি/কৰিয়া, 'এনেকৈ', 'খ'ক'ৰ-ম'ক'ৰ ক'ৰি/ক'ৰিয়া, 'খক মককৈ'

-কাতি (পৰসৰ্গ)ঃ ছাৰাং কাতি, 'ছৌদিশে', দাইন কাতি, 'সোঁফালে'

-খনঃ য'খন, 'যেতিয়া', ত'খন, 'তেতিয়া', ক'খন, 'কেতিয়া'

-মাৰিঃ গ'জ'ৰা মাৰি, 'গোমোঠা মুখীয়াকৈ, খঙেৰে', চিং ভ'ল'ঙা মাৰি, 'ফণ্ডি মাৰি (শুই)'

-তঃ কাখ'ত, 'কাষত, ওচৰত', দুৰ'ত, 'দূৰত দুৰৈ', ফাৰাক'ত, 'অঁত্ৰত'

৬.০ শব্দতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য :

ৰাভামিজত ব্যৱহৃত হোৱা শব্দবিলাক মূলত অসমীয়া ভাষাৰ শব্দই যদিও তাত অনেকুৱা শব্দ কিছুমানৰ ব্যৱহাৰ দেখা যায়, যিবোৰ মান্য অসমীয়া ভাষা, কামৰূপী উপভাষা বা গোৱালপৰীয়া উপভাষাত ব্যৱহাৰ নহয়। এনেকুৱা শব্দবোৰৰ বেছি সংখ্যকৰে মূল ৰাভা, বড়ো আদি জনজাতীয় ভাষাবোৰ। এই শব্দবোৰে জনজাতিসকলৰ সমাজব্যৱস্থা, ধৰ্মীয় ব্যৱস্থা, সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশ আদি দাঙি ধৰে। তেনেকুৱা ধৰণৰ শব্দ কেতবোৰ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

ৰাভা ভাষাৰ শব্দ :

আউতা (পগা), আওছা/আংছা (এবিধ ফালি), আওতা (থপ্ থপীয়াকৈ বান্ধ), আওৱায় বাওৱায় (ইফালে-সিফালে), আথ্ৰেঙা (খঙাল), আবালকা (এবিধ টেঙামৰা জাতীয় বনৰীয়া তৃণ), আমছিংবি (টেঙেছি টেঙা), আলতুৱা (সহজ), আলায় (ওলমাই ৰাখ), আলামালা (অলপ, এৰাধৰাকৈ), আয়া (মা), উচিলিংকা (জিলী), উফফাক (হতবুদ্ধি হ, আচৰিত হ), কান্মুং (মেথনি), কাৰা (এক বিশেষ ধৰণৰ বাহী), কাৰাং (ঘূৰি ফুৰ), কিৰা (প্ৰতিজ্ঞা), কেত'কেত (কঠিন), কেল্কা (বাকলি গুচা), কোন্দ'লা (কোচ), খাখিৰি (কঁৰাল), খাচ'ৰেং (শাল পাতেৰে তৈয়াৰ কৰা এক ধৰণৰ বিড়ি), খাম (জাহ যোৱা, জীন যোৱা), খাম (ঢোল), খিজলায় (পেমালি কৰ), খুদুনা (খুতুৰা শাক), খেচেচেপ/খেচেপা (ঠেক, সৰু), খোক্চি (এগৰাকী দেৱীৰ নাম), খোংৰা (গছত থকা ফুটা), গংচোলেঙা (উদাস, উন্মনা), গৰং (পাহাৰৰ সুৰঙ্গ), টেংনা (শিঙৰা), ঘগ্না (ডাঙৰ), চ'কেয়া (টোকোৰা চৰাই), স'ল'ঙা (গছৰ দীঘল আৰু পোন ডাল), চিলিক্ চালাক্/চিলিলিক্

চালালাক (উজ্জল), চুঙুলি, (বাঁহৰ বেৰৰ খুটি), চেপন (ঠেক), চেপেপেক (ঠেক), চৌ চৌ (বেছি), সামা (উৰাল মাৰিৰ মূৰত লগোৱা ধাতুৰ খাৰু), সাৰা (দূত), সিদায় (এবিধ বনৰীয়া গছ), ছেও ছেওৱা (মাতটো সৰু হোৱা), ছেছেং (মাথিয়ে কণী পাৰা), জ'লা/জংলা (মূৰ্খ), জাকাকাউ (বিশৃংখল হৈ থকা), জাকাহি (পৰিষ্কাৰ হৈ নথকা তিৰোতা), জাংখলা (জখলা), জাছ্টি/জাঁথি (বাঁহেৰে তৈয়াৰী মদ চেকা পাত্ৰ), জাম্পপুৰ (জোপোহা), জাম্বুৰা (ৰবাব টেঙা), জাল্মা (তেলেতীয়া/চকুৰে ভালকৈ নেদেখা), জালাক-জুলুক/জালালাক-জুলুলুক (একেথৰে চাই থকা), জাৰা (পাগল/অজলা), বাৰা (নিজৰা), বিলিং বালাং/বিলিলিং বালালাং (বিশৃংখলভাৱে ওলমি থকা), ততেং (তক্ষক), তন্দলেংকা (বাট্টেটোকা), তুপ্ৰা (ঘূৰণীয়া), তুৰুং (পাখি গজা উই পৰুৱা), তেপ্ৰা (বাওনা), খ'ব্ৰা (একগোট হ/লগ লাগ), থ্ৰা থ্ৰি (সোপাসোপে), থুথিমলা (এবিধ গছ), থেল থেল বেল বেল (ঢিলা আৰু লেতেৰা), দাইদি (এবিধ ধাতুৰ বাদ্য যন্ত্ৰ), দামল/দাম্বল (বাৰীৰ চৌকাষে দিয়া ঢাপ), দাম দাম/দামেন (বহুত), দোদো (ঠাঙাৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ ডিঙিত গাঁঠি দি ওলমাই ৰখা এবিধ কাপোৰ), নাৰেঙা (বিযাক্ত পূঁজ ওলোৱা বেমাৰ), নেমৰাছং (নমস্কাৰ), পাঘোন (এক ধৰণৰ অপদেৱতা), পাজাৰ (গামোচা), পায়পুৰ্ৰিক (বুলবুলি), পিলিং পিচিং (বিশৃংখলভাৱে থকা), ফচচং (সোৱাদহীন), ফচেঙা (ভেকেটা ভেকেট), বাদিতিকা (কাঠৰোকা), বাৰা (অৰ্পন কৰ), বাৰায় (মাতৃ সূত্ৰে লাভ কৰা গোত্ৰ বিশেষ), বেল্ বেল্ (বহুত), বুৰুৰেঙা (একপ্ৰকাৰ বাদ্য যন্ত্ৰ), ভম্বৰা (শকত/নেজাল/নোমাল), ভালা (এক বিশেষ ধৰণৰ গছ), ভুচুৰা (লেতেৰা/ অনাৱশ্যকভাৱে শকত হোৱা), ভুতিয়া (কুমন্ত্ৰ জনা মানুহ/ ডাইনী), মাছলেংকা (মাছৰোকা), মাৰু (এবিধ লতা), মাহাৰি (গোত্ৰ), মেমাং (প্ৰেতাছা), মেমেনা/মেমেৰা (অতিপাত সৰল), মোকা (কাঠৰ কোমল অংশ), ৰিফান (তিৰোতাই পৰম্পৰাগতভাৱে পিন্ধা এবিধ কাপোৰ), লাঙা (এক দেৱতা), লোদা (ডোখৰ), হাক্দাক (খৰধৰ), হাকা (খেদা), হাচা/হান্চা (এবিধ ডিঙিত পিন্ধা অলঙ্কাৰ), হাছং (দেশ), হাম্মাই (কিবা পাবলৈ ব্যগ্ৰ হ), হাৰাৰ (মথাউৰি) ইত্যাদি।

গাৰো ভাষাৰ সৈতে সাদৃশ্য থকা শব্দ :

আৰা (বু ম খেতি), বাৰা (নিজৰা), তিকলি (টেকেলি), থেখ্ৰা (থেকেৰা টেঙা), দোঙা (দোং), ধোলা (ডাঙৰ), নোনো (ভাই অথবা ভনী), মাচাং (কাঠ ফালিবৰ বাবে পতা চাং), লুংখা/লুংখি (খাং) ইত্যাদি।

বৰো ভাষাৰ সৈতে সাদৃশ্য থকা শব্দ :

আগায় (আমোৱাই), আগ্ৰা (এবিধ বন), আতিয়া (নৰ্দমা), আথা (এঠা), আবাং জাবাং (যিহকে পায় তাকে কোৱা), আৱা (হোজা), আল্জাল্ (কামত আউল লগাই দিশ হেৰুৱাই পেলোৱা), কধৰা (আধৰি), খ'খা (এবিধ মাছ মৰা সঁজুলি), খ'ম্বলা (একে লগ কৰা), খাখা খিখি (মুখামুখি হৈ গালা গালি কৰা), খাদা (গোৱৰ-জাৱৰ পেলোৱা বাঁহেৰে সজোৱা পাচি), খামাল (কাঠৰ দম), খেৰখা (খৰাহী), খিদলায় (ঠাট্টা-বিদ্ৰুপ কৰা), গথবথব (নীৰৰ-নিথৰ হৈ থকা), গাংতি (কাষলতি বা তেনেকুৱা ঠাইত উঠা ফোঁহা), চৰ্পা (উৰি ফুৰা আৰু জীৱ-জন্তুক কামোৰা এবিধ সৰু পোক), চু চু নি (কলগছৰ শুকান পাত), তাগেন (টাঙোন), দব্ৰা (গাত ফুলি উঠা ফোঁহাৰ নিচিনা সৰু সৰু অংশ), দৰখ (এৰাল), দাপোনা (বাছ), দোমাচা (বৰ্ণ শংকৰ), ফাত্ৰা (মিছলীয়া), বতিয়া (বেজিত ভৰোৱা সূতা), বদা (ধাৰ নথকা, চোক নথকা, নিবোকা চামোন), বেল্‌তায় (ওপৰৰ পৰা তললৈ মূৰ কৰ), মেজেঙা (এবিধ বনৰীয়া শাক), ৰয়না (ধান, সৰিয়হ আদি জমা কৰা সঁজুলি), লদ্‌ৰা-লুদ্‌ৰি (টুকুৰা-টুকুৰ), লাংকা (বহুত দূৰ), লাথুৱা (দুপ্ত) ইত্যাদি।

স্বকীয় শব্দ :

ৰাভাসকলে এনেকুৱা শব্দ কিছুমাণৰ প্ৰয়োগ কৰে, যিবোৰৰ মূল কোনো ভাৰতীয় আৰ্য ভাষা বা আৰ্য-ভিন্ন ভাষাত পোৱা নাযায় অথবা কোনো বিদেশী ভাষাৰ পৰাও অহা নাই। তেনে ধৰণৰ শব্দ কিছুমান হ'ল—আক্ছি (বাঁজী ঔ), অকৰা গণ্ডটি (এগেৰৰুৱা), অখৈয়া (অহংকাৰী), আওৱাই-বাওৱাই (ইফালে-সিফালে), আওতাই ল' (ছাটি মাৰি ল), আউৰা লাগ (প্ৰথম সন্তান সন্ত্ৰা হ), আকাছাৰি কৰুৱা (ঈগল), আথ্ৰেঙী (খঙাল, জেদী), আতাং তিাং (অতি উগ্ৰ, বিৰক্তিকৰ), আদি-বিদি (অসুবিধা, দিগদাৰি), আন্দু (এলান্দু), আবা-জাবা (কিবা-কিবি), আমত (যক্ ত), আৰেঙ আৰেঙে (আঁতৰে আঁতৰে), আৰেঙা (অসহজ, অসং ব্যক্তি), আলাং বালাং (আলেঙে আলেঙে), আয়াচা (মাছ মাছ গোকোৱা),

আয়ৰা চৰে (বন কুকুৰা), আয়ৰা ফুল (এবিধ পৰম্পৰাগত ফুলৰ চানেকি), ইথ্ৰি (এৰাই যোৱা), উক্ তা (নাকেৰে মাটি খোচৰ), উক্ তি (পোৱালি নিদিয়া গাহৰি), উঘুলা (উভাল), উৰাং ফাৰাং (উৰণীয়া), উহ্ম (উমনি), এন্দের গেন্দের (অতি বেছিকৈ আহাৰ খাই দেহ-মন ভাল নলগা অৱস্থা), ওনা (শুন), কপিলি সব (হাতীপটি), কৰ (কলি), কৰ্কা (শ্মশান), কয়া (কেতেকী ফুল), কাকোৱা (কাক বাঁহ), কাথল ফুলীয়া (ডাঠ হালধীয়া), কানকু ৰিকা (এবিধ চাকৈ চকোৱা), কাম (আদ্যশ্ৰাদ্ধ), কাম্ছায়া (ৰ'দ নপৰা ঠাই), কাৰা (প্ৰথম মাটি চহোৱা), কাৰে গুৰা (সান্দহ গুৰি), ছান খেৰ (ঘৰৰ চালৰ পুৰণি খেৰ), কাহিকু লি (এবিধ হেতেলুকা জাতীয় চৰাই), কু ৰা (বোটলা), কু ৰ্কু ৰি থোপা (জুপিতৰা), কেৰ্খা (বলিশাল), খেপেনা (ফেৰেঙণি), কেলেং -মেলেং (ক্ষীণ আৰু দীঘল), খাতি (কাঠি), খাপৰ (য়াঁঠি), খুদুনা (খুতুৰা শাক), গইলন (আমলখি), গজৰা (খঙাল লোক), গাথিয়া (চুটি চাপৰ লোক), গৰা (গোৰোহা), গাইন (উৰাল মাৰি), গাও লেন্দেরায় (গা ঘেলায়), গাংতি (কাষলতি), গাজা টেঙা (পকা খৰিচা), গাৰাত লাগা (শুকাব নজনা ঘা), গাৰি (দোপতি), গাৰিয়া বৈতালী (বাৰ পৈয়াতী), বুকু লা (ভুৰক), ভতক্ তক (একেথৰে বহি থকা), ভাৰী গান (এবিধ লোক নাট্যানুষ্ঠান), মকৰদমা (এবিধ ফুলৰ চানেকি), মৰেঙা (নিশকটীয়া, দুৰ্বল), ময়ৰা ফুল (এবিধ ফুলৰ চানেকি), মাখি ফুল (এবিধ ফুলৰ চানেকি), মাজুং হাৰা (ৰাজ হাড়), মুতুৰি (মুত্ৰাশয়), ৰাঙী কল (মালভোগ কল), ৰাবন বুকু লা (আকাশী লতা), ৰায়াল সাপ (এবিধ বিষাক্ত সাপ), লোথোথোক (টোকোলা, লঠঙা), সৰ্ (বিহ্মা, ফুটা), সাত ভাই তাৰা (সপ্তৰ্ষি মণ্ডল), সিন্দল (চুঙাত সাঁচি ৰখা শুকান মাছৰ গুৰি), সিংৰা ফুল (এবিধ পৰম্পৰাগত ফুলৰ চানেকি), হানাঘোঁৰা (এক দেৱতা, একধৰণৰ গীত-নাচৰ অনুষ্ঠান) ইত্যাদি।

পাদটীকা :

১. Grierson : Linguistic Survey of India, Vol-III, Pt.-II, p. 105
২. ৰাভা হাকাচাম, উপেন : ৰাভামিজ -ভাষা আৰু নিদৰ্শন, ২০০৫, পৃ. ৩০
৩. ৰাভা হাকাচাম, উপেন : ৰাভামিজ -উক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ৩০
৪. Kakati, B.K. : Assamese -Its Formation and Development, Fifth edition, 1995, p. 55
- Goswami, G.C. : Structure of Assamese, 1982, p. 31-32
৫. Goswami, U. : A Study on Kamrupi : A Dialect of Assamese, 1970, Sec. 39 & 46, p. 39 & 42
৬. গোস্বামী, উপেন্দ্ৰনাথ : অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ-সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ, ১৯৯১, পৃ. ৯৮
৭. Goswami, S.N. : Studies in the Sino-Tibetan Languages, 1988, p.22
- ৰাভা হাকাচাম, উপেন : ৰাভামিজ -ভাষা আৰু নিদৰ্শন, ২০০৫
- ৰাভা, ললিত চন্দ্ৰ : ৰাভামিজ : অসমীয়া ভাষাৰ এটা নৃগোষ্ঠীয় উপভাষা-এটি অধ্যয়ন, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অপ্ৰকাশিত গৱেষণা গ্ৰন্থ, ২০০৭
৮. Goswami, S.N. : Studies in the Sino-Tibetan Languages, 1988, p. 22
৯. ৰাভা হাকাচাম, উপেন : ৰাভামিজ -প্ৰাপ্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ৩০
১০. ৰাভা হাকাচাম, উপেন : ৰাভা ভাষা আৰু সাহিত্য, পৃ. ২০০

● লেখক : এগৰাকী গৱেষক-সাহিত্যিক, দুখনৈ মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষ।

মৰিগঞা উপভাষা

ড° জীৱকান্ত নাথ

মান্যভাষা এটাৰ আঞ্চলিক আৰু মৌখিক ৰূপকেই সাধাৰণতে উপভাষা বুলি কোৱা হয়। প্ৰত্যেকটো মান্য ভাষাৰেই একাধিক উপভাষিক ৰূপ পৰিলক্ষিত হয়। অসমৰ ভৌগোলিক পৰিসীমাৰ ভিতৰত অসমীয়া মান্যভাষাটোৰ বহুতো উপভাষা বিদ্যমান। কামৰূপী উপভাষা আৰু গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ দৰে অসমৰ অন্যান্য অঞ্চলৰ উপভাষাবোৰৰ বিতং অধ্যয়ন নোহোৱা হেতু সেইবোৰক চিনাক্তকৰণ কৰিব পৰা হোৱা নাই আৰু একোটা নামেৰে নামকৰণ কৰিব পৰা নাই। মৰিগঞা অঞ্চল তথা জিলাক কেন্দ্ৰ কৰি যিটো উপভাষা বৰ্তি আছে, তাক ‘মৰিগঞা উপভাষা’ ৰূপে নামকৰণ কৰিব পাৰি। মৰিগঞা উপভাষাটো মধ্য অসমৰ এটা কথিত ৰূপ। ড° বাণীকান্ত কাকতিদেৱে তেখেতৰ সাহিত্যিক জীৱনৰ কীৰ্তিস্তম্ভ “Assamese, Its Formation and Development” নামৰ অমূল্য গৱেষণা গ্ৰন্থত যদিও অসমীয়া ভাষাটোক শদিয়াৰ পৰা ধুবুৰীলৈ উজনিৰ উপভাষা আৰু নামনিৰ উপভাষা — এই দুটা বহল ভাগত ভৌগোলিকভাৱে ভাগ কৰিছে, তথাপি মধ্য অসমৰো এটা নিজস্ব ভাষাগত বৈশিষ্ট্য বিদ্যমান। এই সম্পৰ্কে ভাষাবিদ ড° গোলোক চন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱে এনেদৰে মন্তব্য দাঙি ধৰিছে — “অসমীয়া ভাষাটোক তিনিটা বহল ভাগত ভগালে উপভাষিক বৈশিষ্ট্যবোৰ আলোচনা কৰিবলৈ সুবিধা হ’ব যেন লাগে। সেই হিচাপে আমি ড° কাকতিয়ে ধৰি লোৱা উজনি অসমৰ উপভাষা আৰু নামনি অসমৰ উপভাষাৰ মাজতো মধ্য অসমৰ উপভাষা এটা ধৰিব পাৰো। আমি কেৱল উপভাষা শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰিলেও তাৰ মাজতে যে বহুতো থলুৱা ভাষা-উপভাষাও সোমাই আছে, সেই কথা পাহৰিব নালাগিব। এতিয়া তিনিওটা উপভাষা গোষ্ঠীৰ ভৌগোলিক সীমা হ’ব এনেদৰেঃ উজনিৰ উপভাষা দক্ষিণে বৰ্তমান নগাঁও জিলা আৰু উত্তৰে শোণিতপুৰ জিলালৈকেহে মাথোন বিস্তৃত হ’ব। নামনিৰ উপভাষা সীমা হ’ব পশ্চিমে গোৱালপাৰা জিলাৰ পৰা পূবে কামৰূপ জিলাৰ গুৱাহাটীলৈকে আৰু এই দুই অঞ্চলৰ মাজৰ এলেকাটোৱেই হ’ব মধ্য অসমীয়া উপভাষাৰ ঠাই।”

মৰিগঞা উপভাষাটোত ধ্বনিগত, ৰূপগত, বাক্যগত, শব্দগত, অৰ্থগত আদি বিভিন্ন উপভাষিক বৈশিষ্ট্য বিদ্যমান, যিবোৰ মান্য অসমীয়া ভাষাৰ পৰা বেলেগ ৰূপত বিশ্লেষণ কৰি চাব পাৰি। ধ্বনিগত পাৰ্থক্য মান্য অসমীয়াৰ লগত দেখা পোৱা গ’লেও বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি আৰু বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ ক্ষেত্ৰত পাৰ্থক্য নাই। মান্য অসমীয়াৰ দৰে মৰিগঞা উপভাষাটো বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি আঠোটা আৰু বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনি একৈশটা। বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি কেইটা হ’ল — অ, আ, অ’, এ, এ’, ই, ও আৰু উ। সকলোবোৰ স্বৰধ্বনিৰেই শব্দৰ আদি, মধ্য আৰু অন্ত্য স্থানত প্ৰয়োগ হয়। স্বৰধ্বনিৰ দৈৰ্ঘ্য মৰিগঞা উপভাষাত বিশিষ্ট ধ্বনি নহয়, কিয়নো, হ্ৰস্ব আৰু দীৰ্ঘ স্বৰৰ মাজত উচ্চাৰণৰ পাৰ্থক্য নাই। স্বৰৰ অনুনাসিকতা কিন্তু বিশিষ্ট ধ্বনি। অনুনাসিক আৰু অনানুনাসিক স্বৰধ্বনিৰ মাজত বিৰোধ দেখা যায়। যেনে —

/আ/ বাৰি ‘মাৰি বা শাকৰ বাৰী’

/আঁ/বাঁৰি 'বিধৰা'
/আ বাহা 'চলিবাহা অৰ্থাৎ ল'ৰাবোৰ'
/আঁ/ বাঁহা 'ওহাৰ'

দ্বিস্বৰ আৰু ত্ৰিস্বৰৰ প্ৰয়োগ উপভাষাটোত আছে।

একৈশটা বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনি হ'ল — প, ফ, ব, ভ, স্পৰ্শ ঔষ্ঠ্য; ত, থ, দ, ধ, স্পৰ্শ দন্তমূলীয়; ক, খ, গ, ঘ, স্পৰ্শ পশ্চতালব্য; চ, জ ঘৃষ্ট দন্তমূলীয়; স ঘৃষ্ট পশ্চতালব্য, ম, ন, ঙ নাসিক্য; ল পাশ্চিক দন্তমূলীয় আৰু ৰ কম্পিত দন্তমূলীয়। /ঙ/ৰ বাহিৰে সকলো ধ্বনিৰে আদ্য প্ৰয়োগ আছে। বাকীবোৰ বিশিষ্ট ব্যঞ্জনধ্বনিৰ আদ্য, মধ্য আৰু অন্ত্য স্থানত প্ৰয়োগ পোৱা যায়। ৰ আৰু য় মৰিগঞত শ্ৰুতিধ্বনি।

আগতেই উল্লেখ কৰি অহা হৈছে যে মান্য অসমীয়াৰ লগত মৰিগঞ উপভাষাৰ বিশিষ্ট ধ্বনিৰ ক্ষেত্ৰত পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত নহ'লেও শব্দবোৰৰ ধ্বনিগত পাৰ্থক্য অৰ্থাৎ থলুৱা উচ্চাৰণ চকুত লগা বিধৰ, যিবোৰে উপভাষাটোৰ ৰহণ চৰাইছে। ধ্বনিৰ বৈসাদৃশ্য থকা এনে শব্দ কিছুমান উপভাষাৰ আলোচনা কৰোঁতে মান্য অসমীয়াৰ আৰ্হিত নিলিখি বিশিষ্ট ধ্বনিৰেহে অৰ্থাৎ ধ্বনি লিপিবহে লিখা হৈছে। তলত উল্লেখ কৰা হ'ল —

(ক) অঙ্গ-প্ৰত্যঙ্গ সম্পৰ্কীয় :

মান্য অসমীয়া	মৰিগঞ উপভাষা
কাষলতি	কাহলতি/কা-তলি/কাইতলি
কিলাকুটি	কিলাকনি/কিলাকুনি
গলধন	গল্ধনা/গৰ্ধন্
গোৰোহা	গেৰৰা
তলুৱা	তলা
তালু	তালুকা
থুঁতৰি	ধেথুৰি/ধুতুৰি/ধুতুই

(খ) সম্বন্ধবাচক শব্দ :

ককাইদেউ	কাকা
ঘৰজোঁৱাই	ঘৰজিয়া
জীয়ৰী ছোৱালী	জিয়াচলি
বিয়ে	বিয়েই/বিয়াই
বিয়নী	বিয়ানি
মাহি	মাছই/মাইহে

(গ) জীৱ-জন্তু সম্পৰ্কীয় :

এন্দুৰ	ইন্দুৰ্
চেঁউৰী	চেঙুৰি
নেজ	লেজ্
নোম	লুম্
ম'হ	মোহ্

(ঘ) চৰাই-চিৰিকতি সম্পৰ্কীয় :

কপৌ	কুপ'তি
কাউৰী	কাউৰ্

ঘৰচিৰিকা	ঘৰচিৰিকা/ঘোচুলিকা
পাখি	পাখা
ফেঁচু	ফেঁচুলুকা/ফেঁচুকুলি
বগলী	বগোলা
মাছুৰুকা	মাচলংকা/মাচলেংকা
শালিকী	শালিকা

(ঙ) পোক-পতঙ্গ সম্পৰ্কীয় :

উৰহ	উৰ
ওকণি	অকনি
কুমজেলেকুৰা	কেন্‌জুলিকা/কেন্‌জুলুকা
কেৰেলুৰা	কেৰন্দা
গুবৰুৰা	গুবৰ্ লৰুৰা/গুবৰ্ ভেৰুৰা
জোনাকী পৰুৰা	জোনাকি পৰুৰা/জোনাকিপিপৰ্
পৰুৰা	পিপৰ্/পিপৰ্
পোক	পকা
ভোমোৰা	ভমৰা/ভঙৰা

(চ) মাছ-সৰীসৃপ আদি :

কাঁৰেটিলা	কুৰাইতেপা
কেঁকোৰা	কাকৰ্
খলিহনা	হলন্ধা/হলিহনা
গৰৈ	গৰাই
চেঙা	চেংমাছ
তোৰা	তুৰি/তৰা
পুথিকানি	পুথিকৰিয়া/পুথিচনা
বৰালিচিটিকা	বৰালিলেতেকা
বামী	বাঙি
ভেচেলি	বেচেলি/বেচা
শ'লঠাৰি	সল'তেঙেনা
লালুকী	লেৰেফ্ ।

(ছ) ফল-মূল সম্পৰ্কীয় :

অমিতা	অমৈতা
আতলাচ	আতলা কথাল্/আকেতি কথাল্
আমলখী	আমলখু
কুঁহিয়াৰ	কোঁহাৰ্
তিয়ঁহ	তিহঁ
পনিয়ল	পনিয়াল্
ভেট	ভেতাই/ভেতেউ

(জ) ফুল সম্পর্কীয় :

কৰবী কৰ্‌বি/কৰ্‌বিৰ্

(ঝ) গছ-গছনি সম্পর্কীয় :

কৰৈ কৰাই
কেচেক কচেক/কচু
চজনা চজনা
চতীয়না চাতিয়ান্ / চতিয়ন
তিতাভেকুৰি তিতাভেকুৰি/তিতাগুটি

(ঞ) শাক-পাচলি সম্পর্কীয় :

কলাডিল কলাফুল/কল্‌ফুল্
তিতাকোৰেলা তিতাকোৰল্/তিতাকোৰিকল্
ভেদাইলতা ভেদেলিলতা
মৰাণ আদা মম্ আদা

(ট) ঘৰুৱা শব্দ :

কোৰ কৰ্
খুন্দনা খুন্দনি
গোহালি গথালি
ছকনী চেকনি/চাকেনি
দুৱাৰডলি দুৱাৰগৰিয়া
পটা পাতা
পানীপোতা পানিপচা/পানিমচা
শলখা সৰ্‌কলা
যুঁৱলি জুঙলি

(ঠ) খাদ্য সম্পর্কীয় শব্দ :

মেখেলা মেখেলি
খৰিকা দিয়া মাছ খাতি দিয়া মাছ
খুদ চাউল খুদি চাউল্

ধ্বনিগতভাৱে শব্দৰ নিজস্ব বৈশিষ্ট্য থকা আৰু অনেক শব্দ মৰিগঞা উপভাষাটোত আছে যদিও প্ৰৱন্ধ দীঘলীয়া হোৱাৰ ভয়ত ইয়াত সন্নিৱিষ্ট কৰিব পৰা নহ'ল। এনে নিজস্ব বৈশিষ্ট্য সম্বলিত শব্দবোৰ যে কেৱল নিৰক্ষৰ ভাষা-ভাষীৰ মাজতেই সীমাবদ্ধ এনে নহয়, স্বাক্ষৰ ভাষা-ভাষীৰ মুখতো তেনে উচ্চাৰণ স্পষ্টভাৱেই কাণত বাজে। অৱশ্যে, শিক্ষা-দীক্ষাৰ প্ৰভাৱ অঞ্চলটোত গা কৰি উঠাৰ লগে লগে কথিত ৰূপত সমান্তৰালভাৱে মান্য অসমীয়া ভাষাৰূপটোও ভাষা-ভাষীৰ মাজত প্ৰচলিত হৈ আহিছে।

মৰিগঞা উপভাষাটোত ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্যবোৰেও নিজস্বতা প্ৰতিপন্ন কৰিছে। বচন, লিঙ্গ, কাৰক আৰু শব্দ বিভক্তি, কৃৎ আৰু তদ্ধিত প্ৰত্যয়, নিৰ্দিষ্টতাৱাক প্ৰত্যয়, পৰসৰ্গ আৰু ধাতু আদিৰ ক্ষেত্ৰত মান্য অসমীয়াত নথকা বৈশিষ্ট্যবোৰ মনকৰিবলগীয়া। বহু বচন বুজাবৰ কাৰণে — গিলা, -বাহা, —সপা আদিৰ প্ৰয়োগ আছে। গিলা কামৰূপী উপভাষাৰ বহু বচনাত্মক প্ৰত্যয়। মৰিগঞাত — গিলা প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগৰ মূলতেই হ'ল কামৰূপী উপভাষাৰ প্ৰভাৱ। — গিলা প্ৰত্যয়ৰ মূল কালিৰাম মেধি ডাঙৰীয়াৰ মতে — “ইয়াৰ মূল দ্ৰাৱিড়ী ক্লীৰ লিংগৰ বহুবচনৰ প্ৰত্যয় গ'ল। এই প্ৰত্যয় (Neuter

Plural Suffix gal) তামিলত গল, কল, কানারীত গলু আৰু তেলেগুত লু, গুলু হয়।....

....এই গুলু বা গলৰ পৰা বঙ্গালী গুলা, গুলি, অসমীয়া গিলা প্রত্যয় ওলাইছে।”^{১১}

—বোৰ বুজাবৰ কাৰণে —বাহা প্রত্যয়ৰ প্ৰয়োগ হয়; যেনে — চলিবাহা, মৌবাহা ইত্যাদি।

‘—বাহ সং নিবহ শব্দৰ পৰা আহিছে।’^{১২}

—সপাৰ প্ৰয়োগ এনে ধৰণৰ — চনাসপা, মাচলেংকাসপা, আমলখুসপা আদি। মান্য অসমীয়াৰ দৰে মৰিগএগ উপভাষাটোতো ব্যাকৰণসিদ্ধ লিংগ নাই। প্রধানকৈ তিনিটা উপায় অৱলম্বন কৰি লিংগ নিৰ্ণয় কৰা হয় (ক) বেলেগ-বেলেগ শব্দ প্ৰয়োগ কৰি (খ) পুৰুষ আৰু স্ত্ৰীবাচক শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি আৰু (গ) ভিন ভিন প্রত্যয় যোগ কৰি। প্ৰথম বিধৰ উদাহৰণ হ’ল —

	পুংলিংগ	স্ত্ৰীলিংগ
ক)	আতা ‘ককাদেউতা’ গভিয়া ‘চপনীয়া’ চেঙেৰা ‘ডেকা’ জঙাই ‘জোঁৰাই’ দাঁহাপা ‘বৰপিতা’	আবু ‘আইতা’ জাচনি ‘চাপনী’ জিয়াচলি ‘জীয়ৰী’ জি ‘জীয়ৰী’ দাঁহামাই ‘বৰবৌ’
খ)	মতা-কাম্‌লা মতা-গৰু মামৰিয়া-তু ‘মাউৰা’	মাইকি-কাম্‌লা মাইকি-গৰু মামৰিয়া-জনি
গ)	-অনি, ই, -ইনি, -নি আদি প্রত্যয় সংযোগ কৰি স্ত্ৰীলিংগ কৰা হয়; যেনে —	
	-অনি :	
	বঙাল্	বঙালনি
	হাজাম্ ‘নাপিত’	হাজামনি ‘নাপিতনী’
	-ইনি :	
	হৰিভকত	হৰিভকত-ইনি
	-নি :	
	উতিয়া ‘ধিতিঙা’	উতিয়ানি ‘ৰচকী’
	কলিতা	কলিতানি

কাৰক আৰু শব্দ-বিভক্তিবোৰৰ ক্ষেত্ৰত মান্য অসমীয়াৰ লগত কেৱল অপাদান কাৰকৰ চতুৰ্থী বিভক্তিৰ শব্দ-বিভক্তিটোৰ বাহিৰে আনত কোনো অমিল নাই। মৰিগএগত চতুৰ্থী বিভক্তিত -লেগি/লাগি প্রত্যয়ৰ প্ৰয়োগ হয়; যেনে — সি পথাৰ্ লেগি গ’ল বা তৰন্ ইচ্ কুল্ লাগি গৈচে। প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত এই প্রত্যয়টোৰ প্ৰয়োগ এই উপভাষাটোত বহুলভাৱেই ব্যৱহাৰ হয়। নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্রত্যয়ৰ ক্ষেত্ৰত — খান্, —থৰা, —লেচা আদি উপভাষাটোত মনকৰিবলগীয়া।

যেনে — তিহিতাখান, বিতলিখান্, আলহিথৰা, সুতালেচা আদি। এই ক্ষেত্ৰত বঙলুৱা প্ৰভাৱ এটা উপভাষাটোত পৰা যেন লাগে; যেনে — কাগজ—এটা, ‘কাগজ—এখিলা’, ফুল—এটা ‘ফুল—এপাহ’। —একা, —তুনু, —দিয়ক, —দে, —না, —হ আদি ক্ৰিয়াবাচক পৰসৰ্গবোৰ —মৰিগএগত বহুলভাৱে প্ৰয়োগ হয়; যেনে — সি নাহিল্—একা, সি খাব—তুন, মই জাম—দিয়ক, মই খাবি—না, তই ভাত খালি হ। —দিকি। —দিগি বিশেষ্যবাচক পৰসৰ্গ ৰূপে ব্যৱহৃত হয়, যেনে তই এই—দিগি আহ, সি এই—দিগি গ’ল ইত্যাদি। মৰিগএগ উপভাষাটোত সঘনে প্ৰয়োগ হোৱা আৰু মান্য অসমীয়াৰ পৰা কিছু পৃথক অৰ্থত প্ৰয়োগ হোৱা কেইটামান ধাতু হ’ল : ধান √ কাত্ ‘ধান দা’ কাপোৰ √ চিৰ্ ‘কাপোৰ

ফাল' কাপোৰ √ জিক্ 'কাপোৰ তিতা, মচলা √ পিচ্ 'মছলা পিহা' ধান √ পুত 'ধান ৰোৱা, √ ফেলা' পেলাই দে', হাল √ মাৰ্ 'হালোবোৱা', √ লাৰ্ 'স্পৰ্শ কৰ' √ হান্ 'জোঙা অস্ত্ৰেৰে প্ৰহাৰ কৰ' ইত্যাদি।

মান্য অসমীয়া আৰু মধ্য অসমৰ উপভাষা মৰিগঞাৰ মাজত ধ্বনিগত আৰু ৰূপগততকৈও শব্দগত পাৰ্থক্যহে অধিক। মান্য অসমীয়াৰ সমান্তৰালভাৱে ধ্বনিগতভাৱে মিল নথকা এই উপভাষিক শব্দৰ বৈচিত্ৰ্যতাই মৰিগঞা উপভাষাক ঐশ্বৰ্যশালী কৰি তুলিছে। শব্দৰ তালিকা দীঘল নকৰি কেৱল ইয়াত কিছুমান বচা বচা শব্দৰহে উল্লেখ কৰা হৈছেঃ শৰীৰৰ অংগ প্ৰত্যংগ সম্পৰ্কীয় শব্দ কেইটামান হ'ল—ক'তি (পোকৰ), ফাদনি (কৰঙন), ঘাৰ (গলধন), পিৰিতি/ভু (চেলাউৰি)। **সম্বন্ধবাচক শব্দ** : আতা (ককাদেউতা), চনা (কেঁচুৱা), গভিয়া (ঘৰজোঁৱাই) জাচনি (চাপনী), কাম্লা (চাকৰ), চেঙেৰা (ডেকা ল'ৰা), দাঁহাবাপা ((বৰপিতা), মামৰিয়া (মাউৰা)।

জীৱ-জন্তু সম্পৰ্কীয় শব্দ : বৰা (গাহৰি), গেন্দাৰ্ (গড়), দৰখ/দৰক্ (এৰাল), গফ'লি/ফাম্ (চোঁৱৰ), গালুৱা (নাকি)। **চৰাই-চিৰিকতি সম্পৰ্কীয়** : তেমতিউ (ফেঁচা), জমতকলা (বৰটোকোলা), মাচলংকা (মাছুৰুকা)।

পোক-পতঙ্গ সম্পৰ্কীয় শব্দ : তেলভকুৱা (পইতাচোৰা), চকৰি (পখিলা),

মাছ-সৰীসৃপ সম্পৰ্কীয় শব্দ : ফলিয়া মাছ (কাঙ্গুলি), ঘমাইখাইতি (গেদ-গেদী), গৰ্কা (চেঙা), লেতেকা বৰালি (বৰালি চিটিকা), ভকুৱা (বাহু), নিচিলা (মিছামাছ), স'লতেঙেনা (শলঠাৰি), তেঙেৰা (শিঙৰা), ৰৌমুনি (সৰু ৰৌ)

ফল-মূল সম্পৰ্কীয় শব্দ : আতনা কঠাল্ (আতলাচ), ক'তিকমলা (গৰুখিচ), পিচ্ফুল (নৰাবগৰী) লেতেঙা/ধুপুৰিতেঙা (পৰামলখী)।

ফুল সম্পৰ্কীয় শব্দ : চুঙাফুল/কালিয়াফুল (কৰবী), দাৰিয়া ফুল (জবাফুল), কাথি কুঁৱৰি/বেহাৰি ফুল (নয়নতৰা), কাকতি ফুল/গেন্দাৰি ফুল (নাৰ্জি)।

গছ-গছনি সম্পৰ্কীয় শব্দ : অখুৰনাৰি (আকাসীলতা), মইন্ গচ (কোটকৰা), ভেন্জাৰি (নৰসিংহ), মেচকুৰি (নুনি), ভতেৰা (বঙালী এৰা), সজনকাতা/অৰ্জুনসৰ (বনগুটি)।

শাক-পাচলি সম্পৰ্কীয় : গাজটেঙা (খৰিচা), তেলভকুৱা (জিলমিল), দাথা (মৰিচা), চৰাই খেঙিয়া/নেওঁখনি (মাটি কাদুৰি)। **ঘৰুৱা শব্দ** : লৰু (এচাৰি), বিতলি (কঠিয়াতলি), জত্ফলা/চেকতভঙা (কাঁকৈ), পুলি (কোঠালি), পখলি (গাঁৰিশালি), দুৱাৰ্ গৰিয়া (দুৱাৰডলি), কাথি (পিৰালি), গুৰ্বাঙ (বাঁহৰ চটি), মেৰ্/ভখাৰি (ভঁৰাল), দাকুৱা (মৈ টকা), সৰুকলা (শলখা), দুকা/দুকুৱা (সৰু পাচি)।

কানি-কাপোৰ সম্পৰ্কীয় শব্দ : ফালি (গামোচা), তিহিতা (চাদৰ), ফস্তা (খৰম), বালিচ (গাৰু), ভাজনি (শিপিনী), অবতলি (থুপুৰী)।

খাদ্য সম্পৰ্কীয় শব্দ : বুকা চাউল (কোমল চাউল), মিথৈ (গুৰ), জকৰা ভাত (পইচাভাত), চলিয়াভাত (চেৰা দিয়া ভাত); খাইতেল (মিঠাতেল)।

জোখ-মাখ সম্পৰ্কীয় শব্দ : এদাং (আধামোন), এহালি (এগঙা), এপালা (পাঁচসেৰ), জাপ্ (থৰ, ছটা ধানৰ মুঠি), ফালেঙি (বেপাৰী বা দালালী)।

অন্যান্য শব্দ : অন্জনা (আচিনাই), জুপ্জাপ্ (সৰ্বমুঠ), দঙ্ (নিজৰা), বকৰিয়া (খোনা), বাৰি (মাৰি), মৰাহি (মৰা আঁউসী), খাচেং তেঙা (টেঙা মৰা), বেহাৰ্ (সৰিয়হ) ইত্যাদি। মৰিগঞা, উপভাষাত ক্ৰিয়াবাচক শব্দ আৰু জতুৱাঠাচ কিছুমানো মান্য অসমীয়াৰ পৰা পৃথক। উদাহৰণ স্বৰূপে : আতাহ্ পাৰ্ (ছিঞৰ মাৰ), জাই থাক্ (গৈ থাক), পালিচ্ কৰ (প্ৰতিপাল কৰ), বখনিয়া চৰা (পিয়ন এৰিবলৈ উপক্ৰম কৰা), পনানী উঠা/প্ৰণামি উঠা (গাই গৰুৰ বাট উঠা), বতৰ পৰা (বৰষুণ দিয়া), লেল্পা পৰা (লেবেলি যোৱা), সাউ পৰা (বৰমোহা), সাথন্ থকা (যিকোনো কামতে পাকৈত), সাদৰি খা (আঠমখলা খা), হতা ধৰা (জাগল ধৰা) ইত্যাদি উল্লেখ কৰিব পাৰি।

ভাষা এটা অৰ্থবিজ্ঞান (Semantics) দিশৰ আলোচনাও বৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু আমোদজনক। ইয়াত অৰ্থবিজ্ঞানৰ সকলো দিশ আলোচনা কৰা সম্ভৱ নহয় কাৰণে তাৰে অন্তৰ্গত অৰ্থ পৰিৱৰ্তনৰ বিষয়েহে চমুকৈ আলোচনা কৰা হৈছে।

ভাষা এটাৰ শব্দবোৰৰ অৰ্থ সকলো সময়তে সদায় একেদৰে নাথাকে। কিছুমান শব্দই তাৰ অৰ্থ সলনি কৰি থাকে। সংস্কৃত ভাষাত ৰাগ মানে প্ৰেম কিন্তু তাৰ পৰা ওলোৱা অসমীয়া ভাষাত তাৰ অৰ্থ খং। অসমীয়াত ধুবন্ধৰ মানে দুষ্ট, কিন্তু একে পৰিয়ালৰে হিন্দী ভাষাত ধুবন্ধৰ শব্দৰ অৰ্থ শ্ৰেষ্ঠজন। ইংৰাজী মিট্ (Meat) শব্দই এসময়ত সকলো প্ৰকাৰ আহাৰকেই বুজাইছিল যদিও বৰ্তমান মিট্ মানে কেৱল মাংসকহে বুজায়। অসমীয়া ভাষাটো যুগে যুগে শব্দৰ অৰ্থ সলনি হৈ আহিছে। শঙ্কৰী যুগত মহাজন শব্দৰ অৰ্থ মহন্ত অৰ্থাৎ সজ্জন লোক, কিন্তু বৰ্তমান মহাজন শব্দৰ অৰ্থ অসমীয়াত ধন-সম্পত্তিৰ মালিক। মাধৱদেৱৰ নামঘোষাত ঠাকুৰ শব্দই ভগৱানক বুজাইছিল, কিন্তু এতিয়া ঠাকুৰ মানে নাপিত বা ৰান্ধনি। :

মৰিগঞা উপভাষাত অৰ্থ পৰিবৰ্তনৰ দিশটোও বিশ্লেষণ কৰিবলগীয়া। মিথে শব্দই মান্য অসমীয়াত লাডুক বুজায়, কিন্তু মৰিগঞাত মিথে মানে গুৰ। কাথিৰ অৰ্থ মান্য অসমীয়াত বাঁহৰ কাঠি, পাচি-চালনী কৰিবলৈ কৰা কাথি, মৰিগঞাত উক্ত অৰ্থ ৰক্ষিত হোৱাৰ উপৰিও কাথি শব্দই পিৰালিক বুজায়। সেয়েহে, সাধাৰণতে কাথিত হোৱা এবিধ ফুলৰ নাম কাথিকুঁৱৰী অৰ্থাৎ নয়নতৰা। পুলি মানে মান্য অসমীয়াত গছৰ পুলি, কিন্তু উপভাষাটোত গছৰ পুলিৰ উপৰিও ঘৰৰ কোঠালিক বুজায়। গুৰ শব্দৰ অৰ্থ মান্য অসমীয়াত গুৰ (খাদ্য) বা ভৰিৰে মৰা লাঠি, মৰিগঞাত গুৰ্ শব্দই প্ৰধানকৈ গছৰ গুৰি অংশক বুজায়। গুৰবাং (বাঁহৰ চটি) শব্দ এনে অৰ্থতে সৃষ্টি হৈছে। গুৰ মানে গছৰ গুৰি আৰু বাং বাঁহ, ← → বাঁহৰ গুৰিৰ পৰাহে চটি কৰিব পাৰি, সেয়েহে বাঁহৰ গুৰিৰ পৰা চটি কৰিলে তাৰ নাম গুৰবাং। কিন্তু কাঠৰ পৰা কৰা চটিক গুৰবাং নোবালে, চটিকে বোলে। মান্য অসমীয়াত গুৰবাং আৰু চটি — একেটা বস্তুকে বুজাবলৈ দুটা শব্দ নাই। এহালি শব্দই মান্য অসমীয়াত ক্ষুদ্ৰ অৰ্থত দুটা অৰ্থাৎ এযোৰক বুজায়, যেনে — পাৰ এহালি বা পাৰহালি। কিন্তু মৰিগঞাত এহালিয়ে দুটাক নুবুজাই চাৰিটাকহে বুজায়; যেনে — নেমু এহালি, কনী এহালি ইত্যাদি। ‘বতৰ’ শব্দই মান্য অসমীয়াত বতৰৰ সামগ্ৰিক অৱস্থা এটাৰ অৰ্থ বহন কৰে; যেনে — বতৰ ডাৱৰীয়া বা বতৰ খৰাং। মৰিগঞা উপভাষাত ‘বতৰ পৰা’ বুলি ক’লে বৰষুণ দিয়াহে বুজায়। ‘জাপ’ শব্দৰ অৰ্থ মৰিগঞাত ধানৰ ছটা মুঠি; যেনে — ডাঙৰিটো ছয়জপীয়া বা পাঁচজীয়া; মান্য অসমীয়াত ‘জাপ’ মানে কাপোৰ ভাঁজ। এনেদৰে শব্দৰ অৰ্থ পৰিবৰ্তনৰ দিশটোৱে মৰিগঞা উপভাষাটোত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু আমোদজনক ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে।

বাক্যগত বৈশিষ্ট্যৰ ভিতৰত এটা বৈশিষ্ট্যই উল্লেখযোগ্য। মান্য অসমীয়া প্ৰথম পুৰুষৰ ক্ৰিয়াত-এ বিভক্তি সংযোগ হয়; যেনে — সি ভাত খালে; সি লাইট জ্বলালে। কিন্তু মৰিগঞাত-এ বিভক্তিৰ ঠাইত আ বিভক্তিয়ে সংযোগ হয়; যেনে — সি ভাত খালা, সি লাইট জ্বালা, ইত্যাদি।

মৰিগঞা উপভাষাটো গঢ় লোৱাৰ মূল কাৰণ হ’ল ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক। ৰাজনৈতিক, সামাজিক আদি কাৰণতেই মধ্য অসমৰ অন্তৰ্গত মৰিগাঁও অঞ্চলটো এসময়ত উজনি আৰু নামনি দুয়োটা অঞ্চলৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ আছিল। ফলত, ইয়াৰ কথিত ভাষাই এক সুকীয়া ৰূপ ল’লে আৰু সিয়েই পিছত মৰিগঞা উপভাষাৰূপে জনাজাত হ’ল। মৰিগাঁও অঞ্চল পুৰণি কালৰে পৰা ক্ৰমান্বয়ে কামৰূপৰ হিন্দু ৰজা, কছাৰী/জয়ন্তীয়াৰ ৰজা, লালুং ৰজা, কোঁচ ৰজা আৰু আহোম ৰজাই ৰাজত্ব কৰাৰ কথা বুৰঞ্জীত উল্লেখ আছে। এই অঞ্চল একাদশ শতিকালৈকে কামৰূপ ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল আৰু পিছত কছাৰী ৰজা হেডম্বৰ অধীনলৈ আহে। কছাৰী ৰজাৰ পশ্চিম সীমা আছিল মায়ং আৰু গোভা। “...Subsequently it seems the Kamarupa Kings absorbed the Kapili valley within their kingdom. The copperplate inscription of Harjavarma has been found at Hayungthal within the Kapili valley, indicating that in the ninth century A.D. this area was within the Kamarupa kingdom. When the power of the Kamarupa kings waned after the eleventh century. The Hedamba (Kachari) kings extended dominions in the south bank of the Brahmaputra, as far as the Dikhan river on the east and as far as Mayang and Gobha towards the west”.⁸

পৰৱৰ্তী যুগত আহোম ৰজাই কছাৰী ৰাজ্য জয় কৰি আহোম ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰে। আহোম স্বৰ্গদেউসকলৰ দিনৰে পৰাই মৰিগাঁও অঞ্চলে প্ৰাধান্য লাভ কৰে। স্বৰ্গদেউ জয়ধ্বজ সিংহৰ দিনত মৰিগাঁও অঞ্চলৰে জাগীত চকী স্থাপন কৰি চকীয়াল বিষয়া নিযুক্তি কৰাৰ কথা দাঁতিয়লীয়া বুৰঞ্জীত পোৱা যায়। স্বৰ্গদেউ জয়ধ্বজ সিংহৰ দিনত ৰহা, জাগী

আদিত চকী স্থাপন কৰিছিল। “সেকালো বহা জাগী চকী পতাসকলে চকীত মানুহ, কাঁৰী, বাৰুৱাৰী তুলি দিলে। বহা, জাগীচকীলৈ মানুহ জোৰাব নোৱাৰিলে।”^৬

দাঁতিলীয়া বুৰঞ্জীৰ পৰা জনা যায় যে নগাঁৱৰ পশ্চিম অঞ্চলত ভালে কেইজন সৰু সৰু বজা আৰু ৰাজ্য আছিল। এই ৰজাসকলক ‘নগঞ ৰজা-পোৱালি’^৭ বুলি উল্লেখ কৰিছে। মৰিগাঁৱৰ মায়েং, জাগী, বহা আদি ঠাইৰ এই ৰজাসকলেই ‘সাতোৰজা ৰূপে প্ৰসিদ্ধ। “কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ বৰুৱাদেৱে বোলে, জাগীত হাতৰজা, বহাতো পাঞ্চৰজা পাতিছে। সৰা, খাহিগৰীয়া ও টপাগোচীয়া ও বাৰেপুজীয়া ও মিকিৰ এই পাঁচ ৰাজ।”^৮ ‘সাতৰজা’ কথাষাৰে কুমৈ ৰজা, কুমৈ কছাৰী ৰজা, বঘৰা ৰজা, তৰাণী ৰজা, শুখনাণ্ড ৰজা, আৰু তেতেলীয়া ৰজা এই কেইজনা ৰজাকে সূচায়। ইয়াৰ বাহিৰেও চহৰি, নেলি, খলা আৰু গোভা নামৰ চাৰিখন দাঁতিলীয়া ৰাজ্য গঢ়ি উঠিছিল। গোভা ৰাজ্যৰ ৰাজবংশৰ উত্তৰ পুৰুষৰ লোক জাগীৰোডত বসবাস কৰি আছে। এনে ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিৱেশত ভাষাটোৱে এটা স্বতন্ত্ৰ ৰূপ লোৱাটো স্বাভাৱিক। ইয়াৰ উপৰিও, প্ৰকৃতিয়েও ভাষাৰ স্বকীয়তা গঠনত বিশেষ অৰিহণা যোগাইছিল। নগাঁও, মৰিগাঁও অঞ্চলৰ চাৰিসীমা পৰ্বত-পাহাৰ, নদ-নদীয়ে আগুৰি আছিল। পূবত বুঢ়া পাহাৰ, পশ্চিমত জোৰাৰাট পাহাৰ আৰু উত্তৰত ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ কাৰণে যাতায়তৰ যোগাযোগৰ সূচল নোহোৱাত এই লোকসকলে ৰাজ্যৰ আন অঞ্চলৰ ভাষা-ভাষীৰ সান্নিধ্যলৈ অহাত অসুবিধা হৈছিল। ফলত ভাষাই এক বেলেগ ৰূপ গ্ৰহণ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল। গতিকে ৰাজনৈতিক, সামাজিক, প্ৰাকৃতিক আদি কাৰণত ‘মৰিগঞ উপভাষা’ গঢ়ি উঠিছিল।

বৰ্তমান মৰিগাঁও অঞ্চলৰ ভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ জন গাঁঠনিৰ বৈচিত্ৰ্যতাৰ ফলত ভাষাটোত নতুন নতুন উপাদান সংযোজিত হৈয়ে আছে। বৃটিছ ৰাজত্বৰ পূৰ্বৱৰ্ত্তী আৰু পৰৱৰ্ত্তী কালছোৱাত পূৰ্ব পাকিস্তান তথা বাংলাদেশৰ পৰা বহু বাংলা ভাষী লোকৰ প্ৰব্ৰজন ঘটা কথাটো কোনে নাজানে। ইয়াৰ বাহিৰেও ত্ৰিপুৰা, পশ্চিমবংগ, কাছাৰ, চিলেট আদিৰ পৰাও বহু বাংলাভাষী লোক মৰিগাঁও অঞ্চললৈ আহি গোজেই গজালি হৈ পৰে। বাংলাদেশীসকলৰ দৰেই ৰাজত্ব কালতে বহু নেপালী ভাষী লোকে অঞ্চলটোলৈ আহি অসমীয়া জন-জীৱনৰ লগত মিলি জীৱন-যাপন কৰি আহিছে। উক্ত লোকসকল দ্বিভাষিক। ঘৰুৱা পৰিৱেশত বঙলা আৰু নেপালী ভাষাৰেই ভাৱ বিনিময় কৰে যদিও বাহিৰত অসমীয়া ভাষাৰেই কথা-বতৰা পাতে। গতিকে বঙলা আৰু নেপালী ভাষাৰ উপাদান মৰিগঞ উপভাষাত আপোনা-আপুনি সোমাই পৰিছে। অন্যান্য অনা-অসমীয়া পঞ্জাৰী, বিহাৰী, ৰাজস্থানী আদিৰ সংখ্যা তেনেই নগণ্য। এওঁলোক মৰিগাঁও, জাগীৰোড আদি নগৰত আৰু তাৰ আশে-পাশে ব্যৱসায়ৰ খাতিৰত আৱদ্ধ হৈ আছে। এওঁলোকো পূৰ্বোক্তসকলকৰ দৰেই দ্বিভাষিক।

এই অঞ্চলৰ ভাষাৰ বিশেষ উল্লেখনীয় দিশটো হ’ল — কামৰূপী উপভাষাৰ উপাদান আৰু তাৰ প্ৰভাৱ। ধ্বনিতত্ত্ব, ৰূপতত্ত্ব আৰু শব্দ সম্ভাৰ আদিৰ দিশত মৰিগঞ আৰু কামৰূপী — এই দুয়োটা উপভাষাৰ মাজত যথেষ্ট সাদৃশ্য বৈসাদৃশ্য পৰিলক্ষিত হয়। কামৰূপী উপভাষাৰ অঞ্চল কামৰূপ জিলাৰ গাতে লাগি আছে মৰিগাঁও অঞ্চল। অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা দুয়োটা অঞ্চলৰ মাজত সাংস্কৃতিক তথা সামাজিক যোগসূত্ৰ ৰক্ষিত হৈ আহিছে। তদুপৰি কামৰূপী উপভাষী বহুলোক খেতি-বাতিৰ সুবিধাৰ্থে বহু বছৰ আগৰে পৰাই মৰিগাঁৱত বিভিন্ন অঞ্চলত স্থায়ীভাৱে বসবাস কৰি আহিছে। এইদৰে, দুই প্ৰকাৰ কথিত ভাষীৰ সহ-অৱস্থানৰ ফলত কথিত ভাষাত পাৰস্পৰিক প্ৰভাৱ পৰি মৰিগঞ উপভাষাই এক নতুন ৰূপ গ্ৰহণ কৰিছে।

এই অঞ্চলৰ ভাষাৰ আন এটা প্ৰধান বৈশিষ্ট্য হ’ল — জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ আৰু উপাদান। মৰিগাঁও জিলা জনজাতীয় প্ৰধান অঞ্চল। ইয়াত চীন তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ তিব্বতবৰ্মীয় শাখাৰ বৰো উপশাখাৰ বৰো; কাৰ্বি আৰু তিৱাসকলে অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰাই বসবাস কৰি আহিছে। এওঁলোকৰ নিজা নিজা ভাষা থাকিলেও পৰৱৰ্ত্তী কালত অসমীয়া ভাষীৰ সংমিশ্ৰণত নিজৰ ভাষা এৰি অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণ কৰিলে। উক্ত কাৰণত জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ প্ৰভাৱ অসমীয়া ভাষাত যি পৰিমাণে পৰিব লাগিছিল, সেই পৰিমাণে নপৰিল। তথাপিও বহু জনজাতীয় উপাদান মৰিগঞ উপভাষাত প্ৰৱেশ কৰিলে, যিবোৰৰ বহুখিনি মান্য অসমীয়াতো বিদ্যমান। মৰিগঞ জনজাতিসকল দ্বিভাষিক। অৱশ্যে এটা কথা উল্লেখযোগ্য যে ভৈয়ামৰ কাৰ্বি আৰু তিৱাসকলৰ মাজত কাৰ্বি আৰু তিৱা ভাষা জনা লোক নাই বুলিয়েই ক’ব পাৰি। দুই এজন বয়োবৃদ্ধ লোকৰ মুখতহে তেওঁলোকৰ ভাষা সংৰক্ষিত হৈ আহিছে। পাহাৰীয়া অঞ্চলৰ কাৰ্বি আৰু তিৱা

লোকেহে তেওঁলোকৰ ভাষা ভালদৰে জানে আৰু ঘৰুৱা পৰিৱেশত ব্যৱহাৰ কৰে। কিন্তু ইয়াৰ বিপৰীতে বড়োসকলে কিন্তু বৰো ভাষা ভালদৰে জানে আৰু ঘৰুৱা পৰিৱেশত ভাৱ বিনিময় কৰে। আৰ্যমূলীয় অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে ড° বাণীকান্ত কাকতিয়ে কৰা মন্তব্য প্ৰণিধানযোগ্য আৰু ‘মৰিগএগ উপভাষা’ৰ ক্ষেত্ৰতো এই কথাষাৰ প্ৰযোজ্য — “The Assam valley districts are surrounded on all sides by aboriginal tribes mostly of Tibeto-Burman origin except the Khasis who belong to the Men-Khomer branch of the Austric stock”.⁸

‘মৰিগএগ উপভাষা’ৰ আন এটা উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য হ’ল — পুৰণি অসমীয়া ভাষাৰ বহু বৈশিষ্ট্য ইয়াত অবিৰূত ৰূপত সংৰক্ষিত হৈ আহিছে। প্ৰাক-বৈষ্ণৱ আৰু বৈষ্ণৱ যুগত মধ্য তথা নামনি অসমেই অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ আছিল। উক্ত অঞ্চলৰ ভাষাক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই বৈষ্ণৱ তথা প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যৰাজি প্ৰণয়ন হৈছিল। সেয়েহে অসমীয়া ভাষাৰ বহু বৈশিষ্ট্য উক্ত অঞ্চলটোৰ পৰা মচ খোৱা নাই। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ, মাধৱদেৱ, অনন্ত কন্দলী, ৰাম সৰস্বতী আদি বৈষ্ণৱ কবিসকলৰ লিখনিৰ বাহিৰেও কথাগুৰু চৰিতকে আদি কৰিও সাহিত্যসমূহত আৰু আহোম যুগৰ বুৰঞ্জীসমূহত এই অঞ্চলৰ ভাষা সংৰক্ষিত হৈ আহিছে। ‘কথা গুৰু চৰিত’ত থকা বহু শব্দ বৰ্তমানৰ ‘মৰিগএগ উপভাষা’ৰ সৈতে সুবহু একে। তাৰ শব্দ কেইটামান এনেধৰণৰ — আতা, আবু, আপি, চেৰি, কাথি, নাঙল, ভাজনি, ক’তি, লুম, বাৰি, পিপৰু, একা, কুপতি, জমাই, বেহাৰু, মেৰু, লৰু, হালি, পখলি আদি। কথাগুৰু চৰিতত ‘পখলি’ শব্দৰ উল্লেখ পোৱা যায় এনেদৰে — “.... আৰু শ্ৰীমাধৱদেৱে গণকুচিৰ পৰা গৈ বাটামৰিয়া শূদ্ৰা পাটগিৰি ত’তে ব’ল। তেওঁ পৰম শ্ৰদ্ধাকৈ তিনি দিন ৰাখি ভকত হৈছে বংশেশমে। শিলাৰ ‘পখলি’ চোতালমুৰে আছিল, তাতে উঠি স্থান কৰিছিল। তাতে পাচত মহাত্ম্য ওলাল” (কথাগুৰু চৰিত, পৃঃ ১৯৫)। এনেবোৰ মিলৰ উপৰিও প্ৰবচন, সাঁথৰ, ফকৰা-যোজনা আদিৰ বহু দিশত সুবহু সাদৃশ্য লক্ষ্য কৰা যায়।

আলোচনাৰ অন্তত এটা কথাই ক’ব পাৰি যে উপভাষা অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব বহুদিশৰ পৰাই তাৎপৰ্যপূৰ্ণ। ভাষা এটাৰ প্ৰাচীন তথা পূৰ্বৰ স্তৰসমূহৰ বিষয়ে উপভাষা অধ্যয়নেহে আমাক ভাষা সম্পৰ্কীয় বহু কথা জনাত সহায় কৰে। ধ্বনি, শব্দ, গঠন বা বাক্য গঠন পদ্ধতি আৰু বিশেষকৈ শব্দসমূহ ভাষা এটাৰ মাজত সদায় একেদৰে নাথাকে। পৰিৱৰ্তনৰ সোঁতত এইবোৰ ক্ৰমবিকাশ ঘটি নানা ৰূপ লাভ কৰে। উপভাষাৰ অধ্যয়নৰ ফলত এইবোৰ সংৰক্ষিত হয় আৰু তুলনামূলক অধ্যয়নৰ কাৰণে তথ্য সংগৃহীত হৈ থকাত ভাষা বিজ্ঞানীৰ কাৰণে সুবিধাজনক হয়। এই সম্পৰ্কত ভাষা বিজ্ঞানী লিওনাৰ্ড ব্ৰোমফিল্ডে কয় — “The local dialects are of paramount importance to the linguist, not merely because the great variety - gives him work to do, but because the origin and history of the standard and sub-standard types of the dialects.”⁹

অসমীয়া ভাষাতো অনাবিকৃত হৈ থকা এটা দিশ মৰিগএগ উপভাষাৰ অধ্যয়নে পোহৰাই তুলিবলৈ সক্ষম হ’ব আৰু লগে-লগে মান্য অসমীয়াক সমৃদ্ধিশালী আৰু বৈচিত্ৰ্যতা প্ৰদান কৰাতো প্ৰধান সহায়ক হ’ব। মুঠৰ ওপৰত ‘মৰিগএগ উপভাষা’ৰ মাত-কথাৰ মধুৰ প্ৰলেপনে অসমীয়া সাহিত্যৰ ফুলনিখনক সৌষ্ঠৱ বৃদ্ধি কৰাৰ লগতে শক্তিশালী তথা মহীয়ান কৰি ৰাখিছে। ‘মৰিগএগ উপভাষা’ৰ বহুল জকমকীয়া পথাৰখন গৱেষকৰ বিশ্লেষণৰ কাৰণে যেন অপেক্ষা কৰিহে আছে।

- লেখক : এগৰাকী বিশিষ্ট সাহিত্যিক, মৰিগাঁও মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ অৱসৰী মুৰব্বী অধ্যাপক।

সামাজিক মাধ্যমৰ অসমীয়া ভাষা

ড° দীপামণি হালৈ মহন্ত

(ক) ভাষা পৰিৱৰ্তনশীল :

ভাষা সামাজিক অভ্যাস। পাৰস্পৰিক যোগাযোগৰ বাবে মানুহে ব্যৱহাৰ কৰা সকলো চিহ্ন-পদ্ধতিৰ ভিতৰত ভাষা হৈছে সবাতোকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ। ভাষাৰ জৰিয়তে যিমান বহল পৰিসৰত সহজকৈ ভাব ব্যক্ত কৰিব পাৰি, আন চিহ্ন (ধ্বনি, ইংগিত, শাৰীৰিক মুদ্ৰা, ছবি, প্ৰতীক আদি)ৰ জৰিয়তে নোৱাৰি। সেয়ে ভাষাবিজ্ঞানী ফাৰ্ডিনাণ্ড দ্য চ্যুৰে (Ferdinand de Saussure) ভাষাক সকলো চিহ্ন-পদ্ধতিৰ ভিতৰত সবাতোকৈ ওপৰত ৰাখিছে। ভাষাৰেই মানুহে ভাব বিনিময় কৰি নিজৰ প্ৰয়োজনীয়তা ব্যক্ত কৰে, আনৰো জানি লয়। ইয়ে সামাজিক প্ৰাণী হিচাপে মানুহৰ জীৱন সুখমভাৱে চলাত সহায় কৰে। কাজেই ভাষাই তাৰ গতিশীলতা হেৰুৱায়। চলমান মানৱ জীৱনৰ স'তে, সভ্যতাৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে ভাষাও ৰূপ সলাই সলাই আঙুৰাই গৈ থাকে। বিভিন্ন কাৰণত ভাষাই ৰূপ সলাব পাৰে। সি সামাজিক কাৰণ হ'ব পাৰে, ৰাজনৈতিক কাৰণ হ'ব পাৰে, প্ৰযুক্তিগত কাৰণো হ'ব পাৰে। সামাজিক-সাংস্কৃতিক-ৰাজনৈতিক-ভৌগোলিক কাৰণত ভাষাৰ উত্থান-পতনৰ অলেখ নজিৰ ইতিহাসত আছে। লিপি আৱিষ্কাৰৰ পৰৱৰ্তী কালত ভাষা-ব্যৱহাৰৰ গতি-প্ৰকৃতিক প্ৰযুক্তিগত পৰিৱৰ্তনৰ ফালেৰেও ফাঁহিয়াই চাব পাৰি।

লিপিৰ ইতিহাস ছয় হাজাৰ বছৰৰ পুৰণি। লিপি আৱিষ্কাৰৰ আগেয়ে ভাষাৰ স্বৰূপ কেনে আছিল, তাৰ বিনিময়ৰ বাবে মানুহে কি পদ্ধতি অৱলম্বন কৰিছিল সেয়া আজিও গৱেষণাৰ বিষয়। বহু তথ্য উদ্ঘাটিত হৈছে যদিও আৰু বহু কথা পোহৰলৈ আহিবলৈ বাকী। লিপি আৱিষ্কাৰৰ পৰৱৰ্তীকালত (এতিয়াও বহু ভাষাৰ লিপি নাই) ভাষাক লিখিত ৰূপত সংৰক্ষণ কৰিব পৰা হ'ল। পিছে লিপিৰ ছয় হাজাৰ বছৰীয়া ইতিহাসত ভাষাসমূহৰ বহুত পৰিৱৰ্তন ঘটিছে। বহু লিপি লোপ পালে; বহু লিপি ক্ৰমবিকশিত হ'ল। লিপিমালাৰ আখৰবোৰ ক'ত লিখা হৈছে, কিহেৰে লিখা হৈছে অৰ্থাৎ লেখন স্থান-সামগ্ৰীভেদে আখৰৰ গঢ় সলনি হৈছিল। মুদ্ৰণ যন্ত্ৰৰ আৱিষ্কাৰে এই পৰিৱৰ্তনক ৰোধ কৰি আখৰসমূহৰ স্থায়ী ৰূপ লাভত সহায় কৰিলে। শিলাখণ্ড, গুহাৰ বেৰ, তাম, সোণ, ৰূপ, বস্ত্ৰ, তালপাত, সাঁচিপাত আদিত (সময়ভেদে-স্থানভেদে এইবোৰ ভিন ভিন হৈছে) সংৰক্ষিত হৈ অহা বিভিন্ন ভাষাই খ্ৰীষ্টীয় এহেজাৰ মানৰ পৰা বিকশিত হ'বলৈ ধৰা ছপা-প্ৰযুক্তিৰ দ্বাৰা অধিক সুনিৰ্দিষ্ট ৰূপ লাভ কৰাৰ পথত আগবাঢ়ে। ৮৬৮ খৃষ্টাব্দত চীন দেশত প্ৰথম ছপা পুথি ওলালেও ১৪৪০ খৃষ্টাব্দত জোহান্স গুটেনবাৰ্গৰ Movable Printing Pressৰ আৱিষ্কাৰৰ দ্বাৰা ছপা-প্ৰযুক্তিৰ বিপ্লৱ আৰম্ভ হয় বুলি ক'ব পাৰি। ১৫৫৫ চনত গুটেনবাৰ্গৰ ৪২ শৰীয়া বাইবেল প্ৰকাশ আৰু ১৬০৪ চনত জাৰ্মানীৰ জোহান কাৰ্লোছৰ Relation aller Furnemmen Und gedenckwurdigen Historian বা চমুকৈ The Relation সংবাদপত্ৰৰ প্ৰকাশ ছপা-প্ৰযুক্তিৰে আশীৰ্বাদস্বৰূপ। এনেদৰে মুদ্ৰণ যন্ত্ৰদ্বাৰা গ্ৰন্থ আৰু সংবাদপত্ৰৰ ছপা কাৰ্যৰে ভাষা-ব্যৱহাৰৰ ইতিহাসত পোন্ধৰ-ষোড়শ

শতিকাত ছপা মাধ্যমৰ সংযোজন ঘটিছিল। এই মাধ্যমে বিভিন্ন ভাষাক বিভিন্ন সময়ত বানান-প্ৰকৰণ, ব্যাকৰণিক গঠন আদিৰ ক্ষেত্ৰত নিয়মিত ৰূপএটা আনি দিলে। ইয়াৰ তিনিশ বছৰমান পাছত ঊনবিংশ শতিকাৰ শেষাৰ্ধত (১৮৯৫ চনত) মাৰ্কনিকৰ দ্বাৰা ৰেডিঅ' আৱিষ্কাৰ আৰু বিংশ শতিকাৰ প্ৰথম দশকত ৰেডিঅ' যোগে হোৱা ৰাজহুৱা সম্প্ৰচাৰণ (Public radio broadcast) ব্যৱস্থাই ভাষা-ব্যৱহাৰক আন এটা নতুনত্ব প্ৰদান কৰিছিল। ৰেডিঅ' উদ্ভাৱনৰ তিনিটা দশক পাছত ১৯২৬ চনত জন এল. বেয়াৰ্ডৰ টি. ভি. আৱিষ্কাৰে সেই নতুনত্বক সম্প্ৰচাৰণ মাধ্যম (Broadcasting Media) ৰ নাম দিছিল। ছপা মাধ্যমে ভাষালৈ অনা নিয়মিত ৰূপ বা স্থায়িত্ব এই মাধ্যমতো ৰক্ষা কৰাত গুৰুত্ব দিয়া হ'ল। ভাষাৰ স্থিৰীকৃত মান নিৰূপনত সম্প্ৰচাৰণ মাধ্যমৰ ভূমিকাও গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈ উঠিল। পিছলৈ সম্প্ৰচাৰণ মাধ্যমত সংযুক্ত হোৱা FM Radio Broadcasting আৰু Cable তথা টি.ভি.য়ে ভাষা-ব্যৱহাৰক অন্য ধৰণেও সমৃদ্ধ কৰিলে। সামাজিকভাৱেও ভাষাক অনানুষ্ঠানিক ৰূপত ব্যৱহাৰ কৰাৰ প্ৰৱণতা আহি পৰিল। শেহতীয়াভাৱে আশীৰ দশকত বিকশিত হোৱা ইণ্টাৰনেট ব্যৱস্থাই পুনৰ্বাৰ ভাষা-ব্যৱহাৰত প্ৰযুক্তিগত কাৰকৰ ভূমিকা শক্তিশালী ৰূপত প্ৰমাণিত কৰিছে। কিয়নো ইণ্টাৰনেটক আধাৰ কৰিয়ে গঢ় লৈ উঠিছে ভাষা-ব্যৱহাৰৰ এখন নতুন মঞ্চ-সামাজিক মাধ্যম (Social Media)। ২১ শতিকাৰ ইণ্টাৰনেট ভিত্তিক কাৰ্যকলাপৰ প্ৰধান ধাৰাত পৰিণত হৈ পৰা সামাজিক মাধ্যমত ভাষা-ব্যৱহাৰে নতুন প্ৰকৃতি এটা লাভ কৰিছে, যিটো ছপা মাধ্যম আৰু সম্প্ৰচাৰণ মাধ্যমতকৈ বহু ভিন্ন।

(খ) সামাজিক মাধ্যম কি ?

এতিয়া কথা হ'ল — সামাজিক মাধ্যম বুলি আমি কোনবোৰ মঞ্চলৈ আঙুলিয়াই দিম? থূলমূলকৈ ইণ্টাৰনেট আধাৰিত যিবোৰ সেৱা আৰু মঞ্চই ব্যৱহাৰকাৰীক অতি কম সময়তে প্ৰত্যক্ষভাৱে আনৰ সৈতে পাৰস্পৰিক যোগাযোগৰ সুবিধা দিয়ে, সেইবোৰেই হৈছে সামাজিক মাধ্যম। দৰাচলতে ই এটা ছাতি সদৃশ পৰিভাষা। ইয়াৰ ভিতৰত বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ মঞ্চ সোমাই আছে। কিছুমান সামাজিক মাধ্যমে ব্যৱহাৰকাৰীক বাৰ্তালাপ পদ্ধতিৰ দৰে আনৰ সৈতে যোগাযোগৰ সুবিধা দিয়ে। Facebook, Twitter, LinkedIn আদি এনে মঞ্চ। এইবোৰক Social Networking Sites বোলা হয়। কিছুমানত কেৱল ফটো (Image) বিনিময় হয়; Instagram, Snapchat, Pinterest আদি এনে সামাজিক মাধ্যম। YouTube, Vimeo আদিৰ দৰে মঞ্চত ব্যৱহাৰকাৰীয়ে বিভিন্ন বিষয়ৰ ভিডিঅ' প্ৰস্তুত কৰি উপস্থাপন কৰে। এইবোৰ হৈছে Video Sharing Sites। কিছুমান মঞ্চত ব্যৱহাৰকাৰীয়ে কোনো বিষয়ত নিজস্ব মতামত অনানুষ্ঠানিক ৰূপত বাৰ্তাকাৰে দিব পাৰে, যাক ব্লগিং বুলি কোৱা হয়। Medium, Tumbler আদি এনে মঞ্চ। কিছুমান মঞ্চই ব্যৱহাৰকাৰীক যিকোনো বিষয়ত প্ৰশ্ন উত্থাপন আৰু তাৰ সমাধানৰ আলোচনা আৰু সম্পাদনাৰো সুবিধা দিয়ে। এনেবোৰ মঞ্চক সামাজিক সমূহীয়া আলোচনা মঞ্চ বা Social Community Discussion Sites বুলি কোৱা হয়। Quora, Reddit আদি এনে মঞ্চ। শ্ৰেণী বিভাজনৰ দিশেৰে সামাজিক মাধ্যমক আৰু প্ৰকাৰভুক্ত কৰিব পাৰি। পিছে প্ৰকৃতি বিচাৰত সকলোবোৰ একেই। অতি বহল মঞ্চ এখনত ব্যৱহাৰকাৰীক বিষয়বস্তু, তথ্য আদি বিনিময় কৰিবলৈ দি পাৰস্পৰিক যোগাযোগৰ প্ৰদানেই সকলো প্ৰকাৰৰ সামাজিক মঞ্চৰ উদ্দেশ্য। এইখিনিতে এই মাধ্যম পূৰ্বৰ ছপা মাধ্যম আৰু সম্প্ৰচাৰণ মাধ্যমৰ পৰা অলপ ফালৰি কাটি আহিছে। ইয়াত ব্যৱহাৰকাৰীক যিমান মুখ্য স্থানত ৰখা হয়, ছপা বা সম্প্ৰচাৰণ মাধ্যমত সিমান নহয়। সামাজিক মাধ্যমত ব্যৱহাৰকাৰীৰ দ্বাৰা সৃষ্ট তথ্য পোনে পোনে উপস্থাপিত হয়, বিনিময় হয়। ছপা বা সম্প্ৰচাৰণ মাধ্যমৰ যোগাযোগ হৈছে এজন প্ৰেৰক-বহুজন গ্ৰহীতা (One Sender - Many Receiver) প্ৰকৃতিৰ। আনহাতে সামাজিক মাধ্যমত যোগাযোগ বহু প্ৰেৰক-বহু গ্ৰহীতা (Many Sender - Many Receiver) প্ৰকৃতিৰ হয়।

(গ) সামাজিক মাধ্যম ভাষাৰ স্থান :

সামাজিক মাধ্যমত ভাষাৰ ব্যৱহাৰ সন্দৰ্ভত আলোচনা কৰাৰ প্ৰসংগত এটা কথা মনত ৰখা ভাল - সামাজিক মাধ্যম বহুচিহ্ন - বিশিষ্ট মাধ্যম (Multimodal Media)। ইয়াত ব্যৱহাৰকাৰীয়ে নিজৰ তথ্য উপস্থাপনৰ বাবে, আনৰ সৈতে যোগাযোগৰ বাবে লিখিত শব্দ, ছবি (Image), GIF বা ইমোজী ব্যৱহাৰ কৰে। তেনে GIF বা ইমোজীবোৰক এটা বিশেষ ভাষাৰ ব্যক্তিগত সম্পত্তি বুলিব নোৱাৰি; ভাষা নিৰপেক্ষভাৱে তাৰ ব্যৱহাৰ হয়। সকলো মাধ্যমত ভাষাৰ

ব্যৱহাৰো সমান নহয়। ফেচবুকত ভাষা ব্যৱহাৰৰ যিমান থল বা স্বাধীনতা আছে টুইটাৰত নাই। তাত ব্যৱহাৰকাৰীয়ে ১৪০ টা প্ৰতীক (Character) ৰ মাজেৰেহে টুইট কৰিব পাৰে। সেই প্ৰতীক কোনো আখৰ, সংখ্যা বা অন্য চিহ্ন হ'ব পাৰে। ইনষ্টাগ্ৰামৰ দৰে ছবি বিনিময় কৰিব পৰা মঞ্চবোৰত কেৱল ছবিৰ মাজেৰেই ভাবৰ অভিব্যক্তি ঘটে। কেতিয়াবা সেই ছবিৰ পৰিভাষিত কৰিবলৈহে ভাষাৰ নামমাত্ৰ ব্যৱহাৰ হয়। ইউ টিউবতো দৃশ্য-শ্ৰব্য বিষয়হে মুখ্য। বিষয়বস্তুৰ শিৰোনাম দিবলৈ আৰু অন্য ব্যৱহাৰকাৰীয়ে সেই ভিডিঅ' উপভোগ কৰি কমেণ্ট দিয়াত ভাষাৰ লিখিত ব্যৱহাৰ সীমিত। আকৌ ভাষাৰ মাজেৰে তথ্য বিনিময় কৰা সামাজিক মঞ্চ যেনে :- ফেচবুক, হোৱাটছ এপ আদিত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাৰ প্ৰকৃতি ইতিমধ্যে স্বীকৃত বা ব্যৱহাৰ হৈ অহা লিখিত ৰূপটোৰ লগত নিমিলা ধৰণৰ। ব্যক্তিৰ শাৰীৰিক উপস্থিতিত কথা যিদৰে পতা হয়, বহু সময়ত সামাজিক মাধ্যমত আনৰ সৈতে যোগাযোগ কৰোতে তেনেদৰেই কৰা হয়। ক'ব পাৰি কওঁতে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাৰ ৰূপটোতে লিখি যোগাযোগ কৰা হয়। দেখাত লিখিত যদিও প্ৰকৃতি বিচাৰত সি কথিত ৰূপৰহে ভাষা হয়। ফলত সামাজিক মাধ্যমৰ ভাষাত লিখিত ৰূপ আৰু কথিত ৰূপ সানমিহলি হৈ এটা সংকৰ ৰূপৰ সৃষ্টি হৈছে। সেয়ে সামাজিক মাধ্যমৰ ভাষা অধ্যয়নকাৰী পশ্চিমীয়া পণ্ডিতসকলে সামাজিক মাধ্যম বা ইন্টাৰনেট আধাৰিত যিকোনো যোগাযোগৰ ভাষাক 'NET SPEAK/Txt Speak/Digital Discourse/Language Online/Computer-mediated communication আদি পৰিভাষাৰে অভিহিত কৰি তাৰ প্ৰকৃতি বিচাৰৰ প্ৰয়াস কৰিছে।

ভাষা ব্যৱহাৰিক। পাৰস্পৰিক যোগাযোগৰ বাবে ব্যক্তিয়ে সমাজ-জীনৱত ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। সেয়ে ভাষাৰ আলোচনাত কেৱল ভাষাৰ গাঠনিক উপাদানসমূহ (ধ্বনি, ৰূপ, বাক্য, অৰ্থ)-ক সামৰি ল'লে যথেষ্ট নহয়। দৰাচলতে কিছুমান অ-ভাষাগত উপাদানৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈ ব্যক্তিয়ে ধ্বনি, ৰূপ, বাক্য আদি ব্যৱহাৰ কৰে। বক্তা-শ্ৰোতাৰ ব্যক্তিত্ব, কথাৰ বিষয়, সময়, স্থান, বৃত্তি, লিংগ আদি এনে অভাষাগত উপাদানৰ ভিতৰত পৰে। সামাজিক মাধ্যমৰ ভাষা আলোচনা কৰিবলৈকো ব্যৱহাৰকাৰীৰ বয়স, শিক্ষা, বৃত্তি, লিংগ, অন্য ব্যৱহাৰকাৰীৰ সৈতে থকা সম্বন্ধ, সাংস্কৃতিক মূল্যবোধ, নৃগোষ্ঠীয় বা ৰাষ্ট্ৰীয় পৰিচয়, বাৰ্তালাপৰ বিষয়, সময়, সহ-পাঠ, ব্যৱহাৰকাৰী জড়িত হৈ থকা গোটৰ প্ৰকৃতি (চখজনিত, কৰ্মজনিত, বন্ধুজ্বজনিত), যোগাযোগ সম্পন্ন হোৱা মঞ্চখনৰ উদ্দেশ্য, বাৰ্তালাপৰ চৰ্ত, গোপনীয়তা আদি অ-ভাষাগত বিষয়বোৰ সামৰি হ'বলগীয়া হয়। তেতিয়াহে তাৰ ভাষাৰ প্ৰকৃত বিশ্লেষণ হ'ব। আমি ভাবো ফেচবুক, হোৱাটছএপ, টুইটাৰ, ইউ টিউব আদিৰ ব্যৱহাৰ হোৱা অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰকৃতি বিচাৰৰ বাবেও এনে বিষয়বোৰ সামৰি লোৱাৰ আৱশ্যকতা আছে।

(ঘ) সামাজিক মাধ্যমে অসমীয়া ভাষালৈ অনা পৰিৱৰ্তন :

(১) ৰোমান লিপিৰ অসমীয়া ভাষা :

অসমীয়া ভাষাৰ ঐতিহ্য হাজাৰ বছৰৰ পুৰণি। এই ভাষাৰ নিজস্ব লিপি আছে, সাহিত্য আছে। ভাৰতবৰ্ষ উত্তৰ-পূৰ্ব প্ৰান্তত প্ৰচলিত এই ভাষাৰ স্বকীয়তা খ্ৰীষ্টীয় সপ্তম শতিকাত তেতিয়াৰ কামৰূপলৈ অহা চীনা পৰিব্ৰাজক হিউৱেন-চাঙে উপলব্ধি কৰিছিল। খ্ৰীষ্টীয় অষ্টম শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকাৰ ভিতৰত ৰচিত বৌদ্ধ সহজয়ান পন্থাৰ ধৰ্মীয় গীতৰূপে পৰিচিত 'চৰ্যাপদ' সমূহত আংশিকভাৱে ভাষাটোৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শন পোৱা যায়। চতুৰ্দশ শতিকাত হেম সৰস্বতীৰ দ্বাৰা ৰচিত 'প্ৰহ্লাদ ৰচিত' ভাষাটোৰ প্ৰথম পূৰ্ণাংগ কাব্য। লিপিৰ ইতিহাস তাতোকৈয়ো পুৰণি - খ্ৰীষ্টীয় পঞ্চম শতিকাৰ নগাজৰী খনিকৰ গাঁৱৰ প্ৰস্তৰখণ্ড লিপিৰ পৰাই অসমীয়া লিপিৰ বিকাশৰ ৰূপৰেখা প্ৰস্তুত কৰিব পাৰি আৰু ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ উত্তৰ গুৱাহাটীত প্ৰাপ্ত 'কানাই বৰশী বোৱা' শিলালিপিত তাৰ পূৰ্ণ ৰূপ এটা লক্ষ্য কৰিব পাৰি। মন কৰা ভাল, এটা শিলালিপিত সংস্কৃত ভাষা লিখিবলৈ অসমীয়া লিপি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। এক কথাত লিপি-সাহিত্যৰ দিশত ভাষাটোৱে দীঘলীয়া পথ পৰিক্ৰমা অতিক্ৰম কৰি আহি সম্প্ৰতি একবিংশ শতিকাৰ দ্বিতীয় দশকৰ শেষ বৰ্ষ পাইছেহি। ভাষা এটাৰ বাবে সহস্ৰ বছৰৰ পৰিক্ৰমা বৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ। কাৰণ ভাষা স্থিতিশীল নহয়। চমকিয়ে কোৱাৰ দৰে ভাষা আহৰণৰ ক্ষমতা মানুহৰ সহজাত হ'লেও ভাষা-আচৰণ পিছে সামাজিক-সাংস্কৃতিক পৰিঘটনা। সমাজত থাকিহে মানুহে ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে; ভাষা-আচৰণ সমাজ বহিৰ্ভূত নহয়। স্বভাৱতে সমাজলৈ অহা সকলো ধৰণৰ পৰিৱৰ্তনে ভাষাকো প্ৰভাৱিত

কৰে আৰু ভাষা সলনি হয়। ভাষাৰ কথন-লেখন উভয় দিশত এনে পৰিৱৰ্তন চকুত পৰে। সময়ে অসমীয়া ভাষালৈকো বহুত পৰিৱৰ্তন আনিছে। লেখনৰ দিশত শিলাখণ্ড-তাম্ৰপত্ৰ-সাঁচিপাতত থকা ভাষাটোৱে ঊনবিংশ শতিকালৈ আহি ছপাৰূপ পালেহি। তাৰ লগে লগে ভাষাৰ লিপি বা আখৰমালা নিয়মিত গঢ়ৰ হৈ পৰিল। মুদ্ৰণ কৌশলে ছপা মাধ্যমৰ সৃষ্টি কৰি ভাষাটোৰ চৰ্চা-সংৰক্ষণক নতুন মাত্ৰা প্ৰদান কৰিলে। পিছে বিংশ শতিকাৰ শেষৰ দশকত উত্থিত সামাজিক মাধ্যমে (Social Media) ভাষাটোৰ চৰ্চাক যেন অলপ ভিন্ন প্ৰকৃতিৰ কৰি তুলিছে। কিন্তু কেনেকৈ?

সামাজিক মাধ্যমৰ লগত জড়িত হৈ আছে ইন্টাৰনেট-ব্যৱস্থা। ইন্টাৰনেট সেৱা উপভোগ কৰিব পৰা যন্ত্ৰ বা সঁজুলি অৰ্থাৎ ডেস্কটপ, লেপটপ, টেবলেট, এণ্ড্ৰইড ম'বাইলযোগে ব্যক্তিয়ে যিবোৰ ব্যৱস্থাত বহু সংখ্যকৰে সৈতে পাৰস্পৰিক ভাৱ বিনিময় কৰে, সহজ কথাত সিবোৰেই হৈছে সামাজিক মাধ্যম। ফেচবুক, হোৱাটছএপ, টুইটাৰ, ইউটিউব, ইনষ্টাগ্ৰাম আদি এনেবোৰ সামাজিক মাধ্যম। এনে মাধ্যমবোৰত অসমীয়াভাষী বা অসমীয়া জনা লোকে অসমীয়া ভাষাৰে আনৰ লগত যোগাযোগ কৰিবলৈ বা কোনো বিষয় সন্দৰ্ভত নিজা মত ব্যক্ত কৰিবলৈ হ'লে তেওঁ ব্যৱহাৰ কৰা যন্ত্ৰটোত অসমীয়া ভাষা টাইপ কৰিব পৰা ব্যৱস্থা থাকিব লাগিব। এনে ব্যৱস্থাবোৰকে আমি সাধাৰণকৈ Software বা App বুলি কওঁ। অসমীয়া লিখিব পৰা তেনে Software ডেস্কটপ বা লেপটপ বা ম'বাইলত থাকিলেহে অসমীয়া লিখিব পাৰি অন্যথা নোৱাৰি। নাথাকিলে ম'বাইল বা কম্পিউটাৰৰ ৰোমান লিপিৰ Keyboard খন ব্যৱহাৰ কৰিও অসমীয়া ভাষাত ভাৱ বিনিময় কৰিব পৰা যায়। কিন্তু সি তেতিয়া সম্পূৰ্ণ যোদ্ধা অনাৰ অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰ নহ'ব। তাক 'ৰোমান লিপিৰে লিখা অসমীয়া ভাষা' বুলিহে ক'ব লাগিব। নিজস্ব লিপি নোহোৱা বহুভাষাই লেখনত বা ছপা মাধ্যমত ৰোমান লিপিকে নিজা লিপি বুলি ধৰি লৈ ভাষাটো চৰ্চা কৰা পৰিলক্ষিত হয়। পিছে অসমীয়া ভাষাৰ নিজস্ব লিপি আছে; ম'বাইল-লেপটপ-ডেস্কটপ-টেবলেটত সেই লিপিৰে লিখিব পৰা Software ইনষ্টল কৰি লোৱাৰ সুবিধা থকাৰ পাছতো বহু লোকে সামাজিক মাধ্যমত ৰোমান লিপিৰে অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। এই সন্দৰ্ভত এই লেখকে প্ৰায় ১১০০ লোকক সামৰি যোৱা জুলাই মাহত (২০২০ ইং) Google Form যোগে এটা সমীক্ষা চলাইছিল। সমীক্ষাটোত দেখা গৈছিল, ৫০% লোকে সামাজিক মাধ্যমত অসমীয়া আৰু ৰোমান লিপি সমান্তৰালভাৱে ব্যৱহাৰ কৰি পাৰস্পৰিক যোগাযোগ কৰে; ৬.৬% লোকে কেৱল ৰোমান লিপি ব্যৱহাৰ কৰে আৰু ৪৩.৩% লোকে অসমীয়া লিপি ব্যৱহাৰ কৰে। এক কথাত সমীক্ষাটোৱে সম্প্ৰতি প্ৰযুক্তিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰলৈ অনা পৰিৱৰ্তন এটা স্পষ্ট কৰি তুলিছিল।

এতিয়া কথা হ'ল — সামাজিক মাধ্যমত ৰোমান লিপিৰে লিখা অসমীয়া ভাষাৰ স্বৰূপ আৰু অসমীয়া লিপিৰে লিখা অসমীয়া ভাষাৰ স্বৰূপ সম্পূৰ্ণ একে নে? ইয়াৰ উত্তৰ একেধাৰতে 'নহয়' বুলি ক'ব পাৰি। বানান-প্ৰকৰণ, ধ্বনি প্ৰতিনিধিত্বকৰণ, বাক্য গাঠনিৰ ক্ষেত্ৰত ৰোমান লিপিৰে লিখা অসমীয়া ভাষা বহু বেলেগ। ছপা মাধ্যম আৰু আমাৰ অসমীয়া লিপিৰে লিখা অসমীয়া ভাষাৰ গাঠনিক স্বৰূপতকৈ বহুত ফালৰি কাটি আহিছে এই ভাষা-ব্যৱহাৰ। তেনে দিশ দুটিমান হ'ল :

(ক) সংক্ষিপ্ততা হৈছে ৰোমান লিপিৰে লিখা অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য। যুৱ প্ৰজন্মৰ বিভিন্ন ব্যৱহাৰকাৰীৰ পৰা সংগৃহীত তথ্যত স্পষ্ট হৈছিল, ব্যৱহাৰকাৰীসকলৰ বেছিভাগেই অতি সংক্ষিপ্তকৈ বাৰ্তা প্ৰেৰণ কৰে। শব্দৰ বানানৰ মধ্যস্থ স্বৰ লোপ কৰি লিখা বাবে শব্দসমূহ চুটি হৈ পৰে। ভাল, দিব, হ'ল, পাব, মোক, যাম, খন, খবৰ, লগ, ক'ত, ক'ৰবাত, থাকক, কৰিলোঁ আদি শব্দবোৰ ৰোমান লিপিত ক্ৰমে, vl, db, hl, pb, mk, jm, khn, khbr, lg, kt, krbt, thkk, krlu ৰূপে লিখা হৈছে। এনে সংক্ষিপ্ততাৰ বাবে ওপৰে ওপৰে চালে হঠাৎ শব্দবোৰ বৰ আচহুৱা যেন লাগে।

(খ) সমোচ্চাৰিত অসমীয়া আখৰ আৰু ইংৰাজী সংখ্যাৰ সলনা-সলনি ব্যৱহাৰ হৈছে। যেনে : 2mi (তুমি), 2mk (তোমাক), kn2 (কোনটো), fl2 (ফাল্টু) আদি।

(গ) সমোচ্চাৰিত অসমীয়া শব্দ বা অক্ষৰৰ ঠাইত ৰোমান বৰ্ণমালাৰ আখৰ ব্যৱহাৰ। যেনে :- J (যে), RU (আৰু), D (দি), G (যি) আদি।

(ঘ) ৰোমান বৰ্ণমালাৰ সমোচ্চাৰিত ধ্বনিৰে অসমীয়া ভাষাৰ সমোচ্চাৰিত ধ্বনিক উপস্থাপন কৰা হৈছে, যেনে :- vat (ভাত), vul (ভুল), voy (ভয়) আদি।

(ঙ) অসমীয়া ভাষাৰ অঘোষ পশ্চতালব্য উদ্ভূ ধ্বনি/স/ক বুজাবলৈ ৰোমানৰ ‘x’, ‘h’, ‘kh’ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে যেনে :- xei (সেই), hapat (শপত), hei (সেই), akha (আশা), barakhun (বৰষুণ)।

(চ) অসমীয়া /ও/ ধ্বনি প্ৰায়ে ‘U’ বুলি লিখা হৈছে : mur (মোৰ), tuk (তোক), tumar (তোমাৰ), kun (কোন), janu (জানো), usar (ওচৰ) আদি।

আকৌ দাৰি (।), ক’মা (,), প্ৰশ্নবোধক চিহ্ন (?), আবেগবোধক চিহ্ন (!) আদিৰ ব্যৱহাৰো নিয়মিত নহয়। বহুসময়ত বিশেষ কোনো তাৎপৰ্য নোহোৱাকৈ বা উদ্দেশ্য নথকাকৈ এটা যতি চিহ্নকে একাধিকবাৰ (।।।।।)(?????) (!!!!) ব্যৱহাৰ কৰিছে। আনকি যতিচিহ্নৰ দৰে বানান লিখোঁতেও একেটা আখৰ কেইবাবাৰ লিখা দেখা যায়। যেনে : najanuu ruuu (নাজানোঁ আৰু), nopohuuu kitap naiiii (নপঢ়ো কিতাপ নাই), asu humaiii (আছোঁ সোমাই) আদিবোৰ এনে লেখন শৈলী (?)-ৰ উদাহৰণ। মন কৰিবলগীয়া কথা, ওপৰত উল্লেখ কৰা ধৰণৰ সংক্ষিপ্ততা, সমোচ্চাৰিত ধ্বনি আৰু আখৰৰ সলনা-সলনি ব্যৱহাৰ বা বানানৰ আলংকৰিকতাসমৃদ্ধ লিপিৰ অসমীয়া ভাষা প্ৰজন্মবিশেষ (জ্যেষ্ঠ) বাবে বুজাত জটিল হৈ পৰিছে।

ব্যৱহাৰকাৰীসকলে ৰোমান লিপি কিয় ব্যৱহাৰ কৰে ? — সেই প্ৰশ্নৰ উত্তৰো সমীক্ষাটোত বিচৰা হৈছিল। বেছিভাগৰে উত্তৰ অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ আৰু আখৰ-জোঁটনিৰ লগত সন্মত যুক্ত আছিল। তেওঁলোকে জনোৱা মতে ৰোমান লিপিয়ে কম সময়তে বহুত কথা লিখাৰ সুবিধা প্ৰদান কৰে। লগতে উক্ত লিপিত লিখিলে অসমীয়া লিপিৰ অসমীয়া ভাষা লিখাত হোৱাৰ দৰে বানান ভুল (চ/ছ, জ/য, ত/ট, ঠ/থ, দ/ড, ধ/ঢ, ই/ঈ, উ/ঊ, শ/ষ/স আদি) হোৱাৰ ভয় নাথাকে বা বাক্য - শব্দ গাঠনিজনিত ভুলবোৰো নহয়। অৰ্থাৎ ব্যৱহাৰকাৰীসকল এটা Comfort Zone ত থাকে। অৱশ্যে যুৱ প্ৰজন্মৰ ব্যৱহাৰকাৰীসকলে তেওঁলোকৰ বন্ধু-বান্ধৱ আৰু ঘনিষ্ঠ সমনীয়াজনৰ সৈতে অনানুষ্ঠানিক বাৰ্তালাপতহে ৰোমান লিপি বেছিকৈ ব্যৱহাৰ কৰে বুলি তথ্যত মত প্ৰকাশ কৰিছিল। ন-পৰিচিত ব্যক্তি, জ্যেষ্ঠ ব্যক্তি বা আনুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকে লিপি ব্যৱহাৰত সচেতনতা প্ৰকাশ কৰি অসমীয়া লিপি ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰে বুলিও কৈছিল। আৰু কেনেকৈ ৰোমান লিপি ব্যৱহাৰ কৰিলেও সম্পূৰ্ণকৈ শব্দ-বাক্য লিখাৰ প্ৰয়াস কৰে। পিছে যি কাৰণতেই ৰোমান লিপি ব্যৱহাৰ কৰা নহওক, এই ব্যৱহাৰে যে অসমীয়া ভাষাৰ লেখন পদ্ধতিক অনিয়মিত কৰি পেলাইছে সেয়া খাটাং কথা। সময়ৰ লগত ভাষাৰ পৰিৱৰ্তন হয়, সৰলীকৰণৰ ফালে ভাষা আগবাঢ়ে। প্ৰযুক্তিয়ে অসমীয়া ভাষাৰো পৰিৱৰ্তন আনিছে। কিন্তু লেখনৰ এই পৰিৱৰ্তনক সৰলীকৰণ বুলিব নোৱাৰি। তেন্তে কোন দিশে এই পৰিৱৰ্তন — সমৃদ্ধিৰ ফালে নে অৱক্ষয়ৰ ফালে? ভাষাটোলৈ অনিয়মিত ৰূপ এটা অনা বুলি ৰোমান লিপিৰে অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰাসকলক দোষ দিয়াটো সমুচিত নে? আমি ভাবোঁ ইয়াৰ লগত জড়িত হৈ আছে কিছুমান আন প্ৰযুক্তিগত কথা। প্ৰযুক্তিৰ উন্নতি হৈছে যদিও আমি সেই উন্নতিৰ লগত তাল মিলাই ভাষাটোক Machine ত ব্যৱহাৰযোগ্য কৰিব পৰাকৈ প্ৰযুক্তিগত সমল-সঁজুলি যোগাৰ কৰি ল’ব পাৰিছোঁনে? এইখিনিতে কোৱা উচিত হ’ব — ৰোমান লিপি ব্যৱহাৰকাৰীসকলে যে অসমীয়া লিপি ব্যৱহাৰত অনীহা দেখুৱায়, তেনে নহয়। বানান-ব্যাকৰণিক ভুলতকৈও বহুতৰে বাবে ‘সময় ৰাহি’ৰ বিষয়টো মুখ্য কথা বুলি সমীক্ষাত স্পষ্ট হৈছিল। ৰোমান লিপি ব্যৱহাৰৰ খেনো খেনোৱে খেদ প্ৰকাশো কৰিছিল। তেওঁলোকৰ মতে যদি অসমীয়া লিপিত টাইপ কৰা প্ৰক্ৰিয়াটো সৰল-পোনপটীয়া-খৰতকীয়া হয়, তেন্তে ৰোমান লিপি ব্যৱহাৰৰ কথাই আহি নপৰে। ইয়াৰ বাবে সহজভাৱে তথা কম সময়ত অসমীয়া লিপিৰে অসমীয়া লিখিব পৰা আৰু অধিক উন্নত Software বা App নিৰ্মাণৰ প্ৰয়োজন আছে। এই ক্ষেত্ৰত প্ৰযুক্তিবিজ্ঞানী আৰু ভাষাবিজ্ঞানীৰ সন্মিলিত প্ৰচেষ্টা বাৰুকৈয়ে বাঞ্ছনীয়।

(২) অসমীয়া লিপিৰ অসমীয়া ভাষা :

এটা কথা আশাব্যঞ্জক যে সামাজিক মাধ্যমে অসমীয়া লিপিৰে অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰক যথেষ্ট উৎসাহিত কৰিছে। বিভিন্ন App ইনষ্টল কৰি বহুসংখ্যক লোকেই অসমীয়াতে বাৰ্তা প্ৰেৰণ কৰে, post বা tweet কৰা পৰিলক্ষিত হয়। অসমীয়াত লিখিব নোৱাৰি আনকি ব্যৱহাৰকাৰীৰ দ্বাৰা জবাবদিহিও হ’বলগীয়া হৈছে। অসমীয়া চৰ্চাৰ ক্ষেত্ৰত

ভাষাগত দৃষ্টিকোণেৰে আনএটা ইতিবাচক কথা হৈছে বিভিন্ন সাহিত্যনুৰাগী ব্যক্তিয়ে লগ হৈ সৃষ্টি কৰা সাহিত্যগোট, অনুবাদ গোট বা আন গোটত তথা নিজৰ ফেচবুক ৱালত নানা ধৰণৰ লেখা post কৰি ভাষাটোৰ সম্প্ৰসাৰণত আওপকীয়াভাৱে সহায় কৰিছে। গুণগত দিশেৰে সেই সাহিত্য কিমান শ্ৰেষ্ঠ সেয়া সমালোচকৰ আলোচনাৰ বিষয়। তথাপি এটা কথা ঠিক যে এনে গোটসমূহে বহু প্ৰতিভাশালী ব্যক্তিক ছপা মাধ্যমলৈ উলিয়াই আনিছে। লগতে এগৰাকী ভাষাৰ ছাত্ৰ হিচাপে আমাৰ অনুভৱ-ভাষা এটা বৰ্তি থাকিবলৈ হ'লে ভাষাটো কথিত আৰু লিখিত উভয় ৰূপত চৰ্চা হ'ব লাগিব। এই ক্ষেত্ৰত সামাজিক মাধ্যমে মানুহক নিজৰ ভাৱ প্ৰকাশৰ মুক্ত স্বাধীনতা দি ভাষাবিশেষক গতিশীলতা দান কৰিছে। facebook বা whatsapp যোগে ভাষা-সচেতন ব্যক্তিসকলে ভাষাটো ৰক্ষাৰ বাবে নিজৰ মত প্ৰকাশ কৰি বিভিন্ন post বা message প্ৰেৰণেৰে মানুহৰ মাজত ভাষা-জাগৰণ অনাৰ চেষ্টাও কৰিছে। facebookত থকা অসমীয়া ভাষা-ব্যৱহাৰ আৰু সাহিত্য সম্পৰ্কীয় বিভিন্ন গোটসমূহৰ কথা বিশেষ প্ৰণিধানযোগ্য। বিশেষকৈ ভাষা-ব্যৱহাৰৰ লগত জড়িত গোটসমূহে অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ সম্পৰ্কীয় নানা কথা আলোচনা কৰি বিভিন্ন জনৰ ব্যৱহাৰিক অসুবিধা দূৰীকৰণত সহায় কৰি আহিছে। নিশ্চিতভাৱে এই কাৰ্যই সামাজিক মাধ্যমিক ভাষা-সচেতনতা অনাৰ ক্ষেত্ৰত এখন মঞ্চৰূপে গঢ়ি তুলিছে।

অসমীয়া লিপিৰে অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰৰ প্ৰকৃতি লক্ষ্য কৰিলে দুটা প্ৰকৃতি পৰিলক্ষিত হয়; আনুষ্ঠানিক আৰু অনানুষ্ঠানিক। সাধাৰণতে post দিওঁতে, tweet কৰোঁতে, video ৰ caption দিওঁতে, জ্যেষ্ঠ বা সন্মানীয় এজনৰ post ত comment দিওঁতে ভাষাৰ ৰূপ আনুষ্ঠানিক হৈছে। আকৌ ঘনিষ্ঠ সম্বন্ধৰ অংশগ্ৰহণকাৰীৰ মাজত, বিষয় চাই কিছুমান কথা-বতৰা অনানুষ্ঠানিক বা কথিত ৰূপৰ ওচৰ চপা হয়। বহু সময়ত কওঁতা-শুনোতাৰ শাৰীৰিক উপস্থিতিত কথা যি ধৰণৰ হয়, বাৰ্তালাপ তেনে কথিত প্ৰকৃতিৰ হৈ পৰিছে। ব্যৱহাৰকাৰীয়ে ইচ্ছাকৃতভাৱে ঔপভাসিক ৰূপৰ ব্যৱহাৰ কৰিছে। সমূহীয়া কথা-বতৰাতকৈ দুজনৰ মাজত হোৱা কথা-বতৰাত ঔপভাসিক ৰূপৰ ব্যৱহাৰ বেছি। ভাষাৰ দিশৰ পৰা বিচাৰ কৰিলে অসমীয়া লিপিৰ post, tweet ৰ ভাষাত নানা বৰ্ণাশুদ্ধি চকুত পৰে। যেনে :-

(ক) ৭-ন, চ-ছ, জ-য, শ-স, ৱ-ব, ই-ঈ, উ-ঊ-ৰ খেলিমেলি ইয়াতো আছে। ঘোষণা, গ্ৰহন, নাছক, দাপোন, ৰথিয়া, আৱেলী, দুৰ, যুথিবা, নাজাও, ভূল, সুভ, অদি শব্দৰ বানান ইয়াৰ উদাহৰণ।

(খ) লৰা (ল'ৰা), কব (ক'ব), হব (হ'ব) আদি শব্দই নিম্ন-মধ্য / অ' স্বৰৰ অনুপস্থিতি সূচায়।

(গ) চন্দ্ৰবিন্দু (°) ব্যৱহাৰৰ কোনো নিয়ম নাই। ব্যৱহাৰকাৰীয়ে নিজ ইচ্ছামতে কেতিয়াবা চন্দ্ৰবিন্দু বহুৱাইছে, কেতিয়াবা বহুওৱা নাই। যেনে :- একাজলি, মিছাঁ, হাহি, আৰঁত, নিভাজ, কোনেওঁ আদি শব্দই এই কথাৰ প্ৰমাণ।

(ঘ) অন্ত্য/য়/ক/ই হিচাপে লিখাৰ প্ৰৱণতা দেখা যায়। যেনে :- পাই, যাই।

(ঙ) সামাজিক মাধ্যমৰ অসমীয়া ভাষাত প্ৰশ্নবোধক আৰু আবেগবোধক চিহ্নৰ ব্যৱহাৰ ছপা মাধ্যমৰ পৰা পৃথক। বহু সময়ত ব্যৱহাৰকাৰীয়ে কোনো বিশেষ তাৎপৰ্যনথকাকৈয়ে প্ৰশ্নবোধক আৰু আবেগবোধক চিহ্ন একাধিকবাৰ প্ৰয়োগ কৰিছে।

(চ) আনুষ্ঠানিক-অনানুষ্ঠানিক উভয় প্ৰকৃতিৰ ভাষা-ব্যৱহাৰত ডট চিহ্ন (.) - ৰ লেঠাৰি নিছিগা ব্যৱহাৰ (.....) পৰিলক্ষিত হয়। কিছুমান post বা tweet -ৰ ভাষাত আনকি পৰম্পৰাগত যতি চিহ্ন ব্যৱহাৰ নকৰাকৈ কেৱল ডট চিহ্নৰ ব্যৱহাৰেই বিষয় উপস্থাপন কৰা হৈছে।

(৩) প্ৰসংগাৰ্থ বিজ্ঞানৰ দৃষ্টিৰে সামাজিক মাধ্যমৰ অসমীয়া ভাষা :

ভাষাৰ ব্যৱহাৰ সদায় প্ৰসংগ নিৰ্ভৰ। কোনো উদ্দেশ্য মনত ৰাখি ব্যৱহাৰকাৰীয়ে কাৰোবাৰ সৈতে কোনো সময়ত কোনো স্থানত ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। সেই উদ্দেশ্যই ব্যক্তিৰ কথাৰ প্ৰকৃতিও নিৰূপণ কৰে। সাধাৰণতে কওঁতাই তেওঁৰ ভাবনা বা ধাৰণা শুনোতাৰ বাবে পতিয়নযোগ্য কৰি তুলিব বিচাৰে। হয়তো সি সম্পূৰ্ণ সত্য নহ'বও পাৰে তথাপি তেওঁ তাক সাঁচা বুলি ধৰি তাক শক্তিশালীভাৱে উপস্থাপন কৰিব বিচাৰে। ইয়ে হৈছে প্ৰসংগাৰ্থ বিজ্ঞানৰ ভাষাত প্ৰতিপন্নকৰণ (Assertion)। ই বক্তাৰ ভাৱ-অনুভূতিৰ সৰল আৰু পোনপটীয়া প্ৰকাশ হয়। বক্তাই প্ৰশ্ন, আদেশ, অনুৰোধৰ মাজেৰে তেওঁৰ কথা প্ৰতিপন্ন কৰিব খোজে। আলংকৰিক প্ৰশ্নই বহু সময়ত বক্তাৰ ধাৰণাক দৃঢ় ৰূপত তুলি ধৰে। প্ৰতিপন্ন কৰাৰ

প্ৰয়াস সোমাই থাকে শ্লেষৰ মাজতো। ফেচবুকত ব্যৱহাৰকাৰীয়ে দিয়া post সমূহে কোনো ঘটনা-সন্দৰ্ভত ব্যৱহাৰকাৰীৰ ভাৱনাক প্ৰতিফলিত কৰে। সেই ভাৱনাক শক্তিশালী ৰূপত তুলি ধৰিবলৈ ব্যৱহাৰকাৰীয়ে প্ৰশ্নৰ অৱতাৰণা কৰে; কথাত সুৰ-সামৰণি শ্লেষাত্মক কৰে। বয়স-লিংগ-মৰ্যাদানিৰপেক্ষভাৱে যিকোনো ব্যৱহাৰকাৰীৰ বিভিন্ন post পৰীক্ষণ কৰিলে ইয়াৰ সত্যতা স্পষ্ট হয়।

আমি কথাত জৰিয়তে কিছুমান কাম সম্পাদন কৰোঁ। কথাত মাজেৰেই আমি আনৰ পৰা বিচাৰোঁ; ভাল লগা, বেয়া লগা, সুখ-দুখ প্ৰকাশ কৰোঁ; কোনে কি কৰিব বা কৰা উচিত-অনুচিত তাক প্ৰকাশ কৰোঁ; নিজৰ কৰিবলগীয়াটো ব্যক্ত কৰোঁ। মুঠতে কথাত দ্বাৰাই আমাৰ আদেশ-অনুৰোধ, ক্ষমা-প্ৰাৰ্থনা, প্ৰতিশ্ৰুতি, প্ৰতিজ্ঞা, অভিশাপ আদি কাৰ্য সম্পন্ন হয়। ভাষা-ব্যৱহাৰ আৰু প্ৰসংগৰ সম্বন্ধৰ আলোচনাত ইয়াকে বাক-কাৰ্য (Speech Act) বুলি কোৱা হয়। এনেবোৰ কাৰ্য সম্পন্নৰ বাবে অৰ্থাৎ বক্তাই তেওঁৰ উদ্দেশ্যক স্পষ্ট কৰি তুলিবলৈ কিছুমান বিশেষ শব্দ-শব্দাংশ, বাক্যাংশ, খণ্ডবাক্য ব্যৱহাৰ কৰে। সহজ ভাষাত, তেনে শব্দ-বাক্যাংশ-খণ্ডবাক্যক বাক-কাৰ্য নিৰ্দেশক কাৰক বুলি কোৱা হয়। এনে কাৰকে ভাষা এটাৰ প্ৰকাশিকা শক্তিক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে। আমি ভাবোঁ, WhatsApp, Facebook, Twitter বা YouTubeত ব্যৱহাৰ হোৱা অসমীয়া ভাষাক বাক-কাৰ্য নিৰ্দেশক কাৰক হিচাপে নানা শব্দ-বাক্যাংশ সৃষ্টি হৈছে। ব্যৱহাৰকাৰীসকলৰ নিজৰ বা সমূহীয়া সুসংবাদ-দুসংবাদ, দেশ-বিদেশৰ বা-বাতৰি, ঘটনা সন্দৰ্ভত অন্য ব্যৱহাৰকাৰীয়ে প্ৰতিক্ৰিয়া হিচাপে comment দিয়া বোৰ ফঁহিয়াই চালে এই কথা স্পষ্ট হ'ব।

অৱশ্যে এটা কথা — সামাজিক মাধ্যমত ব্যৱহাৰকাৰীৰ ভাৱ প্ৰকাশৰ স্বাধীনতাই, তেওঁলোকৰ প্ৰতিপন্নমূলক কথা-বতৰাই, কিছুমান Taboo শব্দৰ মুক্ত ব্যৱহাৰে সামাজিক সম্প্ৰীতিত আউল লগাইছে বা লগোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে। মত প্ৰকাশৰ বাবে কাৰো অনুমতি লোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই বুলিয়ে সামাজিক মাধ্যমত যি মন যায় তাকেই প্ৰকাশ কৰা অনুচিত। ফেচবুক বা টুইটাৰ বা তেনে অইন সামাজিক মাধ্যম ব্যৱহাৰকাৰীৰ account টো তেওঁৰ ব্যক্তিগত হ'লেও সামাজিক প্ৰেক্ষাপটত ব্যৱহাৰৰ বাবেহে তেওঁ account খুলি লয়। সেই কথা মনত ৰাখি ব্যৱহাৰকাৰীয়ে নিজৰ ক'বলগীয়াখিনি সামাজিক মূল্যবোধৰ অনুগামী হৈ ব্যক্ত কৰিলে পৰিৱেশ অশান্তিকৰ বা অসুস্থ নহয়। আকৌ ভাষা সদায় সামাজিক। মানুহে নিজৰ লগত ভাষাৰে ভাৱ বিনিময় নকৰে; আনৰ লগতহে কৰে। সামাজিক সুখমতা বজাই ৰাখিবলৈ আমাক ভাষাৰ প্ৰয়োজন। সংযত - মৰ্জিতভাৱে নিজৰ মত সজোৱে উপস্থাপন কৰিব পাৰি।

(৪) সামাজিক মাধ্যমৰ অসমীয়া ভাষাত বাৰ্তা মিশ্ৰণ :

বৰ্তমান গোলকীকৰণৰ যুগ। কাৰিকৰী প্ৰযুক্তি, তথ্য প্ৰযুক্তিৰ বিকাশে পৃথিৱীখনক এখন সৰু গাঁৱত পৰিণত কৰিছে। এনে প্ৰেক্ষাপটত মানুহ পৰস্পৰৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ থাকিব নোৱাৰাৰ দৰে কোনো এটা ভাষাক এটা নিৰ্দিষ্ট ভৌগোলিক পৰিসীমাৰ মাজত আৱদ্ধ কৰি ৰখাটোও সম্ভৱপৰ নহয়। ব্যক্তিৰ পাৰস্পৰিক যোগাযোগে ভাষাবোৰক পাৰস্পৰিক প্ৰভাৱযুক্ত কৰি তুলিছে। ফলত এটা ভাষাৰ শব্দ আন এটা ভাষাত সোমাই পৰিছে। জীৱন-জীৱিকাৰ খাতিৰত বিভিন্ন ভাষা কোৱা মানুহবোৰ একেখন ঠাইত থাকিবলৈ লোৱাৰ ফলত বহুভাষিক পৰিস্থিতি কম-বেছি পৰিমাণে সকলো ঠাইতে সৃষ্টি হৈছে। তাৰ দ্বাৰা ব্যক্তিৰ কথোপকথনত বাক্যাগত পৰ্যায়ত দুটা ভাষাৰ মিশ্ৰণ ঘটিছে। এটা ভাষাত কথা আৰম্ভ কৰি ব্যক্তিয়ে অসচেতনভাৱে কথাত আন এটা ভাষালৈ সংক্ৰমণ কৰিছে। সাধাৰণতে ভাষাৰ পৰিৱৰ্তন পোনছাটে শব্দৰ স্তৰতে চকুত পৰে। অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰতো অন্য ভাষাৰ উপাদানৰ প্ৰৱেশ চকুতলগা। অন্যমূলীয় ভাষা বুলিয়ে নহয়, অসমীয়া ভাষাৰ ঔপভাষিক ৰূপৰ ভালেমান শব্দ, বাক্যাংশ লিখিত ভাষাত সোমাই পৰিছে। সাম্প্ৰতিক কালত বিভিন্ন লেখকৰ সৃষ্টিশীল ৰচনাত স্থানীয় ভাষাৰ শব্দ-বাক্যৰ ব্যৱহাৰ ইয়াৰ প্ৰমাণ। যা-হওক, ব্যক্তিৰ কথা-বতৰাত যেতিয়া অন্য ভাষাৰ শব্দ-বাক্য সোমাই পৰে, তেতিয়া তাক বাৰ্তা মিশ্ৰণ বুলি কোৱা হয়। দুটা পৰ্যায়ত বাৰ্তা মিশ্ৰণ প্ৰক্ৰিয়া আলোচনা কৰিব পাৰি; আন্তঃবাক্যাগত পৰ্যায়ত (Inter - Sentence) আৰু অন্তঃবাক্যাগত পৰ্যায়ত (Intra - Sentence)। কওঁতাই কথা এটা ভাষাত আৰম্ভ কৰি আন এটা ভাষালৈ সঞ্চৰণ কৰিলে সি হ'ব আন্তঃগত মিশ্ৰণ আৰু একেটা বাক্যতে বেলেগ বেলেগ ভাষাৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিলে সি হ'ব অন্তঃবাক্যাগত মিশ্ৰণ। সামাজিক মাধ্যম ব্যৱহাৰকাৰীসকলৰ ভিতৰত

যুৱ-প্ৰজন্মৰ (২০-৩০ বছৰৰ ভিতৰত) মাজত বাৰ্তা মিশ্ৰণৰ প্ৰৱণতা বেছি। অৱশ্যে তেওঁলোকে দিয়া Postৰ ভাষা আৰু জ্যেষ্ঠ-সন্মানীয় এজনৰ লগত কৰা Chatt-ৰ ভাষাত এনে মিশ্ৰণৰ পৰিমাণ কম; বন্ধু-বান্ধৱীৰ মাজত হোৱা অনানুষ্ঠানিক কথা-বতৰাতহে মিশ্ৰণ বেছি। অৰ্থাৎ সামাজিক মাধ্যমৰ অসমীয়া ভাষাত ঘটা বাৰ্তা-মিশ্ৰণ প্ৰক্ৰিয়াক সাধাৰণীকৰণ কৰিব নোৱাৰি। ব্যৱহাৰকাৰীৰ বয়স, শিক্ষা, তেওঁৰ থকা ঠাই, লগ-সংগ, কথাৰ বিষয় আদিয়েও তেওঁৰ ভাষাত মিশ্ৰণ কেনে হ'ব, সেয়া নিৰূপণ কৰে। এই লেখকৰ সমীক্ষাত প্ৰাপ্ত তথ্যমতে গ্ৰাম্যাঞ্চলৰ তুলনাত গুৱাহাটী বা নগৰাঞ্চলৰ যুৱক-যুৱতীৰ কথা-বতৰাত হিন্দী-ইংৰাজী ভাষাৰ প্ৰভাৱ বেছি। শিক্ষাৰ মাধ্যম লৈও তেওঁলোকৰ ভাষাত মিশ্ৰণৰ হীন-ডেড়ি আছে। পচপন্ন বছৰৰ উৰ্দ্ধৰ কিছুমান ব্যক্তিৰ Postৰ ভাষা অধ্যয়ন কৰোঁতে দেখা গৈছিল, তেওঁলোকৰ ভাষাত হিন্দী-ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দ তেনেই কম। যা হওক, সামাজিক মাধ্যমৰ অসমীয়া ভাষাতো Good Morning, Good Evening, Good Night, Thank You, Hi, Sorry, Congratulations, All the Best আদি ইংৰাজী সৌজন্যতামূলক শব্দৰ ব্যৱহাৰ স্বাভাৱিক হৈ পৰিছে। সংক্ষিপ্ত ৰূপত OMG (O My God), LOL (Laugh out Loud), TY (Thank You), RIP (Rest In Peace) আদি শব্দৰ ব্যৱহাৰো ক্ৰমশঃ বাঢ়ি আহিছে। ইংৰাজী শব্দ আৰু অসমীয়া ক্ৰিয়াৰ সমন্বয় ঘটি সংকৰ খণ্ডবাক্যও সৃষ্টি হৈছে। Block মাৰ, Viral হ, Unfriended কৰ, Like কৰ আদি এনে খণ্ডবাক্যৰ উদাহৰণ।

(ঙ) সামাজিক মাধ্যমে অসমীয়া ভাষাৰ ভাবুকি সৃষ্টি কৰিছে নেকি ?

আমি ইতিমধ্যেই কৈ আহিছোঁ, ভাষা পৰিৱৰ্তনশীল। বিজ্ঞান-প্ৰযুক্তিৰ অভূতপূৰ্ব উন্নতিয়ে আমাৰ জীৱন-প্ৰণালী ক্ষীপ্ৰগতিত সলনি কৰি পেলাইছে। তাৰ প্ৰভাৱ ভাষাৰ ওপৰতো পৰিছে। ভাষাৰ কথন-লেখন-পঠন-শ্ৰৱণ কৌশল আৰু সংৰক্ষণ ব্যৱস্থাক প্ৰযুক্তিয়ে নতুন মাত্ৰা প্ৰদান কৰিছে। এই পৰিৱৰ্তনৰ কিছুমান ইতিবাচক দিশ আছে; নেতিবাচক দিশো আছে। সমীক্ষাত বহুতে ব্যক্ত কৰিছিল, সামাজিক মাধ্যমত ব্যৱহাৰ হোৱা ৰোমান লিপিৰ অসমীয়া ভাষাই ভাষাটোৰ স্বকীয় লিপিৰ স্থিতি খৰক-বৰক কৰি তোলাৰ আশংক আছে। লগতে এই লিপিয়ে অসমীয়া বানান প্ৰকৰণৰ পৰম্পৰাগত ধাৰণাকে নস্যাত্ কৰি পেলাইছে। নিঃসন্দেহে এই আশংকা অমূলক নহয়। এই সন্দৰ্ভত আমি ক'ব খোজোঁ — সামাজিক মাধ্যমৰ পৰা ৰোমান লিপিৰ অসমীয়া ভাষাক আঁতৰাব লাগিলে আমাক ম'বাইল, কম্পিউটাৰত খৰতকীয়াকৈ অসমীয়া টাইপ কৰিব পৰা Auto Prediction ৰ ব্যৱস্থা থকা Software বা App লাগিব। Spell Checker App যোগে বৰ্ণাশুদ্ধিৰ সমস্যা কমাৰ পৰা যায়। বহুল সংখ্যক শব্দ থকা Online Dictionary ৰ প্ৰয়োজন আমাৰ আছে। ইয়াৰ বাবে ভাষাবিজ্ঞানী-প্ৰযুক্তিবিদ-কম্পিউটাৰ বিজ্ঞানৰ সমূহীয়া উদ্যোগৰ প্ৰয়োজন আছে। অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰকাৰী সকলৰ সমস্যা ক'ত সেয়া বিচাৰি উলিয়াই দিয়াৰ দায়িত্ব ভাষা বিজ্ঞানীৰ। তেওঁলোকে অসুবিধাসমূহ চিনাক্ত কৰিব লাগিব আৰু সেই অসুবিধা দূৰীকৰণৰ বাবে প্ৰযুক্তিগত কৌশল উলিওৱাৰ ক্ষেত্ৰত কম্পিউটাৰ বিশেষজ্ঞ বা প্ৰযুক্তিবিদে আগভাগ ল'ব। স্পষ্টতঃ অসমীয়া ভাষা ৰক্ষাৰ দায়িত্ব কেৱল অসমীয়া পাঢ়া মানুহৰ নহয় — এই ধাৰণাৰ পৰা ওলাই আহি বয়স-বিষয়-ক্ষেত্ৰ-লিংগ নিৰ্বেশেষে কাম কৰিলে সামাজিক মাধ্যমত ভাষাটো স্বকীয় বৈশিষ্ট্য সন্মলিতভাৱে ব্যৱহাৰ কৰা সহজ কৰা হ'ব। ওপৰত কৈ অহা হৈছে, এই মাধ্যমে শত সহস্ৰাধিক মানুহৰ ভাষাটোৰ প্ৰতি থকা প্ৰেম-স্নেহ তুলি ধৰিছে আৰু বহু সময়ত ভাষাটোৰ প্ৰতি হোৱা অন্যান্য-অবিচাৰৰ বিৰুদ্ধে গণকণ্ঠক ঐক্যবদ্ধও কৰি তুলিছে।

বৰ্ণাশুদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত আৰু এটা কথা কোৱা ভাল — সামাজিক মাধ্যমৰ অসমীয়া ভাষাতো বৰ্ণাশুদ্ধি আছে। অসমীয়া ভাষাত এই সমস্যাৰ ইতিহাস বেছ পুৰণি। সামাজিক মাধ্যমে ইয়াক সৃষ্টি কৰা সমস্যা নহয়। আমাৰ বানান প্ৰকৰণৰ বাবে এটা স্থিৰীকৃত মান নাই বাবে এই সমস্যা দশকজুৰি অব্যাহত আছে। সেইবুলি তাৰ অজুহাতত সকলোৱে নিজৰ ইচ্ছানুসৰি লিখা কথাটো সমৰ্থযোগ্য নহয়। আমাৰ বিভিন্ন অভিধান আছে; বানান সম্পৰ্কে বিজ্ঞানৰ নীতি-নিৰ্দেশনা আছে। ব্যৱহাৰকাৰীসকলে তাৰ কোনোবা এটাক নিয়মিতভাৱে অনুসৰণ কৰিলে সামাজিক মাধ্যমৰ অসমীয়া ভাষাৰ বৰ্ণাশুদ্ধি বহু পৰিমাণে কমিব। অৱশ্যে অসমীয়া ভাষাত message বা post দিওঁতে ব্যৱহাৰকাৰীসকল যথেষ্ট সচেতন হোৱা পৰিলক্ষিত হয়। সমীক্ষাত লক্ষ্য কৰা হৈছিল ফেচবুকৰ সাধাৰণ postৰ ভাষাত খুব কমেইহে বানান ভুল

হোৱা দেখা গৈছিল তেনে postৰ প্ৰতিক্ৰিয়াকৰূপে দিয়া commentৰ ভাষাতহে বেছি বানান ভুল আছিল। সমীক্ষাত প্ৰতীতি জন্মিছিল যে ব্যৱহাৰকাৰীসকল অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰ সন্দৰ্ভত সচেতন আৰু আনকো সচেতন কৰি তুলিবলৈ যত্নপৰ। আমাৰ বিচাৰত, ই ভাষাটোৰ বাবে শুভ লক্ষণ। বহু যুৱ-ব্যৱহাৰকাৰীয়ে ইংৰাজী-হিন্দী শব্দ-বাক্য মিহলি কৰি বাৰ্তালাপ কৰিলেও তাৰ মাজতে তেওঁলোকৰ ভাষাটোৰ প্ৰতি থকা সচেতনতা স্পষ্ট হৈছিল। অসমীয়া ভাষাত লিখিত সাহিত্যৰ সংৰক্ষণ-সম্প্ৰসাৰণৰ বাবে তেওঁলোকে ডিজিটেল ক্ষেত্ৰখনত কৰি থকা কামবোৰ সঁচাকৈয়ে প্ৰশংসাযোগ্য।

- লেখিকা : সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়।

অসমীয়া-বাংলা ভাষাত ৰচিত 'ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন' কেন্দ্ৰিক উপন্যাসৰাজিৰ এটি তুলনামূলক আলোচনা

ড° নয়নমণি মেধি

০.০ অৱতৰণিকা :

বৃটিছ ঔপনিবেশিক শাসনৰ পৰা মুক্তি বিচাৰি ভাৰতীয় জনগণে চলোৱা দীৰ্ঘদিনীয়া স্বাধীনতা সংগ্ৰাম বিশ্বৰ ৰাজনৈতিক ইতিহাসত এটি গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনা। প্ৰায় দুই শতিকাজোৰা ঔপনিবেশিক শাসন-শোষণৰ এই কালছোৱাত দেশৰ স্বাধীনতাকামী সংগ্ৰামীসকলে অশেষ ত্যাগ, অদমনীয় মনোবল আৰু প্ৰবল সংগ্ৰামী দৃঢ়তাৰে যুঁজ দিয়াৰ বিনিময়ত অৱশেষত ১৯৪৭ চনৰ ১৫ আগষ্ট তাৰিখে ভাৰতবৰ্ষই স্বাধীনতা লাভ কৰে। ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ এই যুগান্তকাৰী ঘটনাক উপজীৱ্য কৰি প্ৰধান ভাৰতীয় ভাষাসমূহত এলানি উপন্যাস ৰচিত হৈছে।

স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ অন্তিম পৰ্বত যি অভূতপূৰ্ব গণ-জাগৰণে সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষ কঁপাই তুলিছিল, সেই পৰ্ব 'ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন' বা 'বিয়াল্লিছৰ গণবিপ্লৱ' হিচাপেই খ্যাত। জাতীয় কংগ্ৰেছৰ দ্বাৰা পৰিচালিত আন্দোলনৰাজিৰ ভিতৰত ১৯৪২ চনৰ জাগৰণেই আছিল সকলোতকৈ ব্যাপক আৰু জংগী। দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পৰিস্থিতিত বৃটিছ ঔপনিবেশিক চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে পৰাধীন ভাৰতবাসীৰ স্বতঃস্ফূৰ্ত ৰণখনেই গণ আন্দোলনৰ ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰে। অন্যান্য ভাৰতীয় ভাষাসমূহৰ লগতে অসমীয়া আৰু বাংলা ভাষাত ৰচিত হোৱা ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনকেন্দ্ৰিক উপন্যাসৰাজিৰ এটি তুলনামূলক বিচাৰ এই আলোচনা-পত্ৰত দাঙি ধৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

০.১ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য আৰু গুৰুত্ব :

ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ ইতিহাসত আটাইতকৈ ব্যাপক, বিধ্বংসী আৰু সৰ্বস্তৰৰ জনগণৰ অংশ গ্ৰহণেৰে প্ৰবলতম ৰূপ লাভ কৰা স্তৰটোৱেই আছিল বিয়াল্লিছৰ 'ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন'। তদুপৰি এই আন্দোলন ঘোষিত হোৱাৰ লগে লগে প্ৰায় আটাইবোৰ কংগ্ৰেছ নেতাই কাৰাৰুদ্ধ হৈ পৰিবলগীয়া হোৱাৰ বাবে প্ৰকৃত অৰ্থত ই পৰিচালিত হৈছিল সৰু সৰু নেতা আৰু সৰ্বসাধাৰণ জনগণৰ যোগেদি। এনে এক জাগৰণে স্বাধীনতাকামী সৰ্বসাধাৰণ জনতাৰ মনে-প্ৰাণে তোলা আলোড়ন আৰু তেওঁলোকৰ মাজত সম্প্ৰসাৰিত হোৱা তীব্ৰ ৰাজনৈতিক চেতনাৰ স্বৰূপ উপন্যাসত কিদৰে ধৰা দিছে, এই বিষয়ে অধ্যয়ন কৰাই আলোচনা-পত্ৰখনৰ উদ্দেশ্য। ৰাজনৈতিক ইতিহাসকাৰসকলৰ সততে দৃষ্টিত নপৰা সাধাৰণ জনতাৰ আবেগ-অনুভূতিসমূহ যিহেতু ঔপন্যাসিকসকলৰ বাবে বহু গুৰুত্বপূৰ্ণ, আধুনিক ভাৰতীয় ভাষাৰ দুই প্ৰধান ভাষা অসমীয়া আৰু বাংলা ভাষাত ৰচিত ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন কেন্দ্ৰিক উপন্যাসৰাজিৰ আলোচনা তথা ইয়াৰ তুলনামূলক অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব যথেষ্ট আছে।

০.২ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ আৰু পদ্ধতি :

ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনক কেন্দ্ৰ কৰি অসমীয়া আৰু বাংলা ভাষাত বুজন পৰিমাণৰ উপন্যাস ৰচিত হোৱা নাই।

তুলনামূলকভাৱে এই ক্ষেত্ৰত অসমীয়া উপন্যাসৰ সংখ্যা বাংলাতকৈও তাকৰ। দুয়োটা ভাষাতে প্ৰকাশ পোৱা উপন্যাসমূহত কিন্তু আন্দোলনটোৰ গতি-প্ৰকৃতি আৰু বহুধা বিভক্ত ৰাজনৈতিক শিৰিববোৰৰ মাজৰ দ্বন্দ্বই নিঃসন্দেহে গুৰুত্ব লাভ কৰিছে। প্ৰতিনিধিত্বমূলকভাৱে কিছু সংখ্যক উপন্যাসৰ ভিত্তিত প্ৰস্তুৰিত এই অধ্যয়নৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি হিচাপে সমীক্ষাত্মক আৰু বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

১.০ ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন : অসম আৰু বংগত ইয়াত প্ৰভাৱ :

দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধত ভাৰত উপনিৱেশৰ পিনে হিটলাৰ বাহিনীৰ আগ্ৰাসনত আতংকগ্ৰস্ত হৈ বৃটিছ প্ৰধানমন্ত্ৰী চাৰ্চিলে ভাৰতবাসীৰ বাবে সংবিধান আদি ৰচনাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰাৰ অৰ্থে তেওঁৰ মন্ত্ৰী চাৰ ষ্টাফোৰ্ড ক্ৰিপচৰ নেতৃত্বত এটা সঁজাতী দল ১৯৪২ চনত ভাৰতলৈ প্ৰেৰণ কৰে। কিন্তু ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছ আৰু মুছলীম লীগ - এই দুই প্ৰধান ৰাজনৈতিক দলক সমানে সন্তুষ্ট কৰিব নোৱাৰি ক্ৰিপচ মিছন ব্যৰ্থ হোৱাত দেশনেতাসকল পুনৰ বৃটিছ বিৰোধী জাতীয় আন্দোলনৰ পিনে ধাৰিত হয়। ১৪ জুলাই তাৰিখে ৰাধাত বহা কংগ্ৰেছৰ কাৰ্যনিৰ্বাহক বৈঠকত বৃটিছৰ বিৰুদ্ধে 'ভাৰত ত্যাগ' প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰা হয়। নিখিল ভাৰত কংগ্ৰেছৰ পৰৱৰ্তী বোম্বাই অধিৱেশনত ৮ আগষ্টত সেই প্ৰস্তাৱত অনুমোদন জনোৱা হয়। গান্ধীজীয়ে অতি সৰলভাৱে এই প্ৰস্তাৱৰ যুক্তিযুক্ততা সকলোকে বুজাই দি 'কৰেঙ্গে ইয়া মৰেঙ্গে' মন্ত্ৰৰে দীক্ষিত হৈ বৃটিছৰ বিৰুদ্ধে অহিংস আন্দোলন গঢ়ি তুলিবলৈ দেশবাসীক আহ্বান জনায়। ইপিনে এই কাৰ্যসূচীৰ উমান পাই ৯ আগষ্টৰ পুৰতি নিশাই গান্ধী প্ৰমুখ্যে সকলোবোৰ কংগ্ৰেছ নেতাক চৰকাৰে গ্ৰেপ্তাৰ কৰে। কংগ্ৰেছৰ স্বেচ্ছাসেৱকসকলৰ ওপৰতো পুলিচে নিৰ্যাতন আৰম্ভ কৰে। ইয়াৰ ফলস্বৰূপে সমগ্ৰ ভাৰতজুৰি গণৰোষৰ একে অভূতপূৰ্ব জোঁৱাৰ উঠে। বৃটিছ চৰকাৰৰ সকলো দমনমূলক ব্যৱস্থাৰ বাধা নেওচি লক্ষ লক্ষ জনতাই প্ৰবল উদ্যম আৰু অসীম সাহসেৰে জঁপিয়াই পৰি ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনক হিংসাত্মক আৰু গণ আন্দোলনলৈ পৰ্যবসিত কৰে। ইতিহাসবিদ সুমিত সৰকাৰে উল্লেখ কৰা পৰিসংখ্যা অনুযায়ী ১৯৪৩ চনৰ শেষলৈকে এই আন্দোলনৰ সৈতে জড়িত ৯১,৮৩৬ জনক গ্ৰেপ্তাৰ কৰাৰ লগতে ২০৮ টা আৰক্ষী চকী, ৩৩২ টা ৰেল ষ্টেচন আৰু ৯৪৫ টা ডাকঘৰ আন্দোলনকাৰীৰ দ্বাৰা ক্ষতিগ্ৰস্ত হয়। দেশজুৰি ৬৬৪ টা বোমা বিস্ফোৰণ ঘটনা ঘটে আৰু বৃটিছ বাহিনীৰ গুলীত ১০৬০ জনে প্ৰাণ হেৰুৱায়।^১ ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ মূল হোতা মহাত্মা গান্ধী হ'লেও এখিনি সংগ্ৰামী জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণ - অৰুণা আসফ আলীৰ কংগ্ৰেছ চোচিয়েলিষ্ট পাৰ্টিৰ আৰু আন এখিনি ফৰৱাৰ্ড ব্লকৰ নিৰ্দেশেৰে পৰিচালিত হৈছিল। চোচিয়েলিষ্ট পাৰ্টিয়ে এই আন্দোলনক হিংসাত্মক ৰূপতেই আগবঢ়াই নিছিল আৰু কমিউনিষ্ট পাৰ্টিয়ে আন্তৰ্জাতিক নীতিক অনুসৰণ কৰি 'জনযুদ্ধ' বুলি অভিহিত কৰি ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনত ভাগ লোৱাৰ পৰা বিৰত আছিল। নেতৃত্বৰ অনুপস্থিতি আৰু বৃটিছৰ ব্যাপক দমন নীতিৰ বাবে এই আন্দোলনে সফলতা লাভ কৰিব নোৱাৰিলেও বৃটিছ সিংহক কিন্তু ভীতিগ্ৰস্ত কৰি তুলিছিল।

অসমতো কংগ্ৰেছ নেতৃত্বক কাৰাৰুদ্ধ কৰাৰ লগতে ৰায়ত সভাবোৰো চৰকাৰে বে-আইনী ঘোষণা কৰে। অসমৰ কামৰূপ, নগাঁও, দৰং, শিৱসাগৰ আদি কেইবাখনো জিলাত পৰিস্থিতি ব্যাপক হিংসাত্মক হৈ উঠে। বিভিন্ন ঠাইত ৰেল লাই উঠোৱা, দলং ধ্বংস কৰা, বিমান ঘাটত জুই দিয়া আদি কূটাঘাতমূলক কাৰ্য সংঘটিত হয়। সৰুপথাৰৰ ৰেল বগৰোৱা ঘটনাত দোষী সাব্যস্ত কৰি কুশল কোঁৱৰক ফাঁচী দিয়া হয়। গহপুৰ থানাত জাতীয় পতাকা উৰুৱাবলৈ গৈ ১৪ বছৰীয়া কনকলতা আৰু যুৱক মুকুন্দ কাকতিয়ে গুলী খাই মৃত্যু বৰণ কৰে। একেদৰে বংগ দেশৰ মেদিনীপুৰত থকা চৰকাৰী ভৱনবোৰত আক্ৰমণৰ ঘটনা ঘটে। খেজুৰি, পটাশপুৰ, তমলুক, সুতাহাটা আদি ঠাইত আন্দোলনকাৰীসকলে বৃটিছৰ ওপৰত আক্ৰমণ চলাই। নন্দীগ্ৰাম থানা দখল কৰিবলৈ গৈ পাঁচজন আন্দোলনকাৰী নিহত হয়। চৰকাৰী কাৰ্যালয়, বঙলা, আৰক্ষী থানা, ডাকঘৰ আদি আক্ৰমণ আৰু ৰেল লাইন ধ্বংস, টেলিগ্ৰাফৰ তাঁৰ কটা আদি বৃটিছৰ বিৰুদ্ধে স্ফোভ প্ৰকাশক সকলো ঘটনাই বংগ দেশত সংঘটিত হৈছিল। মূলতঃ অসম আৰু বংগ — উভয় প্ৰদেশতে ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ প্ৰভাৱ ব্যাপক ৰূপত পৰিছিল।

২.০ অসমীয়া উপন্যাসত ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ প্ৰভাৱ আৰু প্ৰতিফলন :

ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনক উপজীৱ্য কৰি বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য, পশুপতি ভৰদ্বাজ (ছদ্মনাম), চন্দ্ৰপ্ৰসাদ শইকীয়া,

হেমেন দাস প্ৰমুখ্যে ঔপন্যাসিকসকলে নিজস্ব দক্ষতা আৰু প্ৰতিভা প্ৰদৰ্শন কৰি কেইখনমান উপন্যাস ৰচনা কৰিছে। এই লেখকসকলে নিজ নিজ দৃষ্টিভংগীৰে ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ চিত্ৰ অংকন কৰিছে।

বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ ‘মৃত্যুঞ্জয়’ উপন্যাসত অসমৰ নগাঁও জিলাৰ অঞ্চল বিশেষত হোৱা জনজাগৰণৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি সমগ্ৰ অসমৰ ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনকেন্দ্ৰিক চিত্ৰ এখন অংকিত কৰা হৈছে। অসমৰ এগৰাকী ধৰ্মীয় নেতা বৈষ্ণৱ সত্ৰাধিকাৰ মহদা গোসাঁই আৰু তেওঁৰে অনুগামী ভকত-বৈষ্ণৱসকলক লগত লৈ বৃটিছৰ মিলিটেৰী কঢ়িয়াই নিয়া ৰেলগাড়ী এখন দুৰ্ঘটনাগ্ৰস্ত কৰাৰ কাহিনী এটাই উপন্যাসখনৰ প্ৰধান উপজীৱ্য। স্বাধীনতা আন্দোলনৰ অবিসম্বাদী নেতা মহাত্মা গান্ধীৰ প্ৰতি প্ৰবল আস্থাভাজন এচাম অহিংস সংগ্ৰামীয়ে পৰিস্থিতিৰ তাগিদাত হিংসাৰ আশ্ৰয় লৈ আন্দোলনৰ কাৰ্যক্ৰমণিকা ৰক্তাক্ত কৰি তুলিছিল। হিংসা-অহিংসাৰ এনে স্পষ্ট বিভাজনৰ কথা উপন্যাসখন এটা চৰিত্ৰৰ মুখেদি এনেদৰে ব্যক্ত হৈছে:

“নেতাসকলৰ দুটা ভাগ হৈছে। এভাগে অহিংসাৰ পথেদি যাব খোজে। ইভাগে হিংসাৰ পন্থাইদি যাব খোজে। মতৰ অমিল হোৱাৰে পৰা কৰ্মীসকলৰ মনত নানান খেলিমেলিয়ে দেখা দিছে। এভাগ বহি গ’ল। এভাগে গৰিলা যুদ্ধ পতাৰ কথা ভাবিছে।”^২

অহিংস সংগ্ৰামীসকলক বৃটিছ বাহিনীয়ে অতি নিষ্ঠুৰভাৱে গুলীয়াই মৰা কাৰ্যই গৰিলা যুঁজাৰুসকলক সশস্ত্ৰ বিপ্লৱ কৰিবলৈ অনুপ্ৰেৰণা দিছিল। এনে পৰিস্থিতিত অহিংস নীতিৰ বিপৰীতে সহিংস আন্দোলনৰ প্ৰয়োজনীয়তাও সংগ্ৰামীসকলে অনুভৱ কৰিছে:

“মানুহৰ মুক্তিৰ যুঁজ অহিংসাৰে নহয়। যোৱা হ’লে ইমান দিনে স্বাধীনতা পালেহেঁতেন ভাৰতে। কিন্তু ভাৰতে স্বাধীনতা নাপালে। ... সুভাষ বসুৱে ঠিক কথা কৈছে। যুদ্ধ কৰিব লাগিব। জয় প্ৰকাশ - লোহিয়াই আচল বাট দৰ্শাইছে। গৰিলা যুঁজ কৰিব লাগিব আমি।”^৩

সুভাষ বসুৱে দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধত জাৰ্মান-জাপানীবাহিনীৰ সৈতে যোগ হৈ ভাৰতৰ স্বাধীনতা অনাৰ কথা চিন্তা কৰাৰ দৰে মহদা গোসাঁয়েও যুদ্ধৰ মাজেদিয়ে দেশৰ স্বাধীনতাৰ বাট মুকলি হ’ব বুলি আশা কৰিছে। আনহাতেদি ‘জনযুদ্ধ’ নীতি অনুসৰণ কৰি ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ পৰা বিৰত থকা কমিউনিষ্টসকলে সুভাষ বসুক ‘জাপানৰ লেমটো’ বুলি অপবাদ দিছিল। নাৰীসকলৰ মনত জাগি উঠা স্বাধীনতা-চিন্তা আৰু স্বাধীনতা আন্দোলনত নাৰীৰ সক্ৰিয় অংশগ্ৰহণৰ চিত্ৰও উপন্যাসখনত প্ৰতিফলিত হৈছে। ক’লী বাইদেউ আৰু জনজাতীয় নাৰী ডিমি তেনে দুটা জীৱন্ত চৰিত্ৰ। আন্দোলনৰ সময়ত সৰ্বসাধাৰণ গাঁৱলীয়া লোকৰ মাজলৈও ৰাজনৈতিক সচেতনতা সম্প্ৰসাৰিত হৈছিল তাৰ ইংগিতো উপন্যাসখনত আছে। তদুপৰি সমসাময়িক আৰু ঐতিহাসিকভাৱে সত্য ঘটনাৰাজিৰ বিৱৰণ তথা উল্লেখ ‘মৃত্যুঞ্জয়’ৰ বাস্তৱ ৰাজনৈতিক পৰিৱেশ সৃষ্টিতো সহায় কৰিছে।^৪

পশুপতি ভৰদ্বাজৰ ‘ৰঙা ৰঙা তেজ’ উপন্যাসত দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ভাৰতভূমিত বৃটিছৰ যুদ্ধায়োজন, গাঁওবাসীৰ ওপৰত পুলিচ-মিলিটেৰীৰ অত্যাচাৰ আৰু বৃটিছৰ সমৰ প্ৰস্তুতিক বাধাগ্ৰস্ত কৰাৰ উদ্দেশ্যে মৰণকো তুচ্ছ কৰি আগবাঢ়ি অহা মুক্তিকামী বিপ্লৱীসকলৰ দুৰ্ধৰ্ষ অভিযানৰ কাহিনী এটাই উপন্যাসখনত বৰ্ণিত হৈছে। নায়ক শিৱনাথে ৰেলৰ দলং ধ্বংস কৰা, ডাকঘৰ, যুদ্ধ-বনুৱাৰ চাউনি আৰু তৰাবনৰ বিমান ঘাটত অগ্নিসংযোগ কৰা, বৰনগৰ থানা আক্ৰমণ কৰি জাতীয় পতাকা উত্তোলন কৰা আদি দুঃসাহসিক কামৰ নেতৃত্ব দিছে। ভাৰতবাসীৰ সমৰ্থন নথকা সত্ত্বেও বিশ্বযুদ্ধত বৃটিছে ভাৰতকো লিপ্ত কৰাৰ কথাটো শিৱনাথ প্ৰমুখ্যে বিপ্লৱীসকলে মানি ল’ব পৰা নাই। বিপ্লৱীসকলে স্বাভাৱিকতেই সুভাষ বসুৰ আদৰ্শ আৰু কাৰ্যকলাপৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হৈছিল। বসুৰ নেতৃত্বত ভাৰতীয় জাতীয় সৈন্য গঠিত হোৱা আৰু যুদ্ধ গইনা লৈ জাপানী সৈন্যৰ সৈতে তেওঁলোক ভাৰতভূমিৰ পিনে বৃটিছৰ লগত যুঁজ দিবলৈ আগবাঢ়ি অহাৰ সংবাদে বিপ্লৱীসকলক উৎসাহিত কৰিছে। ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ এই অবিভাৰণীয় ঐতিহাসিক অধ্যায় উপন্যাসখনত সজীৱ হৈ উঠিছে। অনুৰূপ পটভূমিত প্ৰবীণ মাৰ্ক্সবাদী ৰাজনৈতিক নেতা হেমেন দাসে শেহতীয়াকৈ ‘বেকীৰ পাৰৰ জুই’ নামৰ উপন্যাস এখন প্ৰকাশ কৰিছে। উপন্যাসখনত অভয় নামৰ এটি বিপ্লৱী চৰিত্ৰই মোহন পণ্ডিত, জনম আদি সতীৰ্থৰ সহযোগত বেকী নদীৰ পাৰৰ আলুবাবীত নিৰ্মাণৰত বৃটিছৰ এটি বিমান ঘাট ধ্বংস কৰাৰ পৰিকল্পনা যুগুত কৰি

তাক কাৰ্যত ৰূপায়িত কৰিছে। উপন্যাসখনত কৃষক ৰাইজক সংগঠিত কৰাৰ প্ৰয়াসো দেখা গৈছে আৰু সমান্তৰালভাৱে ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনক কেন্দ্ৰ কৰি গঢ় লৈ উঠা সৰ্বসাধাৰণৰ মাজত গান্ধীৰ প্ৰভাৱৰ দিশটোও আলোকিত হৈছে। ‘ৰঙা ৰঙা তেজ’ত অৱশ্যে গান্ধীৰ প্ৰসংগই কোনো গুৰুত্ব লাভ কৰা নাই।

চন্দ্ৰপ্ৰসাদ শইকীয়াৰ ‘এদিন’ উপন্যাসৰ পটভূমিও ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন। কাহিনীৰ নায়ক বৃটিছ চৰকাৰৰ প্ৰিয়পাত্ৰ জিলাৰ চিভিল চাৰ্জন ভৱানী বৰুৱাৰ কনিষ্ঠ পুত্ৰ প্ৰশান্তই অকসফোৰ্ডলৈ পঢ়িবলৈ যোৱাৰ পৰিৱৰ্তে পৰিয়ালৰ মতৰ বিৰুদ্ধে গৈ ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনত জঁপিয়াই পৰিছে। সংগ্ৰামী কাৰ্যকলাপৰ বাবে অচিৰেই বৃটিছ চৰকাৰৰ ৰোযত পৰি গ্ৰেপ্তাৰৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ তেওঁ চোৰাংচোৱাৰ চকুত ধূলি দি গাঁৱে-ভূঞা পলাই ফুৰিবলগীয়া হৈছে। আন্দোলন পৰিচালনাৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা টকাৰ জোৰা মাৰিবলৈ একমাত্ৰ ভনীয়েক দীপালীৰ সহায়ত প্ৰশান্তই ঘৰৰ পৰা গোপনে টকা সৰকাই নিছে। দীপালীয়েও নিজৰ অলংকাৰখিনি খুলি আন্দোলন চলাবলৈ ককায়েকৰ হাতত তুলি দিছে। আত্মস্বাৰ্থ বিসৰ্জন দি ঐকান্তিক নিষ্ঠা আৰু সততাৰে ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনত জঁপিয়াই পৰা দেশৰ তৰুণ প্ৰজন্মৰ প্ৰতিভূ হিচাবে উপন্যাসিকে প্ৰশান্তৰ চৰিত্ৰটি অংকন কৰিছে। আন্দোলনৰ প্ৰতি সৰ্বসাধাৰণ ৰাইজৰ ব্যাপক সঁহাৰিৰ চিত্ৰও উপন্যাসখনত অংকিত হৈছে।

অৰুপা পটংগীয়া কলিতাৰ নাৰীবাদী উপন্যাস ‘অয়নাস্ত’ত কাহিনীৰ পটভূমি নিৰ্মাণৰ প্ৰয়োজনত ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনকালীন কিছু চিত্ৰ সংযোগ কৰিছে। দুৰ্ঘৰ্ষ বিপ্লৱী মহানন্দ বৰুৱাই বৃটিছৰ ৰেল এখন বগৰাই চিপাহীৰ গুলীত আঘাতপ্ৰাপ্ত হৈ নন্দ বৰুৱাৰ ঘৰত গোপনে আশ্ৰয় লৈছে। বৃটিছ চিপাহীয়ে মহানন্দ বৰুৱাই নাপাই তেওঁৰ পৰিয়ালৰ ওপৰত অত্যাচাৰ চলাইছে। বৰুৱাৰ এগৰাকী শিষ্য যতীনে মৌজাৰ অফিচত মহৰীৰ কাম কৰিও ভিতৰি ভিতৰি বিপ্লৱী সকলৰ লগত জড়িত হৈ আছে। বৃটিছ চৰকাৰে বৰুৱাৰ মূৰৰ ওপৰত পাঁচ হাজাৰ টকাৰ পুৰস্কাৰো ঘোষণা কৰিছে। ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন চলি থকা কালত বৃটিছ উপনিৱেশ ভাৰতবৰ্ষও এক যুদ্ধক্ষেত্ৰত পৰিণত হৈছে। মহানন্দ বৰুৱাৰ দৰে এচাম দুৰ্ঘৰ্ষ বিপ্লৱীয়ে যে বৃটিছ সিংহক ত্ৰাসিত কৰি তোলাৰ লগতে স্বাধীনতা আন্দোলনতো বলিষ্ঠ ভূমিকা লৈছিল।

৩.০ বাংলা উপন্যাসত ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ প্ৰভাৱ আৰু প্ৰতিফলন :

বাংলা সাহিত্যত সতীনাথ ভাদুৰী, বনফুল (ছদ্মনাম), সুবোধ ঘোষ, মনোজ বসু প্ৰভৃতি খ্যাতনামা লেখকে ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন বা আগষ্ট বিপ্লৱৰ ঐতিহাসিক বিস্তৃতি আৰু তাৎপৰ্য তেওঁলোকৰ দ্বাৰা ৰচিত উপন্যাসৰাজিৰ যোগেদি মূৰ্ত কৰি তুলিছে।

সতীনাথ ভাদুৰীৰ ‘জাগৰী’ উপন্যাসত দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত জাপানী আগ্ৰাসন, ক্ৰিপচ মিছনৰ ভাৰতলৈ আগমন আৰু মিছনৰ ব্যৰ্থতা, কংগ্ৰেছৰ দ্বাৰা ভাৰত ত্যাগ প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ, গান্ধী-নেহৰু প্ৰমুখ্যে দেশনেতাসকলৰ গ্ৰেপ্তাৰৰ পৰা জনগণৰ মাজত ব্যাপক জাগৰণৰ সূত্ৰপাতলৈকে সমস্ত ঐতিহাসিক ঘটনাই কাহিনীৰ পটভূমি নিৰ্মাণ কৰিছে। ১৯৪৩ চনৰ মে মাহৰ কোনো এটা নিশা বিহাৰৰ পূৰ্ণিয়া কাৰাগাৰত বন্দী হৈ থকা স্বাধীনতা সংগ্ৰামী এটা পৰিয়ালৰ কাহিনী আৰু দ্বন্দ্বই উপন্যাসখনৰ উপজীৱ্য। প্ৰধান চৰিত্ৰ বিলু কংগ্ৰেছ চোচিয়েলিষ্ট পাৰ্টিৰ সভ্য। ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনত তেওঁ বিভিন্ন ধৰংসাত্মক কাৰ্য-কলাপত লিপ্ত হোৱাৰ বাবে প্ৰাণদণ্ডৰে দণ্ডিত হৈ ফাঁচীৰ কাঠত ওলমিবলৈ অপেক্ষাৰত। ভাতৃ নীলু পূৰ্বে ককায়েকৰ আদৰ্শৰ অনুগামী আছিল যদিও ১৯৪০ চনত কাৰাবাস খটা কালত কমিউনিষ্ট নেতা চন্দ্ৰদেওৰ প্ৰভাৱত পৰি কমিউনিষ্ট পাৰ্টিত যোগ দিয়ে। তেওঁ আগষ্ট বিপ্লৱৰ পৰা বিৰত। মতাদৰ্শগত কাৰণতেই নীলুৱে ককায়েক বিলুৰ হিংসাত্মক কাৰ্য-কলাপৰ বাবে বৃটিছৰ সাক্ষী দিয়ে আৰু তাৰেই পৰিণতিত বিলুৰ মৃত্যুদণ্ডৰ আদেশ হয়। পুৰতি নিশা ফাঁচী দিয়াৰ পাছত ককায়েকৰ মৃতদেহটো সংকাৰৰ বাবে গ্ৰহণ কৰিবলৈ নীলুৱে ওৰে ৰাতি কাৰাগাৰৰ দুৱাৰ মুখত ৰৈ আছে। কাৰাগাৰৰ আপাৰ ডিভিজন ৱাৰ্ডত তেওঁলোকৰ শিক্ষক পিতৃও বন্দী হৈ আছে। তেওঁ একনিষ্ঠ গান্ধীবাদী। নিশাটো উজাগৰে থাকি তেওঁ গান্ধীবাদী ৰাজনীতিৰ কথাকেই ভাবে। তেওঁৰ চকুৰ সমুখত কংগ্ৰেছৰ অৱক্ষয়ৰ চিত্ৰখনো প্ৰতিভাত হৈ উঠে। বিলুৰ মাতৃও একেখন কাৰাগাৰতে ফিমেল ৱাৰ্ডত আছে। পত্নী হিচাপে তেওঁ স্বামীৰ একান্ত অনুগামিনী আৰু মাতৃ হিচাপে সন্তানৰ প্ৰতি স্নেহশীলা। পুত্ৰৰ সম্ভাৱ্য মৃত্যুদণ্ডৰ শোক তেওঁ গ্ৰহণ কৰিব পৰা নাই। সকলো ভাগ্যৰ হাতত এৰি দিলেও তেওঁ কিন্তু গান্ধীৰ প্ৰতি মনৰ মাজতে মৃদু অভিযোগো কৰিছে।

বিংশ শতিকাৰ প্ৰথম চাৰিটা দশকত তীব্ৰ হৈ উঠা কৃষক ৰাজনীতিৰে অন্যতম পৰিণতি ১৯৪২ চনৰ ব্যাপক গণজাগৰণ বুলি ক'ব পাৰি। বিভিন্ন অঞ্চলত গেৰিলা পদ্ধতিৰে আন্দোলন গঢ়ি তোলা, যোগাযোগ ব্যৱস্থা ধ্বংস কৰা, থানা দখল কৰা আদি কেতবোৰ কাৰ্যসূচীৰ নিৰ্দেশ কংগ্ৰেছ চোচিয়েলিষ্ট পাৰ্টিৰ জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ দ্বাৰা গোপনে দিয়া হৈছিল। পাৰ্টিৰ অন্যতম নেতা হিচাবে বিলুৱে আন্দোলনকেন্দ্ৰিক গণজাগৰণৰ স্বৰূপ প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল আৰু সেই নিশা তেওঁ তাকেই স্মৰণ কৰিছে:

“যাহা দেখিয়াছি, জনশক্তিৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ, গত আগস্ট মাসে যাহা দেখিয়াছি, যুগ যুগ সঞ্চিত জগদল পাথৰেৰ নীচে যে সুপ্ত শক্তিৰ সন্ধান পাইয়াছি তাহা সচেতন হইলে কী যে কৰিতে পারে, তাহার পূৰ্ণস্বাদ লোককে বুঝাইতে আমার দান নগণ্য নয়।”^৫

চি এচ পিৰ নেতা হিচাপে বিলুৰ ভাৱনা হিংসাত্মক কাৰ্য-কলাপৰ যোগেদি দেশৰ স্বাধীনতা অৰ্জনৰ সৈতে সাঙোৰ খাই আছে। আনহাতেদি কমিউনিষ্ট পাৰ্টিৰ সভ্য হিচাবে তাত্ নীলুৰ চিন্তাত ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনত জঁপিয়াই পৰাসকল ফেচীবাদৰ দালাল স্বৰূপ। বুদ্ধ গান্ধীবাদী পিতৃ যেন অসহায় এক প্ৰতিমূৰ্ত্তি। উপন্যাসখনত স্বাধীনতা সংগ্ৰামী এটা পৰিয়ালৰ মাজৰ ৰাজনৈতিক দ্বন্দ্ব-প্ৰতিদ্বন্দ্বৰ মাজেদি দৰাচলতে ঔপন্যাসিকে ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনকালীন ভাৰতবৰ্ষৰ বহুখা বিভক্ত ৰাজনৈতিক বাদানুবাদৰ ছবি এখনকে অংকন কৰাৰ যত্ন কৰিছে। শেষৰ পিনে বিলুৰ মৃত্যুদণ্ড স্থগিত ৰখা বুলি জানিব পাৰি তাত্ নীলুৰ মনটোও নতুন আনন্দৰ আলোকেৰে উদ্ভাসিত হৈ উঠিছে। ‘জাগৰী’ বাংলা সাহিত্যত এক বিশিষ্ট সংযোজন।

বনফুলৰ ‘অগ্নি’ উপন্যাসত ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনক কেন্দ্ৰ কৰি গঢ় লৈ উঠা জাতীয়তাবাদী শিবিৰ আৰু সাম্যবাদী শিবিৰৰ মাজৰ দ্বন্দ্বৰ চিত্ৰ প্ৰতিফলিত হৈছে। জাতীয়তাবাদী নেতা অংশুমান ব্যাপক ধ্বংসাত্মক কাৰ্যত লিপ্ত হোৱাৰ লগতে বৃটিছ চাহাব এজন জীৱন্তে অগ্নিদগ্ধ কৰাৰ অপৰাধত তেওঁৰ ফাঁচীৰ হুকুম হয়। কাৰাগাৰৰ এটা নিৰ্জন চেলত তেওঁ ফাঁচীৰ বাবে প্ৰতীক্ষাৰত। উপন্যাসখনৰ আনটো প্ৰধান চৰিত্ৰ নীহাৰ সেন বৃত্তিত বৃটিছ চৰকাৰৰ ডেপুটি মেজিষ্ট্ৰেট। কমিউনিষ্ট আদৰ্শৰ অনুগামী হিচাবে তেও আগষ্ট বিপ্লৱৰ বিৰোধী। চাকৰি সূত্ৰে লাভ কৰা ক্ষমতাৰ প্ৰয়োগ কৰি তেওঁ আন্দোলনক বাধাগ্ৰস্ত কৰে আৰু চৰকাৰৰ পৰা ‘ৰায়চাহেব’ খিতাপ লাভ কৰে। নীহাৰৰ পত্নী অন্তৰা পূৰ্বতে স্বামীৰ অনুগামিনী আছিল যদিও পৰৱৰ্তী সময়ত স্বামীৰ প্ৰতি বীতশ্ৰদ্ধ হৈ পৰি স্বামীৰ কাষৰ পৰা আঁতৰি আহে। জাতীয়তাবাদী অংশুমানৰ হাতত নিজৰ সমস্ত অলংকাৰ তুলি দিয়ে আন্দোলনৰ পুঁজিৰ বাবে। এই কথৰ উমান পোৱা পুলিচৰ দাৰোগা এজনক অন্তৰাই চলন্ত ৰেলৰ পৰা ঠেলা মাৰি পেলাই দিয়াত নৰহত্যাৰ অপৰাধত তেওঁৰ ফাঁচীৰ হুকুম হয়। অংশুমানৰো ফাঁচী হয় একেটা দিনতেই। ঔপন্যাসিকৰ দৃষ্টিত জাতীয়তাবাদী নেতা অংশুমান ত্যাগী আৰু দেশপ্ৰেমিক। নীহাৰ কমিউনিষ্ট হ’লেও তেওঁ সুবিধাবাদী আৰু স্বার্থপৰ। আনহাতেদি অন্তৰা এক দোদুল্যমান নাৰী। আগষ্ট বিপ্লৱৰ লগে লগে তীব্ৰ হৈ উঠা ভাৰতীয় ৰাজনৈতিক দ্বন্দ্বৰ ছবি এখন উপন্যাসখনত ফুটি উঠিছে।

মনোজ বসুৰ ‘আগষ্ট ১৯৪২’ উপন্যাসত ভাৰতীয় জনগণৰ মাজত জাগি উঠা প্ৰৱল দেশপ্ৰেম আৰু আন্দোলন দমন কৰিবলৈ পুলিচ মিলিটেৰীৰ অকথ্য অত্যাচাৰৰ চিত্ৰ প্ৰকাশ পাইছে। উপন্যাসখনত অৱশ্যে কোনো কমিউনিষ্ট চৰিত্ৰ নাই। মহকুমা হাকিম শিশিৰৰ পত্নী চন্দ্ৰা মনে-প্ৰাণে দেশপ্ৰেমিক। ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ জোৰাৰত চন্দ্ৰই স্বামীৰ কাষৰ পৰা আঁতৰি আহি আন্দোলনত জঁপিয়াই পৰে। উপন্যাসখনত জনগণৰ অভূতপূৰ্ব জাগৰণৰ চিত্ৰ সুন্দৰভাৱে ৰূপায়িত হৈছে। মহীনৰ দৰে ত্যাগী পুৰুষ, যুথীৰ দৰে সাহসী মহিলা-সকলোৱেই বিপ্লৱত অগ্নিত দগ্ধ হৈ খাঁটি সোণ হৈ উজ্জ্বলি উঠিছে। ঔপন্যাসিকৰ দৃষ্টিত “এৰ নেতা হয়েছিলাম তুমি আমি এবং আমাদের নিচেকার নিতান্ত সাধারণ যারা।”^৬ অৰ্থাৎ নেতৃত্বৰ অনুপস্থিতিত সৰ্বসাধাৰণ ৰাইজেই ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন পৰিচালনা কৰিছিল।

সুৰোধ ঘোষৰ ‘তিলোঞ্জলি’ উপন্যাসত ভাৰতীয় জনমানসত জাতীয় আৰু আন্তৰ্জাতিক পৰিস্থিতিৰ মূল্যায়নৰ দ্বন্দ্ব ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ পটভূমিত উপস্থাপন কৰা হৈছে। উপন্যাসখনত অবনীনাথ, কৰুণা, জ্যোৎস্না আৰু ইন্দ্ৰনাথ সৎ আৰু আত্মত্যাগী কংগ্ৰেছ কৰ্মী। আনহাতেদি সীতা আৰু তেওঁৰ দল ‘জাগৃতি’ সংঘৰ অনুগামীসকল কমিউনিষ্ট মতাদৰ্শত বিশ্বাসী। ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ সময়ত বৃটিছৰ পক্ষ লোৱাসকল আছিল জাতীয়তাবিৰোধী। ঔপন্যাসিক

স্বয়ং এই মতৰ সমৰ্থক। ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ 'জাতীয় সংগ্ৰাম'ক কমিউনিষ্টসকলে 'জাতীয় সংকট' হিচাপে চিহ্নিত কৰা কাৰ্যকৰণ প্ৰতিহত কৰিবলৈ কংগ্ৰেছ আৰু মুছলীম লীগক ৰাজনৈতিক ঐক্যৰ বাবে আহ্বান জনোৱা হৈছে। ঔপন্যাসিক কংগ্ৰেছৰ জাতীয় আবেগৰ বন্যাত বিটোত। কংগ্ৰেছ কৰ্মীসকল মহৎ আদৰ্শৰ প্ৰতিভূ আৰু কমিউনিষ্টসকল হ'ল সুবিধাবাদী - দৰাচলতে এনে বক্তব্যই উপন্যাসখনৰ উপজীৱ্য।

সামগ্ৰিকভাৱে বাংলা উপন্যাসৰাজিত গান্ধীবাদী জাতীয় সংগ্ৰাম, সম্ভাসবাদী বা কূটঘাতমূলক বিপ্লৱ আৰু কমিউনিষ্টসকলৰ সংগ্ৰাম বিৰতিৰ যুক্তি-অযুক্তি আৰু দ্বন্দ্বই প্ৰাধান্য বিস্তাৰ কৰিছে। সৰ্বসাধাৰণ জনতাৰ আবেগ-অনুভূতিও উপন্যাসকেইখনত স্থান লাভ কৰিছে।

৪.০ উপসংহাৰ

ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ অন্তিম পৰ্বৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ অধ্যায় ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনক মূল বিষয়বস্তু হিচাপে লৈ অসমীয়া আৰু বাংলা - উভয় ভাষাতে যি পৰিমাণৰ উপন্যাস ৰচিত হ'ব লাগিছিল, সেয়া হৈ উঠা নাই। অসমীয়া উপন্যাসকেইখনত সামগ্ৰিকভাৱে আন্দোলনটোৰ প্ৰতি সৰ্বস্তৰৰ জনগণৰ ব্যাপক সঁহাৰিৰ দিশটো প্ৰতিফলিত হৈছে। আটাইকেইখন অসমীয়া উপন্যাসৰ ভিতৰত 'মৃত্যুঞ্জয়' উপন্যাসৰে পটভূমি ব্যাপক। ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ সম্যক পৰিস্থিতি আৰু ৰাজনৈতিক চেতনা এইখন উপন্যাসতে অতি কলাত্মকভাৱে উপস্থাপিত হৈছে। 'ৰঙা ৰঙা তেজ' আৰু শেহতীয়াকৈ প্ৰকাশ পোৱা 'বেকীৰ পাৰৰ জুই' উপন্যাস দুখনৰ বিষয়বস্তু একে যদিও উপস্থাপন ৰীতিত বহুখিনি ভিন্নতা দেখা যায়। 'ৰঙা ৰঙা তেজ'ৰ তুলনাত 'বেকীৰ পাৰৰ জুই' বহু পৰিমাণে নিস্তেজ, অতীত ইতিহাস স্মৰণ মাত্ৰ। 'এদিন' উপন্যাসত দেশমাতৃৰ জৰুৰী আহ্বানৰ প্ৰতি সঁহাৰি জনাই আত্মস্বার্থ বিসৰ্জন দি ঐকান্তিক নিষ্ঠাৰে সংগ্ৰামত লিপ্ত হৈ পৰা অসমৰ তৰুণ প্ৰজন্মৰ প্ৰতিভূ এগৰাকীৰ সংগ্ৰামশীলতা প্ৰত্যয়জনকভাৱে অংকন কৰা হৈছে।

বাংলা ভাষাত ৰচিত হোৱা উপন্যাসকেইখনৰ ভিতৰত 'জাগৰী'ৰ স্থান নিঃসন্দেহে উৰ্ধ্বত। 'মৃত্যুঞ্জয়'ৰ দৰে 'জাগৰী'তো বিস্তৃত ৰাজনৈতিক পৰিসৰ আৰু ঘটনাক্ৰম উদ্ভাসিত হৈ উঠিছে। উপন্যাসখনক অৱশ্যে পক্ষপাতহীন বুলি ক'ব নোৱাৰি। চোচিয়েলিষ্ট পাৰ্টিৰ অনুগামী বিলুৰ ধ্বংসাত্মক কাৰ্যসূচীৰ বিৰুদ্ধে বৃটিছৰ ৰাজসাক্ষী হিচাপে কমিউনিষ্ট নীলুক থিয় কৰাটো ঐতিহাসিক দৃষ্টিভংগীৰে যুক্তিযুক্ত বুলি ক'ব নোৱাৰি। উপন্যাসখনৰ শেষৰ ভাগত জাতীয়তাবাদৰ আবেগৰ ওচৰত নীলুৰ পৰাজয়ৰ ইংগিত দিয়া হৈছে। দৰাচলতে সেই সময়ত কমিউনিষ্টসকলে পাৰ্টিৰ নিজস্ব দৰ্শনৰ আধাৰতে কাম কৰি গৈছিল আৰু মানুহৰ মাজত পাৰ্টিৰ ভূমিকাও বৃদ্ধি পাইছিল। 'তিলাজলি' উপন্যাসতো কংগ্ৰেছৰ বক্তব্যক আদৰ্শায়িত কৰাৰ বিপৰীতে কমিউনিষ্ট পাৰ্টিৰ চিন্তাধাৰাক কঠোৰভাৱে সমালোচনা কৰা হৈছে। 'অগ্নি' আৰু 'তিলাজলি' দুয়োখন উপন্যাসতে ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ সমান্তৰালভাৱে পাৰিবাৰিক কাহিনীও বিকশিত হৈছে। ৰাজনৈতিক ইতিহাসকাৰে স্পৰ্শ নকৰা ব্যক্তিগত সুখ-দুঃখ, বেদনা-অনুভূতিৰ প্ৰকাশ উপন্যাস দুখনত আছে। 'জাগৰী' উপন্যাসতো ৰাজনৈতিক দ্বন্দ্বত বিধ্বস্ত এগৰাকী মাতৃৰ চিৰন্তন অনুভূতি বিৰিঙি উঠিছে। অসমীয়া উপন্যাস 'মৃত্যুঞ্জয়'তো অনুৰূপ আবেগ-অনুভূতিৰ চিত্ৰণ মনকৰিবলগীয়া। বাংলা উপন্যাসত থকাৰ দৰে অসমীয়া উপন্যাসত কমিউনিষ্ট বিদ্বেগ পাবলৈ নাই। বংগৰ তুলনাত অসমত হয়তো সেই সময়ত কমিউনিষ্ট পাৰ্টিৰ প্ৰভাৱ কম আছিল। একমাত্ৰ 'মৃত্যুঞ্জয়'তহে কমিউনিষ্টসকলৰ প্ৰসংগটো এবাৰলৈ উত্থাপিত হৈছে। নেতৃত্বৰ অভাৱৰ বাবেই হওক বা গান্ধীৰ ওপৰত আস্থা হেৰুৱাৰ বাবেই হওক ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ যি ব্যাপক হিংসাত্মক স্বৰূপ সেয়া অসমীয়া আৰু বাংলা উভয় ভাষাৰে ৰচিত উপন্যাসৰাজিত সম দক্ষতাৰে ঔপন্যাসিকসকলে অংকন কৰিছে। বিয়াল্লিছৰ সামগ্ৰিক পৰিস্থিতি হৃদয়ংগম কৰিবলৈ এই উপন্যাসৰাজি অৱশ্যেই পঠনীয়।

- লেখক : সহকাৰী অধ্যাপক, অসমীয়াবিভাগ, দুৰ্লীয়াজান মহাবিদ্যালয়, দুৰ্লীয়াজান - ৭৮৬৬০২

বাক্ধাৰাৰ আধাৰত ঐতিহাসিক 'নীলাম্বৰ' নাটক কথোপকথন বিশ্লেষণ

ভায়োলিনা ডেকা

১. আৰম্ভণি:

ভাষাৰ গঠন প্ৰক্ৰিয়াত ধ্বনিৰ জৰিয়তে শব্দৰ সাধন, বিভক্তিৰ যোগত পদৰ সৃষ্টি আৰু পদৰ জৰিয়তে বাক্য-বিন্যাসৰ সুসংবদ্ধ ক্ৰম থকা দেখা যায়। কিন্তু ভাৰ বিনিময়ৰ পূৰ্ণাংগ মাধ্যম হিচাপে ব্যক্তিৰ ভাষা ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত ধ্বনি, শব্দ বা বাক্যৰ বেলেগে বেলেগে আলোচনা নকৰি সামগ্ৰিক কথনৰ তাৎপৰ্যহে বিচাৰ কৰিবৰ যত্ন কৰা হয়। ভাষিক গাঁথনিৰ কাৰ্য এটা বা বাক্য এটা বিমূৰ্ত্ত ধাৰণা, যাৰ কোনো কাৰ্যগত ৰূপ নাই। বাক্ধাৰা বা (Discourse) হ'ল বাক্যতকৈ ওপৰৰ স্তৰৰ ভাষিক গঠন।^১ প্ৰসংগ জড়িত বাক্যই হৈছে উক্তি আৰু ই ব্যৱহাৰিক। উক্তি বক্তব্য বা কথনৰ ক্ষুদ্ৰতম একক। বক্তব্যৰ অন্তৰ্নিহিত মৰ্ম সকলো সময়ত ভাষিক গাঁথনিৰ পোনপটীয়া অৰ্থৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল নহয়। কেতিয়াবা বক্তব্যৰ ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্ৰিতা (cohesion) নাথাকিলেও অৰ্থগত সংলগ্নতাই (coherence) তাৰ তাৎপৰ্য বহন কৰে। বক্তাই কি প্ৰসংগত, কাক উদ্দেশ্য কৰি কথা কৈছে, কথনভংগী, সামাজিক কাৰক, পটভূমি বিশ্লেষণৰ জৰিয়তে কথোপকথনমূলক বক্তব্যৰ সামগ্ৰিকতা বিচাৰ তাৰ সঠিক অৰ্থ আহৰণ কৰাটো বাক্ধাৰা বা বাক্ বিশ্লেষণৰ অন্তৰ্গত। বক্তা ভেদে বাক্ অভিপ্ৰায় ভিন্ন হয় আৰু বাক্ অভিপ্ৰায় অনুযায়ী ভাষিক সমলে আহৰণ কৰা অৰ্থমূল্যও প্ৰত্যক্ষ অৰ্থ বা আভিধানিক অৰ্থতকৈ বেলেগ হ'ব পাৰে। বক্তব্যৰ সঠিক অৰ্থবোধ বাক্ধাৰা বিশ্লেষণৰ (Discourse analysis) জৰিয়তেহে সম্ভৱ হয়। ইয়াৰ অবিহনে ব্যৱহৃত শব্দবোৰ অৰ্থহীন ধ্বনি-সমষ্টি আৰু বাক্যবোৰ নিৰর্থক শব্দ-মালাকা মাথোন।^২ কোনো এক পটভূমিত প্ৰসংগ ৰাখি কথা কোৱা বক্তাৰ অভিপ্ৰায় বা অন্তৰ্নিহিত মৰ্ম উদ্ধাৰৰ লগে লগে বক্তব্য প্ৰভাৱশালী হৈ পৰে। কথোপকথনমূলক বক্তব্যত এজন ব্যক্তিৰ এটা উক্তিয়েই নাথাকে। এজন ব্যক্তিৰ এটা উক্তিয়ে কথোপকথনৰ আৰম্ভণিহে হয় আৰু তাৰ সাঁহাৰি-প্ৰতিসঁহাৰি ৰূপত দুইবা ততোধিক উক্তিৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে। উক্তিৰ অন্তৰ্নিহিত অৰ্থ দুইবা ততোধিক বক্তা-শ্ৰোতাৰ মাজত বিনিময় হ'লেহে সি কথোপকথনত পৰিণত হয়। কথোপকথনমূলক বিশ্লেষণ (conversational analysis) বাক্ধাৰা বিশ্লেষণৰ এক প্ৰকাৰ। ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্ৰিতা আৰু অৰ্থগত সংলগ্নতা কথোপকথনমূলক বিশ্লেষণৰ দুটা দিশ। বাক্ বিশ্লেষণৰ জ্ঞানেৰে কৰা ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্ৰিতা আৰু অৰ্থগত সংলগ্নতা বিচাৰে কথোপকথনমূলক ভাষাৰ আহৰিত অৰ্থমূল্য (value) নিৰ্ধাৰণত গুৰুত্ব দিয়ে। এতেকে এই লেখনিৰ জৰিয়তে বাক্ধাৰা বিশ্লেষণৰ আধাৰত অসমীয়া সাহিত্যৰ এখন আগশাৰীৰ ঐতিহাসিক নাটক 'নীলাম্বৰ'(১৯২৬) -ৰ ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্ৰিতা আৰু অৰ্থগত সংলগ্নতা বিচাৰৰ জৰিয়তে চৰিত্ৰবিশেষৰ কথোপকথন বিশ্লেষণ কৰিবৰ যত্ন কৰা হৈছে।

২. বাক্ধাৰা আৰু কথোপকথনমূলক বিশ্লেষণ:

বিংশ শতিকাৰ শেষাৰ্ধৰ ফালে আৰম্ভ হোৱা ভাষাৰ ব্যৱহাৰিক দিশৰ আলোচনাত 'Discourse' বিষয়টোৰ

সূত্রপাত হয়। মানুহৰ দৈনন্দিন যোগাযোগ সাধনত এটা বাক্য বা এটা উক্তিযেই যথেষ্ট নহয়। বক্তব্যৰ সম্পূৰ্ণ অৰ্থ উদ্ধাৰৰ বাবে বাক্য বা উক্তিৰ ওপৰৰ ভাষিক গাঁথনি 'Discourse' -ৰ ওচৰ চপা প্ৰয়োজন। একাধিক উক্তিৰ সমাহাৰত গঢ়ি উঠা মৌখিক বাক্যৰা বিশ্লেষণৰ কাৰণে ধ্বনি, বৰ্ণ, শব্দ, বাক্যৰ ক্ৰম বা তাৰ আভিধানিক অৰ্থই যথেষ্ট নহয়। বক্তাই কি প্ৰসংগত, কি অভিপ্ৰায় ৰাখি, কেতিয়া, কাৰ লগত, কি স্থানত, কাৰ উদ্দেশ্যে কথা কয় বা কথোপকথনত প্ৰবৃত্ত হয়, সামাজিক কাৰক, পটভূমি, বিষয়ৰ পূৰ্বজ্ঞান এইসকলো কথা জানিলেহে বক্তব্যৰ প্ৰকৃত অৰ্থ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিব পৰা যায়। এইদৰে মানুহৰ কথা বা বক্তব্যৰ সামগ্ৰিকতা বিচাৰ কৰি তাৰ প্ৰকৃত অৰ্থ নিৰ্দ্ধাৰণ বাক্যৰাৰ আলোচ্য বিষয়। বাক্যৰাৰ আলোচনা কৰিবলৈ গৈ জৰ্জ যুলে ইয়াৰ সংজ্ঞা এনেদৰে দিছে : "Speakers and writers are viewed as using language not only in its interpersonal function (i.e. taking part in social interaction), but also in its textual function (i.e. creating well-formed and appropriate text), and also in its ideational function (i.e. representing thought and experience in a coherent way). Investigating this much broader area of the form and function of what is said and written is called Discourse analysis."^{১০} বাক্যৰাৰ প্ৰদত্ত সংজ্ঞাৰ জনক জেক বিলমেচৰ মতে : "The study of the relation of utterance to their linguistic and non-linguistic context has come to be known as linguistic pragmatics of discourse analysis."^{১১} বক্তব্য বা কথোপকথনৰ প্ৰকৃত অৰ্থ অনুধাৰনৰ বাবে পৰম্পৰাগত ভাষাবিজ্ঞানৰ উদ্ভূত আলোচিত বাক্যৰাৰ বিচাৰ্য বিষয় এটা শব্দও হ'ব পাৰে বা সম্পূৰ্ণ কথোপকথনখিনিও হ'ব পাৰে। ভাষিক সমলৰ গণ্ডিতে সীমাবদ্ধ নহৈ বাক্যৰাই বক্তব্যৰ ব্যাপক পৰিসীমা সাঙুৰি লয়। Zellig S. Harris-ক বাক্যৰা বিশ্লেষণৰ প্ৰথমজন হোতা বুলি জনা যায়। ১৯৫২ চনত তেওঁ পোনতে এই বিষয়টো উত্থাপন কৰে। তেওঁ ব্যক্তি আৰু পৰিস্থিতিভেদে বাক্যৰাৰ পাত্ৰকাৰ প্ৰতি দৃষ্টি দিছিল : "Definite patterns may be discovered for particular text, or for particular persons, styles or subject-matters. In some cases, formal conclusions can be drawn from the particular pattern of morpheme distribution in a text. And often it is possible to show consistent differences persons, or in different styles, or about different subject-matters."^{১২} সাহিত্যৰ পাঠ বা বক্তব্যৰ ক্ষেত্ৰত বাক্য বা উক্তিৰ প্ৰকৃত অৰ্থ প্ৰসংগৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল আৰু প্ৰসংগ ব্যাপ্ত হৈ থাকে পাঠ বা বক্তব্যৰ সামগ্ৰিকতাৰ মাজত। এইদৰে যিকোনো বিষয়ৰ প্ৰতিষ্ঠিত অৰ্থ বা ধাৰণাৰ অধ্যয়নেই হৈছে বাক্য বিশ্লেষণ বা বাক্যৰা বিশ্লেষণ।

বাক্য বিশ্লেষণ দুই প্ৰকাৰৰ : বিৱৰণাত্মক বিশ্লেষণ (Narrative analysis) আৰু কথোপকথনমূলক বিশ্লেষণ (conversational analysis)। লিখিত ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত লেখকৰ অভিপ্ৰায় আৰু প্ৰসংগ বিশ্লেষণ কৰি পাঠৰ প্ৰকৃত অৰ্থ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিবলৈ কৰা প্ৰয়াস বিৱৰণাত্মক বাক্য বিশ্লেষণৰ অন্তৰ্ভুক্ত। এইবিধ বাক্য বিশ্লেষণৰ দ্বাৰা পাঠৰ আভ্যন্তৰীণ গঠন (deep structure) বুজিব পৰা যায়। কিয়নো সৃষ্টিশীল সাহিত্যত লেখকে তেওঁৰ মনত পুঞ্জীভূত হৈ থকা জ্ঞান বা অভিজ্ঞতাসুলভ চিত্ৰৰ বিৱৰণ দিয়ে। আকৌ মানুহে যিমানপাৰি কম কথাবে যোগাযোগ সফল কৰিব বিচাৰে। কোৱাখিনিতকৈ কি বেছি বুজোৱা হৈছে বা কম কথাত কেনেকৈ বেছি অৰ্থ প্ৰকাশ পায় সেয়া কথোপকথনমূলক বিশ্লেষণে বিচাৰ কৰে। সৃষ্টিশীল সাহিত্য বিশেষকৈ নাটক আৰু গল্প, উপন্যাস মাজতো এনে কথোপকথনমূলক বিশ্লেষণ সম্ভৱ হ'ব পাৰে। বাক্যৰাৰ কথোপকথনমূলক বিশ্লেষণত বক্তব্য বা কথনৰ দুটা দিশৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে - এটা হৈছে ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্ৰিতা (cohesion) আৰু আনটো হৈছে অৰ্থগত সংলগ্নতা (coherence)। ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্ৰিতা থকাটোৱে সকলো সময়ত কথোপকথনৰ অৰ্থগত সংলগ্নতা থকাটো নুবুজায়। কথোপকথনত কেতিয়াবা ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্ৰিতা নাথাকিব পাৰে, কিন্তু অৰ্থগত সংলগ্নতাই কথোপকথন সফল কৰিব পাৰে। আনহাতে ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্ৰিতা থাকিলেও তাৰ যদি অৰ্থগত সংলগ্নতা নাথাকে তেতিয়া বক্তব্য নিৰর্থক হয়। উদাহৰণস্বৰূপে-

(ক) চৰাইবোৰ আকাশত উৰি আছে।

(খ) হাতীবোৰ আকাশত উৰি আছে।

ইয়াৰ (ক) উদাহৰণত ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্রিতা আৰু অৰ্থগত সংলগ্নতা দুয়োটাই আছে। (খ) উদাহৰণত ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্রিতা অৰ্থাৎ পদ গঠনৰ ব্যাকৰণিক শুদ্ধতা আছে, কিন্তু অৰ্থগত সংলগ্নতা নাই। কিয়নো হাতী কেতিয়াও আকাশত উৰিব নোৱাৰে, যাৰ বাবে এই বক্তব্য নিৰর্থক। এইদৰে ভাষিক সমলৰ গাঁথনিক বিচাৰ কৰি বিষয়বস্তুৰ লগত আন্তঃসংযোগ নিৰূপণ কৰাটোও বাক্বিন্যাসৰ অন্তৰ্গত।

৩. 'নীলাম্বৰ' নাটৰ নাটকীয় ভাষাৰ কথোপকথন বিশ্লেষণ :

অসম বুৰঞ্জীৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনা খেন বংশৰ পতন তথা কমতাপুৰ ধ্বংসক লৈ ৰচিত প্ৰসন্নলাল চৌধুৰীৰ 'নীলাম্বৰ'(১৯২৬) নাটখন এখন প্ৰতিশোধমূলক বিয়োগান্তক নাটক হিচাপে সমালোচিত হৈ আহিছে। অৱশ্যে এই আলোচনাত সাহিত্যিক দৃষ্টিকোণেৰে নাটকীয় উপাদানৰ আলোচনা আলোচ্য বিষয় নহয়। বাক্বিন্যাসৰ দৃষ্টিকোণেৰে নাটখনৰ ভাষাৰ কথোপকথন বিশ্লেষণহে ইয়াত আলোচ্য বিষয়। এডৱাৰ্ড গেইটৰ অসম বুৰঞ্জীৰ ঐতিহাসিক ঘটনাৰ লগত কিছু কাৰ্লনিক ঘটনা আৰু চৰিত্ৰৰ সংযোগ ঘটাই সৃষ্টি কৰা 'নীলাম্বৰ' নাটৰ চৰিত্ৰ চিত্ৰণ, কাহিনী, সংলাপাদি সকলো ভাষাৰ মাধ্যমত গঢ়ি উঠা সাহিত্য শিল্প। অসমীয়া সাহিত্যৰ এখন আগশাৰীৰ শ্ৰেষ্ঠ ঐতিহাসিক নাট হিচাপে চৰিত্ৰবিশেষৰ মুখত আৰোপিত 'সংলাপ' বাক্বাৰাৰ বিচাৰত একো একোটা উক্তি বা বক্তব্য। নাটখনৰ কথোপকথনমূলক বাক্বাৰাৰ পটভূমি হৈছে বিশেষকৈ কমতাপুৰৰ ৰাজকীয় পৰিবেশ। নাটখনৰ আৰম্ভণি ঘটে কমতাপুৰৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী শচীপাত্ৰ এইখিনি বক্তব্যৰ মাজেৰে :

“কি সুন্দৰ! এতিয়াও সূৰ্যকিৰণ আহি পৃথিৱী পোৱাহি নাই। সুখ-সপোনৰ ৰেখাবোৰ এতিয়াও নীলিমাৰ সোঁতত পমি যোৱা নাই। নৈশ উৎসৱৰ কোমল বীণা ক্লান্ত হ'ই এই নীৰৱতাৰ বুকুত মিলি গ'ল। কি মধুৰ! কি পৱিত্ৰ লগ্ন! ভগৱান! তোমাৰ নয়নৰ সৌম্য জেউতিৰে এই অভিশেক-সজ্জা উদ্ভাষিত কৰা। অৰুণৰ তৰুণ বিভাৰে সৈতে, সৌভাগ্যৰ সোণালী পদ্ম-ৰেণুৰে এই নবীন ৰাজমুকুট মণ্ডিত হওক!”^{১০} (প্ৰথম অঙ্ক-প্ৰথম দৃশ্য)

- এই বক্তব্যফাঁকিত একাধিক ব্যাক্য, খণ্ডব্যাক্যৰ সমাবেশ ঘটিছে যদিও কেৱল পদসজ্জাৰ বিচাৰত অৰ্থ স্পষ্ট নহয়। নীলাম্বৰৰ ৰাজ অভিশেকৰ প্ৰাক্ক-ক্ষণত কমতাপুৰৰ ভৱিষ্যতকলৈ আশাবাদী শচীপাত্ৰৰ মনৰ অভিব্যক্তিসূচক বাক্যবোৰ বাক্বাৰাৰ প্ৰসংগতহে অৰ্থপূৰ্ণ হৈ উঠিছে। এতেকে বিভিন্ন বাক্যৰ মাজেৰে স্পষ্ট নোহোৱা অৰ্থ বাক্বাৰাৰ প্ৰসংগ-পৰিস্থিতি বিচাৰ কৰিহে সম্পূৰ্ণকৈ উদ্ধাৰ কৰিব পাৰি।

নাটখনৰ কথোপকথন বিচাৰ কৰিলে দেখা যায় ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্রিতা অৰ্থাৎ ভাষিক সমলৰ গাঁথনিক সংগতি বিচাৰ কৰি মানুহে কথা নকয়। তথাপি সাৰ্থক কথোপকথনৰ বাবে ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্রিতা থকাৰ মাজতো বক্তা-শ্ৰোতাৰ প্ৰসংগ বা বিষয়বস্তুৰ পূৰ্বজ্ঞান থকাও প্ৰয়োজনীয়। যেনে :

“হোছেন — যুদ্ধৰ এটা বেলেগে আনন্দ আছে।

ৰাজিয়া — সেইটো কচাইৰ ৰক্তপাতৰ আনন্দ।

হোছেন — তুমি মোক কচাই বুলিছা। অপমান কৰিছা!”^{১১} (প্ৰথম অঙ্ক-দ্বিতীয় দৃশ্য)

- ইয়াত যুদ্ধৰ অপৰিপছী গৌড়ৰ বেগম ৰাজিয়াই যুদ্ধ প্ৰিয় বাদশ্বাহ হোছেনৰ যুদ্ধৰ আনন্দক 'কচাইৰ ৰক্তপাতৰ আনন্দ'ৰ লগত তুলনা কৰিছে। কচাই বৃত্তি যিহেতু সমাজৰ নিম্ন শ্ৰেণীৰ লগত জড়িত, সেয়ে এইখিনি পূৰ্বজ্ঞান থকা শ্ৰোতাই বেগমে তেওঁক অপমান কৰিছে বুলি কৈছে। এই বক্তব্যখিনিত পূৰ্বৱৰ্তী উক্তিৰ লগত পৰৱৰ্তী উক্তিৰ ভাষিক সংগতি আৰু অৰ্থগত সংলগ্নতা দুয়োটাই আছে।

কিন্তু কথোপকথনৰ বেছিভাগ ক্ষেত্ৰতে অৰ্থগত সংলগ্নতাই বক্তব্যৰ ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্রিতাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল নহয়। বক্তব্যৰ প্ৰসংগ বা পটভূমি বিচাৰৰ পৰাহে তাৰ সঠিক অৰ্থবোধ হয়। যেনে :

(ক) “চন্দ্ৰা — খোৱাচোন তোমাৰ কবিতাখন! উঠা, মোক দুটামান চম্পা ফুল আনি দিয়া, নহ'লে মোৰ মালাধাৰ আধা গঁথা হৈ ৰ'ল।

ললিতা — আসন্ন বিবহক মালাৰ লোভ দেখুৱাই ভুলাব খুজিছা নেকি ?

চন্দ্ৰা — যোৱা যোৱা— ধেমালিখন এৰাচোন।

ললিতা — বাৰু বাৰু (যায়)

চন্দ্ৰা — বিবহক ভুলাব খোজা নাই, বিবহৰ দেৱতাক পূজিব খুজিছোঁ” (প্রথম অঙ্ক-তৃতীয় দৃশ্য)

(খ) “ ললিতা — বাৰু এতিয়া এখন তামোলকে খাবা জানো ?

মনো — তোমাৰ হাতৰ তামোল অমৃত, মইনো নাখাই থাকিব পাৰোঁনে, দিয়া, গাত ধৰাকৈ দিয়া।

ললিতা — আবেগৰ বানে এতিয়া সকলোকে উটাই নিয়ে যেন পাওঁ। লোৱাচোন।

মনো — নহয় নহয়, তেনেকৈ নহয়ঙ্গ হাতে হাতে দিয়া আকৌ।

ললিতা — বুজিছোঁ। ৰোগৰ অৱস্থা সাংঘাতিক! ” (দ্বিতীয় অঙ্ক-প্রথম দৃশ্য)

-ইয়াৰ প্ৰথমটো (ক) উদাহৰণত ‘আসন্ন বিবহ’ মানে যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ যাবলৈ ওলোৱা ৰজাৰ প্ৰতি ৰাণীৰ আৱেগিক বিবহক বুজাইছে। ভাষাত দখল থকা শ্ৰোতাৰ পক্ষে সেয়া বুজাত অসুবিধা নহয়। আকৌ ‘বিবহৰ দেৱতা’ বুলি পত্নীয়ে নিজৰ স্বামীক সূচাইছে। দ্বিতীয় (খ) উদাহৰণত তামোল খাব নে বুলি সোধা প্ৰশ্নৰ উত্তৰত প্ৰত্যক্ষভাৱে ‘খাম’ বুলি কোৱাৰ পৰিৱৰ্তে প্ৰেমিকাৰ হাতৰ তামোল ‘অমৃত’ বুলি কৈ নিজৰ সন্মতি প্ৰকাশ কৰিছে। ‘ৰোগৰ অৱস্থা সাংঘাতিক’ বুলি ইয়াত প্ৰেমত পৰা মানুহৰ অস্থিৰ আৱেগিক অৱস্থাকহে বুজাইছে। এইদৰে কথোপকথনমূলক বক্তব্যখিনিৰ প্ৰসংগ বা বাক্ধাৰা বিচাৰৰ পৰা অৰ্থগত সংলগ্নতা ওলাই পৰে। অৱশ্যে ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্ৰিতা নথকা এনে কথোপকথনৰ বাবে বক্তা-শ্ৰোতা উভয়ৰ বিষয়ৰ পূৰ্বজ্ঞানৰ প্ৰয়োজন। গতিকে কোৱা কথাৰ অৰ্থ ধ্বনি, শব্দ, বাক্যতকৈ বেছি বাক্ধাৰাগত প্ৰসংগৰ মাজতহে ব্যপ্ত হৈ থাকে। ‘কোৱা কথা’ আৰু ‘প্ৰসংগ’-ৰ মাজৰ সম্বন্ধ অতি নিবিড় বাবেই (ক) আৰু (খ) উদাহৰণ দুটাত উক্তিসমূহৰ অৰ্থগত সংলগ্নতা ৰক্ষিত হৈছে আৰু যাৰ বাবে কথোপকথন হৈছে বুলিব পাৰি। যিমানপাৰি কম কথাবে যোগাযোগ সফল কৰিবলৈ যাওঁতে কথোপকথনত ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্ৰিতা নথকাটো স্বাভাৱিক। তেনে ক্ষেত্ৰত কথোপকথনৰ অৰ্থত সংলগ্নতা বিচাৰত ভাষাত দখল থকাৰ উপৰি বহুসময়ত সামাজিক পৰম্পৰাৰ জ্ঞান থকাও প্ৰয়োজন। কিয়নো ভাষিক সমলে আহৰণ কৰা অৰ্থমূল্য (value) পোনপটীয়া আভিধানিক অৰ্থতকৈ বেলেগ হ’ব পাৰে। যেনে:

(ক) “ শচী — তোমাৰ মুখত ফুল চন্দন পৰক!” (অৰ্থাৎ মুখৰ পৰা ওলোৱা কথাশাৰী সঁচা হওঁক)।

(খ) “ ১ম প্ৰ— কৈছে নেকিঙ্গ কৈছেতো। আৰু যিহে চকু পাক দি কৈছে কি ক’ম বোপাই। বুকুৱে ধান বনা দিব লাগিছে—

২ম প্ৰ— তেনেহ’লে দেখোন বৰ ৰহইচটো হৈছে। ব’লচোন ব’ল, সেই ফালেই এটা পাক দি আহোঁ।
গঙ্গাৰো যাত্ৰা মাহীৰো বাতৰা। ” ইত্যাদি।

—দ্বিতীয় উদাহৰণৰ প্ৰথম উক্তিত বুকুত ধান বনা অৰ্থাৎ মনত তীব্ৰ ভয় লগাৰ আভাস দিব বিচৰা হৈছে। দ্বিতীয় বক্তব্যত গঙ্গাৰো যাত্ৰা মাহীৰো বাতৰা অৰ্থাৎ একেটা যত্নতে দুটা সুবিধা লাভৰ মনোভাৱ ব্যক্ত কৰা হৈছে। এইদৰে অন্তৰ্নিহিত অৰ্থ বাক্ধাৰাৰ বিচাৰ্য বিষয়। ভাষাত দখল থকা বক্তা-শ্ৰোতাৰ বিষয়ৰ পূৰ্বজ্ঞানে বক্তব্যৰ অন্তৰ্নিহিত অৰ্থ অনুধাৱনত সহায় কৰে।

বাক্ধাৰাৰ এক প্ৰধান উপপাদ্য বিষয় হৈছে বাক্ অভিপ্ৰায়। কোনো এক অভিপ্ৰায় লৈ কোৱা কথাৰ প্ৰকৃত অৰ্থ একক বাক্ধাৰাই বিচাৰ কৰে। নাটৰ ক্ষেত্ৰত বাক্ধাৰাৰ একক এটি সংলাপো হ’ব পাৰে। যেনে :

“নন্দ — পৰৰ পুতেকৰ জীৱন ব্যৰ্থ কৰি, তাক সংসাৰৰ ন্যায্য অধিকাৰৰপৰা বঞ্চিত কৰি, মানুহক মানুহৰ শাৰীৰপৰা নমাই দি, মানুহে মানুহৰ মঙ্গল যুগে যুগে খাই আহিছে। মই তাৰ কিঞ্চিৎ প্ৰতিশোধ আজি দিলোঁ। পিতৃ পিতামহসকল! তোমালোকৰ তেজ মাংসৰ মোল নুবুজা শচীপাত্ৰক, আজি নিজৰ পুতেকৰ মাংসেৰে মূল্য বুজালোঁ, ধাৰ শুজিলোঁ। ” (তৃতীয় অঙ্ক-চতুৰ্থ দৃশ্য)

মন্ত্ৰী শচীপাত্ৰকে ধৰি সমগ্ৰ ব্ৰাহ্মণ সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰতি পাল বংশৰ শেষ ৰজাৰ উপপত্নীৰ সন্তান অৰ্থাৎ জাৰজ সন্তান

হিচাপে সিংহাসন লাভৰ পৰা বঞ্চিত নন্দৰ পুঞ্জীভূত ক্ষোভ প্ৰকাশ পাইছে উক্ত সংলাপৰ একক বাক্যধাৰাৰ মাজেৰে।

‘বাক্যৰ সমাহাৰেই বাগধাৰাৰ সামগ্ৰিকতা গঢ়ি তোলে। কেতিয়াবা এটা বাক্যৰ বিন্যাসতেই একাধিক বাক্যই ঠাই ল’ব পাৰে।’^{৩০} এনেধৰণৰ এক বাক্যবিশিষ্ট সংলাপ হ’লেও একেখিনি অভিপ্ৰায়যুক্ত কেইবাটাও বাক্যৰ সংবদ্ধ ৰূপেও কেতিয়াবা একক বাক্যধাৰা গঢ়ি তুলিব পাৰে। যেনে :

“শচী — উলিয়াইছা! কি উলিয়াইছা? কিন্তু বিহ খোৱা, গলত ফাঁচ লগোৱা, পানীত জাহ গিয়া, বুকুত কটাৰী বহুৱা, এই বিলাক ইমান ক্ষুদ্ৰ উপায়, যে তাৰ দ্বাৰা এই দুঃসহ যাতনাৰ শান্তি পাম বুলি মনে নধৰে কোৱা আৰু কি নতুন উপায় উলিয়াইছা?

নন্দ — নিজে মৰি শান্তি ক’ত পাব। শান্তি আছে প্ৰতিহিংসাত।”^{৩১}(চতুৰ্থ অঙ্ক-দ্বিতীয় দৃশ্য)

- ইয়াৰ প্ৰথম উক্তিত আত্মহত্যাৰ ভিন্ন উপায় মাথোঁ এটা বাক্যৰ মাজতে সামৰা দেখা গৈছে। বিশেষকৈ এইদৰে একক অভিপ্ৰায়যুক্ত একাধিক বাক্য, খণ্ডবাক্যৰ অৰ্থবহ সংযোগত (meaningful connection) একক বাক্যধাৰা গঢ়ি উঠিব পাৰে। গতিকে বক্তব্যৰ প্ৰকৃত অৰ্থ কথনৰ প্ৰসংগ, বক্তাৰ অভিপ্ৰায়, বিষয়ৰ পটভূমি, বিষয়ৰ পূৰ্বজ্ঞান, ভাষা প্ৰয়োগৰ সাধাৰণ জ্ঞান প্ৰভৃতি বক্তব্য বা বাক্যধাৰাৰ সামগ্ৰিকতাৰ ওপৰতহে প্ৰধানকৈ নিৰ্ভৰশীল।

৪. সামৰণি :

কথোপকথনৰ ভাষিক সমলে আহৰণ কৰা অৰ্থমূল্যক বাক্যধাৰাই বিচাৰ কৰে। কথোপকথনমূলক বিশ্লেষণে ভাষাতাত্ত্বিক একসূত্ৰিতা নথকা বক্তব্যৰো অৰ্থগত সংলগ্নতা বিচাৰত গুৰুত্ব দিয়ে। এটা বাক্য বা উক্তিৰ সুসংগঠিত ভাষিক গাঁথনি দৈনন্দিন কথোপকথনৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় নহয়। সফল কথোপকথনৰ বাবে অৰ্থগত সংলগ্নতাহে আৱশ্যক। ‘নীলাম্বৰ’ নাটখনৰ কথোপকথনমূলক বাক্য বিশ্লেষণৰ পৰা দেখা যায় যে এটা উক্তিৰ লগত আন এটা উক্তিৰ ভাষাগত একসূত্ৰিতা নাথাকিলেও অৰ্থগত সংলগ্নতাই নাটখনৰ ভাষিক কথোপকথন সাৰ্থক কৰি তোলে। ইয়াত বক্তব্যৰ সামগ্ৰিক অৰ্থ বাক্যধাৰাৰ বিচাৰত স্পষ্ট হৈ পৰা দেখা যায়। এইদৰে ‘নীলাম্বৰ’ শীৰ্ষক নাটখনৰ চৰিত্ৰবিশেষৰ মুখত আৰোপিত ভাষাৰ প্ৰায়োগিক দিশক আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানৰ এক বিদ্যায়তনিক শাখা বাক্যধাৰা বিশ্লেষণৰ মাজেৰে বিচাৰ কৰি চোৱাৰ গুৰুত্ব আছে। বাক্যধাৰাৰ বিচাৰেৰে আগলৈ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰায়োগিক দিশৰ বিচাৰৰো যথেষ্ট অৱকাশ আছে।

প্ৰসংগ পুথি :

- ১) শৰ্মা, অনুৰাধা : শৈলী আৰু শৈলাবিজ্ঞান, পৰিবৰ্দ্ধিত তৃতীয় সংস্কৰণ, ২০১৫, পৃ.৮২
- ২) দত্ত বৰুৱা, ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ : প্ৰয়োগ ভাষাবিজ্ঞানৰ ৰূপৰেখা, পৰিবৰ্দ্ধিত সংস্কৰণ, ২০১৭, পৃ.১৫১
- ৩) Yule, George : Pragmatics, 2018, p.83
- ৪) Bilmes, Jack : Discourse and Behavior, 1986, p.126
- ৫) Harris, Zellig S. : “ Discourse Analysis.” Language, vol. 28, no.1, 1952, p.1
- ৬) চৌধুৰী, প্ৰসন্নলাল : নীলাম্বৰ, অষ্টম সংস্কৰণ, এপ্ৰিল, ২০১৪, পৃ.৯
- ৭) পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃ.১৪
- ৮) পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃ.১৫
- ৯) পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃ.২৭
- ১০) পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃ.৫২
- ১১) পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃ.৫৫
- ১২) পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃ.৫৩
- ১৩) শৰ্মা, অনুৰাধা, পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃ.৮৪
- ১৪) পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃ.৬০

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জী :

মুখ্য উৎস :

১) চৌধুৰী, প্ৰসন্নলাল : *নীলাস্বৰ*, বনলতা, গুৱাহাটী, সপ্তম (বনলতা) সংস্কৰণ, ছেপ্টেম্বৰ, ২০০২

গৌণ উৎস :

১) দত্ত বৰুৱা, ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ : *প্ৰয়োগ ভাষাবিজ্ঞানৰ ৰূপৰেখা*, বিশাল প্ৰকাশন, গুৱাহাটী, পৰিবৰ্দ্ধিত সংস্কৰণ, ছেপ্টেম্বৰ, ২০১৭

২) দত্ত বৰুৱা, ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ : *আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানৰ পৰিচয়*, বাণী প্ৰকাশ মন্দিৰ, গুৱাহাটী, প্ৰথম প্ৰকাশ, ১৯৯০

৩) শৰ্মা, অনুৰাধা : *শৈলী আৰু শৈলাবিজ্ঞান*, বান্ধৱ, গুৱাহাটী, প্ৰথম প্ৰকাশ(নিলাদ গোস্বামী), ২০১০

৪) শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ : *অসমীয়া নাট্য সাহিত্য*, সৌমাৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী, প্ৰথম সংস্কৰণ, ১৯৬২

ইংৰাজী গ্ৰন্থ :

১) Bilmes, Jack : *Discourse and Behavior*, Plenum Press, New York, 1s edition, 1986

২) Brown, Gillian and Yule, George : *Discourse Analysis*, Cambridge University Press, First published, 1983

৩) Harris, Zellig S. : “*Discourse Analysis.*” *Language*, vol. 28, no.1, 1952, pp.1-30. JSTOR, www.jstor.org/stable/409987.

৪) Yule, George : *Pragmatics*, Oxford University Press, First published, 1996

● লেখিকা : গৱেষক ছাত্ৰী, অসমীয়া বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়।

গোৱালপৰীয়া লোকসংস্কৃতিৰ নাৰীকেন্দ্ৰিক উৎসৱ 'হুদুম পূজা'

ড° অলকা শৰ্মা

গোৱালপৰীয়া অঞ্চলৰ লোক জীৱনত পালিত হৈ অহা এক নাৰীকেন্দ্ৰিক উৎসৱ হ'ল হুদুম পূজা। এই উৎসৱৰ মূল কাৰ্য কৃষিকৰ্মৰ লগত জড়িত হৈ আছে। বহুদিন একেৰাহে অনাবৃষ্টি হৈ থাকিলে হুদুম পূজাৰ আয়োজন কৰা হয়। পৃথিৱীৰ উৰ্বৰা শক্তি বৃদ্ধিৰ বাবে বৰষুণৰ কামনা কৰাটোৱেই হুদুম পূজাৰ মুখ্য উদ্দেশ্য। ধুবুৰী এখন কৃষি প্ৰধান অঞ্চল। কৃষিৰ কাৰণে পানীৰ প্ৰয়োজন আৰু অনাবৃষ্টিৰ সময়ত এই পানীৰ কাৰণেই গোৱালপৰীয়া অঞ্চলৰ বিশেষকৈ ৰাজবংশী নাৰীসকলে হুদুম পূজা অনুষ্ঠিত কৰে। সাধাৰণতে হুদুম পূজা সমাজৰ কৃষক শ্ৰেণীৰ মাজতে আৰম্ভ। নিম্নবিত্ত কৃষকৰ ঘৰৰ জীয়ৰী বোৱাৰীসকলে এই পূজা কৰে।

সাধাৰণতে ব'হাগ মাহৰ শেষৰ পৰা আৰম্ভ কৰি জেঠমাহৰ শেষলৈকে যিকোনো এটা মঙ্গলবাৰ বা শনিবাৰে হুদুম পূজা কৰা হয়। এই সময়ছোৱাত হুদু চৰাইৰো প্ৰজনন কাল। সেয়ে হুদু চৰাইক বান্ধি ৰাখি শৃংগাৰ অভিনয়েৰে হুদুমক আহ্বান কৰা লোকবিশ্বাসেই হুদুম দেওৰ সৃষ্টি বুলি পণ্ডিতসকলে অনুমান কৰে। হুদুম দেওৰ প্ৰতীক হিচাপে এটা কলপুলি পুতি তাৰ চাৰিওফালে যৌন সন্তোগৰ অঙ্গি-ভঙ্গিৰে মহিলাসকলে নৃত্য কৰিলে বীৰ্যকপী বৃষ্টি পৃথিৱীত পৰি পৃথিৱী উৰ্বৰা হয় বুলি এক লোকবিশ্বাস অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা প্ৰচলিত হৈ আহিছে।

একসিৰা মহিলাৰ (যি মহিলাৰ এটিমাত্ৰ সন্তান থাকে) দ্বাৰা একে উশাহত কলপুলি কাটি আনি মঙলবাৰ বা শনিবাৰে নিৰ্দিষ্ট কৰি খোৱা ঠাইত গাঁত খান্দি পোতা হয় আৰু গাঁতটোত কিছুমান নিৰ্দিষ্ট বস্তু দিয়ে। হুদুম পূজাৰ উপকৰণ হিচাপে গাঁতৰ ভিতৰত ঘেচুল। ফেচকুপ্লা চৰাইৰ বাহ, চোৰা কাউৰীৰ মূৰ, পতিতাৰ দুৱাৰৰ মাটি, হাতীৰ দাঁতৰ মাটি, ঢেকী খোৱা পানী, সাতবাৰী মাগনেৰ পানী, পতিতাৰ যৌন কেশ, বাও কুমটাৰ কুটা, বুটা সূতা, মকৰা জাল, শিৰ নথকা নাৰিকলৰ এটা, ১৬ টা কল সন্নিবিষ্ট একাধি কল, সেন্দূৰ, ঘট এটা, কল পটুৱা, ফল, গাখীৰ, আতোপ চাউল, আগালি কলপাত, চাকি এযোৰ, আমৰ পল্লৱ, ফুল আদিৰ প্ৰয়োজন হয়। প্ৰধান পূজাৰিনীয়ে আয়তীসকলৰ উলুধনি আৰু জোকাৰৰ লগে লগে বিৱসনা হৈ গাতত হুদুম খুটি পোতে। পিছত এখন নতুন কুলাৰ ওপৰত গা ধোৱে আৰু কুলাত থকা পানীখিনিৰে 'হুদুম খুটি'টোক ধোৱাই দিয়ে। এই সময়ছোৱাত আয়তীসকলে উৰুৰু দি থাকে। পিছত পানীপূৰ্ণ ঘটটোত তামোল-পাণ, বাৰ শইচ দি হুদুম খুটিৰ ওচৰত স্থাপন কৰি ধূপ-ধুনা জ্বলাই ফল-মূলৰ নৈবেদ্য দি খুটি পোতাৰ কাম সম্পূৰ্ণ কৰে। লোকবিশ্বাস মতে 'হুদুম খুটি' পোতাৰ লগে লগেই বৰষুণ হয়। নহ'লেও তিনিদিনলৈ অপেক্ষা কৰা হয়। তাৰ ভিতৰত বৰষুণ নহ'লে আয়তীসকলে হুদুম পূজা আৰম্ভ কৰে।

দোভাগ ৰাতি গৃহস্থক ভাত-পানী খুৱাই বিচনালৈ পঠিয়াই হুদুম দেওৰ ওচৰত বৃষ্টি প্ৰাৰ্থনা কৰিবৰ বাবে নাৰীসকলে মুকলি পথাৰত পোতা কলপুলিটোৰ ওচৰত সমবেত হয়। কলপুলিটোক হুদুম ৰূপে জ্ঞান কৰা হয়। তিৰোতাসকলে অতি

ভক্তি আৰু নিষ্ঠা সহকাৰে লৌকিক আচৰণসমূহ পালন কৰি হুদুম খুটিৰ চাৰিওফালে ঘূৰি ঘূৰি নৃত্য কৰে। এই অনুষ্ঠানত পৰিৱেশিত গীতবোৰ সম্পূৰ্ণৰূপে যৌনধৰ্মী যদিও অনুষ্ঠানটোৰ মাজত যৌন ব্যভিচাৰ নাই। এই অনুষ্ঠানটোত নাৰীসকলে সম্পূৰ্ণৰূপে উলঙ্গ হৈ যৌনধৰ্মী গীত-পদ পৰিৱেশন কৰি হুদুম দেওৰ ওচৰত বৰষুণৰ বাবে আকুল ভাৱে আহ্বান কৰে। এন্ধাৰ বাতি নিৰ্জন স্থানত নাৰীসকলে উলঙ্গ হ'বৰ বাবে কোনো ধৰণৰ লজ্জাবোধ নকৰে। এই সময়ছোৱাত প্ৰকৃতি আৰু নাৰী একাত্ম হৈ পৰে। সন্তানৰ মাতৃয়ে যিদৰে সন্তানক লালন পালনৰ বাবে অশেষ কষ্ট কৰে, দুগ্ধ পান কৰাবৰ বাবে লজ্জা ভাৱ কাটি কৰি থয়, ঠিক তেনেদৰে প্ৰকৃতিখনকো শস্য শ্যামলা কৰি তুলিবলৈ গোৱালপৰীয়া নাৰী সমাজে হুদুম দেউৰ আগত লাজ ভাৱ নিবাৰণ কৰি বৰষুণৰ বাবে কাতৰ আহ্বান কৰে। হুদুম পূজাত অংশ গ্ৰহণ কৰা উলঙ্গ নাৰীয়ে পুৰুষৰ সংগমৰ অভিনয় কৰে, কেতিয়াবা হুদুম খুটিক পুৰুষৰ নিচিনাকৈ সাৰটি ধৰি সংগমৰ অভিনয় কৰে। চহা সমাজৰ বিশ্বাস যে এনে কাৰ্য কৰিলে বৰষুণ অৱশ্যস্তৰী। কাৰণ পৃথিৱী প্ৰকৃতি হ'ল নাৰী আৰু তেওঁৰ স্বামী হ'ল হুদুম, বৰুণ আৰু ইন্দ্ৰ। গতিকে স্বামী বীৰ্য স্বৰূপ বৰষুণ পৃথিৱীত পৰিলে স্ত্ৰী স্বৰূপা পৃথিৱীখন শস্য, মৎস্যে ভৰপূৰ হৈ পৰে। পৃথিৱীখনৰ উৎপাদিত শস্য খাই আমি বৰ্তি থাকোঁ। গতিকে গোৱালপৰীয়া লোকসমাজে যৌন উদ্দীপক গীত-নৃত্যৰ মাজেৰে হ'লেও বৰষুণৰ কামনা কৰে যাতে পৃথিৱীখন শস্য-শ্যামলা হৈ শস্যৰে উপচি পৰে। হুদুম পূজাত পৰিৱেশিত গীত এফাঁকি এনে ধৰণৰ —

জাগৰে জাগৰে হুদুম আজিকাৰ বাতি
 গৃহস্থিয়া কৰে পূজা দিয়া ধূপ চাইলন বাতি।
 আকাশতে কৰ পূজা আকাশ কাওলী,
 পাতালতে কৰ পূজা এককাল লাগিল।
 কালমেঘ ধলামেঘ ডাকিয়া আন ঝৰি,
 আন্ধাৰ কৰিয়া দেওয়া আইসে দাবাৰি।
 কালমেঘ দেওয়াৰ ঝৰি আয়ৰে,
 আইলো আইলোৰে হুদুম দেশত আইলোৰে।
 আনোৰে হুদুমৰ মাও চাইলন বাতি,
 বৰিয়া নেও আজি হুদুমক শুভ বাতি।
 কালা বাড়ীত পাৰে নিন্দ সুৰ সুৰায়,
 কালা বাড়ীত চাইলন ধৰি গৰমৰায়।
 হুদুমৰ মাও বন্দি হইল যোৰ মাৰেয়াৰ তলেৰে,
 হুদুম হুদুমৰে, হুদুম কি কাজ কৰিল ৰে।
 হুদুমৰ ঘৰ সাত ভাই কাৰো খেতত পানী নাই,
 আছে জল গাঙ্গতে ঢালিয়া দিব জমিতে।

সমগ্ৰ গোৱালপৰীয়া অঞ্চলটো এখন কৃষি প্ৰধান অঞ্চল। কৃষিৰ কাৰণে পানীৰ প্ৰয়োজন আৰু অনাবৃষ্টিৰ সময়ত এই পানীৰ কাৰণেই “হুদুম পূজা” কৰা হয়। “হুদুম পূজা” সাধাৰণতে লোকসমাজৰ কৃষক শ্ৰেণীৰ মাজতে আবদ্ধ। নিম্নবিত্ত কৃষকৰ ঘৰৰ বোৱাৰী-জীয়ৰীসকলে এই পূজা কৰে। মূলতঃ পানীৰ বাবেই এই পূজা কৰা হয়। গোৱালপৰীয়া অঞ্চলৰ লোকজীৱন কৃষি নিৰ্ভৰশীল। সেয়ে গোৱালপৰীয়া অঞ্চলৰ নাৰীসমাজত হুদুম দেওৰ পূজাৰ প্ৰচলন অতি প্ৰাচীন কালৰ পৰাই চলি আহিছে। হুদুম পূজাত কৰণীয় সকলোবিলাক আচাৰ-নীতি লোক-সংস্কৃতিমূলক অনুষ্ঠানৰ অন্তৰ্গত। সেয়ে গীত-পদ-নৃত্য অভিনয়ৰ সমাহাৰেৰে অনুষ্ঠিত হুদুম পূজা অনুষ্ঠানটোক অৰ্ধ নাটকীয় লোকনাট্যানুষ্ঠানৰ শাৰীভুক্ত কৰিব পাৰি।

● লেখিকা : ধুবুৰী ভোলানাথ মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ সহযোগী অধ্যাপিকা।

ইতিহাসৰ পটভূমিত হাজো : মন্দিৰ-মছজিদ-সত্ৰ

নৃপেন্দ্ৰ কুমাৰ ভাগৱতী

ধৰ্মীয় বিশ্বাস আৰু সহনশীলতাৰ নিদৰ্শন পূণ্য তীৰ্থভূমি হাজো। এফালে শাক্ত শৈৱ আৰু বৈষ্ণৱৰ মিলনতীৰ্থ আনফালে হিন্দু মুছলমান আৰু বৌদ্ধ ধৰ্মীৰ বিচৰণ আৰু বিশ্বাসৰ তীৰ্থস্থানৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ হাজো।

ইতিহাস : সংস্কৃত শব্দ। যি গ্ৰন্থ বা পুথিত পূৰ্ণি দিনৰ বিৱৰণী আৰু তথ্য পোৱা যায় সেয়ে ইতিহাস। জানিবলগীয়া কথাৰ ভঁৰাল।

‘ইতিহাসৰ পটভূমিত হাজো : মন্দিৰ-মছজিদ-সত্ৰ’ বিষয়ত তীৰ্থস্থান, হাজো নাম : মন্দিৰ-মছজিদ সম্পৰ্কে এয়া মাথো ক্ষুদ্ৰ প্ৰয়াস।

হাজো নাম আৰু তীৰ্থস্থান একেটা মুদ্ৰাৰ দুটা পিঠিৰ নিচিনা। হাজো মানেই তীৰ্থস্থানৰ মিলনভূমি। মন্দিৰ, মছজিদ আৰু সত্ৰৰ সমন্বয় ক্ষেত্ৰ। ধৰ্মক্ষেত্ৰ— তীৰ্থক্ষেত্ৰ হাজো অতীতত সংস্কৃত চৰ্চাৰ মুখ্যস্থান আছিল। ভাগৱত চৰ্চাৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ আছিল হাজো। হাজোলৈ তীৰ্থযাত্ৰী আহে পূণ্য অৰ্জন কৰিবলৈ। পৰ্যটক আহে দৰ্শন কৰি ইতিহাস আৰু সংস্কৃতি বুজিবলৈ। গৱেষক আহে গৱেষণাৰে সত্যৰ সন্ধান কৰিবলৈ।

০.০১ তীৰ্থস্থান : তীৰ্থস্থানৰ সংজ্ঞা আছে। পীতাম্বৰ সিদ্ধান্ত বাগীচ বিৰচিত ‘তীৰ্থ কৌমুদী’ (সংস্কৃত)ৰ ড° বিশ্বনাৰায়ণ শাস্ত্ৰী মহোদয়ে কৰা সম্পাদনা ‘Tirtha Kaumudi’ নামৰ গ্ৰন্থখনিত তীৰ্থস্থানৰ সংজ্ঞা দিয়া আছে এনেদৰে (Page-XV)—

TIRTHA : A tirtha is a holy place sacred to god or goddess, which is visited by people to wipe off the sin of this and the previous births and also acquiring virtues which grant enjoyment in this world and liberation (*moksa*) after deaths. A river or a particular place on a river, a lake or a pond, a hill or a mountain peak, a cave or a forest, or a place where the image of a god or goddess stands and a place where a sage or saintly person is born, lives or dies is regarded as *tirtha*.

কোনোৱে ইহ জন্মৰ আৰু পৰজন্মৰ পাপৰ পৰা মুক্তি বিচাৰি, কোনোৱে মোক্ষ প্ৰাপ্তিৰ নিমিত্তে তীৰ্থস্থানলৈ গৈ প্ৰাৰ্থনা কৰে। পবিত্ৰ পৰ্বত, পাহাৰ, টিলা, নদী, হ্ৰদ, দেৱ-দেৱীৰ নিৱাসস্থান, মহাপুৰুষৰ, বাসস্থান, আৱিৰ্ভাব অথবা তিৰোভাবৰ নিৰ্দিষ্ট স্থানসমূহ তীৰ্থস্থানৰ সংজ্ঞাৰ অন্তৰ্গত।

অসমৰ প্ৰখ্যাত বুৰঞ্জীবিদ ড° সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা সম্পাদিত, অসমৰ বুৰঞ্জী আৰু পুৰাতত্ত্ব বিভাগৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত ১৯৩০ চনৰ ‘কামৰূপৰ বুৰঞ্জী’ৰ পৰিশিষ্ট, পৃঃ ১০৫-১১০ত বৰ্ণিত হাজোৰ পৰ্বতসমূহ—

(১) হাজোৰ মাধৱৰ পৰ্বতৰ নাম মণিকূট।

(২) কেদাৰ পৰ্বতৰ নাম মদনাচল।

- (৩) কামেশ্বৰ পৰ্বতৰ নাম গোকৰ্ণ।
 (৪) মোকাম পৰ্বতৰ নাম গডুৰাচল।
 ০.০২ হাজো নাম : হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা সঙ্কলিত শ্ৰীমদ্ভাগৱত (দ্বাদশ স্কন্ধ, ২০শ সংস্কৰণ, ২০০৩)ত হাজো আৰু হয়গ্ৰীৰ নামে চৰ্চা লাভ কৰিছে—

- ‘হাজো নাম যাৰ পৃথিৱীত সাৰ
 মণিকূট গিৰিৰাজ।
 (ষষ্ঠ স্কন্ধ) : হয়গ্ৰীৰ ৰূপে মাধৱ আচম্ব
 লগতে দেৱ সমাজ।। (৬১০৬ নং পদ)
 কাষতে লৌহিত্য আনো যত তীৰ্থ
 বহন্ত সবে তহিত।
 অপূৰ্ণৰ কেদাৰ কমল
 দেখিলে যাক মুকুতি।।”
 ০ ০ ০
 “হয়গ্ৰীৰ নামে অৱতাৰ ভৈলা হৰি।
 মধু দানৱক প্ৰভু মাৰিলাহা ধৰি।। (৭২৭৬ নং পদ)
 ব্ৰহ্মাক দিলাহা বেদ প্ৰভু নাৰায়ণ।
 (সপ্তম স্কন্ধ) : বেদ পায়ী প্ৰজাপতি তুষ্ট ভৈলা মন।।
 সত্যমূৰ্তি ভগৱন্তে তনুক ধৰিল।
 ব্ৰহ্মা আদি দেৱ যাক প্ৰণাম কৰিল।। (৭২৭৭ নং পদ)”
 ০ ০ ০
 “এহিমতে ভগৱন্তে পূৰ্ব প্ৰলয়ৰ অন্তে
 হয়গ্ৰীৰ দৈত্যক বধিলা।
 (অষ্টম স্কন্ধ) : আনি নিজ বেদগণ পাচে দেৱ নাৰায়ণ
 ব্ৰহ্মাৰ আগত সমৰ্পিলা।।
 সতব্ৰত ৰাজস্বাষি বিষুৱৰ প্ৰসাদে আসি
 জ্ঞান বিজ্ঞানক লভিলন্ত
 ইটো কল্পে বৈৰস্বত আদিত্যৰ ছয়া সুত
 শ্ৰাদ্ধদেৱ প্ৰখ্যাত ভৈলন্ত।। (৯৩৩৩ নং পদ)”
 ০ ০ ০
 “কামৰূপে অনুপাম হাজো হেন যাৰ নাম
 যাত মহা পঞ্চতীৰ্থ আছে।
 (দশম স্কন্ধ) : মহা মণিকূট গিৰি উঠি যাত জন্ম তৰি
 লৌহিত বহন্ত যাৰ কাছে।। (১৬২০৩ নং পদ)
 গিৰিবৰ উপৰত মহাৰম্য মন্দিৰত
 আছে কৃষ্ণ ভকতৰ পতি।
 হয়গ্ৰীৰ ৰূপ ধৰি যাক দেখি নৰনাৰী
 মহাসুখে সাধয় মুকুতি।।”
 ০ ০ ০

‘ৰামায়ণ’তো কন্দলীয়ে দীৰ্ঘ পৰিসৰ বিশিষ্ট আত্ম-পৰিচয়মূলক বৰ্ণনা পৰিবেশন কৰিছে। তেওঁৰ বৰ্ণনাৰ পৰা জনা যায় যে, কামৰূপ মध्ये সাৰ হাজোৰ তীৰ্থস্থান মণিকূট পৰ্বতত অৱস্থিত। ইয়াতেই জনাৰ্দন হয়গ্ৰীৱৰ মন্দিৰ। মণিকূটগিৰিৰ ওচৰেৰে মহাবাহু লৌহিত্য চিৰ প্ৰবাহমান। অপুনৰ্ভৱ, গোকৰ্ণ, হৰ-কামেশ্বৰ, কেদাৰ আদি থানেৰে হাজো চিৰ পবিত্ৰ। ইয়াতেই মাধৱ ভক্ত অনেক ‘তন্ত্ৰীয়ে’ বাস কৰিছিল। তন্ত্ৰীসকলে পাট-বস্ত্ৰ বৈ বিষুংক বিভূষিত কৰিছিল। পবিত্ৰস্থান হাজোত কৃষ্ণৰ কিঙ্কৰ ৰত্ন পাঠকে বাস কৰিছিল আৰু তেওঁ ‘ছিৰ সত্ৰক’ পাতি লোক সমাজত ভাগৱত শাস্ত্ৰ প্ৰৱৰ্তাইছিল। তেওঁৰেই পুত্ৰ হৰিচৰণে অনন্ত কন্দলী ৰূপে খ্যাত হৈ ভাগৱত মিশ্ৰ কৰি ৰামায়ণ ৰচিছিল—

হাজো হেন নাম। পবিত্ৰ উত্তম। স্থান কামৰূপ মাৰে।
 মণিকূট গিৰি। শিখৰত আছা। হয়গ্ৰীৱ দেৱৰাজে।।
 কাষতে লৌহিত্য। বহন্ত পৱিত্ৰ। কুণ্ড আছে সেই স্থান।
 অপুনৰ্ভৱ। নাহি জন্ম পুনৰ্বাৰ। যাহাত কৰিলে স্নান।।
 গোকৰ্ণ যে ৰূপ। দেৱ গঙ্গাধৰ। মূৰ্তি ধৰি আছা যত।
 যাক সাত তাল। ৰাৰণে কাটিলা। অদ্যপি দেখি সাক্ষাত।।
 গিৰিৰ উপৰে। লিঙ্গ ৰূপে ধৰি। আছা হৰ কামেশ্বৰ।
 কেদাৰ কমল। লিঙ্গৰূপ ধৰ। আছা যাত হৰি-হৰ।।
 তথা তন্ত্ৰীকুল। আছিল বিপুল। মাধৱত শুদ্ধচিত্ত।
 তাসম্মত হন্তে। পাট বস্ত্ৰ হোয়ে। বিষুংক কৰে ভূষিত।।
 তথা দ্বিজবৰ। কৃষ্ণৰ কিঙ্কৰ। আছিল ৰত্ন পাঠক।
 ভাগৱত-শাস্ত্ৰ। প্ৰৱৰ্তাইলা মত। পাতিয়া ছিৰ সত্ৰক।।
 এথা উতপতি। তাহান সন্ততি। নামত হৰিচৰণ।
 অনন্ত কন্দলী। পাছে খ্যাত ভৈলা। হৰি ভৈলা সুপ্ৰসন্ন।।
 ৰামায়ণ কথা। পদ নিবন্ধিল। ভাগৱত মিশ্ৰ কৰি।
 হৰি-কথা বিনে। দাৰুণ কলিত। তৰিবে কেহো নপাৰি।।^১

(^১ ড° নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা সম্পাদিত অনন্ত কন্দলী বিৰচিত ‘কুমাৰ হৰণ’ গ্ৰন্থ-১৯৮৬, পৃ. ১১১-১১২)

সনাতন ধৰ্মত পঞ্চদেৱতাৰ পূজা প্ৰচলিত। হাজো যেন জলন্ত সাক্ষী। হাজোত গণেশ, শিৱ, দুৰ্গা আৰু বিষুংক মন্দিৰ থকালৈ চাই অনুমান হয় যেন একালত ইয়াত সূৰ্য মন্দিৰো আছিল। কামৰূপত ধ্বংসপ্ৰাপ্ত হ’ল।

০.০২ [ক] : মনীষী বাণীকান্ত কাকতীয়ে হাজো শব্দৰ গঠনৰ ক্ষেত্ৰত তিব্বত-বৰ্মী বৰো ভাষাৰ হা- গাঁজৌ- ‘হা’ মানে মাটি ‘গাঁজৌ’ মানে ওখ অৰ্থাৎ হাজৌ/হাজো শব্দৰ অৰ্থ ওখ মাটি, পাহাৰ, পৰ্বত বুলি ব্যাখ্যা দিছে।^২

(^২ অসম সাহিত্য সভাৰ ৬৫ তম হাজো অধিবেশনৰ (১৯৯৯) স্মৃতিগ্ৰন্থ— ‘মণিকূট’ৰ ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰবন্ধ ‘হাজো অঞ্চলৰ ঠাই আৰু নদীৰ নাম’)

০.০২ [খ] : হাজো নামে এজন কোচবংশীয় ৰজা সেই সময়ত ক্ষমতাসম্পন্ন হৈ উঠে। এৱেঁই কোচবিহাৰ ৰাজ্য স্থাপনকৰ্তা বিশ্বসিংহৰ মাতামহ। ১৫২২ খ্ৰীষ্টাব্দত বিশ্বসিংহই কোচবিহাৰৰ সিংহাসনত বহি ৰাজ্য শাসনৰ নতুন প্ৰণালী অৱতৰণ কৰে। সেইমতে ২০ জন পাইকৰ ওপৰত এজন ঠাকুৰীয়া, ১০০জনৰ ওপৰত এজন শইকীয়া, ১০০০ জনৰ ওপৰত হাজাৰি, ৩০০০অৰ ওপৰত এজন ওশা আৰু ৬৬০০০ জনৰ ওপৰত এজন নৱাব নিযুক্ত হ’ল। এই বিশ্বসিংহই নেপাল, কামৰূপ, কাশ্মীৰ, কাশী, শোণিতপুৰ আৰু মিথিলাৰপৰা ওঠৰগৰাকী কন্যা আনি তেওঁলোকক বিবাহ কৰায়।^৩

(^৩ অসম সাহিত্য সভাৰ ভাষণৱলী : বুৰঞ্জী, ১৯৬৯, পৃ. ২৯)

০.০২ [গ] : হাজো চহৰৰ সৈতে কোচবিহাৰ ৰাজ্যৰ যে, এক গৌৰৱোজ্জ্বল অধ্যায় জড়িত হৈ আছে সেইকথা বহুতৰে অজ্ঞাত। হয়গ্ৰীৱ মাধৱ মন্দিৰ বা খাল কাটি ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দৈৰ্ঘ্য কমোৱাৰ বাবেই নহয় হাজো যে, এসময়ত কোচৰজা নৰনাৰায়ণৰ পুত্ৰ মহাৰাজ লক্ষ্মীনাৰায়ণৰ ৰাজধানী আছিল সেই কথা প্ৰায় পাহৰণিৰ গৰ্ভত লীন গৈছে। এই প্ৰসংগ খ্ৰীষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰক ষ্টিফেন কাছিলাৰ এখন চিঠিৰ পৰা জনা যায়।

১৬২৭ চনৰ ৪ অক্টোবৰত লিখা (লক্ষ্মীনাৰায়ণৰ লগত শ্ৰীষ্ট ধৰ্মযাজক দুজনৰ সাক্ষাৎকাৰ সম্বন্ধীয় এক বিশদ বিৱৰণ কাছিয়াই পৰ্তুগালত থকা তেওঁৰ সম্প্ৰদায়ৰ পৰিচালনা সমিতিতলৈ পঠিয়াইছিল) এই চিঠিৰ পৰা জনা যায় যে মহাৰাজ লক্ষ্মীনাৰায়ণে তেওঁৰ ৰাজধানী হাজোত থকা এক বিশাল ৰাজপ্ৰাসাদত বাস কৰিছিল।^৪

(৪. অসমীয়া গণমত, ৮ ফেব্ৰুৱাৰী, ২০১১— মনোৰঞ্জন শৰ্মাৰ প্ৰবন্ধ ‘কোচবিহাৰৰাজ লক্ষ্মীনাৰায়ণৰ ৰাজধানী তীৰ্থনগৰী হাজো’।)

০.০৩ হাজোৰ পঞ্চতীৰ্থ : শ্ৰীশ্ৰীহয়গ্ৰীৰ মাধৱ মন্দিৰ, শ্ৰীশ্ৰীগণেশ মন্দিৰ, শ্ৰীশ্ৰীকামেশ্বৰ মন্দিৰ, শ্ৰীশ্ৰীকৈদাৰ মন্দিৰ আৰু শ্ৰীশ্ৰীকমলেশ্বৰ মন্দিৰ হাজোৰ পঞ্চতীৰ্থ। এই পঞ্চতীৰ্থৰ উপৰি মুছলমানসকলৰ পুতস্থান তথা গৌৰৱৰ সাক্ষী পোৱামৰ্কা দৰগাহ ছৰিফ। মহাৰাজ লক্ষ্মীসিংহৰ (১৭৬৯-১৭৮০ খ্ৰীঃ) ৰাজত্ব কালচোৱাৰ ভিতৰত ১৭৭৪ চনত হাজোৰ মদনাচল পাহাৰত প্ৰতিষ্ঠাপিত শ্ৰীশ্ৰীজয়দুৰ্গা দেৱালয় শক্তিপীঠ।

ব্ৰহ্মপুৰাণ, শ্ৰীমদ্ভাগৱত, কালিকাপুৰাণ, দেৱীভাগৱত, মৎস্যপুৰাণ, শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বিৰচিত কীৰ্তন পুথি আদিৰ উপৰিও বিভিন্ন বুৰঞ্জীত হয়গ্ৰীৰ সম্বাদ, হাজো আৰু উল্লিখিত হাজোৰ তীৰ্থস্থানসমূহৰ বিৱৰণী আৰু তথ্য পোৱা যায়।

০.০৩ (ক) শ্ৰীশ্ৰীহয়গ্ৰীৰ মাধৱ মন্দিৰ : যুগ যুগ ধৰি ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ সৰ্ব-ধৰ্ম সমন্বয়ৰ ঐতিহ্য বহন কৰি অহা হাজোৰ হয়গ্ৰীৰ মাধৱ দেৱালয় গুৱাহাটীৰ পৰা বত্ৰিশ কিলোমিটাৰ উত্তৰ-পশ্চিমে মণিপৰ্বত নামৰ এটি সৰু পাহাৰৰ ওপৰত অৱস্থিত। মহাভাৰতৰ শান্তি পৰ্বত বিষ্ণুৰ হয়গ্ৰীৰ মাধৱ অৱতাৰ সম্পৰ্কে উল্লেখ আছে। বিষ্ণু শুই থাকোঁতে আৰু ব্ৰহ্মা বিষ্ণুৰ নাভিত থাকোঁতে বিষ্ণুৰ নাভিৰ পৰা মধু আৰু কৈটভ নামৰ দুটা দৈত্যৰ জন্ম হয়, এই দৈত্য দুটাই ব্ৰহ্মাৰ হাতৰ পৰা বেদ কাঢ়ি নি ৰসাতল পোৱাত ব্ৰহ্মাই বিষ্ণুৰ নিদ্ৰাভংগ কৰি বেদ উদ্ধাৰৰ বাবে তেওঁক অনুৰোধ জনায়। বিষ্ণুৱে হয়গ্ৰীৰ ৰূপ ধাৰণ কৰে আৰু বেদ উদ্ধাৰ কৰি ব্ৰহ্মাক চমজাই দিয়ে। তাৰ পাছত বিষ্ণুৱে সমুদ্ৰত মহাশয়নত নিমগ্ন হয়। মধু কৈটভে বিষ্ণুক যুদ্ধলৈ আহ্বান কৰাত বিষ্ণুৱে দুয়োকে বধ কৰে। মৎস্য পুৰাণৰ মতে ভগৱানৰ হয়গ্ৰীৰ অৱতাৰ মৎস্য অৱতাৰৰো আগৰ। বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ড অগ্নিত পুৰি যোৱাত ভগৱানে হয়গ্ৰীৰ ৰূপত বেদ পুনৰ ৰচনা কৰে, কালিকা পুৰাণৰ মতে ভগৱানে হয়গ্ৰীৰ ৰূপ ধৰি মণিকূট পৰ্বততে জ্বৰাসুৰক বধ কৰে। এই জ্বৰাসুৰে ঔৰ্বঋষিৰ তপস্যা ভঙ্গ কৰিছিল। ভগৱান বিষ্ণুৱে হয়গ্ৰীৰ ৰূপত জ্বৰাসুৰকে ধৰি পাঁচজন অসুৰক বধ কৰে। ঔৰ্বঋষিয়েই এই হয়গ্ৰীৰ মাধৱ দেৱালয় প্ৰতিষ্ঠা কৰে বুলি কোৱা হয়।

হয়গ্ৰীৰ মাধৱৰ মূৰ্তিটো বুদ্ধমূৰ্তি বুলি বৌদ্ধ (লামা) সকলে পূজা কৰে। ‘যোগিনীতন্ত্ৰ’ত এই তীৰ্থস্থানক মণিপীঠ তীৰ্থ বুলি কোৱা হৈছে আৰু এই তীৰ্থ তিনিক্ৰোশ ব্যাপি আছে। তাৰ দক্ষিণ মুখত কামেশী, পশ্চিম মুখত হয়গ্ৰীৰ, উত্তৰ মুখত কমল লিঙ্গ আছে—

‘ক্ৰোশত্ৰয়মিদং ক্ষেত্ৰং মণিপীঠং সুৰাৰ্চিত্তে।

দক্ষবক্ৰেচ কামেশী হয়গ্ৰীৰস্ত পশ্চিমে।’

(যোগিনীতন্ত্ৰ উত্তৰখণ্ড-৫ম পটল-২৬)^৫

(৫. মহাতীৰ্থ অসম, ২০০৭, পৃ. ৮৪-৮৬)

পণ্ডিত সকলে ঠাৱৰ কৰা মতে শ্ৰীশ্ৰীহয়গ্ৰীৰ মাধৱ মন্দিৰ নৱম-দশম শতিকাৰ ভিতৰত নিৰ্মিত বিষ্ণুতীৰ্থ। মন্দিৰৰ মূল বেদীত ভগৱান বিষ্ণুৰ অৱতাৰ শ্ৰীশ্ৰীহয়গ্ৰীৰ মাধৱ, বাওফালে দাৰ্ভৰ্হমা স্বৰূপ দ্বিতীয় জগন্নাথ, বিষ্ণুৰ বাহন গড়ুৰ পক্ষী, সোঁফালে চলন্ত মাধৱ বংশীগোপালৰ ধাতুৰে নিৰ্মিত মূৰ্তি আৰু বাসুদেৱৰ মূৰ্তি আছে। শ্ৰীশ্ৰীহয়গ্ৰীৰ মাধৱ বৌদ্ধ ধৰ্মাৱলম্বীসকলৰ অতি আদৰৰ মহামুনি বা মহামুনি।

মাধৱ দেৱালয় বিষ্ণুতীৰ্থ শ্ৰীক্ষেত্ৰৰ জগন্নাথ মন্দিৰৰ সমপৰ্যায়ত সমাদৃত আৰু পূজিত। জগন্নাথ দৰ্শনান্তে হয়গ্ৰীৰ মাধৱ দৰ্শন কৰাটো পৰম্পৰাগতভাৱে প্ৰচলিত এক প্ৰথা। হয়গ্ৰীৰ— সংস্কৃত শব্দ; হয় মানে ঘোঁৰা, গ্ৰীৰ মানে মূৰ বা ডিঙি অৰ্থাৎ ঘোঁৰাৰ মুখাকৃতিৰ বিষ্ণুৰ এক অৱতাৰ। মধু আৰু কৈটভ অসুৰে চুবকৈ নিয়া বেদ উদ্ধাৰ কৰিবৰ কাৰণে বিষ্ণুৱে এই মূৰ্তি ধাৰণ কৰে। ‘হয়গ্ৰীৰ নামে আৰু ভৈলা অৱতাৰ’ (কীৰ্তন পুথি)

কোচৰজা ৰঘুদেৱৰ ৰাজত্বকালৰ ভিতৰত ১৫৮৩ খ্ৰীষ্টাব্দত হয়গ্ৰীৰ মাধৱ মন্দিৰ পুনৰ নিৰ্মাণ কৰাৰ তথ্য বুৰঞ্জীত

আছে। এই মন্দিৰ পোনতে ঔৰ্বক্ষাৰ্থিয়ে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল বুলি কামৰূপ জিলা গেজেটিয়াৰৰ ১১৫ পৃষ্ঠাত উল্লেখ আছে। মূল মঠ শিলেৰে নিৰ্মিত, গজমূৰ্তিৰ ওপৰত স্থাপিত, শৈল কুশাশন শোভিত। মহাভাৰত, বাৰ্মায়ণত বৰ্ণিত আখ্যানৰ লগত সংগতি ৰাখি খোদিত কৰা শৈল ভাস্কৰ্য আৰু দশাৱতাৰ মূৰ্তিসমূহ (মৎস্য আৰু কুৰ্মৰ বাহিৰে) হয়গ্ৰীৰ মাধৱ মন্দিৰৰ অন্যতম বিশেষত্ব। মন্দিৰৰ গৰ্ভগৃহ, অন্তৰালয় আৰু মণ্ডপ সনাতনীয় বৈদিক ধৰ্মৰ প্ৰভাৱেৰে প্ৰভাৱান্বিত। মন্দিৰৰ বেৰত থকা কোচৰজা বধুদেৱৰ ১৫০৫ শক (১৫৮৩ খ্ৰীষ্টাব্দৰ) শিলালিপি বুৰঞ্জীৰ সমল। মন্দিৰৰ সমীপৰ দৌলত আহোম ৰজা প্ৰমত্ত সিংহৰ ১৬৭২ শক (১৭৫০ খ্ৰীষ্টাব্দ)ৰ শিলালিপি এই তীৰ্থৰ দৌলোৎসৱৰ সাক্ষী।

০.০৩ (খ) **শ্ৰীশ্ৰীগণেশ মন্দিৰ** : নিজ হাজোৰ দক্ষিণ প্ৰান্তত, হাজো-বংশৰ পথৰ দাঁতিত প্ৰকাণ্ড শিলত কটা বিগ্ৰহ। মন্দিৰৰ বাহিৰৰ পৰা দেখাত বহুত পৰা হাতীৰ নিচিনা।

‘মহাতীৰ্থ অসম’ নামৰ গ্ৰন্থখনৰ বৰ্ণনা অনুসাৰে (পৃ. ১০২)- গণেশ মন্দিৰ (হাজো) হয়গ্ৰীৰ মাধৱ মন্দিৰৰ নিচেই কাষতে। মন্দিৰৰ স্থানত এটা ডাঙৰ শিলত ১০-১১শ শতিকাতে সুন্দৰকৈ কটা এই মূৰ্তিটোৰ ওপৰতে এটা ইটাৰ মন্দিৰ নিৰ্মিত হয়। হাজোলৈ তীৰ্থ কৰিবলৈ যোৱা যাত্ৰীসকলে প্ৰথমে এই মন্দিৰত পূজা দি লয়।

০.০৩ (গ) **শ্ৰীশ্ৰীকামেশ্বৰ মন্দিৰ** : শ্ৰীশ্ৰীগণেশ মন্দিৰৰ পৰা অলপ নিলগত দক্ষিণ দিশে গোকৰ্ণ পৰ্বতত শ্ৰীশ্ৰীকামেশ্বৰ মন্দিৰ। শিৱলিংগ ৰূপত কামেশ্বৰ শিৱ।

‘পবিত্ৰ অসম’ (অসম সাহিত্য সভাৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত, প্ৰয়াত মহেশ্বৰ নেওগ সম্পাদিত, জানুৱাৰী-১৯৬৯, পৃ. ২৩৪) নামৰ ঐতিহাসিক গ্ৰন্থখনত উল্লেখ আছে যে— ‘কামেশ্বৰ দেৱালয় গণেশ্বৰৰ অগ্নিকোণত গোকৰ্ণ পৰ্বত (যোগিনীতন্ত্ৰ ২.৯.৪৩) ততে কামেশ্বৰ শিৱলিংগেৰে শিৱ মন্দিৰ (যোগিনী তন্ত্ৰ- ২.৯.১১৮-১৯)।

কোনো কোনো লোকৰ মতে অতীজত হেনো এইটো ব্ৰহ্মাৰ মন্দিৰ আছিল। আনহাতে, আন কিছুলোকৰ মতে মদন-কামদেৱৰ মন্দিৰ আছিল। নিঃসন্দেহে এই মন্দিৰ আহোম যুগৰ কীৰ্তি। প্ৰাচীন মন্দিৰ ধ্বংস হোৱাৰ পৰৱৰ্তী ৰূপ এয়া।

০.০৩ (ঘ) **শ্ৰীশ্ৰীকেদাৰ মন্দিৰ** : শ্ৰীশ্ৰীকামেশ্বৰ মন্দিৰৰ পৰা পূবে পকী পাহাৰীয়া ৰাস্তাৰে প্ৰায় ডেৰ কিলোমিটাৰ দূৰত মদনাচল পৰ্বতত শ্ৰীশ্ৰীকেদাৰ মন্দিৰ অৱস্থিত। এই মন্দিৰৰ প্ৰতিষ্ঠাপক আৰু প্ৰতিষ্ঠাকাল সম্বন্ধে সঠিক তথ্য পোৱা নাযায়। মন্দিৰৰ পূবফালৰ প্ৰৱেশদ্বাৰত থকা শিলালিপিখনৰ পৰা জনা যায়, ৰাজেশ্বৰ সিংহৰ ৰাজত্ব কালত (১৭৫১-৬৯ খ্ৰীঃ) বৰফুকন দুৱৰাই ৰাজ বদান্যতাত মন্দিৰ সংলগ্ন চৌহদৰ বেৰ নিৰ্মাণ কৰে। পৰৱৰ্তী সময়ত বুলনি চ’ৰালৈ ৰূপান্তৰিত কৰা হয়।

কামৰূপৰ ভিতৰতে এইটো এটা প্ৰাচীন শৈৱ পীঠ। শ্ৰীশ্ৰীকেদাৰ অৰ্ধনাৰীশ্বৰ, নাগোপৰীতধাৰী, ত্ৰিশূল আৰু জটাধাৰী। গংগা ৰূপী সতী শিৱৰ পত্নী জটাৰ বান্ধোনত (‘কে মস্তকে জটাভ্যন্তৰে গঙ্গাৰূপিনী দাৰাঃ পত্নী यस্য’)

শিৱক লিংগ ৰূপতহে পূজা কৰা হয়। যিবোৰ লিংগত শিৱ অকলে বিৰাজমান তাত নিৰামিষ ভোগ আৰু যি লিংগত অৰ্ধনাৰীশ্বৰ অৰ্থাৎ শিৱ আৰু পাৰ্বতী একেলগে বিৰাজমান (যেনে— উমানন্দ, হাজোৰ কেদাৰ) বুলি কল্পনা কৰা হৈছে তাত শিৱক পঠা ছাগলীৰ সলনি খাহী ছাগলীহে মুচৰি মাৰি ভোগৰূপে অৰ্পণ কৰা হয়। অসমৰ শিৱ পূজাৰ এই বৈশিষ্ট্যটো মন কৰিবলগীয়া।^{১৬} (৬. অসম গৌৰৱ- দ্ৰষ্টব্য পৃষ্ঠা ১৬০)

০.০৩ (ঙ) **শ্ৰীশ্ৰীকমলেশ্বৰ মন্দিৰ** : শ্ৰীশ্ৰীকেদাৰ মন্দিৰৰ পূবদিশে অলপ নামনিৰ ফালে শ্ৰীশ্ৰীকমলেশ্বৰ মন্দিৰ; কমলেশ্বৰ নামে শিৱলিংগ। সনাতনীয় শাস্ত্ৰসমূহে ‘হৰি-হৰ’ অৰ্থাৎ বিষ্ণু-শিৱৰ অভিন্নতাৰ মান্যতা প্ৰদান কৰি আহিছে। অনন্ত কন্দলীৰ বাৰ্মায়ণৰ অযোধ্যা কাণ্ডত বৰ্ণিত হৈছে এনেদৰে— ‘কেদাৰ কমল। লিঙ্গৰূপে ধৰ। আছা যাত হৰি হৰ।।’

এই মন্দিৰটোৰ তথ্য সম্বন্ধে বুৰঞ্জী নিমাত যদিও আনুমানিক ৰাজেশ্বৰ সিংহ (১৭৫১-৬৯)ৰ ৰাজত্বকালত নিৰ্মাণ হয়। প্ৰণিধানযোগ্য যে, ১৭৭৪ খ্ৰীষ্টাব্দৰ পিছত হাজোত ৰাজানুগ্ৰহত কোনো মন্দিৰ নিৰ্মাণ হোৱাৰ তথ্য পোৱা নাযায়। পুৰণি দিনৰ হাজোৰ শেষ মন্দিৰটি হ’ল শ্ৰীশ্ৰীজয়দুৰ্গা দেৱালয় কমলেশ্বৰ মন্দিৰৰ দক্ষিণ পশ্চিম দিশে অৱস্থিত। মহাৰাজ লক্ষ্মী সিংহই ১৭৭৪ খ্ৰীষ্টাব্দত নিৰ্মাণ কৰে।

‘পবিত্ৰ অসম’ৰ তথ্য অনুসৰি (পৃ.২৩৪) কেদাৰ মন্দিৰৰ পূবফালে কমলেশ্বৰ শিৱৰ দেৱালয়। ‘কেদাৰৰ মণ্ডপৰ অগ্নিকোণে শিৱৰ ওপৰতে এটি সৰোৱৰ আছে। তাৰ জলেৰে কেদাৰনাথৰ স্নান-পূজা হয়। সি মহাতীৰ্থ। তাৰে পানী বাৰিষা-খৰালি একে থাকে।’ (কামৰূপৰ বুৰঞ্জী পৃ. ১২১, যোগিনী তন্ত্ৰ- ২.৫.২৭, ২.৯.৭৮)

উল্লিখিত পঞ্চতীৰ্থৰ উপৰি আন তিনিটা ধৰ্মীয় পূতস্থান হ’ল— (১) অপূৰ্ণৰুৰকুণ্ড, (২) স্বৰ্গদুৱাৰ আৰু (৩) গোকৰ্ণ শিৱ (দেৱ গংগাধৰ)। ‘গোকৰ্ণ যে ৰূপ। দেৱ গঙ্গাধৰ। মুৰ্তি ধৰি আছা য’ত।।’ অপূৰ্ণৰুৰ আৰু স্বৰ্গদুৱাৰ : গোকৰ্ণৰ ওচৰতে পৰ্বতৰ নামত অপূৰ্ণৰুৰ নামে তীৰ্থ। ইয়াত পৃথিৱীৰ যি কিছু তীৰ্থ, সৰিৎ, পুষ্কৰিণী, কুণ্ড আদি আছে তাৰ পৰা পৃথকে পৃথকে জল আহৰণ কৰি ৰুদ্ৰ আৰু সোম অৱস্থান কৰে। তাত স্নান-দান কৰিলে পুনৰ্জন্ম নহয় কাৰণে অপূৰ্ণৰুৰ (যো.ত. ২.৯.৩২-৩৯, ২.৯.১১৫); সেই পৰ্বততে স্বৰ্গদুৱাৰ নামে এটি বিবৰ আছে। সেই বিবৰেৰে পূৰ্বে আহোম ৰজাৰ আমোলত দুইজন ভোট সোমাই গৈছিল। পুনৰায় বাহিৰ নহ’ল (কামৰূপ বুৰঞ্জী পৃ. ১২২)^১ (৭. পবিত্ৰ অসম— পৃ. ২৩৪-২৩৫)

০.০৪ : পোৰামৰ্কা : হাজোৰ আটাইতকৈ ওখ টিলা গৰুড়াচলৰ ওপৰত মুছলিম জগতৰ পবিত্ৰতম মৰ্কাৰ পবিত্ৰতাৰ পোৱা ভাগ লৈ পোৰামৰ্কা অৱস্থিত। এই ঠাইত এটি প্ৰাচীন মছজিদ আছে; তাৰ বেৰত ফাৰ্চী ভাষাত লিখা এখন লিপি বিদ্যমান। লিপিনিমতে দিল্লীৰ শ্বাহানশ্বাহ শ্বাহজাহানৰ ৰাজত্বকালত মীৰ লুটফুল্লাই-ই-চিৰাজে ১০৫৭ হিজৰী অৰ্থাৎ ১৬৫৭ খ্ৰীষ্টাব্দত মছজিদটি নিৰ্মাণ কৰিছিল। লুটফুল্লাই চিৰাজী হাজোৰ থানাৰ আছিল। মছজিদৰ সন্মুখতে এটি প্ৰাচীন কবৰ আছে; সেইটি ষোড়শ শতিকাৰ ইছলাম প্ৰচাৰক গিয়াছুদ্দিন আউলিয়াৰ কবৰ। এৰেই পোনতে হাজোত মুছলমান উপনিবেশ আৰু পোৰামৰ্কাৰ মছজিদ স্থাপন কৰে; মীৰ লুটফুল্লাই তাক পুনৰ্নিৰ্মাণ মাত্ৰ কৰে। কথিত আছে, মছজিদৰ ভেটিৰ কাৰণে মৰ্কা ছবিফৰ পৰা অলপ মাটি অনা হৈছিল। চুজাবাদ বা হাজোৰ নতুন মছজিদৰ আধাৰশিলা আবুল ঘাজী চুজাউদ্দিন মহম্মদ শ্বাহ হাজোৰ শাসক থকা কালত লুটফুল্লাই স্থাপন কৰিলেও তেওঁৰ পুতেক নিয়ামতুল্লাইহে নিৰ্মাণ সম্পূৰ্ণ কৰে আৰু কথিত আছে যে, গিয়াছুদ্দিনে কেদাৰনাথৰ মঠ ভাঙিবলৈ যাওঁতে খটখটিতে তেজে বতিয়াই মৰে। হিন্দু-মুছলমান উভয়েই গিয়াছুদ্দিনৰ কবৰত সেৱা দি নানা মানসেৰে ওচৰ গছ খুঁটাত ডোল-ফহতি বান্ধিছিল। (কামৰূপৰ বুৰঞ্জী, ১২১ পিঠি; কোচবিহাৰেৰ ইতিহাস, ৪৮, ৬৮ পিঠি; সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা, The Annals of the Delhi Badshahate) (৮. পবিত্ৰ অসম-পৃ. ২৯৮-২৯৯)।

০.০৫ হাজো ৰাষ্ট্ৰীয় গুৰুত্বৰ স্থান : ভাৰতীয় পুৰাতত্ত্ব বিভাগে হাজোক ৰাষ্ট্ৰীয় গুৰুত্বৰ স্থান হিচাপে চিহ্নিত কৰিছে। পোৰামৰ্কা দৰগাহ ছবিফৰ ফাৰ্চিয়ান লিপিক্ত ভাৰতীয় পুৰাতত্ত্ব বিভাগে সংৰক্ষিত কৰি ৰাষ্ট্ৰীয় গুৰুত্বৰ সম্পদ হিচাপে ঘোষণা কৰিছে।

হাজোৰ পঞ্চতীৰ্থৰ অন্যতম— শ্ৰীশ্ৰীহয়গ্ৰীৱ, শ্ৰীশ্ৰীগণেশ, শ্ৰীশ্ৰীকামেশ্বৰ আৰু শ্ৰীশ্ৰীকেদাৰ মন্দিৰ ভাৰতীয় পুৰাতত্ত্ব বিভাগে সংৰক্ষিত কৰি ৰাষ্ট্ৰীয় গুৰুত্বৰ সম্পদ হিচাপে ঘোষণা কৰিছে। ব্যক্তি বিশেষৰ উদ্যম, হয়গ্ৰীৱ মাধৱ মন্দিৰ পৰিচালনা সমিতিৰ সদিচ্ছা আৰু দেৱালয় সংঘৰ উদ্যোগত ভাৰত চৰকাৰৰ পুৰাতত্ত্ব বিভাগে (Archaeological survey of India) এক বিশেষ জাননীযোগে ৯/১২/২০০৩ তাৰিখে শ্ৰীশ্ৰীহয়গ্ৰীৱ মাধৱ মন্দিৰক আৰু ৪/৮/২০০৫ তাৰিখে শ্ৰীশ্ৰীগণেশ, শ্ৰীশ্ৰীকামেশ্বৰ আৰু শ্ৰীশ্ৰীকেদাৰ মন্দিৰক ৰাষ্ট্ৰীয় গুৰুত্বৰ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰি সংৰক্ষণ দিহা কৰিছে।

০.০৬ সত্ৰ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ সমসাময়িক বৈষ্ণৱ কবি অনন্ত কন্দলিৰ জন্মস্থান হাজো। অনন্ত কন্দলিৰ লিখনীৰ পৰা স্পষ্ট প্ৰমাণ পোৱা যায় যে, একালত তেখেতে মন্দিৰক কেন্দ্ৰ কৰি পুণ্য তীৰ্থ ভূমি হাজোত ভাগৱত ধৰ্ম প্ৰৱৰ্তাই সত্ৰলৈ ৰূপান্তৰ কৰিছিল। প্ৰৱাহিত হৈছিল নৱবৈষ্ণৱবাদৰ ধাৰা। বিপ্ৰবৈষ্ণৱ গুৰু মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীদামোদৰদেৱে হয়গ্ৰীৱ মাধৱ মন্দিৰতে ভাগৱত চৰ্চা কৰিছিল। ধৰ্ম চৰ্চা আৰু সংস্কৃতি শিক্ষাৰ কেন্দ্ৰ আছিল হাজো।

সংস্কাৰ সংস্কৃতি বৈষ্ণৱবাদ আৰু অৰ্থনীতিৰ সমন্বয় থলি অসমৰ সত্ৰসমূহ ত্ৰিধা বিভক্ত। মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীহৰিদেৱক কেন্দ্ৰ কৰি ‘হৰিদেৱী সত্ৰ’, মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ-মাধৱদেৱ-সংস্পৃক্ত সত্ৰসমূহ ‘মহাপুৰুষীয়া সত্ৰ’ আৰু মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীদামোদৰদেৱ-ভট্টদেৱ আৰু শিষ্য-প্ৰশিষ্যসকলৰ দ্বাৰা প্ৰতিষ্ঠাপিত সত্ৰসমূহকে দামোদৰীয়া সত্ৰ বুলি জনা যায়। হৰিদেৱী,

মহাপুৰুষীয়া আৰু দামোদৰীয়া সকলো মিলি অসমত হেজাৰোধিক সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা হৈছে। সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ প্ৰৱণতা আজিও আছে।

বিশ্বৰ বিৰল দৃষ্টান্ত স্বৰূপে সত্ৰ বা সত্ৰানুষ্ঠানৰ সংজ্ঞাৰ উদ্ভাৱক হ'ল বৈকুণ্ঠ নাথ ভাগৱত ভট্টাচাৰ্য। শ্ৰীশ্ৰীভট্টদেৱ নামে লোক প্ৰখ্যাত। তেঁৱেই অসমীয়া ভাষাৰ গদ্য স্ৰষ্টা, অসমত আনুষ্ঠানিক সত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠাপক মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীদামোদৰদেৱৰ প্ৰপন্ন শিষ্য। ভট্টদেৱে তেখেতৰ 'শৰণ মালিকা'ত সত্ৰৰ সংজ্ঞা দিছে এনেধৰণে—

‘যত্ৰাচৰন্তি সদ্ধৰ্মান্ কেৱলা ভগৱৎ প্ৰিয়াঃ।

নৱধা ভগৱদ্ভক্তিঃ প্ৰতাহং যত্ৰৱৰ্ততে ॥

তৎ সত্ৰমুত্তমং ক্ষেত্ৰং বৈষ্ণৱং সুৰৱন্দিতং।

তত্ৰস্থঃ বৈষ্ণৱাঃ সৰ্বে হৰিনামপৰায়ণাঃ ॥’

অৰ্থাৎ, সত্ৰ হ'ল এক উত্তম ক্ষেত্ৰ য'ত হৰিনাম পৰায়ণ বৈষ্ণৱসকলে ভগৱন্তৰ প্ৰীতি কামনাৰ্থে ভাগৱতত উল্লিখিত শ্ৰৱণ কীৰ্তনাদি নৱবিধ ভক্তিৰ আচৰণ-অনুশীলন কৰে। সত্ৰ সমন্বয় ক্ষেত্ৰ এক পৱিত্ৰ তীৰ্থস্থান। সত্ৰৰ মুৰব্বী পূজ্যপাদ সত্ৰাধিকাৰসকলৰ তত্ত্বাৱধানত ভগৱান শ্ৰীবিষ্ণু-কৃষ্ণৰ নাম-যশৰ গুণানুকীৰ্তন হয়। ধৰ্ম আচৰণৰ অচিলাতে জাতীয় কৃষ্টি-সংস্কৃতি সংৰক্ষণ, সংবৰ্দ্ধন আৰু অৰ্থনৈতিক বুনীয়াদৰ যোগ্য স্থান হ'ল সত্ৰ।

হাজো যেনেকৈ হিন্দু-মুছলমান আৰু বৌদ্ধ ধৰ্মাৱলম্বীৰ মিলনভূমি; ঠিক তেনেদৰে মন্দিৰ মছজিদ আৰু সত্ৰৰো সংগম থলি।

ইতিহাসৰ সাক্ষীস্বৰূপে হাজোৰ মহাপুৰুষীয়া 'পোতনি সত্ৰ' অধুনালুপ্ত। বৰ্তমানৰ কুশুৱৈ অথবা পতনিত 'পোতনি' নামৰ এখন সত্ৰ আছিল। ড° মহেশ্বৰ নেওগদেৱ সম্পাদিত 'পৱিত্ৰ অসম', দ্বিতীয় সংস্কৰণ, ১৯৬৯, পৃষ্ঠা ২৮২ত উল্লেখ— 'লক্ষ্মীকান্ত আতৈৰ পুত্ৰ নৰোত্তমৰ পুত্ৰ সৰ্বানন্দৰপৰা হোৱা এই সত্ৰ হাজোৰ শিলদাৰ আৰু কেদাৰ পৰ্বতৰ মাজত।'

০.০৬ (ক) ধোপৰগুৰি সত্ৰ : সত্ৰৰ ইতিহাসৰ মহাপুৰুষীয়া সত্ৰৰ অন্যতম হাজোৰ 'ধোপৰগুৰি (ধুপৰগুৰি) সত্ৰ'। এই সত্ৰখনৰ লগত শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ-মাধৱদেৱ আৰু লক্ষ্মীকান্ত আতৈৰ স্মৃতি সম্পৃক্ত হৈ আছে। প্ৰচলিত লোকপ্ৰবাদ অনুসৰি ধোপৰগুৰি সত্ৰ মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীমাধৱদেৱে পতা।

ড° মহেশ্বৰ নেওগে 'পৱিত্ৰ অসম'ত উল্লেখ কৰিছে— 'হাজোৰ ওচৰত লক্ষ্মীকান্ত আতৈৰ সত্ৰ আছিল। ১৫০৬ শকত ১৯ বছৰ বয়সত লক্ষ্মীকান্তই ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰে। ১৫০৯ শকত মাধৱদেৱৰ আজ্ঞাৰে আতৈৰ দ্বাৰা এই সত্ৰ স্থাপিত হয়। মাধৱদেৱৰ পদশিলা আৰু শঙ্কৰদেৱৰ আঙুঠি এটি সেৱাৰ বস্তুৰূপে ইয়াত স্থাপিত হয়। আঙুঠিটি এতিয়া দধি সত্ৰত। ধৰ্মাচাৰ্য পতাৰ সময়ত মাধৱদেৱে আতৈক বত্ৰাৱলী শাস্ত্ৰ আৰু মঞ্জৰী তাল এযুৰিও দি পঠাইছিল। আতৈৰ পুত্ৰ নৰোত্তমৰ বংশৰ পৰাই সত্ৰীয়া হৈ আছে।'

ড° প্ৰবীণ চন্দ্ৰ দাসে তেখেতৰ 'পূণ্যভূমি হাজো'ত (প্ৰথম প্ৰকাশ : ১৯৮৩, পৃ. ২৮-২৯) লিখিছে— 'এই প্ৰাচীন সত্ৰখন মহাপুৰুষ মাধৱদেৱে স্থাপন কৰিছিল। গুৰুজনা তাঁতীকুছিত থকাকালত হাজোৰ পৰা ভালেমান ভক্তই সেই ঠাইলৈ অহা-যোৱা কৰি সদায় ধৰ্মকথা শুনিছিলগৈ। এইসকল ভক্তৰ পথ শ্ৰম আৰু যাত্ৰাকালত তেওঁলোকে সন্মুখীন হ'বলগীয়া বিপদ-বিঘিনীলৈ লক্ষ্য কৰি গুৰুজনাই হাজোত এখন সত্ৰ স্থাপন কৰিবলৈ মন মেলে। সেই উদ্দেশ্যেৰে তেওঁ প্ৰিয় শিষ্য লক্ষ্মীকান্ত আতৈক হাজোলৈ পঠিয়ায়। আতৈয়ে গুৰুজনাৰ বাক্য অনুসাৰে হাজোলৈ আহে আৰু হাজোবাসী ভক্তসকলৰ সহযোগত নগৰৰ উত্তৰ দিশত লখাইতৰা নদীৰ পাৰত এটি গৃহ নিৰ্মাণ কৰে। তিনিটা কোঠালীযুক্ত এই ঘৰটোৰ নিৰ্মাণ কাৰ্য সম্পূৰ্ণ হৈছিল ১৫৮৭ খ্ৰীষ্টাব্দত।

ঘৰ সম্পূৰ্ণ হোৱাত লক্ষ্মীকান্তই গুৰুজনাক আনিবলৈ চাৰিজন ভকতক তাঁতীকুছিলৈ পঠিয়ায়। গুৰুজনায়ো শ্ৰীৰাম আতাকে ধৰি কেইজনমান ভকত আৰু গায়ন-বায়নৰ দল এটা লগত লৈ নাৱেৰে হাজোলৈ বুলি যাত্ৰা কৰে। ১৫৮৮ খ্ৰীষ্টাব্দত গুৰুজনা হাজোলৈ আহিছিল। হাজোৰ ভক্তসকলে বামসোঁতাৰ পৰা নাম-কীৰ্তন গাই তেওঁক আগবঢ়াই আনে। মাধৱদেৱে ভক্তবৰ্গৰ লগত ধৰ্মকথা আলোচনা কৰি হাজোত কিছুদিন থাকে। এই অঞ্চলৰ ভালেমান লোকে তেওঁৰ

ওচৰত শৰণ লয়। তাঁতীকুছিৰ গায়ন-বায়ন আৰু হাজোৰ স্থানীয় শিল্পীসকলক লৈ সেই ঠাইত তেওঁ 'ৰুক্মিণীহৰণ' ভাওনা কৰে। ভাওনাখনৰ সকলো বস্তু গুৰুজনাৰ তত্ত্বাৱধানত হৈছিল।

'ৰুক্মিণীহৰণ' ভাওনা কৰিবলৈ এজোপা প্ৰকাণ্ড ধোপগছৰ তলত বভা সজা হৈছিল। পাছলৈ আঁতৈয়ে সেই ঠাইতে এটি কীৰ্তনঘৰ নিৰ্মাণ কৰায়। এয়ে ধোপৰগুৰি সত্ৰৰ আৰম্ভণি।'

শ্ৰীনৱজ্যোতি দেৱ চৌধুৰীৰ 'পুণ্যভূমি অসম' (দ্বিতীয় সংস্কৰণ ২০১৩ পৃষ্ঠা ১৮২-৮৩) নামৰ গ্ৰন্থখনিত বৰ্ণিত হৈছে ধোপৰগুৰি সত্ৰৰ বৰ্ণনা— 'ধোপৰগুৰি সত্ৰ অসমৰ প্ৰাচীন সত্ৰসমূহৰ ভিতৰত অন্যতম। হাজো চহৰৰ সমীপত অৱস্থিত ধোপৰগুৰি সত্ৰ মাধৱ গুৰুৰ নিৰ্দেশক্ৰমে লক্ষ্মীকান্ত আঁতৈয়ে ১৫৮৭ খ্ৰীষ্টাব্দত স্থাপন কৰে। সত্ৰত মাধৱ গুৰুৰ পদশিলা সংৰক্ষণ আছে। এই পদশিলা কেতিয়াবা কেতিয়াবা ভক্তসকলৰ দৰ্শনাৰ্থে মুকলি কৰাৰ ব্যৱস্থা আছে।

মহাপুৰুষ মাধৱদেৱ বৰপেটাৰ তাঁতীকুছিত থাকোতে হাজোৰ কেইজনমান ভকতে মাধৱ গুৰুৰ সান্নিধ্য লাভিবলৈ আৰু ধৰ্মৰ অমৃতবাণী শুনিবলৈ বুলি হাজোৰ পৰা বৰপেটালৈ দুৰ্গম পথ অতিক্ৰম কৰি অতি কষ্টৰে মাধৱ গুৰুৰ ওচৰলৈ গৈছিল। দুৰ্গম পথ আৰু ভক্তৰ কষ্ট দেখি মাধৱ গুৰুৱে হাজোৰ এখন সত্ৰ স্থাপন কৰাৰ উদ্দেশ্যে তেৰাৰ প্ৰিয় শিষ্য লক্ষ্মীকান্ত আঁতৈক হাজোলৈ পঠিয়াই দিয়ে। আঁতৈয়ে হাজোলৈ আহি হাজোৰ উত্তৰ দিশে লখাইতৰা নৈৰ দক্ষিণে এজোপা প্ৰকাণ্ড ধোপ গছৰ তলত প্ৰথম সত্ৰ স্থাপন কৰে। এইখনেই বৰ্তমানৰ ধোপৰগুৰি সত্ৰ। সত্ৰখনে পূবে বৰনদী, পশ্চিমে বৌ-বৌৱাৰ থান, উত্তৰে লখাইতাৰা আৰু দক্ষিণে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ সীমা সামৰি ল'লে। সত্ৰত তিনিটা কোঠালীযুক্ত এটা ঘৰো নিৰ্মাণ কৰা হৈছে। পাছত ১৫৮৮ খ্ৰীষ্টাব্দত লক্ষ্মীকান্ত আঁতৈৰ অনুৰোধক্ৰমে মাধৱ গুৰুৱে গায়ন-বায়ন, নটুৱা সেৱকসহ হাজোলৈ আহি তিনিমাহ কাল থাকি 'ৰুক্মিণীহৰণ' ভাওনা প্ৰদৰ্শন কৰে আৰু লক্ষ্মীকান্ত আঁতৈক সত্ৰাধিকাৰ পাতে।'

তথ্য ভিত্তিক অনুসন্ধানৰ আধাৰত আমি সিদ্ধান্তলৈ আহিব পাৰো যে, হাজোৰ ইতিহাস প্ৰসিদ্ধ মহাপুৰুষীয়া বৈষ্ণৱবাদৰ অক্ষয়বন্ত স্বৰূপ ধোপৰগুৰি সত্ৰ মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীমাধৱদেৱৰ ইচ্ছানুসৰি আজ্ঞাপৰ শ্ৰীশ্ৰীলক্ষ্মীকান্ত আঁতৈয়ে প্ৰতিষ্ঠা কৰে। মাধৱ পুৰুষেই লক্ষ্মীকান্ত আঁতৈক সত্ৰাধিকাৰৰ আসনত অধিষ্ঠিত কৰি প্ৰতিষ্ঠাপক-তথা-প্ৰথমগৰাকী সত্ৰাধিকাৰৰ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰে। আজিও পৰম্পৰাগতভাৱে সত্ৰাধিকাৰৰ পদ মৰ্যাদা বাহাল আছে।

১৫৮৭ খ্ৰীষ্টাব্দৰ পৰা সম্পূৰ্ণ ৪৩১ বছৰ বয়সীয়া হ'ল ইতিহাসে গৰকা হাজোৰ ধোপৰগুৰি সত্ৰ। অতীতৰ গৰিমা স্নান হ'ল যদিও ভক্তি-শ্ৰদ্ধাৰ ভাৱ অক্ষুণ্ণ আছে। পৰিৱৰ্তিত পৰিস্থিতিত সত্ৰখনৰ সংৰক্ষণ আৰু সংবৰ্দ্ধনত পৰিচালনা সমিতিয়ে মনোনিৱেশ কৰা পৰিলক্ষিত হৈছে। চৰকাৰেও সঁহাৰি দিছে।

হাজোৰ উচ্চ শিক্ষা আৰু সমাজ সংস্কাৰত সত্ৰখনৰ অৰিহণা তুলনাবিহীন। সত্ৰৰ বদান্যতাত, সত্ৰৰ ভূমিত প্ৰতিষ্ঠাপিত সুৰেন দাস কলেজ, হাজো। কলেজখনে ইতিমধ্যে ৰূপালী জয়ন্তী বৰ্ষ অতিক্ৰম কৰি হাজো অঞ্চলৰ এখনি উচ্চ শিক্ষাৰ কেন্দ্ৰখল হিচাপে পৰিগণিত হৈ গৌৰৱোজ্জ্বল দিশে আগবাঢ়িছে। এয়া নিশ্চয় ধোপৰগুৰি সত্ৰৰে আশীৰ্বাদ।

হাজোলৈ প্ৰতিবছৰে দৰ্শক, ভক্ত, তীৰ্থযাত্ৰী আৰু পৰ্যটকৰ সংখ্যা বৃদ্ধি হৈ আহিছে। হাজোৰ আন্তঃগাঁথনি, ৰাস্তা-ঘাট, যাতায়াত ব্যৱস্থা আৰু যোগাযোগৰ ক্ষিপ্ৰ উন্নয়নৰ প্ৰয়োজন। দৰ্শক-পৰ্যটক আৰু গৱেষকসকলৰ বাবে বিশেষ সেৱাৰ প্ৰয়োজন। মন্দিৰ সমূহৰ লগতে বিভিন্ন স্থানত সিঁচৰতি হৈ থকা শৈলমূৰ্তি আৰু শৈল ভাস্কৰ্যসমূহৰ ওপৰত গৱেষণাৰ অতীব প্ৰয়োজন। সেৱাৰ মনোবৃত্তিৰে কাম কৰাৰ মানসিকতাৰ গঢ় দিব পাৰিলে পৰ্যটন উদ্যোগে গঢ় ল'ব আৰু হাজোৰ অৰ্থনীতিৰ ক্ষেত্ৰত আমূল পৰিবৰ্তন হ'ব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

● লেখক : অসম চৰকাৰৰ সাহিত্যিক পেঞ্চনৰ তথা কামৰূপ জিলা সাহিত্য সভাৰ সভাপতি।

পঞ্চসপ্ততম শুরালকুছি অধিবেশনৰ সন্মানীয় সভাপতিৰ অভিভাষণৰ সংক্ষিপ্ত পৰ্যালোচনা

ডাঃ বিপিন চন্দ্ৰ কলিতা

অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ ধ্বজাবাহক অসম সাহিত্য সভা অসমৰ সৰ্ববৃহৎ জাতীয় অনুষ্ঠান, অসমীয়াৰ জাতীয় জীৱনৰ অতি আদৰৰ অনুষ্ঠান। ইতিমধ্যে এই অনুষ্ঠানটিয়ে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য আৰু জাতীয় জীৱনৰ উন্নতি আৰু বিকাশৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য পূৰণৰ বৰ্ণিল যাত্ৰাত গৌৰৱপূৰ্ণতাৰে এশ বছৰ অতিক্ৰম কৰিলে। শতবৰ্ষীয় এই অনুষ্ঠানটিৰ জন্ম লগ্নেৰে পৰা গুৰি-বঠা ধৰা সন্মানীয় সভাপতিসকল আছিল একো একোগৰাকী বৰেণ্য ব্যক্তিত্বপূৰ্ণ সত্ৰা, ভাষাৰ গৱেষক, অসমৰ ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিক মনে-প্ৰাণে ভালপোৱা পণ্ডিতসম ব্যক্তি। অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰতিগৰাকী বৰেণ্য সভাপতিৰ অভিভাষণত ভাষা আৰু সাহিত্যৰ সংজ্ঞাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি জাতীয়-জীৱন, ধৰ্ম আৰু সাহিত্য, সাহিত্য আৰু বিজ্ঞান, সাহিত্য আৰু ভাষাৰ প্ৰাচীনত্ব, অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ ঐতিহ্য আৰু বৰ্তমান ভাষাৰ সমস্যা, জাতিৰ সমস্যা আদি সকলো দিশ প্ৰতিফলিত হৈছিল। সভাপতিসকলৰ প্ৰতিখন অভিভাষণ সেইবাবে আজিও অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতি আৰু জাতীয় জীৱনৰ দলিল হিচাপে চিহ্নিত হৈ আছে। অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতিসকলৰ অভিভাষণতে নিহিত হৈ আছিল - অসমত এক ভাষিক-বৌদ্ধিক-সাংস্কৃতিক আন্দোলনৰ সংকেত। সেইবাবেই, অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতিৰ অভিভাষণখনে সহস্ৰ লোকক আপ্লুত কৰিছিল, আশ্বস্ত কৰিছিল আৰু সাহিত্য প্ৰেমীসকলে অতি সযতনে হৃদয়ত সুমুৱাই ৰাখিছিল। আৰু তাতেই বিচাৰি পাইছিল নিজৰ ভাষা-সংস্কৃতি আৰু জাতীয় জীৱনক ভালপোৱাৰ প্ৰেৰণা। যথার্থতে এই অভিভাষণসমূহ অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিত অমূল্য অৱদান হিচাপে স্বীকৃত হৈছিল। অভিভাষণ সমূহ আছিল পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ, গৱেষণাধৰ্মী, দেশপ্ৰেমমূলক আৰু জাতীয় জীৱনক উদ্বুদ্ধ কৰিব পৰা একোখন দস্তাবেজ।

ঠিক তেনেদৰে অসম সাহিত্য সভাৰ পঞ্চসপ্ততম শুরালকুছি অধিবেশনত প্ৰদান কৰা বৰ্তমানৰ সভাপতি, সাম্প্ৰতিক কালৰ এগৰাকী বিশিষ্ট কথা-সাহিত্যিক, গল্পকাৰ, নাট্যকাৰ কুলধৰ শইকীয়াদেৱৰ অভিভাষণতো জাতীয় চেতনা, গভীৰ ভাষা-প্ৰীতি আৰু সাম্প্ৰতিক সময়ত ভাষাৰ সংকট আদি বিষয়ৰ ওপৰত অধ্যয়ন পুস্তক বক্তব্য বিচাৰি পোৱা যায়। তেখেতে অভিভাষণৰ জৰিয়তে অসমীয়া সাহিত্যিক বিশ্ব তথা ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়লৈ লৈ যোৱাৰ বাবে নতুন প্ৰজন্মক বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিৰ সহায়েৰে সাহিত্য সৃষ্টিত মনোনিৱেশ কৰিবলৈ আহ্বান জনাইছে।

কুলধৰ শইকীয়াদেৱৰ এগৰাকী প্ৰথিতযশা গল্পকাৰ। তেখেতৰ অভিভাষণখন পঢ়ি গৈ থাকোতে এক মিঠা অনুভূতিয়ে হৃদয়খন ভৰাই তোলে। অভিভাষণখন ইমান সাবলীল, ইমান সাহিত্য বসেৰে ভৰপূৰ যেন এটি গল্পহে পঢ়ি গৈছে। বিশাল সাহিত্য ব্যঞ্জনাবে পৰিপূৰ্ণ অথচ উচ্চ মানদণ্ডৰ চিন্তা-চেতনাৰে সমৃদ্ধ অভিভাষণখনে গভীৰ বিষয় বস্তু এটাক অতি সৰলভাৱে মনোমোহাকৈ উপস্থাপন কৰি পঢ়ুৱৈৰ মন-মগজুক চুই যাবলৈ সক্ষম হৈছে। শইকীয়াদেৱে অভিভাষণখনৰ আৰম্ভণিতে উভতি গৈছে তেখেতৰ শৈশৱৰ স্কুলীয়া জীৱনলৈ। কাব্যিক অনুভূতিৰে তেখেতে বৰ্ণনা

কৰিছে কেনেদৰে অসম সাহিত্য সভাৰ অধিবেশনৰ পৰিত্ৰ মঞ্চত উপবিষ্ট পণ্ডিত প্ৰবৰ, দিগ্‌গজ সাহিত্যিকসকলক দেখি কিশোৰ হৃদয়ত সাহিত্য সভাৰ প্ৰতি গভীৰ ভালপোৱাৰ বীজ অঙ্কুৰিত হৈছিল। তেতিয়াই তেখেতে উপলব্ধি কৰিছিল এনেদৰে— “সাহিত্য সভা হৈ পৰিছে অসমৰ জাতীয় জীৱনৰ বিজয় শোভাযাত্ৰা, সন্মিলিত হৈছে আমাৰ বাবে বহুগীয়া জাতি-জনগোষ্ঠী, হৈ পৰিছে এক জাতীয় কণ্ঠস্বৰ, হৈ পৰিছে অসম সাহিত্য সভা বুঢ়া লুইতৰ গতিধাৰা, সমৃদ্ধ কৰিছে অসমৰ ভিন্ন গোষ্ঠীৰ সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ অমূল্য সম্পদ।” এয়া কেৱল শইকীয়াদেৱৰ উপলব্ধি হৈ থকা নাই, আজি অসমক ভালপোৱা প্ৰতিগৰাকী ব্যক্তিৰ সামূহিক উপলব্ধি হৈ পৰিছে। শইকীয়াদেৱে যথার্থভাৱে কৈছে— অসম সাহিত্য সভাৰ চালিকা শক্তি হৈছে আমাৰ বাবে বহুগীয়া ভাষা-সংস্কৃতি, অসমৰ ভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠী আৰু অসমৰ প্ৰতিজন নতুন প্ৰজন্মৰ প্ৰতিভা। তেখেতৰ অভিভাষণত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ উদ্ধৃতি দি কৈছে যে মাতৃভাষা আৰু মাতৃভূমি আমাৰ সকলোৰে পূজ্য, আদৰ্শীয় আৰু অতি শ্ৰদ্ধাৰ। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই তাহানিতে কৈছিল— “মাতৃভাষা জাতীয় উন্নতিৰ সিংহ দুৱাৰ।” সেয়েহে এটি শক্তিশালী জাতিয়ে নিজৰ ভাষা-সংস্কৃতি আৰু ঐতিহ্যক শ্ৰদ্ধা জনোৱা এক জাতীয় কৰ্তব্য। অসম সাহিত্য সভাই জন্ম লগাৰে পৰা শতিকা যোৰা যাত্ৰাত অসমক ভালপোৱা প্ৰতিগৰাকী ব্যক্তিক এনে জাতীয় কৰ্তব্যৰ প্ৰতি সজাগ কৰি তুলিবলৈ অহোপুৰুষাৰ্থ কৰি আহিছে। অসমীয়া ভাষাৰ শ্ৰীবৃদ্ধি আৰু বিকাশৰ অৰ্থে জাতীয় চেতনাৰে উদ্বুদ্ধ হৈ, অসমীয়া ভাষাৰ গৌৰৱোজ্জ্বল ইতিহাস অধ্যয়নৰ জৰিয়তে প্ৰতিজন অসমীয়াৰ হৃদয়ত ভাষাৰ প্ৰতি প্ৰেম জাগ্ৰত হ’ব লাগিব, ভাষাটো শুদ্ধকৈ ক’বলৈ আৰু লিখিবলৈ এক জাতীয় বৌদ্ধিক আন্দোলন গঢ়ি তুলিব লাগিব। অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস, প্ৰাচীন ঐতিহ্যৰ আমি উদাসীন বাবেই অসমীয়া ভাষা অতি প্ৰাচীন ভাষাসমূহৰ অন্যতম ভাষা হোৱা স্বত্বেও সৰ্বভাৰতীয় অথবা আন্তৰ্জাতিক পৰ্যায়ত আমাৰ ভাষাটোৱে প্ৰকৃত মৰ্যাদা প্ৰাপ্তিৰ পৰা বঞ্চিত হ’বলগীয়া হৈছে বুলি শইকীয়াদেৱে আক্ষেপ কৰিছে। বেজবৰুৱাদেৱে কৈছিল— “মাতৃভাষাৰ উন্নতিয়েই আমাৰ দেশৰ উন্নতি, আমাৰ স্বজাতিৰ উন্নতি। এই মাতৃভাষাৰ সেৱাই আমাৰ দেশৰ সেৱা, আমাৰ জাতীয় জীৱনৰ আনন্দৰ বিজয় পতাকা-আমাৰ সুপু গৌৰৱৰ পুনৰুত্থান, আমাৰ জীৱন কৰ্তব্যৰ শিৰৰ মুকুট।” একেদৰে শইকীয়াদেৱেও অভিভাষণত এটি অতি তাৎপৰ্যপূৰ্ণ মন্তব্য কৰিছে— “কিছু আগ্ৰাসী ভাষাৰ ছানামিক আমি প্ৰত্যাহান হিচাপে লবলগীয়া হৈছে।” তাৰ বাবে লাগিব প্ৰতিজন অসমীয়াৰ ভাষা প্ৰেম, স্বদেশ প্ৰেম আৰু জাতিৰ প্ৰতি গভীৰ শ্ৰদ্ধাৰ অনুভূতি। অসমৰ এচাম জন সাধাৰণৰ মনত “সাহিত্য সভা কেৱল সাহিত্যিক সকলৰহে বুলি” যি ধাৰণা আজিও বৰ্তি আছে সেই ধাৰণাক নচাৎ কৰি সাহিত্য সভা অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিক শ্ৰদ্ধা সহকাৰে লৈ অসমৰ জাতীয় জীৱনৰ সৈতে আত্মিকভাৱে একাকাৰ হৈ যোৱা প্ৰতিগৰাকী ব্যক্তিৰ মৰমৰ, আদৰৰ অনুষ্ঠান, অসমীয়া সাহিত্যিক ভালপোৱা আৰু ভাষা-সংস্কৃতিক শ্ৰদ্ধা কৰা প্ৰতিজন অসমীয়া এই অনুষ্ঠানৰ অংশীদাৰ হোৱাৰ অধিকাৰী বুলি শইকীয়াদেৱে অভিভাষণত স্পষ্ট মত প্ৰকাশ কৰিছে।

সুধাকৰ্ণ ড° ভূপেন হাজৰিকাৰ সেই মহান উক্তি “কিছু দিব লাগে কিছু লব লাগে, লীন যাবলৈ হলে” ক সাৰোগত কৰি আমাৰ ভাষাক শক্তিশালী কৰিবলৈ অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰখনলৈ অন্য ভাষাৰ যিবোৰ শব্দ প্ৰৱেশ কৰি আমাৰ ভাষাক চহকী কৰিছে সেইবোৰক আঁকোৱালি লৈ হকে বিহকে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লোৱা বিজতৰীয়া অইন ভাষাৰ শব্দবোৰ পৰিহাৰ কৰিলেহে আমাৰ ভাষা শক্তিশালী হ’ব। শইকীয়াদেৱে ‘লেংগুৱেজ শ্বিফ্টৰ’ জৰিয়তে আমাৰ নিজৰ ভাষা যাতে সংকটৰ গৰাহত নপৰে তাৰ বাবে সময় থাকোতে সতৰ্ক হ’বলৈ আহান জনাইছে।

অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ ভাষা-সংস্কৃতিৰ সংমিশ্ৰণ আৰু সমাহৰণৰ ফলশ্ৰুতিত সৃষ্টি হোৱা এক ঐতিহ্যময় ভাষা, বিশাল সংস্কৃতি। সৌ সিদিনালৈ অসমীয়া ভাষা আছিল সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ মাজৰ সংযোগী ভাষা। অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিক শক্তিশালী কৰিবলৈ হ’লে বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ ভাষা-সংস্কৃতিৰ বিকাশৰ বাবেও কাম কৰি, তেওঁলোকক বিশ্বাস আৰু আস্থা লৈ হাতে হাত ধৰি আগবাঢ়িব লাগিব বুলি শইকীয়াদেৱে আহান জনাইছে। আমাৰ জাতীয় জীৱনত প্ৰযোজ্য হোৱাকৈ কেৱল ইংৰাজী, হিন্দী প্ৰতি শব্দই নহয়, বড়ো, মিচিং, ৰাভা, তিৱা আদি বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ ভাষাৰ প্ৰতিশব্দ সন্নিবিষ্ট কৰি এখন অভিধান প্ৰণয়নৰ বাবে শইকীয়াদেৱে ন-সূৰ্যৰ হেঙুলি ৰঙেৰে উদ্ভাষিত এটি সেন্দূৰীয়া বাটৰ সন্ধান দিছে। সন্মানীয় সভাপতিয়ে যুগৰ লগত ফেৰ মাৰি নতুন

তথ্য-প্ৰযুক্তিৰ জৰিয়তে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যিক বিশ্ব সাহিত্য ক্ষেত্ৰলৈ লৈ যোৱাৰ আহ্বান জনাইছে নতুন প্ৰজন্মলৈ।

মিত্ৰদেৱ মহন্তই কৈছিল— “শিশুৱেই আমাৰ উঠি অহা জাতি চন্দনৰ পুলি আৰু শিশুৱেই ৰাখিব লাগিব আমাৰ শিক্ষা-সম্পদ সাহিত্য-সংস্কৃতি, ধৰ্ম ঐতিহ্য সকলোখিনি জাতীয় সমৃদ্ধি।” সাধুকথা, লোক-কথা, কিংবদন্তিৰে ভৰি আছে অসমৰ গাঁৱে-ভূঁয়ে বসবাস কৰা ককা-আইতাৰ হৃদয়ে হৃদয়ে। সাধুকথাবোৰৰ আহে আহে গঠা থাকে মানৱীয় মূল্যবোধ আৰু নৈতিক শিক্ষাৰ আদিপাঠ। সাধুকথাৰ নীতি শিক্ষাসমূহ, লোক-কথাৰ জাতীয় ঐতিহ্য সমূহৰ প্ৰতি শিশুসকলক আকৃষ্ট কৰিব পাৰিলে ভাষা-সাহিত্যৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ আকৰ্ষণ বাঢ়িব। এনেবোৰ কাৰ্য সম্পাদনাৰ বাবে শিশু সাহিত্য উপযুক্ত মাধ্যম বুলি অভিভাষণত শইকীয়াদেৱে মন্তব্য আগবঢ়াইছে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত ভাষা-সাহিত্য বিষয়ক আলোচনা সভা, বক্তৃতা অনুষ্ঠান আদিৰ আয়োজন কৰিলেহে তেওঁলোকৰ মনত ভাষা-সাহিত্যৰ প্ৰতি আকৰ্ষণ বৃদ্ধি পাব, নৱ প্ৰজন্মক সাহিত্য সভাৰ মঞ্চলৈ আকৰ্ষিত কৰিব পৰা যাব।

শইকীয়াদেৱে অভিভাষণত অতি তাৎপৰ্যপূৰ্ণ মন্তব্য এটা কৰিছে— “জনগোষ্ঠীয় ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ মাজত সাহিত্য সভাৰ অনা-নিয়াৰ ব্যৱস্থা আমি ত্বৰান্বিত কৰিবৰ হ’ল।” - এই কাৰ্য অভিভাষণতে সীমাবদ্ধ নাথাকি কাৰ্যক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য হ’লে সমন্বয় সাধনৰ বাবে ইয়াতকৈ মসৃণ পথ আন একো নাই বুলি আমি অনুভৱ কৰোঁ।

অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিৰ বিকাশত আহোম স্বৰ্গদেও চুকাফা আৰু তেওঁৰ পৰৱৰ্তী স্বৰ্গদেওসকলৰ অৱদান অনস্বীকাৰ্য। পৰ্বত-ভৈয়ামৰ লোকৰ মাজত মিলনৰ সোঁতু গঢ়ি তেওঁলোকে বৰ অসম নিৰ্মাণ কৰিছিল, অসমীয়া জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়া সুদৃঢ় কৰিছিল আৰু তেওঁলোকৰ সংস্কৃতিক অসমীয়া সংস্কৃতিৰ লগত সংমিশ্ৰণৰ জৰিয়তে বিশাল অসমীয়া সংস্কৃতি গঢ়ি তুলিছিল। প্ৰকৃতাৰ্থত তেওঁলোক আছিল প্ৰকৃত অসমীয়া। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে বৈষ্ণৱ সাহিত্য সভাৰ ৰচনাৰে ভাষা-সাহিত্যৰ ভেঁটি সুদৃঢ় কৰাৰ উপৰিও অসমৰ মানুহক ভক্তি ৰসেৰে সিক্ত কৰি নাম-ধৰ্মৰ মাধ্যমেৰে কৃষ্ণ-সংস্কৃতিৰ প্ৰেমময় জালত বান্ধি সমন্বয় আৰু মিলনৰ সোণোৱালী পথ বান্ধি থৈ গৈছিল। আজানপীৰে অসমৰ কৃষ্টি-সংস্কৃতিক আঁকোৱালি লৈছিল। এনেধৰণৰ সমন্বয়, প্ৰেম আৰু মিলনৰ পটভূমি আৰু আধ্যাত্মিক চিন্তা-চেতনাৰে উজ্জীৱিত কৰি থৈ যোৱা অসমৰ ইতিহাস আজি আমাৰ হৃদয়ত যেন ধূসৰ হৈ গৈছে, এচাম ধুবন্ধৰ অসমীয়া জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়াৰ সম্যক জ্ঞান নথকা ব্যক্তিৰ কুট-কৌশলত ঐতিহ্যৰে সমৃদ্ধ অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতি বহিৰাগত বিদেশীৰ আশ্ৰয়নত সংকটৰ গৰাহত পৰিছে বুলি অসমৰ জনসাধাৰণৰ মনত শংকা আৰু সংশয় সৃষ্টি হৈছে। আমাক সংকীৰ্ণ জাতীয়তাবাদী বুলি আখ্যা দিয়া সেই বদ মতলবী লবীটোৰ বিৰুদ্ধে সাহিত্য সভাৰ নেতৃত্বত অসমৰ ৰাইজ আগবাঢ়িলে উদগ্ৰীৰ হৈ আছে। কেৱল সঠিক নেতৃত্বৰ অভাৱ। এইবোৰ কথাও বিবেচনা কৰিবৰ হ’ল। শইকীয়াদেৱৰ অভিভাষণত আমি যেন তাৰেই প্ৰতিফলন দেখিছোঁ।

বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয় বৰেণ্য সাহিত্যিকৰ সৃষ্টিৰে আমাৰ অসমীয়া ভাষা সাহিত্য চহকী হৈছে। হিন্দী, নেপালী আদি বিভিন্ন ভাষা-ভাষীলোকে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যক সন্মমেৰে আঁকোৱালি লৈ সাহিত্য সৃষ্টি কৰিছে। সেইসকলৰ সৃষ্টিৰাজিও আমাৰ ভাষা-সাহিত্যৰ আপুৰুগীয়া সম্পদ বুলি শইকীয়াদেৱে উল্লেখ কৰিছে।

শইকীয়াদেৱে অসমৰ সাহিত্যিক দেশ-বিদেশৰ বিভিন্ন সাহিত্য উৎসৱৰ মঞ্চত উপস্থাপন কৰিবলৈ সাহিত্য সভাই নতুন পথৰ সন্ধান কৰিব লাগে বুলি কৈছে। আমি ভাবো মানৱীয় সভাপতি গৰাকীয়ে এই দিশত নৱ-উন্মেষ ঘটাবলৈ কাৰ্যব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব। শইকীয়াদেৱৰ যুগ সাপেক্ষ এক জাতীয় চেতনাৰ নিদৰ্শন ইয়াত প্ৰতিভাত হৈ উঠিছে।

আমি পূৰ্বতে উল্লেখ কৰাৰ লেখিয়া বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিয়ে পৃথিৱীখনত নিতৌ নতুন সভাৰ সৃষ্টি কৰিছে। পৃথিৱীখনকে ক্ৰমে ক্ৰমে ওচৰ চপায় আনিছে। বিশ্বৰ বিশাল সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰখনতো ইয়াৰ প্ৰভাৱত সাহিত্য, কলা-কৃষ্টিৰ, বিভিন্ন মতাদৰ্শৰ, মানুহৰ চিন্তা-চেতনাৰ বিনিময় হৈছে, এখন দেশৰ পৰা আন এখন দেশলৈ ইয়াৰ প্ৰসাৰ ঘটিছে। অসমীয়া সাহিত্যকো ইন্টাৰনেট, ডিজিটেল জগতখনৰ সহায়ত বিশ্ব সাহিত্যলৈ লৈ যোৱাৰ সন্তাৰনা শইকীয়াদেৱে অভিভাষণত উল্লেখ কৰিছে। প্ৰযুক্তি আৰু ডিজিটেল জগতৰ সা-সুবিধাবোৰ আন আন দেশৰ ভাষা-সাহিত্যই আঁকোৱালি লৈছে। অসমৰ নতুন প্ৰজন্মৰ লেখক-লেখিকাসকলে এই পথেৰে বাট পোনাওক। অসমীয়া সাহিত্য এদিন সঁচা অৰ্থত বিশ্বমুখী

হ'ব। পুথিভঁৰালসমূহ হ'ল থুপাই থোৱা জ্ঞানৰ ভাণ্ডাৰ। পুথি অধ্যয়ন, সংৰক্ষণ আৰু জ্ঞান আহৰণৰ বাবে পুথিভঁৰাল ভাষা সাহিত্যৰ বিকাশৰ বাবে অবিচ্ছেদ্য অংগ। সাম্প্ৰতিক সময়ত ব্যস্ততাপূৰ্ণ জীৱন-জীৱিকাৰ তাড়নাত পুথিভঁৰালত গৈ ঘণ্টাৰ পাছত ঘণ্টা বহি পুথি অধ্যয়ন কৰাটো অপ্ৰিয় হ'লেও অবাস্তৱ, যাৰ বাবে লেপটপ, আইপেডৰ স্ক্ৰীণত যি কোনো স্থানত আনকি ভ্ৰমণৰ সময়তো পুথি অধ্যয়নৰ সুযোগ-সুবিধা বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিয়ে দিছে বুলি শইকীয়াদেৱে অভিভাষণত উল্লেখ কৰিছে। আৰু অসমীয়া সাহিত্যৰ লেখক-লেখিকা, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলেও এই সুযোগ সুবিধা গ্ৰহণ কৰিব লাগে বুলি তেখেতে পৰামৰ্শ দিছে। ডিজিটেল সংৰক্ষণ আৰু প্ৰসাৰৰ ব্যৱস্থাই বিশ্ব সাহিত্যৰ বাবে এক নতুন পথৰ সূচনা কৰিছে বুলি শইকীয়াদেৱে উল্লেখ কৰিছে। আমি সন্মানে অনুৰোধ কৰিম এই দিশত তেখেতে সাহিত্য সভাৰ মঞ্চৰ পৰাই দিক্ নিৰ্ণায়কৰ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰক। অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে ডিজিটেল আৰ্কাইভ বা সংগ্ৰাহালয় স্থাপনৰ ব্যৱস্থা বিশেষকৈ প্ৰতিখন জিলাত কৰিব পাৰিলে শইকীয়াদেৱে কোৱাৰ নিচিনা আমাৰ পুৰণি আপুৰুগীয়া সাহিত্য সৃষ্টিসমূহ ডিজিটেল ব্যৱস্থাৰ অধীনলৈ অনা সম্ভৱ হ'ব।

নৱ-প্ৰজন্মৰ ভালে সংখ্যক লেখক-লেখিকাই সম্প্ৰতি অনলাইন আলোচনী, ছটিয়েল মাধ্যমৰ মঞ্চত লেখা-মেলা আৰম্ভ কৰিছে। ছটিয়েল মেডিয়াৰ সকলো লেখনিয়েই উৎকৃষ্ট নহয়, যদিও তাৰ মাজতো উৎকৃষ্ট লেখনি বিচাৰি পোৱা যায়। সেইসমূহ লেখনিকো মূল্যায়ন কৰিব লাগে বুলি শইকীয়াদেৱে উল্লেখ কৰিছে।

গুগোল, ইউনিকোড আদিৰ প্ৰসংগ উল্লেখ কৰি শইকীয়াদেৱে কৈছে যে বিশ্বৰ প্ৰায়বোৰ ভাষাতে ইউনিকোডৰ মাধ্যমেদি কম্পিউটাৰত লিখা মেলাৰ ব্যৱস্থা আগবঢ়াই নিয়াৰ ফলত এক সাৰ্বজনীন ৰূপত সেইবোৰৰ বিশ্ববাসীৰ মাজলৈ প্ৰসাৰ ঘটাৰ সুবিধা হৈছে, ভিন ভিন ছফ্টৱেৰ, কম্পিউটাৰ সজুলিত সেইবোৰ সহজলভ্য হৈ পৰিছে। এইক্ষেত্ৰত অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য আজিও আগবাঢ়িব পৰা নাই। ইউনিকোডত অসমীয়া ভাষাৰ লিপিৰ স্বীকৃতি প্ৰদানৰ বাবে অসম সাহিত্য সভাই লোৱা পদক্ষেপক ত্বৰান্বিত কৰিলেহে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যই বিশ্ব সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত অৱগাহন কৰিব পাৰিব। এই দিশটো অতি গুৰুত্ব সহকাৰে লৈ মাননীয় সভাপতি মহোদয়ৰ নেতৃত্বত এক শক্তিশালী প্ৰচেষ্টা গঢ়ি উঠিব বুলি আমি আশাবাদী।

“প্ৰযুক্তি বিদ্যাই আনি দিয়া নিত্য নতুন সা-সুবিধা, ভাষা-সাহিত্য প্ৰসাৰৰ আহিলা সমূহ আমি কামত লগোৱাৰ মানসিকতা আৰু উদ্যমক সঠিক গুৰুত্ব দিয়াটো সাহিত্য সভাৰ এক সময়ৰ সৈতে খোজ মিলোৱাৰ প্ৰয়াস বুলি ভবাটো সমীচীন হ'ব। শতবৰ্ষীয় অনুষ্ঠান এটাই নতুন যুগৰ আহ্বান আৰু প্ৰত্যাহ্বানক সাদৰে গ্ৰহণ কৰাৰ যাত্ৰাত অসমৰ নতুন প্ৰজন্মৰ এক অনবদ্য ভূমিকা আহি পৰিব” — শইকীয়াদেৱৰ প্ৰগতিশীল আৰু মহত্বতম এনেধৰণৰ চিন্তা-ভাৱনাই সাহিত্য সভাক অধিক গতিশীল আৰু শক্তিশালী কৰিব বুলি আমি আশাবাদী।

অসম সাহিত্য সভা অসমৰ জাতীয় অনুষ্ঠান হিচাপে ইতিমধ্যে অসমৰ জনসাধাৰণৰ পৰা স্বীকৃতি আৰু আস্থা লাভ কৰিছে, আমাৰ অগ্ৰজ সাহিত্য সভাৰ বৰেণ্য কাণ্ডাৰীসকলৰ শতক যোৰা প্ৰচেষ্টাত। সভাক অধিক জনমুখী কৰিবলৈ শাখা সভা, জিলা সভা সমূহলৈ শইকীয়াদেৱে আহ্বান জনাইছে যাতে অসমৰ গাঁও-ভূঁইৰ সাধাৰণ লোক এজনো এই জাতীয় অনুষ্ঠানৰ অংশীদাৰ হ'ব পাৰে। এইক্ষেত্ৰত মাননীয় সভাপতি মহোদয়ৰ আহ্বানক শ্ৰদ্ধা জনাই কব লাগিব এতিয়াও এইক্ষেত্ৰত আমাৰ যথেষ্ট কৰণীয় আছে আৰু সন্মানীয় সভাপতিৰ নেতৃত্বত এই দিশতো চিন্তা-চৰ্চা কৰাৰ সময় উপস্থিত হৈছে। অসম সাহিত্য সভাৰ সন্মানীয় প্ৰাক্তন সভাপতি ইমৰান শ্বাহদেৱে কৈছিল - “গাঁৱলৈ সাহিত্য সভা যাব লাগে।”

পূৰ্বকালীন সভাপতিসকলৰ নিচিনাকৈ শইকীয়াদেৱেও অসমীয়া জাতিৰ উত্তৰণ, ক্ষীপ্ৰ উন্নয়নৰ বাবে ভাষা-সাহিত্যৰ লগতে সংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ কথাও উল্লেখ কৰিছে। অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ পৰা হেৰাই যাব ধৰা কৰ্ম-সংস্কৃতি, অৰ্থনৈতিক নিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰ আদিৰ প্ৰতি অসমৰ জনসাধাৰণ সজাগ নহ'লে অসমীয়া জাতিৰ শৌৰ্য-বীৰ্য লোপ পাব। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা, অম্বিকাগিৰী ৰায়চৌধুৰী, কমলাকান্ত ভট্টাচাৰ্য, ড° ভূপেন হাজৰিকাই চিঞৰি চিঞৰি কৈ যোৱা কথাবোৰ আজি অসমৰ জনজীৱনৰ মাজত আখৰে আখৰে প্ৰতিফলিত হৈছে। আমাৰ অৱহেলাৰ বাবে, এলেহুৱা স্বভাৱৰ বাবে আৰু সমন্বয়ৰ অভাৱৰ বাবে আমাৰ অৰ্থনৈতিক, সাংস্কৃতিক, ৰাজনৈতিক আদি সকলো

অধিকাৰ হেৰুওৱাৰ উপক্ৰম হৈছে। ভাষাৰ ওপৰত অতীতৰ দৰে ভিন ভিন দিশৰ পৰা ভাবুকিৰ সৃষ্টি হৈছে। অৰ্থনীতি নিশকটীয়া হ'লে, ভাষা-সাহিত্য দুৰ্বল হ'লে, জাতিও দুৰ্বল হ'ব। গোলকীয় অৰ্থনীতিৰ বজাৰত তিষ্ঠি থকাৰ বাবে অসমৰ ৰাইজ কঠোৰ পৰিশ্ৰমী, কৰ্ম-সংস্কৃতিবান হ'বই লাগিব। তাৰ বাবে এক সুপৰিকল্পিত অৰ্থনৈতিক কাৰ্যসূচীৰে অসমীয়া জাতি আগবাঢ়ি গ'লেহে বিশ্বত অসমীয়া জাতিৰ এক অনন্য পৰিচয় গঢ়ি উঠিব। 'কৰ্মবিমুখতা অসমীয়া জাতিৰ ধ্বংসৰ বুনীয়াদ' - এই আষাৰ অমোঘবাণীক আমি শ্ৰদ্ধা জনাবই লাগিব। ৰাজ্যখনৰ অৰ্থনীতিৰ লগত ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতি আৰু জাতীয় জীৱনৰ এক এৰাব নোৱাৰা সম্বন্ধ আছে। শইকীয়াদেৱে তেখেতৰ অভিভাষণত এই বিষয়টো অতি সহজ-সৰল ভাষাৰে অতি মনোমোহাৰ্কে উপস্থাপন কৰিছে। শইকীয়াদেৱে যথার্থভাৱে কৈছে যে কৃষি-বাণিজ্য আদি বৃত্তিমূলক কৰ্মত জড়িত লেখক-লেখিকাই তেওঁলোকৰ অভিজ্ঞতালব্ধ লেখনিৰে গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰি অৰ্থনৈতিকভাৱে জনসাধাৰণক উদ্ধৃত কৰিব পাৰে।

অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস, জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়া, ঐতিহাসিক ঘটনা-পৰিঘটনা, জাতীয় জীৱনৰ সমস্যা, ভাষা সমস্যা, সংস্কৃতিৰ সমস্যা আদিৰ ওপৰত গৱেষণা হ'ব লাগে বুলি পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছে সন্মানীয় সভাপতিয়ে। অসমৰ বিদ্যায়তনিক ক্ষেত্ৰৰ ওপৰত গভীৰ অধ্যয়ন হ'ব লাগে। বিশ্ববিদ্যালয়-মহাবিদ্যালয় পৰ্যায়ত বিদ্যায়তনিক কৰ্মশালাৰ উপৰিও নবীন লেখক-লেখিকাৰ মাজত গল্প-কবিতা-উপন্যাস আদি সৃষ্টিশীল সাহিত্যৰ প্ৰতিযোগিতা, কৰ্মশালা অনুষ্ঠিত কৰাৰ দিশত শইকীয়াদেৱে গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে। অসম সাহিত্য সভাই যুৱ-সংসদ, ৰামধেনু আদি উপ-সমিতিৰ জৰিয়তে এই দিশত চিন্তা-চৰ্চা ইতিমধ্যেই কৰিছে। আশা কৰো, মাননীয় সভাপতিৰ নেতৃত্বত এই দিশত গতিশীলতা লাভ কৰিব। সাহিত্য সভাৰ মঞ্চলৈ নবীন লেখক-লেখিকাক আহ্বান জনাবলৈও শইকীয়াদেৱে পৰামৰ্শ দিছে।

অসমৰ বৰ্ণিল সংস্কৃতিক বিশ্ব পৰ্যায়লৈ লৈ যোৱাৰ বাবে অসম সাহিত্য সভাই কাম কৰিব লাগিব বুলি শইকীয়াদেৱে অভিভাষণত প্ৰকাশ কৰিছে। ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ উত্তৰণেহে এটা জাতিক শক্তিশালী ৰূপত প্ৰতিষ্ঠিত কৰিব।

অসম সাহিত্য সভাই গৌৰৱোজ্জ্বল এশ বছৰৰ যাত্ৰাত ভালেমান ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ উত্তৰণ আৰু জাতীয় অস্তিত্ব ৰক্ষাৰ হকে কাম কৰিছে আৰু আজিও কৰি আছে। কিন্তু এইবোৰ দিশৰ সম্যক ধাৰণা জনসাধাৰণৰ মাজত প্ৰসাৰ হোৱা নাই। আজিও এচাম লোকৰ মনত প্ৰশ্নই দোলা দি থাকে - অসম সাহিত্য সভাই জাতিটোৰ বাবেনো কি কৰিছে? অসম সাহিত্য সভাৰ এশ বছৰীয়া বৰ্ণিল ইতিহাসৰ লগতে এশ বছৰৰ যাত্ৰাত কৰা কাৰ্যাৱলী গ্ৰন্থ আকাৰে প্ৰকাশ কৰি জনসাধাৰণক আশ্ৰিত কৰিবলৈ শইকীয়াদেৱে অভিভাষণত উল্লেখ কৰিছে। জিলা, শাখা সভা সমূহে এই ক্ষেত্ৰত জনসাধাৰণৰ মাজত সোমাই আলোচনা সভা আদিৰ আয়োজন কৰি সাহিত্য সভাক তেওঁলোকৰ একেবাৰে ওচৰলৈ নিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিব পাৰে।

ঠিক তেনেদৰে অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতি সকলৰ অভিভাষণ আৰু তেখেতসকলৰ কাৰ্যকালৰ কৰ্মসূচী সমূহৰ বিৱৰণ গ্ৰন্থ আকাৰে প্ৰকাশ কৰিব পাৰিলে ই অসম সাহিত্য সভাৰ অমূল্য সম্পদ হৈ ৰ'ব।

শইকীয়াদেৱে বিজ্ঞান সাহিত্য, অনুবাদ সাহিত্যৰ প্ৰাসঙ্গিকতাৰ ওপৰতো আলোকপাত কৰিছে তেখেতৰ অভিভাষণত। বিজ্ঞান সাহিত্যই সমাজত বৰ্তি থকা অন্ধ-বিশ্বাস, কু-সংস্কাৰ প্ৰতিহত কৰাত সহায় কৰাৰ উপৰিও সমাজত বিজ্ঞান মানসিকতাৰ উত্তৰণ ঘটায়। অনুবাদ সাহিত্যই আমাৰ সাহিত্য শক্তিশালী কৰাৰ উপৰিও আমাৰ সাহিত্যৰ লগত বহিঃজগতৰ সাহিত্যিক সংযোগ কৰে। শইকীয়াদেৱে এই গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশটোও এৰাই যাব খোজা নাই।

সন্মানীয় সভাপতিয়ে অভিভাষণত নতুন প্ৰজন্মৰ লেখক-লেখিকাসকলক সাহিত্য সভাৰ মঞ্চলৈ অহাৰ সুযোগ সুবিধা আগবঢ়াবলৈ জিলা সভা, শাখা সভা সমূহলৈ আহ্বান জনাইছে। সভাপতি মহোদয়ৰ এয়া সময়োপযোগী যুগৰ আহ্বান। কিন্তু নতুন প্ৰজন্মৰ লেখক-লেখিকাসকলেও জাতি, ভাষা-সংস্কৃতিৰ উত্তৰণৰ প্ৰতি দায়ৱদ্ধ হ'বলৈ আগুৱাই আহিব লাগিব। সাহিত্য সভা অসমৰ ৰাইজৰ সভা, এক সৰ্ববৃহৎ জাতীয় অনুষ্ঠান। এই অনুষ্ঠানৰ লগত সংপৃক্ত হোৱাটো অসমীয়া হিচাপে সকলোৰে গৰ্বৰ কথা। তেওঁলোক জাতীয় অনুষ্ঠানটিৰ মঞ্চলৈ অহাৰ বাটত কোনোবাই আগভেটা দিলেও আগুৱাই আহিব লাগিব দৃঢ়তা আৰু একাগ্ৰতাৰে। সন্মানীয় সভাপতি মহোদয়ে এই ক্ষেত্ৰত নিশ্চয় গুৰি-বঠা ধৰিব।

সম্প্ৰতি গৰিষ্ঠ সংখ্যক লেখক-লেখিকাই যুগৰ আহ্বানত ন-ন বিষয়বস্তু, ন-ন সম্পৰীক্ষাৰে অসমৰ মানুহৰ বুৰঞ্জী, চাহ জনগোষ্ঠী আদি বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ জীৱন প্ৰণালীৰ ওপৰত সৃষ্টি কৰা গদ্য সাহিত্যই ভৱিষ্যতে জাতীয় জীৱনক মহীয়ান কৰিব বুলি সভাপতি গৰাকীয়ে মত প্ৰকাশ কৰিছে।

মুঠতে অসম সাহিত্য সভাৰ সন্মানীয় সভাপতি কুলধৰ শইকীয়াদেৱে ৩৬ পৃষ্ঠা যোৰা অভিভাষণখনত অসমৰ ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতি, জাতীয় জীৱনৰ বিভিন্ন সমস্যা আদি অতি স্পষ্টতাৰে প্ৰতিফলিত কৰিছে আৰু সমস্যাসমূহৰ দূৰীকৰণৰ বাবে পথৰ সন্ধানত বিভিন্ন সম্ভাৱনাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। গভীৰ চিন্তা-চেতনাৰে নিৰ্মাণ কৰা এই অভিভাষণে জনসাধাৰণৰ মনত নতুন চিন্তা-ভাৱনাৰ উন্মেষ ঘটাব। অভিভাষণখনত সন্মানীয় সভাপতি কুলধৰ শইকীয়াদেৱে তেখেতৰ সভাপতিত্বৰ কালছোৱাত অসম সাহিত্য সভাক কোন দিশত অগ্ৰাধিকাৰৰ ভিত্তিত সু-পৰিকল্পনাৰে আগুৱাই লৈ যাব তাৰ এক আভাস পাম বুলি আশা কৰিছিলোঁ। যি কি নহওক, অসমৰ জাতীয় জীৱনলৈ কুলধৰ শইকীয়াদেৱে এখন অতি তত্ত্বগধূৰ অথচ বাস্তৱ চিন্তা-চেতনাৰে পৰিপুষ্ট যুগৰ দলিল সদৃশ অভিভাষণ উপহাৰ দিবলৈ সক্ষম হৈছে বুলি আমি অনুভৱ কৰোঁ।

- লেখক : নলবাৰী জিলা সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি তথা এগৰাকী বিশিষ্ট সাহিত্যিক।

সময়, অসমীয়া সাহিত্য আৰু নৱপ্ৰজন্ম

হৰীকেশ গোস্বামী

ঠন ধৰি উঠা গা-গছজোপাই শিপা দেখা নাপায়। অথচ শিপা অবিহনে তাৰ অস্তিত্ব নাই। এই শিপাডালেই গা-গছক মাটিত এনে খোপনি দিয়ে যে, সৰু সুকোমল গছজোপাই নানা ধুমুহা নেওচি বটবৃক্ষৰ ৰূপ পায়। এটা জাতিৰ নতুন প্ৰজন্মই যদি নিজৰ ইতিহাস, নিজ জাতিৰ সাহিত্যক চিনি নাপায়, তেনেহ'লে ঠাল ঠেঙুলিৰে জাতিষ্কাৰ এটা জাতি কালৰ সোঁতত লুপ্ত হোৱাৰ পূৰ্ণ সম্ভাৱনা থাকে। আধুনিকতাৰ ধামখুমীয়াত একবিংশ শতিকাৰ আদিভাগত বৈ সততে মনত উত্থাপিত হোৱা এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশ্ন হৈছে, “আমি (নৱপ্ৰজন্মই) অসমীয়া কিতাপ পঢ়াৰ প্ৰতি অনাগ্ৰহী হৈ পৰিছোঁ নেকি?” বিভিন্ন মুহূৰ্তত বিভিন্ন সময়ত এই প্ৰশ্নটোৰ সন্মুখীন হোৱাত, প্ৰশ্নটোৱে ভাবিবলৈ বাধ্য কৰাইছে। বৰ্তমান সমাজৰ চিৰপৰিচিত ছবিখনত উক্ত প্ৰশ্নটোৰ এটি ইতিবাচক উত্তৰ পোৱাৰ এক শংকাই গা কৰি উঠিছে। যাৰ ফলত অসমীয়া সাহিত্যৰ চিৰপৰিচিত ধাৰা লুপ্ত হোৱাৰ এক ভয়ানক ভৱিষ্যতে নাতিদূৰত ভূমুকি মাৰিবলৈ লৈছে।

ভাৰতৰ দিহিঙে-দিপাঙে লৱৰি, অসমৰ সোৱণশিৰি-ব্ৰহ্মপুত্ৰ-পাগলাদিয়াৰ পাৰৰ বাখৰ-পোৱালমণি আনি অসমীয়া সাহিত্যক শক্তিশালী উৰ্ধমুখী দিশত এটাৰ পিছত এটাকৈ নতুন নতুন কোঠালীৰ সৃষ্টি কৰি লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা, চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা, জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, যতীন্দ্ৰনাথ দুৱৰা, পাৰ্বতীপ্ৰসাদ বৰুৱা, বিষ্ণু ৰাভা, ফণী শৰ্মাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি সৌৰভ কুমাৰ চলিহা, ভোলানাথ দাস, হীৰেন গোহাঁই আদিৰ সৃষ্টিৰাজিৰে অসমীয়া সাহিত্যই এক সুদৃশ্য অট্টালিকাৰ ৰূপ পাইছে। কিন্তু সময়ৰ তেজী ঘোঁৰাৰ চেকুৰত সাহিত্যৰ এই বটবৃক্ষৰ তলত গজা নানা অপতৃণৰ তথা সময়ৰ চেকা লাগি এলাগী হৈ পৰাৰ এখন বিমৰ্ষ ছবি চকুত পৰিছে। এনেধৰণৰ অপতৃণসমূহ আঁতৰাই সময় আৰু পৰিৱৰ্তনৰ লগত একাত্ম হৈ অসমীয়া সাহিত্যক পুনৰ উজ্জীৱিত কৰাৰ আশা ভৰবাৰ থলী নৱপ্ৰজন্ম। কিন্তু নিদাৰুণ সত্য এইটোৱে যে নৱপ্ৰজন্মই অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰতি লাহে লাহে অনাগ্ৰহী হৈ পৰিছে। গতিকে বৰ্তমান সময়ৰ প্ৰাথমিক আৰু কৰণীয় পদক্ষেপ হ'ব নৱপ্ৰজন্মক অসমীয়া সাহিত্যৰ জগতখনৰ প্ৰতি আকৃষ্ট কৰা, যিয়ে গঢ় দিব একবিংশ শতিকাৰ অসমীয়া সাহিত্য।

সময় আহি পৰিছে বিশ্লেষণাত্মক দৃষ্টিভংগীৰে নৱপ্ৰজন্মৰ মানসিক জগতত বিচৰণ কৰাৰ। আদিম কালৰে পৰা নতুনত্ব আৰু অভিনৱত্বই মানুহৰ মানসিক জগতখন চঞ্চল কৰি ৰাখিছে। মানুহৰ বাহ্যিক বিৱৰ্তনৰ লগে লগে মানসিক জগতখনৰো দ্ৰুত গতিত বিৱৰ্তন হ'বলৈ ধৰিছে। দ্ৰুত বিৱৰ্তন আৰু পাৰিপাৰ্শ্বিক অৱস্থাৰ দ্ৰুত পট পৰিৱৰ্তনৰ বাবে শতিকা নালাগেই দশক পূৰ্ণ শিশুৰ মনোজগতৰ লগত এতিয়াৰ শিশুৰ মনোজগতৰ ভিন্নতা পৰিলক্ষিত হয়। তেনে এক পৰিপ্ৰেক্ষিতত একবিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে এই সময়ৰ সাহিত্য কি ধৰণৰ হ'ব, নৱপ্ৰজন্মৰ মানসিকতা সংপৃক্ত কৰি অসমীয়া সাহিত্যৰ চিৰপ্ৰবাহমান গতিক কিদৰে বৰ্তাই ৰখাব পৰা যাব, এই বিষয়সমূহ পৰ্যালোচনা কৰাৰ প্ৰাসংগিকতা দেখিবলৈ পাইছোঁ।

একবিংশ শতিকাৰ এই প্ৰজন্ম স্বাভাৱিকতেই বিজ্ঞান প্ৰযুক্তি বিদ্যাৰ অদৃশ্য চাৰি দেৱালৰ মাজত আৱদ্ধ হৈ ডাঙৰ হৈছে। এই প্ৰজন্মটোৰ গৰিষ্ঠসংখ্যকেই নিজৰ হাততেই প্ৰয়োজনীয় বস্তুসমূহ পাইছে, প্ৰজন্মটোৰ এজন হিচাপে এই কথা ডাঠ ক'ব পাৰোঁ। ইণ্টাৰনেট, মবাইল ফোনৰ ব্যৱহাৰে অতি সহজে আমাৰ হাতত সমগ্ৰ বিশ্বৰ তথ্য আনি দিছে। এক কথাত ক'বলৈ গ'লে আমি বিজ্ঞান প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ লগত সহবাস কৰি আছোঁ; প্ৰযুক্তিৰ যি দিশত উন্নয়ন হৈছে আমাৰ মানসিক উত্তৰণে তাৰ লগত খাপ খাব পৰাকৈ হৈ গৈ আছে। আগতে কোৱাৰ দৰে বৰ্তমানৰ প্ৰজন্মটোৰ ওপৰত নতুনত্ব আৰু অভিনৱত্বৰ প্ৰভাৱ বাৰুকৈয়ে পৰিছে। যিসমূহ তথ্য বৰ্তমান প্ৰাসংগিক সেই তথ্যসমূহ সহজে উপলব্ধ হৈছে সেয়ে কিতাপ পঢ়ি তথ্য আহৰণৰ বাবে সাধাৰণতেই নৱপ্ৰজন্মৰ ধাউতি কমি আহিছে। অসমীয়া সাহিত্য অসমৰ একো একোটা যুগৰ পৰিচায়ক, কিন্তু বৰ্তমানৰ এই যুগটোৰ পৰিচয় দিব পৰাকৈ ৰচিত হোৱা সাহিত্যৰ মাত্ৰা অতি কম, অৰ্থাৎ বিজ্ঞান প্ৰযুক্তিৰ লগত যুক্ত হৈ কল্পনাৰ বিশাল সাগৰৰ পৰিচয় দিব পৰা অসমীয়া সাহিত্যৰ সংখ্যা কম। ইয়েই মূলতঃ প্ৰধান কাৰণ এনেধৰণৰ কিতাপৰ কথা পাতিলে পোন প্ৰথমতেই মনলৈ ভাঁহি আহে সৌৰভ কুমাৰ চলিহাৰ সাহিত্যৰ কথা।

আমাৰ সন্মুখত এতিয়া তিনিটা প্ৰশ্ন বিদ্যমান—

- ১। নৱপ্ৰজন্মৰ মনত অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰতি বিৰাগ ভাব কিয় আহিছে তাৰ বিশ্লেষণ কৰা।
 - ২। এই বিৰাগভাৱ দূৰ কৰি কি ধৰণে অসমীয়া সাহিত্যৰ পুনৰোদ্ভৱ কৰিব পাৰি তাক নিৰ্ণয় কৰা।
 - ৩। অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিকীকৰণৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া।
- এই তিনিওটা প্ৰশ্নই এটা আনটোৰ পৰিপূৰক।

প্ৰথম প্ৰশ্নটো বিশ্লেষণ কৰি চালে আমি তিনিটা কাৰকৰ কথা ক'ব পাৰো, অসমীয়া সাহিত্য চৰ্চাৰ পৰিৱেশৰ অভাৱ, কালজয়ী অসমীয়া সাহিত্যৰ কম পৰিমাণৰ যোগান, বয়সোপযোগী সাহিত্যৰ অভাৱৰ ফলত বিৰাগৰ সৃষ্টি। বহু ক্ষেত্ৰত অভিভাৱকৰ ব্যস্ততাৰ বাবে এখন ঘৰত সাহিত্য চৰ্চাৰ যি পৰিৱেশ সেই পৰিৱেশ নাই যেন অনুভৱ হয়। এটি শিশু যি পৰিৱেশৰ মাজেৰে ডাঙৰ দীঘল হয় সেই পৰিৱেশৰ লগত নিজৰ অভিযোজন ঘটাই; কিতাপৰ পৰিৱেশ এটাৰ মাজেৰে মানসিক শ্ৰীবৃদ্ধি হ'লে শিশুটি কিতাপৰ প্ৰতি স্বাভাৱিকতেই আকৃষ্ট হ'ব। কিন্তু আজিৰ দিনত ব্যস্ততাৰ অজুহাতত বহুতো অভিভাৱকে নিজৰ শিশুটিক মবাইল ফোনেৰে ব্যস্ত কৰি ৰাখিব বিচাৰে, যাৰ ফলত ডাঙৰ হোৱাৰ লগে লগে শিশুটি মবাইল ফোনৰ ওপৰতেই নিৰ্ভৰশীল হৈ পৰে আৰু এনেদৰেই গঠন হৈছে আজিৰ নৱপ্ৰজন্মৰ গৰিষ্ঠ সংখ্যকৰ মনোজগত। তদুপৰি অসমীয়া কালজয়ী কিতাপসমূহ বিপণীসমূহত অতি কম পৰিমাণত উপলব্ধ। বহু সময়ত প্ৰকাশকৰ অৰিয়া-অৰিৰ ফলত সকলো বিপণীতে এই কিতাপসমূহ উপলব্ধ নহয়। আলোচনা কৰিবলৈ আগবাঢ়িছোঁ কি ধৰণৰ কিতাপে নৱপ্ৰজন্মৰ মনত অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰতি অনুৰাগ বৃদ্ধি কৰিব। তাৰে আগতে বুজিব লাগিব নৱপ্ৰজন্মৰ বুলি আমি কাক গণ্য কৰিম? চকুত আকাশসম সপোন, এবুকু সাহসেৰে নতুন কিবা এটা কৰাৰ হেঁপাহ থকা অৰ্থাৎ শৈশৱকাল আৰু প্ৰাপ্তবয়স্কৰ মাজৰ যিসকল তেওঁলোকেই নৱপ্ৰজন্ম। সাহিত্য অধ্যয়নৰ বয়সভেদে ভাগ আছে, শৈশৱ গৰকা এটি শিশুক যদি কোনো গুৰুগুৰীৰ কিতাপ পঢ়িবলৈ দিয়া হয়, সি স্বাভাৱিকতেই একো বুজি নাপাব ফলত কিতাপখনৰ প্ৰতি বিতৃষ্ণা জন্মিব। শিশুৰ বাবে যিদৰে শিশু সাহিত্য আছে; ঠিক সেইদৰে প্ৰাপ্তবয়স্কসকলে অধ্যয়ন কৰা সাহিত্যও বেলেগ। কিন্তু কৈশোৰকালৰ পৰা প্ৰাপ্তবয়স্কলৈ ৰূপান্তৰৰ এই কালছোৱাত পৰ্যায়ক্ৰমে কি ধৰণৰ সাহিত্য অধ্যয়ন কৰিব লাগিব তাৰ কোনো নিৰ্ধাৰিত ভাগ নাই। যিহেতু নৱপ্ৰজন্ম বুলি ক'লে সাধাৰণতেই কৈশোৰ অৱস্থাৰ প্ৰাপ্ত সকললৈ চকু যায় গতিকে পৰ্যায়ক্ৰম সাহিত্যৰ অভাৱত আজি কালি সুলভে উপলব্ধ সাহিত্যৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হৈ তেওঁলোকৰ সাহিত্যনুৰাগী সুকোমল মন ধ্বংস হোৱাৰ থল আছে। অৱশ্যে মানুহভেদে কি ধৰণৰ সাহিত্য পঢ়িব, কোন সময়ত পঢ়িব সেইয়া একান্তই ব্যক্তিগত কথা, কিন্তু সাহিত্যৰ লগত চিনাকি কৰাই দিবলৈ একোজন পথ প্ৰদৰ্শক হোৱাৰ অৱকাশ কাৰ আছে? অতীতত আনহে নালাগে কিতাপৰ দোকানীজনেও কিতাপ কিনিবলৈ অহা শিশুক কোনখন কিতাপ পঢ়িলে লাভ হ'ব ক'ব পাৰিছিল। নৱপ্ৰজন্মৰ মানসিক জগতখন বহুসংঘন, তেওঁলোকে একে ধৰণৰ সাহিত্যৰ যোগান ধৰিব লাগে যিয়ে তেওঁলোকক ভাবিবলৈ বাধ্য কৰায়, এটা গতানুগতিক সমাপ্তিয়ে স্বাভাৱিকতে তেওঁলোকক আকৰ্ষিত নকৰিব, আনহাতে চুটিগল্প, কল্পবিজ্ঞান,

কবিতা (সকলো ধৰণৰ নহয়, আজিকালি কবিৰ সংখ্যা এনেও বৃদ্ধি পাইছে) আদিয়ে তেওঁলোকক উদ্বুদ্ধ কৰিব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

সমস্যাবোৰ আলোচনা কৰিবলৈ যিদৰে সহজ, তাৰ সমাধান সূত্র উলিওৱাটো ঠিক সেইদৰেই কঠিন। অসমীয়া সাহিত্যৰ এই নিদাৰুণ সন্ধিক্ষণত উত্তৰ বিচাৰি হাবাথুৰি খাই ‘গুগল’ত যেতিয়াই অসমীয়া সাহিত্যৰ সমল বিচাৰিছোঁ প্ৰত্যেকবাৰেই এটি বিমৰ্ষ মনলৈ ঘূৰি আহিবলগীয়া হৈছে। এই সমস্যাটো কেৱল এই অভাজনৰে নহয়, এই প্ৰজন্মটোৰ প্ৰত্যেকৰে। গতিকে অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিকীকৰণ তথা নৱপ্ৰজন্মক সাহিত্যৰ প্ৰতি আকৰ্ষণ কৰাৰ বৰ্তমানৰ মাধ্যম হৈছে, ব্যাপক হাৰত পুৰণিকালৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে অসমীয়া ভাষাত হোৱা সৃষ্টিসমূহক ডিজিটেল ৰূপ দিয়া। ইয়াৰ ফলত আমি দুই ধৰণে লাভান্বিত হ’ম, প্ৰথমে অতি সহজে অসমীয়া সৃষ্টিসমূহ উপলব্ধ হ’ব আৰু দ্বিতীয়তে কৌটুকলীয়া সাহিত্যও সংৰক্ষিত হ’ব। ইংৰাজী বা আন ভাষাৰ সাহিত্যৰাজি ইণ্টাৰনেটত যিদৰে উপলব্ধ, অসমীয়া সাহিত্যকৰ্মসমূহ কিন্তু সেইদৰে উপলব্ধ নহয়, আনহে নালাগে ইণ্টাৰনেটত অসমীয়া ভাষাৰ এখন অভিধানো দুৰ্লভ। সেয়েহে আমাৰ প্ৰথম কৰণীয় হ’ব অসমীয়া সাহিত্যক শক্তিশালী ৰূপত ইণ্টাৰনেটত দাঙি ধৰা। এইখিনিতে উল্লেখযোগ্য যে, ইণ্টাৰনেটত ইতিমধ্যে অসমীয়া সাহিত্যৰ যিসমূহ তথ্য আছে সেইসমূহ বহু ক্ষেত্ৰত বিভ্ৰান্তিমূলক হোৱা দেখিবলৈ পোৱা যায়। গতিকে তেনে তথ্যসমূহ পুনঃ নিৰীক্ষণ কৰি, ভুলবোৰ শুদ্ধ কৰি নতুন ৰূপত দাঙি ধৰিব লাগে। অসমীয়া ভাষাৰ সাহিত্যৰাজিক ইণ্টাৰনেটত উপলব্ধ কৰোৱাৰ ক্ষেত্ৰত দুই ধৰণৰ উপায় অৱলম্বন কৰিব পৰা যায়। বহু মূল্যবান অসমীয়া কিতাপসমূহক ব্যাপক হাৰত অনলাইন বিপণীসমূহত উপলব্ধ কৰাৰ লাগিব। এই ব্যৱস্থা আকৌ দুই ধৰণে কৰিব পাৰি, কিতাপসমূহক সম্পূৰ্ণ ডিজিটেল ৰূপ দি মবাইলতে যাতে পঢ়িব পাৰে তাৰ ব্যৱস্থা কৰোৱা অথবা প্ৰকৃত কিতাপখন যাতে মানুহে কিনিব পাৰে তাৰ ব্যৱস্থা লোৱা। এই কাম কৰিবলৈ যাওঁতে লেখক আৰু প্ৰকাশকৰ যাতে ক্ষতি নহয় তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিব লাগিব। এইসমূহ প্ৰক্ৰিয়াৰ লগতে অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিকীকৰণৰ বাবে প্ৰয়োজন হ’ব এক বা ততোধিক শক্তিশালী ৱেবছাইট, য’ত সাহিত্যৰ ইতিহাসৰ পৰা আৰম্ভ কৰি অসমীয়া বৌদ্ধিক আৰু ঐতিহাসিক জগতৰ কাণ্ডাৰীসকলৰ জীৱনী, শুদ্ধ অসমীয়া অভিধান তথা অসমীয়া কিতাপসমূহৰ ক’ত পোৱা যাই তাৰ বিশদ বিৱৰণ। নৱপ্ৰজন্মক অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত কৰোৱাৰ আন এক উপায় হৈছে স্কুলীয়া শিক্ষাত বিভিন্ন অসমীয়া কিতাপ প্ৰসংগ সংযোগ কৰা, যাতে তেওঁলোকে কিতাপসমূহ পঢ়িবলৈ প্ৰেৰণা পায়।

ইয়াৰ পিছতো আশংকা থাকে, নৱপ্ৰজন্মই এই ব্যৱস্থাসমূহ কিমান পৰিমাণে আকোঁৱালি ল’ব? এই বিষয়ে কটন বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰায় ২৫০ জন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত কৰা এক সমীক্ষাত গম পোৱা গ’ল যে গৰিষ্ঠ সংখ্যকেই কিতাপখন মবাইল বা কম্পিউটাৰৰ পৰ্দাত পঢ়াতকৈ কিতাপ আকাৰেহে পঢ়িবলৈ আগ্ৰহী যদিহে কিতাপসমূহ উপযুক্ত পৰিমাণত উপলব্ধ হয়। গতিকে কিতাপসমূহ যাতে সেইদৰে অনলাইন উপলব্ধ হয় তাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে সুফল পোৱা যাব বুলি আশা কৰিব পাৰি। অৱশ্যে সকলো সমাধানেই নতুন সমস্যাবো সন্ধান দিয়ে। সমস্যাসমূহক বিশ্লেষণ কৰি তাৰ সমাধানবোৰেই ভৱিষ্যত পস্থা নিৰূপণ কৰিব।

শেষ কৰাৰ আগত, নৱপ্ৰজন্মৰ অসমীয়া পঢ়াৰ প্ৰতি অনীহা সৃষ্টি হোৱাৰ বাবে দোষাৰোপ কাকো কৰিব নোৱাৰি। গতিকে আমি নিৰূপণ কৰিবলগীয়া কথাটো হ’ল যে নবীনে কি ধৰণৰ কিতাপ গ্ৰহণ কৰিব, আগতে কোৱাৰ দৰে তেওঁলোকৰ বহস্যখন পৃথিৱীখনত যতি নপৰাকৈ তাত মুক্তভাবে বিচৰণ কৰাৰ সুবিধা দি প্ৰকৃত পৃথিৱীৰ লগত চিনাকি কৰাই দিব পৰা সাহিত্যইহে নবীনক কিতাপ অধ্যয়নৰ প্ৰতি আগ্ৰহী কৰিব পাৰিব। অৱশ্যে ইয়াৰ বাবে প্ৰবীণ আৰু নবীন দুয়ো মিলিত হৈ আলোচনা কৰিলে নতুন বহু দিশ উন্মোচন হ’ব। নবীনৰ মনস্তাত্ত্বিক জগতত যদি এতিয়াই বিচৰণ কৰি অসমীয়া ভাষাৰ, অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰকৃত সোৱাদ দিব পৰা যায় তেন্তে একবিংশ শতিকাৰ অসমীয়া সাহিত্য যে উপকৃত হ’ব তাত কোনো সন্দেহ নাই।

অসমীয়া সাহিত্য এক চিৰপ্ৰবাহমান সোঁত, এৰা সুঁতি, উপনদীলৈ ই সময় সময়ে যিদৰে ফেনে-ফুটুকাৰে বাঢ়ি আহে। ঠিক সেইদৰে সময়ে সময়ে কঙাল ৰূপো ধাৰণ কৰে, কিন্তু এই গতি যাতে নিস্তব্ধ নহয় তাৰ বাবে নবীন-প্ৰবীণ

একেলগ হৈ মাৰবান্ধি থিয় দিব লাগিব। একবিংশ শতিকাত অসমীয়া সাহিত্য কি ধৰণৰ হ'ব, অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিকীকৰণ কি দৰে হ'ব এইসমূহ বিষয় আলোচনা কৰাৰ সময় সমাগত। শেষত, পুৰণিক ধৰি নতুনৰ গীত গাই যাব পাৰিলে যে অসমীয়া সাহিত্যই হেৰুৱা স্বাচ্ছন্দ্য লাভ কৰি জগত জিলিকা হৈ থাকিব, তাত সন্দেহৰ অৱকাশ নাই।

- লেখক : গৱেষক ছাত্ৰ, কটন বিশ্ববিদ্যালয়, পাণবজাৰ, গুৱাহাটী- ১

লেচাকণীয়া গোবিন্দ আতাৰ নৱম অধস্তন পুৰুষৰ বংশধৰ “পুৱাৰাম মহন্ত” আৰু তেওঁ ৰচিত চৰিত পুথি “বৰদোৱা গুৰুচৰিত”

অজয় বৰুৱা

দৰং জিলাৰ প্ৰাচীনতম সত্ৰৰ অন্যতম খটৰা সত্ৰ। খ্ৰীষ্টীয় ১৫৬৮ চনত মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰী মাধৱদেৱৰ প্ৰিয় শিষ্য লেচাকণীয়া শ্ৰীশ্ৰী গোবিন্দ আতাৰ দ্বাৰা স্থাপন কৰা দৰঙৰ প্ৰথম সত্ৰখনৰ সত্ৰীয়া সংস্কৃতিৰ ধ্বংসাত্মক, ঐতিহ্য প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰাৰ্থে আহোপুৰুষাৰ্থ কৰা স্মৰণীয় পুৰুষ প্ৰয়াত “পুৱাৰাম মহন্ত” দেৱ। পশ্চিম দৰং অঞ্চলৰ সমাজহিতৈষী, মানৱীয় দৃষ্টি আৰু নিৰ্মোহ বিশ্লেষণৰে সমাজৰ বিভিন্ন সমস্যাসমূহ অনুধাৱন আৰু সমাধান কৰা এই ব্যক্তিজনা জনমানসত এক উচ্চ আসন লাভ কৰিবলৈ সক্ষম অনুকৰণীয় ব্যক্তি হিচাপে আজিও জন্ম গ্ৰহণ কৰা মহানুভৱ জনাৰ পিতৃ শিক্ষা হাতীমাৰা প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ত মংগলদৈলৈ যায় যদিও সেয়া সম্পূৰ্ণ মৌজাদাৰ হিচাপে কৰ্মজীৱন আৰম্ভ আগভাগ লোৱাকে ভিতৰ কৰি দিপীলা পিছফালেদি) ননৈৰ মথাউৰিক সমীপলৈ ৰাজ্যিক চিকিৎসালয়ৰ সমীপলৈ নিৰ্মাণ কৰি অঞ্চলটিৰ আৰ্থ-সামাজিক কামত আদৰ্শক জীৱনৰ ব্ৰত হিচাপে লৈ এই সমগ্ৰ পশ্চিম দৰঙক প্ৰতিনিধিত্ব কৰি থৈ গৈছে। তেওঁৰ জীৱনৰ কৃতিত্ব হ'ল সাঁচিপতীয়া লিপিব পৰা তেখেতে

সেই সময়ৰ অগ্ৰণী অসমীয়া বাৰ্তালোচনী “বাঁহী”ত ধাৰাবাহিকভাৱে দ্বিতীয় বছৰৰ প্ৰথম সংখ্যাৰ পৰা পঞ্চম বছৰৰ একাদশ সংখ্যালৈকে (আঘোণ ১৮৩২ আহিল ১৮৩৬ শক) প্ৰকাশ পাইছিল। মহন্তদেৱে সংকলনখন নুলিওৱা হ'লে বৰদোৱা গুৰুচৰিত পুথিখন কালৰ বুকুত হয়তো হেৰাই থাকিলহেঁতেন। তেখেতৰ ৰচনাত মূল পুথিখনৰ সক্ৰিয় সৌন্দৰ্য্য স্নান পৰা বুলি বাঁহীৰ উপৰিও পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱা সম্পাদিত “উষা” তো তেখেতে বৈষ্ণৱ সম্পৰ্কীয় সৰু সৰু টোকা লিখিছিল। গতিকে দেখা যায় উচ্চ শিক্ষা নথকা স্বত্বেও বৌদ্ধিক অনুশীলন আৰু প্ৰজ্ঞাৰ অন্বেষণত আত্মনিয়োগ

কৰা পুৰাৰাম মহন্তদেৱে সেই সময়তে খটৰা সত্ৰক অসমৰ সত্ৰসমূহৰ মাজত এক সুকীয়া মৰ্যাদা প্ৰদানৰ বাবে যি আন্তৰিক প্ৰচেষ্টা আগবঢ়াইছিল তাৰ বাবে খটৰা সত্ৰৰ ইতিহাসত তেখেত চিৰস্মৰণীয় হৈ ৰ'ব। ১৮৯৭ চনৰ বৰ ভূঁইকপত ভূমিস্যাত হোৱা সত্ৰৰ কীৰ্তনঘৰ আৰু মণিকূট পুনৰ নিৰ্মাণত সেই সময়ত পথৰুঘাটৰ তহচিলদাৰ প্ৰয়াত দিদাৰুদিন বৰাদেৱৰ লগ হৈ মহন্তদেৱৰ যি যুদ্ধকালীন ক্ষিপ্ততাৰে আগভাগ লৈছিল সেয়া অনঃস্বীকাৰ্য।

বৰদোৱা গুৰুচৰিত

খটৰা সত্ৰৰ বিদ্বান সেৱক পুৰাৰাম মহন্ত আছিল আধুনিক অসমীয়া ভাষাত শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ-মাধৱদেৱৰ জীৱন-চৰিত লেখকসকলৰ পথিকৃৎ স্বৰূপ। গুৰুচৰিত পুথিসমূহ অসমীয়া সাহিত্যৰ অমূল্য সম্পদ। শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ-মাধৱদেৱ গুৰু দুজনাৰ আৰিৰ্ভাব-তিৰোভাৱ তিথিত পালনীয় কাৰ্যক্ৰমগণিকাৰ অংশ স্বৰূপে সত্ৰসমূহত চৰিত চৰ্চাৰ যি পৰম্পৰাৰ সূচনা হৈছিল তাৰে ফলশ্ৰুতিত “গুৰু চৰিত” সমূহৰ সৃষ্টি হৈছিল। লেচাকণীয়া শ্ৰীশ্ৰীগোবিন্দ আতাৰ দ্বাৰা প্ৰতিষ্ঠিত দৰঙৰ প্ৰথমখন সত্ৰ খটৰা সত্ৰতো অসমৰ অন্যান্য সত্ৰসমূহৰ দৰে “চৰিত তোলা” প্ৰথাৰ প্ৰচলন হৈছিল। এই পৰম্পৰাৰ ফলতেই “গুৰুচৰিত” নামে চৰিত তুলিছিল। সাহিত্যৰথী লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা সম্পাদিত “বাঁহী” আলোচনীৰ ১৯১০ চনৰ পৰা ১৯১৪ চনলৈ (১৮৩২ শকৰ আশোণ মাহৰ পৰা ১৮৩৬ শকৰ আহিন মাহলৈ অৰ্থাৎ বাঁহীৰ দ্বিতীয় বছৰৰ প্ৰথম সংখ্যাৰ পৰা পঞ্চম বছৰৰ একাদশ সংখ্যালৈ) ছোৱা ছোৱাকৈ প্ৰকাশ কৰা গুৰুচৰিতখন মুঠ আঠত্ৰিশটা অধ্যায়ত সম্পূৰ্ণকৈ প্ৰকাশ পাইছিল। বেজবৰুৱাদেৱে “গুৰু চৰিত্ৰ” খন লৰচৰ নকৰাকৈ প্ৰকাশ কৰা বুলি সম্পাদকীয়টোকাত এই দৰে লিখিছিল “ইয়াৰ সকলো কথা নিৰ্ভুল নহয় আৰু আমাৰ অনুমোদিত নহয়।” বেজবৰুৱাদেৱে “পুৰণি গদ্য পুথিৰ চানেকি” বুলিছে পুথিখন প্ৰকাশ কৰা বুলিও পাদটীকাত উল্লেখ কৰিছে। কিন্তু এই পুথিৰেই নানা বিষয় প্ৰসংগ বেজবৰুৱাদেৱে ১৯৯১ চনত প্ৰকাশ কৰা শংকৰদেৱ আৰু পৰৱৰ্তী” শ্ৰী শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱ” গ্ৰন্থত গ্ৰহণ কৰিছিল বুলি ড॰ মহেশ্বৰ নেওগদেৱে তেওঁৰ “শ্ৰীশ্ৰীশংকৰদেৱে” গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰিছে। এই পুথিখনকে পণ্ডিত প্ৰবৰ ড॰ মহেশ্বৰ নেওগে ১৯৭৭ চনত গুৱাহাটী বুক ষ্টলৰ দ্বাৰা “বৰদোৱা গুৰুচৰিত” নামেৰে দ্বিতীয়বাৰ সম্পাদিত ৰূপত প্ৰকাশ কৰিছিল। “বৰদোৱা গুৰুচৰিত” ৰূপত মহন্তদেৱৰ চৰিত পুথিখনে ভক্ত সম্প্ৰদায় আৰু বিদ্যায়তনিক সমাজৰ মনোযোগ আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ইতিমধ্যে কেবা দশক পৰা হৈ গল। বৰদোৱা চৰিত পুথিৰ নামত পুৰাৰাম মহন্ত দেৱে ৰক্ষা কৰা গুৰুচৰিতৰ মূল্য কোনে গুণে কম নহয়। এই পুথিখন বেজবৰুৱাদেৱে “লৰচৰ নকৰাকৈ প্ৰকাশ কৰা” টো যেনেদৰে সং প্ৰচেষ্টা সেই একেখনে পুথিকে “বৰদোৱা গুৰু চৰিত” ৰূপে ড॰ নেওগদেৱে প্ৰকাশ কৰাটো এক সং প্ৰচেষ্টা। সেই অৰ্থত সংক্ষিপ্ত ৰূপত অৰ্বাচীন ভাষাত পুৰাৰাম মহন্তদেৱে “নকল” নহয়, নিজস্ব ধাৰণাৰে “অভিযোজনা” কৰা কামটো এক সাধুবাদ পাবৰ যোগ্য। কালৰ গৰ্ভত চিৰদিনলৈ হেৰাই যাবলৈ ধৰা এখনি পুথি উদ্ধাৰ কৰি মহন্তদেৱে যি জাতীয় দায়িত্ব পালন কৰি গ’ল তাৰ বাবে তেওঁ চিৰস্মৰণীয় ব্যক্তি। যাৰ বাবে তেওঁক “গুৰুচৰিত” ৰ আধুনিক যুগৰ বাটকটীয়া লেখ ৰূপে স্বীকৃত দিয়া উচিত। আকৌ মুদ্ৰণ ইতিহাস চালে পোৱা যায় মহন্তদেৱেই অসমীয়া ভাষাত গুৰু চৰিত লিখা প্ৰথম লেখক। কিয়নো ১৯০০ চনত হৰিবিলাস আগৰৱালাই ছপা কৰা দৈত্যৰি ঠাকুৰৰ” গুৰি চৰিত’ৰ পিছত মহন্তদেৱৰ গুৰুচৰিতখন “বাঁহী’ৰ পাতত ছপা হৈছিল (১৯১০ / ১৯১৪ চনত) ইয়াৰ পিছত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ “শংকৰদেৱ আৰু “শ্ৰীশংকৰদেৱ আৰু শ্ৰীমাধৱদেৱ” প্ৰকাশ ১৯১১ চনত। ১৯২৫ চনত হৰিৰাম মহন্তদেৱে ৰামচৰণ ঠাকুৰৰ “শংকৰ চৰিত” আৰু দুৰ্গাধৰ বৰকটীয়ে ভূষণ দ্বিজৰ গুৰু চৰিত মুদ্ৰিত ৰূপত প্ৰকাশ হয়। ১৯৪৯ চনত ড॰ মহেশ্বৰ নেওগৰ “শ্ৰীশ্ৰী শংকৰদেৱ” প্ৰকাশ হৈছিল, ১৯২৫ চনত বৰপেটা সত্ৰৰ তদানীন্তন সত্ৰাধিকাৰ চতুভূৰ্জ মিশ্ৰৰ পৰা প্ৰাপ্ত সাঁচিপতীয়া কথাচৰিতখনি পণ্ডিত ড॰ বাণীকান্ত কাকতিৰ পৰামৰ্শতে অধ্যাপক উপেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ লেখাৰুদেৱে সম্পাদনা কৰে “কথা গুৰু চৰিত” ১৯৮৬ চনত। এই সকলোবোৰ চালে আধুনিক ভাষাত ৰচনা কৰা গুৰু চৰিতৰ লেখক হ’ল পুৰাৰাম মহন্ত দেৱ। সেয়ে হ’লে মহন্তদেৱৰ ভাষাৰ অৰ্বাচীনতা দোষ নহয় গুণ আৰু সংক্ষিপ্ততা দুৰ্বলতা নহয় বৰং আধুনিক ‘অভিযোজনা’।

পুৰাবাম মহন্তদেৱে প্ৰণীত এই “বৰদোৱা গুৰুচৰিত”ত মুঠ আঠত্ৰিশটা অধ্যায়ত “বাঁহী” আলোচনীত প্ৰকাশ কৰিছিল আৰু দৰঙৰ ঐতিহ্যমণ্ডিত খটৰা সত্ৰৰ গৌৰৱময় ৪৫০ বছৰীয়া উৎসৱত মহন্তদেৱৰ ৰচনাসৈলীৰ মৌলিকত্ব নষ্ট নোহোৱাকৈ খটৰা সত্ৰৰ বৌদ্ধিক সম্পদৰূপে সম্পাদনা কৰি উলিয়াই। “বৰদোৱা গুৰুচৰিত” নামেৰেই খটৰা সত্ৰ প্ৰকাশনে প্ৰকাশ কৰা এই গ্ৰন্থখনতো আঠত্ৰিশটা অধ্যায়েই অন্তৰ্ভুক্ত কৰে।

“শঙ্কৰায় নমস্তভ্যং মাধৱেন সমম্বিত।

ভক্তানপি তথা বন্দে মাধৱং শীল শিক্ষিত।।

শ্ৰয়তাং শ্ৰয়তাং নিত্যং গীয়াতাং গীয়াতাং মুদা।

চিন্ত্যতাং চিন্ত্যতাং ভক্তি গুৰুণাং চৰিতং তথা।।”

বৰদোৱা গুৰুচৰিতখনত মহন্তদেৱে এনেদৰে প্ৰথম অধ্যায় আৰম্ভ কৰিছে। য’ত বিৰজাদেৱী নদী হোৱা, লক্ষ্মীক মনুষ্য হ’ব লাগে বুলি অভিশাপ দিয়া, ব্ৰহ্মা, শিৱ, প্ৰকৃতিতৰ জন্মৰ কাহিনী(এই তিনিজনে সৃষ্টিৰ প্ৰথমকাৰণ), স্বয়ং পূৰ্ণব্ৰহ্মা মথুৰাত আৰিভাব ঋষিসকল গো, অম্বাসকল গোপী ৰূপে জনম লোৱা, স্বয়ং ভগৱান পুনৰ পৃথিৱীলৈ শৰণ, ভজন, শ্ৰৱণ, কীৰ্ত্তন চাৰিবস্তু সহিতে লৈ বঢ়াৰ পো, গুৰুজনা আদিকে ধৰি চাৰি অংশে চাৰিধামে অৱতাৰ লোৱা আদি কথা উল্লেখ আছে। দ্বিতীয় অধ্যায়ত “গুৰুদেৱৰ বংশাৱলী”, তৃতীয় অধ্যায়ত “শঙ্কৰদেৱৰ শিশুলীলা”, চতুৰ্থত “ব্ৰজাৰাম আতৈৰ গুৰু শৰণ” আদিকে ধৰি ক্ৰমে “গুৰুঈশ্বৰ যাঁড় গৰু বগৰাই দিয়া, বিবাহৰ আলোচনা, বৰদোৱা নিৰ্মাণ পদব্ৰজে মথুৰা, বৃন্দাবন গমন (৫অ), ভূঞা সকলৰ বাবে নামঘৰ, মণিকুট সাজি তিনি প্ৰসংগ কৰা, বাধিকাৰ শাস্তি ধৰ্ম ৰক্ষা, “শাস্তি-জান” নিৰ্মাণৰ কথা (৬অ), গুৰু ভাতা বনগয়াঁগিৰীৰ বিবাহ, সপ্ত বৈকুণ্ঠৰ চিত্ৰপট, ভূঞা আৰু কছাৰী ৰজাৰ খৰিয়াল, বৰপুত্ৰ ৰমানন্দ ঠাকুৰৰ জন্ম বৰ্ণনা সুন্দৰ ভাৱে প্ৰকাশ কৰিছে। অধ্যায় ৮ ত বেলগুৰি সত্ৰ বা ধুৱাহাটত সত্ৰত তুলসীৰাম ভকতৰ লগত কথোপকথন, বিভিন্ন সমস্যাৰ সমাধানৰ উপায় আদি কথা উল্লেখ আছে। এনেকৈ মাধৱদেৱ চৰিত্ৰ, শঙ্কৰ মাধৱৰ সন্মিলন(ধুঞাহাটা) বৰ্ণনা, শ্ৰীমাধৱদেৱৰ গুৰুসেৱা, ধৰ্মপ্ৰচাৰ, ব্ৰাহ্মণৰ দ্বেষ জগন্নাথ মূৰ্ত্তি প্ৰতিষ্ঠা, দুইজন গুৰুৰ চৰিত্ৰ, মাধৱদেৱৰ জোৰণৰ কন্যা পৰিত্যাগ, হৰি জোৱাঁইৰ মৃত্যু, ধুঞাহাট পৰিত্যাগ, নাৰায়ণ ঠাকুৰৰ চৰিত্ৰ, চক্ৰপাণিৰ বংশাৱলী, দেৱ দামোদৰৰ চৰিত্ৰ, ৰামৰায় আতাৰ সুন্দৰী কন্যা ভুবনেশ্বৰীৰ বিবাহ, অনন্ত কন্দলীক দশমৰ মাজ আৰু শেষৰ ছোৱা ৰচনাৰ দায়িত্ব। পাটবাউসীত সত্ৰ স্থাপনেৰে ধৰ্মপ্ৰচাৰ ৰামৰায় আতাৰ কন্যা ভুবনেশ্বৰী কথা, ছোট দেওৱান গুৰুজনক সাক্ষাৎকাৰ, শৰণ, নৰনাৰায়ণ ৰজাৰ ৰজা দৰবাৰলৈ গমন, টোটয় সৃষ্টি, গণককুছিত মাধৱদেৱৰ ধৰ্মপ্ৰচাৰ, ৩৫ নং অধ্যায়ত শাস্ত, নামত, হোজা ভোবোৰা দামোদৰ ৰ কথা, খটৰাত লেছা কঠীয়া গোবিন্দ ভকতৰ সত্ৰ নিৰ্মাণ আদিৰ বৰ্ণনা পোৱা যায়, গোপাল আতাৰ চৰিত্ৰ ৩৬ অধ্যায়ত, ৩৭ অধ্যায়ত বংশী গোপাল জন্ম, বৰপেটাৰ চৰিত্ৰ, তাঁতি কুছিত ৰাসযাত্ৰাৰ কথা, উল্লেখ্য যে সাতদিন ৰাস যাত্ৰা কৰি লোকসকলৰ ঈশ্বৰ লীলা দেখুৱাইছিল। সেই ৰাসযাত্ৰাৰ প্ৰতিমা লেছাকণীয়া গোবিন্দ প্ৰাৰ্থনা কৰাত অৰ্পণ কৰিছে, অদ্যপিও ৰাম, সীতা, হনুমন্তৰ মূৰ্ত্তি খটৰাত আছে।

“আনিলোঁ বনৰ ফুল বনে বনে ফুৰি ফুৰি,

কপাহী সূতাৰে দেৱ গাখিলো ই মালাধাৰি।

চকুলো সমল মোৰ ক্ষুদ্ৰ অভাগাৰ,

লোৱা দেৱ লোৱা আজি হৃদয়ৰ উপহাৰ।। “যদু”।

অধ্যায় ৩৮ ত গুৰুজনাৰ কনিষ্ঠ পুত্ৰ হৰিচৰণ ঠাকুৰ দক্ষিণ কুলৰ সৰু গুৰুৰ ঠাইলৈ গমন, মাধৱদেৱক সাক্ষাৎ বৰবিষ্ণু আতাৰ চৰিত্ৰ আদিৰ কথা পোৱা যায়। (প্ৰতিটো অধ্যায়ৰ দুই এটা কথাহে ইয়াত উল্লেখ কৰা হৈছে)

‘বৰদোৱা গুৰু চৰিত’ খন অসমীয়া সাহিত্যৰ এখন অমূল্য সম্পদ। পুৰণি সাঁচিপতীয়া পুথিৰ পৰা নকল প্ৰকাশৰ উপযোগী কৰি তদানীন্তন মঙলদৈ মহকুমাৰ বিষয়া বেণুধৰ ৰাজখোৱা ডাঙৰীয়াক দিছিল আৰু তেওঁ ‘বাঁহী’ ৰ সম্পাদক সাহিত্যৰথী লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা দেৱৰ হাতত দিছিল। খটৰা সত্ৰৰ এই বৌদ্ধিক সম্পদটি তেখেতে “বাঁহীত”

প্রকাশেৰে সংৰক্ষণ কৰি থৈ গৈছিল। খটৰা সত্ৰৰ ৪৫০ বছৰীয়া জয়ন্তী (২০২০)ত খটৰা সত্যক বৌদ্ধিক সমাজত সুপ্ৰতিষ্ঠিত কৰোতা বিদ্বান সেৱক পুৰাৰাম মহন্ত শ্ৰদ্ধা তৰ্পণৰ উদ্দেশ্যে বেজবৰুৱা দেৱৰ'বাঁহীত' প্ৰকাশিত মূল ৰূপটি খটৰা সত্ৰ সংস্কৰণ হিচাপে "বৰদোৱা গুৰুচৰিত" নামেৰেই প্ৰকাশ কৰিছে। উল্লেখ ড০ মহেশ্বৰ নেওগদেৱেৰ সম্পাদনাত জনপ্ৰিয় হৈ পৰা আৰু বিদ্বান সমাজৰ দ্বাৰা 'বৰদোৱা গুৰুচৰিত' নামেৰে স্বীকৃত হোৱা বাবে মহন্তদেৱৰ "গুৰু চৰিত্ৰ" খনতো 'বৰদোৱা গুৰু চৰিত' নামটোকে ৰাখিলে। দৰঙৰ বিশিষ্ট সাহিত্যিক শ্ৰদ্ধাৰ কমলাকান্ত ডেকা দেৱৰ সম্পাদনাত এখনি সৰ্বাংগসুন্দৰ আপুৰুগীয়া সম্পদ হিচাবে ভৱিষ্যলৈ স্থায়ী ৰূপ দিলে।

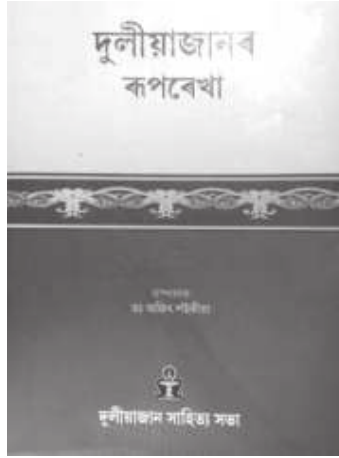
- লেখক : দৰং নিবাসী এগৰাকী যুৱ প্ৰতিভাসম্পন্ন কবি-সাহিত্যিক।

দুলীয়াজানৰ ৰূপৰেখা : এক জাতীয় সম্পত্তি

পলী দাস

অসম সাহিত্য সভাৰ অন্তৰ্গত শাখা সাহিত্য সভাসমূহৰ ভিতৰত দুলীয়াজান সাহিত্য সভাও অন্যতম এক সক্ৰিয় শাখা সাহিত্য সভা। জন্মলগ্নৰ পৰা দুলীয়াজান সাহিত্য সভাই ভাষা জনজনীৰ উন্নয়নৰ হকে বহুকেইটা গুৰুত্বপূৰ্ণ কাম কৰি আহিছে। শেহতীয়াকৈ দুলীয়াজান সাহিত্য সভাই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কাম কৰিলে দুলীয়াজান তথা দাঁতি কাষৰীয়া অঞ্চলৰ সামগ্ৰিক দিশ সামৰি 'দুলীয়াজানৰ ৰূপৰেখা' নামৰ গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ কৰে। এই গ্ৰন্থখনত দুলীয়াজানৰ ইতিহাস আৰু বৰ্তমানক লৈ ইয়াৰ আৰ্থসামাজিক, সাংস্কৃতিক, শিক্ষা, সাহিত্য, বাণিজ্য, ক্ৰীড়া আদি সকলো দিশ সামৰি লোৱা হৈছে। দৰাচলতে 'দুলীয়াজানৰ ৰূপৰেখা' নামৰ গ্ৰন্থখনি দুলীয়াজানৰ এখন বুৰঞ্জী বুলিয়েই ক'ব পাৰি।

বিভিন্ন সময়ত দুলীয়াজানৰ লেখকৰ ৰচনা প্ৰকাশ কৰিছিল যদিও সামৰি এখন পূৰ্ণাঙ্গ বুৰঞ্জী প্ৰকাশ পোৱা দুলীয়াজানৰ ৰূপৰেখা দুলীয়াজানৰ চিহ্নিত হৈছে। চাৰিশ নকৈ পৃষ্ঠাৰ ১/৮ গৰাকী লোকৰ ৪৭ টা প্ৰবন্ধ সন্নিৱিষ্ট গ্ৰন্থখনৰ প্ৰথম অধ্যয়নত ৯টা দুলীয়াজানৰ ইতিহাস সম্পৰ্কীয় কেইবাটাও দুলীয়াজানৰ ঐতিহ্য আৰু ভৌগোলিক কৰা হৈছে। নৰেন্দ্ৰনাথ চেতিয়া, দুৰ্গাধৰ হেমকান্ত গগৈ, ভূপেন শইকীয়া, তপন সৌৰভজ্যোতি গগৈ আৰু জীৱকান্ত

বিভিন্ন দিশৰ ওপৰত বহুকেইগৰাকী সামগ্ৰিকভাবে দুলীয়াজানৰ সকলো দিশ নাছিল। সেয়েহে বহুকেইটা দিশৰ পৰা ইতিহাসত এক মাইলৰ খুঁটি হিচাপে ডাৰু ক্ৰাউন চাইজৰ এই গ্ৰন্থখনত ৪৪ হৈছে।

প্ৰবন্ধ সন্নিৱিষ্ট হৈছে। এই অধ্যায়ত গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰবন্ধ আছে। তদুপৰি অৱলোকনৰ ওপৰতো আলোকপাত খাখলাৰী, যোগেশ চন্দ্ৰ শইকীয়া, বৰুৱা, মানোজ কুমাৰ দত্ত, গগৈয়ে প্ৰবন্ধকেইটা ৰচনা কৰিছে।

দ্বিতীয় অধ্যায়ত দুলীয়াজানৰ সাহিত্য, নাট-ভাওনা, সংবাদ, সংগীত আৰু কাব্য চৰ্চাৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা হৈছে। প্ৰবন্ধসমূহ লৈখিছে ক্ৰমে ড° অজিত শইকীয়া, তৰুণ হাজৰিকা, বসন্ত খনিকৰ, অৰুণ কুমাৰ বৰদলৈ, প্ৰদীপ কুমাৰ দত্ত, কৃপাল কটকী, পবিত্ৰ বৰঠাকুৰ আৰু ড° হিতেশ বৰদলৈয়ে। এই অধ্যায়ত প্ৰকাশিত প্ৰবন্ধৰ সংখ্যা ৮টা।

তৃতীয় অধ্যায়তো ৮টা প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ পাইছে। এই অধ্যায়ত দুলীয়াজানৰ জনগাঁথনি, সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান, শিক্ষানুষ্ঠান, সামাজিক অনুষ্ঠান, ধৰ্মীয় অনুষ্ঠান, মইনা পাৰিজাত আৰু চেমনীয়া চ'ৰা, দুলীয়াজান সাহিত্য সভাৰ চমু ইতিবৃত্ত, দুলীয়াজানৰ দাঁতি কাষৰীয়া অঞ্চলৰ শাখা সাহিত্য সভাসমূহৰ ওপৰত কেইবাটাও গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ পাইছে। প্ৰবন্ধসমূহ লৈখিছে

ক্রমে চৰিফুল ইছলাম, নিপন শেনছোৱা, লখিমী চুতীয়া, নিজু ৰাভা গগৈ, জয়ন্ত ভূঞা, হেমেন নেওগ, তিলোত্তমা মহন্ত গোস্বামী, নীলকান্ত শইকীয়া আৰু প্ৰদীপ গগৈয়ে।

চতুৰ্থ অধ্যায়ত দুৰ্লীয়াজানৰ অৰ্থনীতি বিশেষত অইল ইণ্ডিয়া লিমিটেডকে প্ৰমুখ্য কৰি বিভিন্ন উদ্যোগ প্ৰতিষ্ঠান, বেঙ্ক তথা বিভিন্ন বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান, গ্ৰন্থ প্ৰকাশন, গ্ৰন্থ বিপনী আৰু চিকিৎসা আদি দিশৰ ওপৰত ৯টা প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ পাইছে। দীপাংকৰ মল্ল বৰুৱা, ড° সত্যকাম বৰঠাকুৰ, বীণা পুৰকায়স্থ, অজয় কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য, মিণ্টু মনপ্ৰতিভ, মদিৰা শইকীয়া ভূঞা, ডাঃ মনপ্ৰতিভ বৰুৱা, ডাঃ জয়ন্ত গোস্বামী, মনোজ কুমাৰ দত্তই উল্লিখিত দিশসমূহৰ ওপৰত আলোকপাত কৰিছে। পঞ্চম অধ্যায়ত দুৰ্লীয়াজানৰ ৰাজনীতি, স্বাধীনতা আন্দোলন আৰু অসম আন্দোলনত দুৰ্লীয়াজানৰ ভূমিকা, চৰকাৰী কাৰ্যালয় আৰু বিভিন্ন দিশত দুৰ্লীয়াজানক জিলিকাই তোলা কেইবাগৰাকী ব্যক্তিৰ বিষয়ে আলোকপাত কৰা হৈছে। এই দিশসমূহৰ ওপৰত জগত চন্দ্ৰ বৰুৱা, ড° অজিৎ শইকীয়া, আদিত্য গোস্বামী, ৰাজেন গগৈ, বিমল বৰগোহাঁই আৰু মিতালী মহন্তই তেওঁলোকৰ লেখনিৰ জৰিয়তে তথ্যসহকাৰে আলোকপাত কৰিছে।

ষষ্ঠ অধ্যায়ত দুৰ্লীয়াজানৰ কথিত ভাষাৰ ভাষা বৈজ্ঞানিক অধ্যয়ন, বিহু সন্মিলনৰ ইতিহাস দুৰ্লীয়াজানৰ পৰ্যটন ক্ষেত্ৰ, দুৰ্লীয়াজানৰ ছপাশাল, বজাৰ আৰু ক্ৰীড়া জগতৰ সম্পৰ্কত ৬টা প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ পাইছে। মামণি দেৱী, বদন চন্দ্ৰ ভূঞা, কৃষ্ণান গগৈ, দেৱাশিষ বড়া, পলী দাস আৰু মনোজ কুমাৰ দত্তই প্ৰবন্ধকেইটা ৰচনা কৰিছে।

পৰিশিষ্ট শিতানত গ্ৰন্থখনৰ লেখকসকলৰ চমু পৰিচয়ৰ লগতে দুৰ্লীয়াজানৰ বিভিন্ন অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান, স্মৃতি সৌধ, উদ্যোগ আদিৰ আলোকচিত্ৰ সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে।

দুৰ্লীয়াজানৰ ৰূপৰেখা গ্ৰন্থখনৰ এটা প্ৰশংসনীয় দিশ হ'ল প্ৰতিটো খণ্ডৰ বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়ন আৰু মূল্যায়ন। গ্ৰন্থখনৰ প্ৰতিটো খণ্ডতে সন্নিবিষ্ট ৰচনাৰাজিৰ বিষয়গত বৰ্ণনাতে সীমাৱদ্ধ নাৰাখি তথ্যসহকাৰে উপস্থাপন কৰা হৈছে। সম্পাদকে গ্ৰন্থখনৰ সম্পাদকীয়ত অকপটে স্বীকাৰ কৰিছে যে লেখাসমূহত তথ্যৰ অনুসন্ধান আৰু শুদ্ধতাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়াৰ লগতে যৎপৰোনাস্তি তুলনামূলক অধ্যয়নো কৰা হৈছে।

দুৰ্লীয়াজান অঞ্চলৰ প্ৰথমখন পূৰ্ণাঙ্গ বুৰঞ্জীস্বৰূপ দুৰ্লীয়াজানৰ ৰূপৰেখা নামৰ এই গ্ৰন্থখনিৰ সম্পাদনা কৰিছে বিশিষ্ট গৱেষক ড° অজিৎ শইকীয়াই। গ্ৰন্থখনিৰ সহঃ সম্পাদক মনোজ কুমাৰ দত্ত।

পাঁচশ টকা মূলৰ এই গ্ৰন্থখনি পাঠক সমাজলৈ আগবঢ়োৱাৰ বাবে সম্পাদক, সহঃ সম্পাদক তথা সম্পাদনা সমিতি অশেষ ধন্যবাদৰ পাত্ৰ। ধন্যবাদৰ পাত্ৰ দুৰ্লীয়াজানৰ সাহিত্য সভাও। দুৰ্লীয়াজানৰ ৰূপৰেখা কেৱল এখন গ্ৰন্থই নহয়, ই এক জাতীয় সম্পত্তিও। তদুপৰি দুৰ্লীয়াজানৰ এক বিশেষ আৱেগ, এক গৌৰৱ, এক বিশেষ সম্পদ।

● লেখিকা : দুৰ্লীয়াজান সাহিত্যৰ সভাৰ এগৰাকী বিশিষ্ট লেখিকা।